

BIBLIOTEKA

Zakł. Nar. im. Ossolińskich

XVI

3076

2

5806

long list 25

118

Zielnik

Stefana Falimierza.

wydany w Roku 1834, iak
świadczy Bentkowski Hist. literat.
polskiej Tom 2gi. pag. 391.

Drukowany w Krakowie u Flojana
Unglera, iak domyślić się
można z cyfry tegoż.

Porządkiem inny od niniejszego exemplarz
Zielnika Falimiera, najmniejszy, trzy razy
tak gruby, atoli i ten nie caty. We-
xemplarni tym, materye tym porządkiem
po sobie następowaty:

Regestr nawiękz nrezy w tymie dziele obigtych.

Regestr na wszelkie niemocy, które lekarz
stwem tych ziół bywaią udrutowiony, Kart 25.

Przedmowa, zarysująca się od słow: "Wzrostka
"nrezy żywioła, albo ther z ziemię
"rostła ze osterczech żywiołowa
"stworzona albo złożona jest. Etc. Kart
dwie, u spodu iey onet polski i herb
miasta Krakowa.

Opiswanie roślin, — które to opisanie porczy
się od: Absinthium. Potyn. Wermut. Ca-
pitulum I. na karcie narnarzoney
litera A. List I. i materya ta uiggnie
się aż do Karty 156.

między rośliny wchodzą atoli i ne-
ry wcale do nich nie należące, iak

ialk np. na liście 70^{ty} Kantari-
des, — na liście 89 Mumia, — na li-
ście 95 Os de corde cerui, Kość z ser-
ca ieleniego, — na l. 143 Stercus
Layno, po polsku Gówno, ein Dreck,
z strosowym holcsztychem, — na li-
ście 149 Tela aranee, Paźczyzna,
Schpinnen wedel.

Dalej idą materye w niniejszym utam-
ku Falimiena znagdujące się, i tak
to: o Wodkach, zioł wzmagających
i t.p.

o Reście Diete Falimiena patrz
dopis na końcu.

XV. Qu. 3076.

S Wodf ach žiol rozmagi-
tich y o moezi ich: a ofobluwie o tich kto-
rich nawieczey Doctorowie vživaja w
rozmaitich niemoezach ludzkich.

4.373

Wodki bywają palone albo też działane działane i s korzeniem we spolek niektóre/ niektóre też s samych źioł/ niektóre z źioł y s kwiatem/ niektóre z samego kwiecia/ niektóre z samego korzenia/ Niektóre też je wſzego poſpołu/ Też niektóre y z owocu/ iako z iagody gduł (Gdule są gruski) z ialowcu/ z bobku/ Niegdy też ſłożą wſi rożmagitych źioł poſpołu a ſnich pałą wodkę/ a tſo przedtſwo nie-możny niektorego członku/ albo też ſok wyelażają ziednego žiela albo y s kielka poſpołu.

Też niektóre Wodki rożmagitem miſterſtwem bywają działane/ Niegdy tſelko parzeniem pod Alembikiem a wſtepowaniem par y wżgore/ potym ſie ſtep par y wo-da działają a wyciekają z alembiku.

Też niektóre czynią nakładſy na iakie naczynie žiela z wierſchu ogniem przyſtawiają tak wodkę przed chyſtſe na doł do naczynia wyciecz.

Też niektóre ſamem ſłońcem doſyć ſłachetnie y pożytecznie czynią wodki/ a z wlaſzcza s kwiatu woniatącſe/ Nakładą go do ſklenice pełno/ ale ſklenicę ſą z dłu-giemy ſijami/ a tak nakładſy go

obrocą iedne ſiſe ſklenicę do drugiey/ ale prozną na ſpodek podſtawiają a s kwieciem na wierſch a tu gdzie ſie ſklenicę ſchodzą oblepią czym iżby tedy para albo wonia niewyſzła/ a tſak przed kielko dni dadzą ſtſać na ſłońcu gorzącem a od ſłońca wyſzłſa wodność s kwiecia wynidzie w ſpodnią baniſkę/ a niebedzie tak wodna y ſwiała iako tſo przed ogniem działają/ ale geſta y wonią tſego kwiatu małą y barwę/ a też na ſłachetnieſza y w lekarſtwie napożytecznieſza/ bo mocnie ſprawuje.

Tektorzy po wypieczeniu chleba w ciepły piec wſtawiają/ a tak ſobie Wodkę powolnie s ſtepuie na doł.

Też niektóre w naczyniach glinianych to czynią wſtawiają iedno na drugie a niechają tſego przed dzień y przed noc, albo po-łci piec niewychłodnie.

Też niektóre wzięwſy garniec nadziałają w dnie dſiur/ a nakładą do niego źioł (iako to bieloni) a poſtawiają na drugi garniec iżby tſo dſiurawione dno wlaſło na drugi garniec czały nie naruſzony y przyſtſie a ſakopać w žemie wilgotną, albo wſtawić w piaſek wilgotny a dać tſak ſtſać przed czały mieſiąc albo dłużej/ a tſak woda s ſtepuie na doł do

garneja spodniego styx żioł/ia-
koż tak działaia oleie wonne, i ro-
żmarinu y i inszych wonnych rze-
czy/ Napelnie szklenicze kwieciami
wonnem a żaknie dobrze iżbi tam
wiatr niemogl przydś/ potym po-
stawie na miejsce wilgotne a ob-
sypać piasthiciem do poł szklenicze a
niechay tak szhogij miesiac albo
dwa iżby sie kwiecie rozpuscilo w
wode, potym zlać te wode do iney
szklenicze a żatknać wierzch dobrze
miechierzyną albo pargaminem,
a na slonieczu postawie/ bo stąd sie
żgestnie na olej.

☞ Ktore żioła mało w sobie wo-
dnosci maia/ są thy/ roiownik/
swieczki/roża/ a tak y in/ thedy
takowe żioła s siekać a warem ie
polać/ ale w takiej rzeczy masz po-
lać cżoby para niewychodziła ża-
kryt to dobrze/ a niechay tak stoji
sta woda przez kilka dni/ a na ka-
dy dzień żamieścić albo wsihras-
nąć raz albo dwa/ potym wypa-
lic przez alembik/ Pirwşa tedy wo-
da jest dobra/ wtora nie tak/ ale tu
rozumieć trzeba iżeby sie woda w
lembikhu nieroznosiła kthora jest
miedzy żioły/ a to gdyby sie alem-
bik żagrzał barzo. Ale niedawać
wode wiele idż jedno cżoby rozu-
miał iżeby dosyć było/ iako gdy
by s samego żiela palil/ Żdzieli
wiecey niżli potrzeba, nieużytecz

na test/ Takowe wodki nierowno
lepsze/ wonnieysze/ y lagodnieysze
ku picciu niżli ti ktore ogniempala.

☞ Żioła ktore w sobie wiele wo-
dnosci maia wiele wodki dawaia,
a thy wodki rady sie każą/ bo sie
pod nimi wiele plugastwa wysta-
a przeto ie musi cżesto cżyscić, Ja-
ko Boragowa/ wolowego iedyka
Psfinkowa/ I inszych żioł wodni-
stych/ Nalepić iest aby thy żioła
byli ku wode brany pokina nich
roza iesth/ a gdy narzeżesz gdy iuż
rosy niebedzie/ thedy gim day aby
przez noc leżały iżby tak przeciwie-
dły, a rano stray a pal wodke.

☞ Při niekthorych wodłach żo-
stawa wonia ieyże żiela, A při nie-
kthorych też nic/ ktore żiele iest slo-
żone wieciey od powietrza niż od
inych żywiołow/ Thedy wsihras-
slachetnosć tego wychodzi w wod-
ke/ ktora wodka niemoże być pa-
lona iedno ogniem i wierzchu.

☞ Niektore żioła są gorzkie/ ka-
saiące/ Wodka gich w sobie nie
niema mocny/ bo gorzkość ich nie
wychodzi w wodke/ ale żostać při
cżesci ziemney ktora iest w żielu, a
tak iż ta gorzkość cżoby w lekarst-
wie miała dać sprawę: żosthawa
przy żielu/ Ty wodki thedy nie są
użyteczne w żadne lekarstwo, dla
grubosci kthorą maia i strony że
Cmie.

O wodkach.

Chelastiby mlec mocz te kto-
ra gorzkosc y kasantę czyni / mu-
sial by tho infem misthersthem
sprawic aby mial prawę moc bez
wlasney grubosci zielney / a kto to
chcez prawle vmiec czythay sobie
Raymundum Lulum de quintis
essencijs.

Ey wodki ktho ie barzo wazy
nie z wielkim pozyskiem gich be-
dzie pozylwal / Do czestokroć du-
chy zywozne cheżemy posilac / a o-
ny tello wonnemi rzecżami bywa
ia posilony, Wodka żadna wontej
niema / tello smrod od palenia / o-
strosę y gorzkosc w wodkach po-
trzebna iest / a to dla zatkania wa-
troby y infych cżlonkow wnetrz-
nych, Czę y wstękie zastanowienia
otwiera / ale iz w sobie tey mocy
niemaię / škoda gich y w lekharis-
stwo brać

Wodka mlecżu wysukie^o ma
moc oddalac goraczosc watrob-
ną / ale niemati w sobie gorzkosci
nie bedzie tey cżysci ani zlotowie-
rac y zoltosc zostante na ciele / a
ciepkosc w prawym boku przed sie
bedzie trwala.

Powieda lekarz ieden: Doctor
Ja przy wiecezy ku niemoczam z-
wierzchnim wodeł potrzebuie niżli
ku wnetrznym, a to ku ofladaniu
watrobny / sereża / glowy / pierśi.

Człowickowi kthory wnetrz

ma żżenie thak prosto albo osło-
dzitwy throche dawam mu te pic,
dla vmniejszenia goraczosci, y też
dla dymow ktore w glowe wstę-
Cpuię.

Przy działaniu Wodeł to na
pieczy mley iżebys ogień mierny
dawal, ogniem ie dobrze wdzialaę
ale nie miernym ogniem wstęko
pokazę / tho iest mocż żiol / kwi-
nia / kwiatu, rozpustęę sie że para-
mi żniscięcia / a duchowie na wżi-
tecznięby y wonia w wodę a-
bo z wodę niewynidze.

Gdyżby tedy kto chciel wodę
ki działac / naprzod mley alembik
z nosem dobrze dflugim y stlenię
czo może być nawietża / a w nicy
aby byla dziura coby alembikow
nos wetknęł sie / a okolo obwież
mokremi chustami / petym day o-
gień mierny / A Alembik cheż w
kociękhu aby pelnie siedział mo-
krę chustęę częstho obwijać iżeby
mocż niktędy inedi wynidz niemo-
gla / ale iżeby z wodę spolem do
stlenię wepła / ale ciępnosc / kwa-
śnosc / słonosc / gorzkosc / przy dzie-
stwu na dnie zostante / abowiem ty
smaki przy częsci ziemney zostę-
waię / Do żielsto lepał musialby
kalcinowac / to iest żaspuntowaw-
by w garnężu spalić w ogniu wiel-
kim / pothim na ten popioł nalać
wodę tegoż ziela, ale popioł maę

wspat na czo pływkego, a potom
nalawby wodki na ten popioł po
stawże na miejscu rownym, a po
dle tego postaw drugie naczynie iż
by stało mało niżej niżli to czo w
nim popioł i wodka/ Potym po-
łoż frayke ieden konicz na they
wodzie/ a drugi konicz na to su-
che naczynie/ a tak tha wodka be-
dzie spływala po fraycie do thego
naczynia niżej stojącego/ ale iże
by sie pierwey na popiele vstało/
Potym tho czyste żlać do sflenieze
czos spuscił po fraycie/ Potym
tho wypalić żasie przez mieruy o-
gień iżby sama gęstość kasaica
gorzka/ słona/ cierpniaca/ kwas-
na/ żosthala/ They możesz dawać
ku potrzebie w wodce thego żela
czos ie spalił na popioł.

C Ktorzym sposobem a takhim
slozeniem swem ty rzezy i ziemie
wrośle niemocam i porużeniu zdro-
wia człowięczego pomagatę tho
masz pilnie obaczyć / a gich moc
slachetną maicę daway ie w le-
karstwie, Zwłaszcza czasu moro-
wego/ potem też y inshych czasow
ku rozmażich niemocam/ ku
działaniu thego iako masz działać
lekarstwa, żdami sie iżby sie miał
nauczyć stego co tu już napisano
w tych kriegach, a to gdy weżniś
praczę około tego a pilnosci przy-
łożysz/ w thym stużeniu przydzie-
ku prawey nauce.

C Zhu aczkolwiek niemco na-
mienił o sprawowaniu Wodek y
o paleniu/ A uśa także nie tak dosta-
tecznie yle potrzeba/ a tho zwłasz-
cza nie wypisalem iako Alchemik
przyprawować y wypęko naczynie
ku paleniu/ Abowiemby było prze-
dlużenie y prożne pisanie/ ale gdy
kto będzie chciał wodki palić musi
sie oczywistnie nauczyć od thych
ktorzy pierwey vnieta/ abowiem
iedni palę w alchemikach, a drudzy
po prostu. Już tedy bede pisał
o mocy wodek i żiol rozmażich

Alunowa wodka.

1.

Alun wżatę i spalić gi
potim na ten palony **A**
Alun nalatę czysthey
wody a dać thak stać
przez kielo dni/ a na każdy dzień ża-
mieszać iżby sie zmocniła od Alu-
nu, gdy przibdzie piaty dzień żamie-
shawby ostatnie dać sie vstać/ po-
tym gdy sie weżyse żlać w czo czy-
stego a schować, a gdy trzeba żwi-
nem zmieszać a tym vsta wymy-
wać/ żeby thwierdzi/ mieso około
żebow goi/ Dziśl owiżdzenie
goi/ a krwi snich idź nieda.

C Żęz gdy omoczysz takę chu-
ste będzie przykładać na brzech/

A iij

O wodkach.

biegunke cżynwoną łasztanowiskę.
Wzody nieczyste gniące gdy
wymywa kto / wychyscia i wysuba
iąc goi / gdzie kolwiek takie miejsce
woniające nielubie pomazasz / o-
deymute smrod / a zwłascza nie-
dźy sparani y nog albo pod pazu-
chami / albo okolo łona / Wzody
ktore żową Cancer są barzo gni-
jące / wymywać je tą wodą, wy-
suba je y goi / y inſe miejsca plu-
gawie pachnące.

Cez gdy łą zmieſza z wodką
rozaną a thym w oſciech pfoć /
czyſci gardło y teſyce ſmocnia.

O wodce Almyjowej

2.

Almyjowa Wodka ot-
wiera łąkanie w ży-
łach / Z zachowawa
każdego kto tą pije na-
czędo od koliki / Ażiganie odda-
ła, Barzo ieſt wyżyteczna mani-
kam / Wol w frijzoch wſpołaia, y
kamien piasczyſthy z nyreſ wypę-
dza / Trawienia dobrego żołądło
wi dodawa / Z rumiennoſć leża
czyńi / Mleko mnoży mamkam /
a z wodnego mleka gęſte czyńi a
łodkie działkam.

O wodce Boragowej

3.

Boragowa wodka /
Serce poſila y gru-
boſć krwi czyſci, du-
chy ſerdeczne wyła-
ſnia / Myśl dobra czyńi / ſny gro-
źne odeymute / Drżenie ſerca o-
deymute / Kto ma grubą krew ieſt
gim wyżyteczna / pteż thym ktorzy
małą młdą głowę a ſą bliſczy o-
deſcia od rozumu, ktorzy ſpać nie
mogą / a groźne widzenia na my-
śli miewaią / bowiem takowe prze-
ſtrachy ſe z melankolijey przycho-
dzą y z gruboſci krwi / Przeto kie-
dy tą krew pije / krew czyſci, barwę
czudną dawa / bladą y ſiniałą
ſpędza / też y żmazy oſuche y ſłaki
poczerniałe s etala ſpędza.

Cez na kaſel y na suchoty y
na płwanie krwi ieſt barzo poży-
teczna / krwi w cżłowiecze żgorzeć
nie da / żmnieſze cżwarthego dnia
ktora przychodzi s ſpalenia krwi
zapędza, W mor pita ſerce poſi-
la y broni od poruſzenia / omdle-
wania broni gdy nieieſt liſtow s
kwiatem muſkathowym łąwiąże
w tawie cżynwoną / a ſłoty w wi-
nie omyć a ſpołem żwieſzać a wło-
żyć w te wodę a dawać tey pić w
mor a zwłascza dzieciom / możeń
tą oſłodzić cukrem, wiele dobrego
działa ludziem obongą wieku / a z
włascza grubo krewnym.

Biedzeſiećowa.

4.

Biedzeſiećowa woda
 z kha kamień łamie w
 edziwach y w mie-
 chierzu/ zaſt hanowie
 nie moczu przeprawia / A żeżanie
 moczu s kapaniem boleſtynem/ y
 trzewną dne ktora bywa i zimnej
 przyczyyny: goſi.

Bjowego kwiatu.

5.

Bodka Bjowe kwia-
 tu ieſt dobra tym kto-
 rſi ſa wnątrſ na mo-
 cſiach poruſzeni/ iako
 na rozumie/ na pamieci/ na bac-
 noſci/ na mowie gdy ſie zaigłala
 nieſlyſzka. moſz niedoſtateczny ma-
 ia albo naruſzony/ s ſmetku y z y-
 nych wiele przygod/ Za woda ieſt
 tnie na tſy rzeczy pomoczna ieſt
 barzo gdy iſa kſho bedzie pil dwie
 niedzieli.

Eż niedoſtatki ſieſiony goſi.
 bądź to twardoſci ley/ ociekłoſci/
 zaſkanie/ gdy iſa pije y teſz dwier-
 chu przykłada/ Poſy pobudza /
 Jeſt ſłożony ten kwiat wiecſy i
 powietrza niſzi z inſzych żywiołow
 a dla tego ieſt tak ſłachetny / bo
 kaſzde lekaryſtwo ktore w ſobie ma
 w iſtſy częſc powietrza niſzi inſch

żywiołow/ ieſt barzo ſłachetny
 bo w ſobie niema gruboſci ziem-
 nej/ na poczenie przygodnicſe ſa

Bukwieżana.

6.

Bodka Bukwieżana
 ma teſz w ſobie dziwne
 mocy / naprzed gło-
 we twardzi/ pierſi y
 płuca z nieczyſtchoſci ſlegmiſtych
 czyſci/ Swietego walantego nie
 mocny ſie przeciwi, iady wypadza
 y denną niemocſ kſzy, ſlegme i zo-
 ſadka przed ſtoleſe czyſci/ A dyga-
 nie częſte ſtanowi/ wyne obſhcie
 wywodzi/ boleſci ſieſiony wſmie-
 rza, ſoładek poſila y trawienie do-
 bre czyni/ kto kwią pluie zaſtana-
 wia/ boleſci krzyſowe y miechic-
 rſa wſpoſaia/ przyrodzoną choro-
 be paniam obſhcie wywodzi/ w
 ſoltey niemocy ieſt dobra/ y bole-
 ſci z głowy ranney wywodzi na-
 wierch/ boleſci ſebowſy wſmierza,
 y wzroſt zaćmiſony wylaſnia/ y teſz
 lekkoſe paniam czyni przy poro-
 dzeniu gich dſiatheſ / Jad z rany
 wyciąga gdy kogo pieſ wije. Eż
 bolenie wſow y głuchoſc oddala /
 iſy ktore z oczu plyną zaſt hana-
 wia y krew z noſa takieſ.

Quartane teſz tłumi/ gdy ſie
 daſ napić cſygiſzemu cſłowieko

O wodłach.

Wol we dwie godziny przed przy-
ciem quartany.

E Też ta wodła jest dobra pić
tym ludziom ktorzy paraliżem są
żarżeni/ y theż tym ktorzy mają
dżenie w cżłonkach swogich, Też
tym ktorzy kureż miewają.

D Też niemniej jest vżyteczna
opuchłym ludziem / y boleści ro-
pąda i żywota opuchłego.

Babeżana.

6.

A Wodła Babeżana jest
żimna około wtorego
stopnia / a skłania się
nielafcho kśu suchosci/
Ma w łosnosc ocierająca y cia-
ła naraszcza i / a tak jest oso-
bna na rany ktore ciało kaza gry-
żać i / a iż też jest cierpnica / a
tak jest dobra w każdej bieguncie
a zwłaszcza gdyby już kto miał w
łelitach swogich rany, Zedi iż ma-
cż esto pić / y kłisłhera wsią wypu-
ścić / otwiera żachłanie wżetroby
y fleżiony / krew żapaloną chłodzi
y fistuły ciałem zdrowym naras-
zcza / abowiem ma te w łosnosc iż
po niej ciało narasta a zwłaszcza
w ranach starych / Zbytnie plynie-
nie Emoroid żastanawia gdy kto
sobie stolecz / tho jest łelita łontecz
bedzie omiywał iż wodłą.

E Też bol żebowy vsmierza się
dyby sobie nią wsta płokał.

E Też korzeń tego ziela masty-
kowany / vsmierza żebowy bol / y
rany kłhore w wsclech bywaia / v-
smierza / y w sebzie tercjanie jest
dobra pić.

Balsamowa.

7.

Wodła Balsamowa
jest ciepła y wysusza-
jąca w wtorem sto-
pniu / jest barzo sub-
telna / Wyne pedzi y paniam ich
przygody wywodzi / Też Łoże w
kłhorym dziecie leży w żywocie v-
marle.

E Też jest barzo vżyteczna pa-
mam ku pożywaniu iżby tym sna-
dniey porzeczy / macieże żazieblo-
ną żagrżewa / y żaćmienie oczu
wylasnia / kłasłaczym ludziem jest
barzo dobra pić y dychawiczym.
y też tym ktorzy swietego Wa-
lantego niemocz mają / y na rany
y theż naprzeciwko trucnam / żo
ładek posila y tranwienie dobre cży-
ni / gżyżentia / kłocie ktore bywa w
żywocie: vsmierza / y fleżme gru-
bą w łelitach trawi / a tak y kłisł
broni.

E Jest osobna naprzeciwko ża-
dom y thrucinam / a theż kłho by

wpadł w niemoc obładłszy sie bedł/
Napły sie tej wodki vżnasy pomoc
I na kamien jest dobra łamigac gi
y wypadaiacę.

Czelidonijowa.

8.

A Zelidonijsowa wodka
ma wlosnosć iże gdy
tę prosto puszcza na o-
czy niedobre / zacząmio
ne gruboscia iakąkolwiek pośle
naprawia te y wzroś iasny czyni/
Albo kiedy tę theż seżem drugim
zmiesza / iako z żolciami rybniemi
albo z ptasimi.

B Sadla czystego Lipientowe
z miodem białym spuszc / a sthę
wodka zmieszać y puszczać na oczy
tym którzy mają oczy barzo żanie
czyste a zamulone, a zwłascza
ludziem letnim / abowiem to przy-
chodzi z niedostatku mózgu y ner-
wow widzieliwych / tym którzy ma-
ją umniejszenie wzroku i przyczin
zley krowie zimney.

C Wiedź że sok zielony z Czel-
idonijsy wypłoczony wiethę ma
moc niżli wodka na tch rżecy /
abowiem kłasnaniem swem poślę
na żrzeniach gryzie / a i powiek
zbytą mokrą wysusza i scier.

Czarne go korzenia.

9.

Alkoż wshychko dziele w
wszem slozeniu dla sucy **A**
wodnosci: i nteyże po-
choda wiatry / niechc
czyni y wzburzenie w żołądku / a
tak y wracanie / Rhegoz korzenia
wodka y z bżowego korzenia / s ko-
rzenia sosnkowe / gdy tę pije: wo-
dnocielnosć y ocieklosć brzucha /
scienicza / ocieklosć sieżiony scien-
cza, Lepiej tę z winem pić niżli sa
(me.

Chmielu plonego.

10.

Awodka gdy tę kcho
pije krew czysci / czło- **A**
wieka czystwi / wne-
trżne boleści żgorgo-
sci pośle: rożgania / I żapalente
wshelkhego członku wnetrżnego
chłodzi / kolere i żyl wyciągacę
przeć wypadza / a tak tedy krew
czysci. Naprećiw żolcny niemocny
jest barzo pożyteczna / Boleś glo-
wy i gorącey przyczyny leczy / I
mniczam ktore od kole ry przycho-
di a y od naruszenia krowie, iako sa
terchany / naprećiw temu jest tch
wodka barzo dobra / Wilkosci go-
przypalone wygania sciala.
Rheż jest dobra na bolącegi **B**

O wódkach.

wewnętrzne/ a zwłaszcza na bolące
 kręgosłup/ Pierś i płuca czy
 żelazo i żółci i dychanie wolne czy
 ni/ Gdy kto ma swierzb albo dro
 bno osypane ciało/ albo lipate, al
 bo żmazy na ciele/ pić ią a oczyszc
 ciało.

Chębdowa.

11.

A wódka bywa pako
 na s korzenia y s kwie
 cia/ ochwiera żywoty
 czyniąc stolecie y sle
 żone i tcy nieczystości czyści/ pu
 chline i nog y i żywota wypędza.

Czenturżijey.

12.

Wódka Czenturżijio
 wa jest gorzka a wy
 sushająca i nieciałka
 mała cierpność/ ży
 ly czyści żatkane wilgotnościami
 grubemi/ subtitulite grube wilko
 ści flegmiste/ A potę wypędza fle
 gme y kolere i żół y i innych czło
 kow/ rżeczy przyrodzone paniam
 pobudza ku wysięm y płod i żywo
 ta wyrzuca mocinie/ Rany stu
 la y goty, Zwardosć wathrobny y
 slesiony rozpędza/ I żółtą nie
 mocę rżecza/ I też paraliż y kół
 te vypołaja, y wielmo i oka rospę
 (Dla,

Dziwannaowa s kwiecica.

13.

Dziwannaowa wod
 kha wymownosc da
 wa/ teżyl wolny czy
 ni ku wymownosci /
 oczy zacumiające sie wyłasnia/ bo
 lesć gich y kłocie w nich vsmierza
 ży sciera i blyskawosci/ a rości
 losć gich scienicza, Żimnicze dnia
 czwartego i przypaloney khrwie
 vsmierza/ plynienie strzew żywie
 ra, Gdy nia lice vmywa pieknośc
 i rumianoscią dawa/ Piegarosc
 y żółte flaki, y inpe klaradosci scie
 ra/ zapalenia rany y otoku niedo
 puszcza, Żimnicze kto sie boji wode
 te ply, a zwłaszcza lecie/ Ku winu
 tcy wódki przylewaj a to wino ply
 Dziwanna pomoc wnatr czy
 ni w człowiece y w misli tego/ a
 też dla they dzwoney tcy mocy jest
 nazwana them Żmieniem Dzię
 wanna.

Edyby sie kto bał czar ply te
 wodke a bąd przespēczen/ y tam
 gdzie rad siadaś dawsi vchedożie
 pokrop ią wodką a bedą przy to
 bie dobrzy duchowie ku pochwier
 dzeniu ciebie. Żelko ty naprzod w
 panu Bogu dusaj a themu wierz
 yż ta wódka ma te moc i stanice
 sie iakomci powiedzial,

Debetwa.

14.

Debowa wódka gdy
iż kśho pije rano cza-
su morowego powie-
trza/broni tego cżło-
wieka od iadowitego powietrza
iż mu niemoże nicz zaszkodzić,żim
niech odpadza/żmieć kosc trzewi-
stwardza / rany y wrzody cżysci y
żawiera/ż wysoka wypadłym/prze-
pułłym y przerwanym barzo iesth
dobra ku picciu / kto sie krwiaz cze-
stho dawi albo pluje dobrze mu iż
pic/owrzedzenie ledziwi goiż/cżło-
nek y miedzygłaz bolesny ā gni-
cży goiż/łowcz krowy sie przydawa
ż krwiaz żastanawia, ktorzyby nie
wiescie ma iżta żepła albo iestho/
włożyc żasie do legaczi spokolem te
wodke pic/napięto wsiyske.

Sjolkowa.

15.

Sjolkowa wódka na
suchoty/na kasel/pier-
siam wypraglem wy-
żonem i wnetrznym go-
raczosci,Łurzem krowy plinacim
y też na bolaczki bokowe/na go-
raczosc moczju/na goraczosc ledz-
wi,na wyschłosc trzewi,na ti wsi-
tki jecz y iesth barzo dobra pic iż s-
czuść hrum/ suchosc oczu oddala y

goraczosc/żmieścić iż i kamphora
ā przyśladać na oczy.

Gzybieniowa.

16.

Gzybieniowa wódka
iesth żasgbiatacza y
odwilżatacza mocnie
Spanie cżyni,nasie-
nie przyrodzone tchawi ā tak cżł-
ki/przyrodzone naczynie tego na-
sienia moli y niepłodnosć cżyni/
Jecz mocnie pokusy cielesne od-
dala/Cżasu kasku y cżasu Pleuri
dobra pic/Wiegunkę żastanawia,
y rany w telitach goiż/Trąd bla-
sy i lica spadza y flezione posila.

Gromowego forzenia.

17.

Gromowego forzenia
wódka stłania sie ku
suchosci,Żawiera żat
kani slegmisthe i żyl
watrobnych y flezione,Żime pe-
do ku wsiyskiż żolta niemoc iecz-
ny,żi cżysci/ ā tak bolesci krzyżo-
we miedzy krow pochodzą i napel-
nienia slegmistego/ y też i napel-
nienia wietrznego/ ā tak też y na-
przećniwo kolicze iesth dobra ku pi-
ciu/żywot odmni kęza / bolesci że-
bow wsmierza y żadżerzenie wsi-
ny pedzi ku wyschnu.

O wodkach.

Zopowa.

18.

21 **Z**opowa wodka jest do-
bra w niemocach / w
bolesciach nyrzanych
y krzyżowych / Czysta
płuca y pierś i ślegmi
stego napelnienia, stąd
że barzo pomaga naprzeciwko ka-
słowi ktori i obphitosi ślegmistej
pochodzi / y głos posila / y Świe-
tego Walantego chorobie sie prze-
ciwi. (ciwi.)

Zelenich Żeżykow.

21 **Z**elenich żeżkow woda
ka otwiera i subtilizuje
twardosci ślesiony / ka-
mien kamie / y Dłonie
zbytnie plynące zastanawia / y
szkrawke zastanawia / y żółtą
niemoc wleczą.

Kosaczejowego Korze.

201

21 **K**osaczejowego korze-
nia wodka ma moc
zagrzewającą y wy-
suszającą mienie / o-
mywa y rozpada grube wilgoci
ślegmiste / pierś y płucza czysci, w
ranach sprosthnych smrodliwych
jest doświadczo na ku wymywa-
niu / kłocie w żywocie wśmierza / y

żywe odmięcza / opuchłym tu-
dom jest dobra ku picciu / bowiem
śnich wypadia żółtą wodę.

Cheż naprzeciwko kureżowi y
iadam w ślekim jest dobrym lekar-
stwem, zimno y trzęsienie ktore by-
wa w febrach: oddala.

Cheż gdy niewiasta namacza
cieplą wodą. Kosaczejową mię-
cie gdzie jest macieży / bolesci w
nicy wśmierza y kłocie wślekie y
żyleczi w nicy rozprężenia y o-
twiera, łysie spada y store żmar-
żoną na twarży rościaga / pie-
gi też żgania.

Cheż bielmo i oka sciera / bo-
lesci żebow wśmierza y iadam sie
przeciwi y wypadia gdi sie tep kto
napije / ma też moc doświadczo-
ną wyciągać kłosci i rany pola-
mane / Naprzeciwko Schiatcze
to jest denney niemocy y naprze-
ciwo rżezaniu w puszczeniu wri-
ny jest pomocna ku picciu.

Kostywałowa.

211

Kostywałowa wodka
jest dobra na przepu-
kline / na wiaz / na wri-
wanie / na owrzedze-
nie trzew, ledziw młechierza / bie-
gunke krwawą zastanawia / y też
krwaw płwanie / Kłosci ślamane
spala / y żwiera rany.

Kurzey nogi.

2 2.

A Użycy nogi Wodka
 jest barzo zimna y wil
 gotna odwilżająca j
 pragnienia broni a ży
 wota plynienie zastanawia/ osko
 miny zebow oddala/ a jest barzo
 pomoczna tym ktorzy krwia plu-
 ta/ Jesth też vżyteczna naprotiw
 rożmagitym wrzodem, naprotiw
 Herisypii/ to jest wrzodowi ktory
 s kolery przychodzi/ I naprotiw
 Plegmonowi wrzodowi ktory przy-
 chodzi ze krwie/ Naprotiw zapo-
 leniu w troby/ y też naprotiw o-
 ranam ielitowym/ Białym glo-
 wam zastanawia zbytnie plynie-
 nie krwie/ Wraczenie oddala/ a
 le wzroś moli, Glowe posila y o-
 palenie oddala gdy ta wodka glo-
 wa będzie smaczana.

Kaniey przedzie.

2 3.

A Użycy przedzie Wodka
 Jest ciepła y wysusza-
 iga w pirwchym sto-
 pniu/ Ma moc otwie-
 ratacza zastania w żyłach/ a tak
 jest dobra w żółtch niemocy/ v-
 rzyne pedzi, żywoś odmiecza j w
 trobie posila/ kholere czyści/ w Je-
 brach dżiatkam młodym jesth do-

bra ku przeci/ Ma wlosnosce wype-
 dzać dawne a żagnie nieczystosci
 z członkow y z żył.

Lawendowa.

2 4.

Lawendowa wodke w-
 miastho Rozmarino-
 wey może brać / bowiż
 jesth rożliczney mocy
 ku naprawie ciała czło-
 wiczege/ a tho iż na-
 prawia wśelkie mocy w człowie-
 cie, Jako przyrozenia moc, moc
 żywota/ Moc baczności y rusza-
 nia/ Mózg y z nerwy y z duchy ie-
 go/ smysły wnetrzne y zewnetrz-
 ne wśhytki pospolu y gich członki
 naprawia y posila/ a zachowawa
 od płaku/ to jest od zabicia powie-
 thria/ od zamraczania glowy/ od
 Świetego Walantego niemocy
 od dżenia/ od niesnadności rusza-
 nia członkow z zimney przeżyny
 od głuchosci/ od ślepoty/ opalenie
 psuie a glowe naprawia w wśech
 boleśe wśmierza y we wśhytkich
 glowie z zimney przeżyny/ zadu-
 ſzenie odcymuie/ Khasel/ reny/ y
 żwzedzenie wnatrz goi/ człon-
 ki schga nieda/ od otokow broni
 Nadymanie y wodnocielnosc wy-
 gania / młechierz zachowawa od
 żwzedzenia, Leczni boleśe leczy z
 zimnosci/ moc broni od zastano-

O wodkach.

wienia y gryzienie tego odcymu-
te, Niepłodna niewiaste sprawuie
ku poczęciu/żasztanowienie rieży
tey przeprawia/ gryzienie tey odcy-
muie/omdlewanie broni/ Ale le-
piej gdy ią w winie pije niżli tak
same.

Lactucjana.

25.

Lactucjana wodka w
gorączkach jest nalep-
sia/ gdy ią pije y ma-
cizajac w niej chustke
taką okłada głowę y skronie/ sen
czyni/ Na wrzody y na bolączki
y też na miejscza gorące przykła-
dac/ chłodzi je/ żołą niemoc le-
czy, gorączkę ledziwi, rżezanie mo-
czu odcymuie/ kolere wypadza.

Lancjana.

26.

Lancjana wodką v-
mywać twarz/ śmazi
śnieć sciera/ moźg po-
sila/ przechodzi do nie-
go odhwiera w nosie/ Czkłontki ro-
śmagite pomażać, schynac gım nie
dopuszcza/ Gdy ią pije serce po-
sila/omdlewania niedopuszcza/ su-
che żyły potwierdza/ dziżnia bro-
niac/ także y głowie/ y refham
y piersiam.

Lamifamieniowa.

27.

Lamifamieniowa wo-
da jest żagrzewająca
y wysuszaica w wro-
wym stopniu/ Wyro-
wy kamien y mtechierzowy kamie-
C Eż jest dobra tym ludziem
którzy wnie po tropie a częstho
pupeją i wielką boleścią/ y cheż-
żość niemoc wleczą gdy sie tey
bedzieli napijac/ albo prawy bok
maczał/ gdzie wątroba leży/ Zha-
kicy też moczy wodką bledziaci-
wa.

Mioduncjana.

28.

Mioduncjana wodką
pospolkie i żiela y sto-
rżenta ią palą/ Ser-
ce posila/ krew czysci
Melankolię wypadza/ i też moźg
żarzony/ melankolię spaloną v-
zdrowia, Y tym ludziem którzy od
rozumu odchodzą jest bardzo do-
bra pic.
C Eż jest dobra tym którzy ma-
ią na sobie trąd albo swierzb, mo-
żesz tak same pic albo żwinem mie-
szajac y w potrawę lać a śni-
warzyć.

Macierzen duszki.

29.

A Nierzeczy duszki wod-
ka jest zagrzewająca
y wysuszająca / żół-
dek / wątrobie y śle-
ne posila / od wstąpienia iadowite-
zwierzęcia y gadziny testy dobra,
wrażanie iastanawia / z słow-
wilkności nossem wyciąga gdy ten
ciepło weźmiesz wnos, na kamię test
wypieczna / Itęż kto wżyny niemo-
że iadziejcz / y naprzeciwno om-
dlewanie y kłociu w żywocie / pa-
miec naprawia y boleści w głowie
wspokaja / a zwłascza rzezy przy-
rodzone paniam ku wysciui pobu-
dza.

Michunki.

Polacnie Allafenge. 30.

A Ch wodka testy dżi-
w-
ney mocy wpędzeniu
wżyny kto ten puszczać
niemoże, Nyrki y mie-
chierz cysci s kamienia piaszczy-
stego / a testy barzo dobra tym lu-
dzim kchorzy ze kwiśa a z wielką
boleścią wyne puszczaia.

Mlecżowa.

A Doka Mlecżowa test-
zimna y wilgotna, ży-
ły wnetrzne posila y
wycyscia / wżedzie-
nieże gorące vleczga / sen dobri czi

ni w żółcey niemocy słachetna,
wątrobie niewymownie potwier-
dza / sapke też rospadza.

Mietczana.

32.

A Est ciepła y wysusza-
jąca / ma moc ro-
spadającą / trawia-
jąca / y posilającą cho-
dla korzennosci y wonicy swotey /
otwiera zatkanie w wątrobie y w
śletonie y w tchych żylach ktoremi
wżyna idzie.

E Itęż oddala czuchnienie wst-
ktore przychodzi zagniosci dżia si-
żółdek posila / chce khu tedzeni u
wzbudza / wracanie iastanawia,
omdlewanie oddala / a cho kchiedy
grzanka ichleba bedzie rozmocz-
na w tej wodzie / w oczcie / w wle-
nie, aże grzankę daj trzymać pod
nossem y drugie na stroni przylo-
żysz.

E Itęż mactęze cysci pita / mle-
ko s siadle w piersiach rostaie / ro-
baki glisty w żywocie zabija / wy-
ne pobudza y chetwość cielesną.

Matti bożey włoset.

33.

ten y n...

O wodkach.

Aleki bożej wlości wo-
da jest mierna w cie-
płoci / trochę się skła-
nia ku suchości / ros-
pada y subtilizuje wilkności gru-
be spiekle / jest barzo dobra tym lu-
dziem ktorzym wlości y głowy pa-
dą / Y też tym ktorzym się ple-
cie na głowie czynią / otreby y lu-
ste y głowy spada / piersi y plu-
cia czysci ze wshytkich nieczysztosci
sliznistych / a tak y kapiel vspoka-
ia / Kamien kamie / Y w żółtchey
niemoczy też jest dobra ku picciu /
słезiony zapalenie y rżezanie w pu-
szezaniu wżyny oddala / żółty ros-
pada / żółdek czysci y ielita o ko-
lerieżaych nieczysztosci.

Matoranowa.

3 4.

Matoranowa Wodka
jest ciepła y wysusza-
jąca / mózg żadziebio-
ny żagrżewa / w nie-
mocach zimnych jest barzo wży-
teczna / iako w paraliżu / w swie-
tego walantego niemoczy / Sol
matorany głowe czysci ywvovdżac
wilkoci nosem gdy ten sol wpu-
ściż w nos ciepło a potem żadzier
żyż w nosie chwile.

Y też gdy na ktore miesteżę na-
brzżac krwie / tak iż ono miesteżę

nasintele / Ztedy sol Matorany y
miodem przesyym żmieżany a po
tym na ono miesteżę przyłożony
rospadża krw y miesteżę ono po-
cila.

Mikolaykova.

3 5.

Mikolaykova wodka
jest dobra na bolesne
puszezanie wody y na
kapanie rżezacze y też
na drżenie cżlonka tajemnego / na
ciepłosci bokow / gdy mocż niech-
cze odchodzić y na zastanowienie
tego a to gdy się vlicżka żatka ka-
mieniem ktorzy bywa w miechic-
rzu / albo lipkosciami grubemi /
na ty rżeczy barzo służy.

Mafu białego.

3 6.

Malego mafu woda
ka drżemanie y spa-
nie czyni / gorączosc
piersi kapiel suchy / su-
chothy gorączosc głowy / suchosc
oczu / wżody żle palące / ty rże-
czy wshytky barzo pożytecznie le-
czy / ociekłosci gorące y bolące żi le-
czy / w stamiech gorącą boleśc a ż
włajeżę sprżodku rospadża.

Omawowa.

37.

Omawowa wodka jest
dobra na zaduch i na
ciężkość piersi / kassel
dawiaćby i nieczysto-
ściami lipkimi wypadła, szęka-
wke y bolesne puszczające wyyny lecz i
y mitcherz czyści.

Piołynowa.

38.

Piołynkowa wodka
ma w sobie niepospo-
lithe własności / abo-
wiem ludzkie szarych
wiekow zwykli byli dawać sok pio-
łynowy Hetzmanom i Rothmi-
striom gdy na wojne iechali, a to
czynili za wzrostu przyspłego zwi-
cięstwa ktore mieli mieć i nieprzy-
taciół swogich, przeto dawali sok
Piołynow Hetzmanom pić.

Ata ta wodka Piołynowa ro-
baki, iako są glisti: zabija w żywo-
cie / y wypadła przez / y inże żagni-
łości trawi w żywocie wysusza i
le / a potem ono miastheże posila
niedopuszczając takiego sie nie-
mnożyć w ciele.

Ea wodka żoladek bardzo po-
sila / w byt: nieczystości czyści i
go a potem gi wmoćnia.

Eżez jest słodka na naprzeciw

żakantu watroby y śleżomy / na-
przeciwko Świątego walantego
niemocdy / y też kto ma wte siłaci
y naprzeciwko iadem, wnie podoł
i paniam przigich czasoch pomoc
daje wielką.

Przeciw sie ładowi Zielono-
nemu / opichore. gdy rana będzie
ta wodka omyta / niedopusci być
fistule / ani dżure mleko wroście.

Eżez morowemu powietrzu
sie sprzeciwu gdy ią kto pije / żgaga
y opuchline wypadła / a żwłap-
cza i żyz opuchły wzdrowia / y te-
żyz wypadły podnosi.

Psinkowa.

39.

Psinkowa wodka gdy
snią omywa albo przy
kładu na miastheże go-
racze, goraczosć wycią-
ga przez / Na wrzody / na bolące
na złe krosty / na piekietny ogień /
na ociekliny gorące, na zapalenie
ran s czyrwonosćia albo sinosćia
Na ty wstęki rzeczy jest bardzo po-
żyteczna / na boleść główną ktho-
ra bywa z gorącem przyczynny / y
takież cięż / jest bardzo pomocna.

Pożimkowa.

40.

23

O wodkach.

A Szimfhową wodkę
gdy ktho pije/ oczu le-
czy i gorących wilko-
ści y wrzot iasny da-
wa/ czyrwonosci spadza, klocie w
nich odeymute/ Ezy zbytne wysu-
sa, gorączosć ledziwt y rżezanie od-
dala moczu/ kamien kamie a ta-
koby piasek z moczem pedzi przez
wrzody wnethrane gotj/ biegunkę
czyrwoną sthanowi/ krwią plwa-
nie zastanawia.

Paraliżowego ziela.

41.

A Zela Paraliżowego
wodka iesth dobra na
wszytki niemocy su-
chych żyl/ rozpuseza
skurczenie ich ktore bywa od kur-
czu/ a niektelko żyły ale y członki
niektore y owsem wszytko cialo/
łamanie po koscicach/ drżenie glo-
wy y wszytkiego ciala/ Sthawny
mde/ niespieśne ruszanie albo nie-
śnadnosć ruszania/ Sclęskhosć
chylanie gdy sie nachyliś boleś w
grzebiecie, członkow niedużnosć y
nieśnadnosć kthu ruszaniu/ Szije
ciepłie obracanie/ nog częsthe v-
padanie, kureżenie, spanie beżmier-
ne/ rżeczj żmienienie/ omienienie
osłnienie/ Słuchosć, niebacznosć,
śmrod s człowieka/ wśpęgo ciala

obciężnosć/ lenistwo/ pełnosć glo-
wy i wśpęch nieczystosć/ Xemu sie
powanie nadol, w pacierdech giem-
żanie/ Stux w gardle, w dżaglach
boleś y w nosie/ wliczeł żatkanie,
Ey wśytki rżeczj ta wodka barzo
dobrze naprawia y leczj.

Polney ruty.

42.

A Polney ruty wodka
stłania sie ku ciepłosci
y ku ciepłosci/ żoła-
dek vmocznia/ Ma
moc wypczyscająca y wrine pedza-
ca/ przeciw swierżbiowi iest niepo-
spolita napijać sie iey/ krew czyści
i wilkosć sprochniałych a spalo-
(nych).

Polney driakwie.

43.

A Polney Driakwie wo-
da iesth ciepła i theś
wysuśająca/ Ehra-
wi, i theż rozpada/
Ehym kthorzy mają Swierżb a
thrad/ lisale/ iesth barzo dobra pić
natpęzo/ y tym ludziem co mają
parchy na głowie iesth dobra pić
ciepłosć piersi oddala, a żwłazęza
starim ludźtom/ tuż tego doświad-
czenie wśaduje/ iż wrzody morewe
rospadza y wyłozienta s ciala.

Pod:óżnikowa.

44.

A dobrożnikowa woda
ka testh zimna / chło-
dząca y wysusząca
Testh dobra na kazde
wt qhenie iadowitwego iwierzecia
gdy sie icy napijesz / albo ono mies-
ce namacząs, wątobe posila y sle-
zione / a zwlaszcza zapalona w a-
trobe chłodzi y febre tercijane leczi

Pigwiana.

45.

A Igwiana woda a na
wieczey w wino wpu-
szczona / gdy iq kto pi-
te żółądek posila y bie-
gunke zastanawia.

Psilij. B

46.

A Esth zagrzewalacia y
wysusząca mliernym
obyczaiem / Ma moce
wysusząca y omywa-
jąca / Wpelt hie lisaie y ognisthi
spadza y goij / a gdy kniey przyło-
żył miodu przesnego / tedy plec na
liczu czosci y gladtka czyni y na
refach takież / piegi i lica spadza
a hwardosci i macieze rospadza /
ciało naraszcza w rianach wpeltich

I też naprzeciwko iadowitemu p-
kapheniu jest wzyteczna.

Przesłkowa. 13

47

A Esth zimna w pliw-
nym stopniu, sucha w
wtornym / ma w sobie
niemala czerpnosc /
adla tego też rany goij / a zwlasz-
cza kthore sa w icelitach gdy snich
krew wychodzi.

E też y rany miechierza goij,
żóładka y wātrobę gdy sie icy na-
pijesz / albo ty miesteza namacząs
krew też zasthanawia ktera inosa
płynie a tho gdy tey wodki w nos
nabierzesz a refa zadzierzys.
Takiey też mocy y wlosnosci test
wodka i ziela Sporzybowego.

Paprociana.

48.

A Pprociana wodka jest
niemaley cieplosci a
malo sie skłania khu
suchosci / chrobaki w
człowiecze zabija / Płod vmarły
wypadza i żywotha, y żywy przed
czasem porodzenia wypadza i ży-
wota / iest barzo wzyteczna naprze-
ciwko fisthulam wysusząca i y
gotacz / a to gdy ie bedziesz wymy-
nal ta vodka iwinem zmieszana si

O wodł ach.

Powiedaia niektórzy/ gdy no
gi będą umyte tą wodką Papro-
ciana iżeby stołce iżytnie miała
stanowić a potym żywot mocniej
zawierdzać.

gim niedawa/ wplawy niewiescle
zastanawia/ grzienie w trzewach
y cieżenie gich wsmierza/ czyrwo-
ną biegunkę zastanawia.

Ruciana:

49.

Ruciana wodke kiedy
kto pije/ oczu cżyści y
wzrok posila/ Zadom-
do nich przystepować
nieda/ pierś i grubych włosci cży-
ści/ to też przecż wymiata charka-
jącz/ kassel dawiącży w spokoia/ y
też żaduch cieżki kthory bywa od
kasslu odeymuie.

Rumienkowa.

50.

Rumienkowa wodka
poranu picha/ bol. ści
głowne w spokoia/ y
bol. ści wnetrzne/ kło-
cie w bokoch/ grzienie i wrzodow
wnetrznych oddala/ mocż wyga-
nia/ khamien lamie/ ledziwi cżyści
Niemocz biała a lipka niewiescia
rozrywa a cżyści i śluch iżytkow
y nadymanie macieże odeymuie/
y też trzewy zosądla/ kółta nie-
mocż leczy/ Wiatrny płod wyga-
nia/ zimnicze wypłki mdsi, mocży

Rozmarinowa:

51.

Rozmarinową wodę
ktorimkolwiek obycz-
tem przyprawisz/ cho-
ciayże tak iż wżiniś
przez Alembik iako y inşe wodki/
 chocia też wwarzyś w wodzie Ro-
zmarin, albo też wyciągniesz moc-
snego przez słonece/ tedy ma oso-
bna mocż a niepospolitą ku zdro-
wnu ludzkiemu, bowiem tak miazę
na każdą niemocz i zimnocy przy-
czynny testh użyteczna/ C hec ku te-
dzeniu straconą przywraca y du-
chy ożywiające ponmaza/ moźg,
y głowe wpytkę posila. żyły suche
wzmocnia, włosy na głowie pada-
jące zad. ierżawa y g. iści te/ gdy
głowe tą wodką przemyjesz.

Wielankolija y slegnie traw
A prawi cżłowiekha odmładza y
czudniczy cżini/ od proekumienta
y iagniosci ciała broni y siłhule
leczy/ iżeby y dĩasla chore wzmoc-
nia/ rany i wrzodow wpyssa y
goni/ Nieprzećwko kordnające wsih
barzo dobra/ Biegunkę szanowi
y macieże posila a spranin iż łac-
nieyszą ku pocżeciu.

Rozana.

§ 1.

A Rozana wodka serce
ochładza y inſe człon
ki wſyſtki przednich
poſila ̃ strzeże gich y
padku/ y padle podnoſi/ ſwą won
noſcią duchy ſerdeczne y p:yro-
dzone ciepło poſila ̃ a prochnienia
y żagnioſci w ciele być niedopusz-
cza/ w cżywoney y w kaſzdey ni-
ſey biegunce ſe jaſu omdiewania
ieſt dobra pić y tieſe kropić/ Wra-
dzanie y pot ̃ bytni o ſkoro go wic-
ſa mdoſc przychoǳi: zaſtanawia
Dziagła pothwierdza y wonią v-
ſtam dale przyiemną gdy komu ̃
yſt czuchnie.

B Wby kſho ſobie tieſe wmywa
Rozaną wodką czyni pſeć wódce
cżną ̃ lubieżną. A gdy knicy tro-
che wina przyſiech ̃ a w oczę y pu-
ſciſ/ potwierdza oczę y lipkoſci w
ſelkie ſciera ̃ a vbroł taſny cżni. A
zwlaſzcza gdy kny y vłożyſ troche
Zucierę ̃ a cżarney heleny y cżukru
tak iż ſie ty rżecz y w nley roſpuſz-
cżą/ tedy ieſt niepoſpolite lekarſt-
wo na chore oczę

C Reż ſama rozana wodka tel-
ko ̃ białym cżukrem albo ̃ ſodo-
watym zmieſzana/ ieſt ̃ barſo ſla-
chetna na chore oczę/ abowiem ie
poſila y cżywonoſci ſnich y lipko-
ſci ſpąǳa.

Rozownikowa.

§ 2.

A Rozownikowa wod-
ka ieſt ciepła y ſucha
w ſwoich włoſnoſ-
ciach / i. ſt wypteczna
żoſgǳowi zimnemu y reſgotne-
mu ̃ a cżni w nim trawienie dobre
ſmectnego cżłowieka wwoſela ſer-
ce y mózg poſilaigc/ boiaſni od
dala y leſania ſerca kthore rżecz y
prychodzą ̃ melankoliję ̃ a ſpa-
loney ſlegmy/ ieſt ̃ teſz dobra temu
kthogoby pſeć wyadł albo y niedz-
wiadek/ tedy ma taki cżłowiek pić
te wodkę/ doſzy y teſz gruſzy kthore
bywaig w ſtigi: roſpąǳa.

Rzodkwiana.

§ 3.

A Rzodkwiana wodka
ieſt ̃ żagrzewaigc/ ̃
wysuſaigc/ y otwie-
raigc/ vline pobu-
diaigc/ vcieta niecżyſtoſci w tel-
tach/ liſaie y żoſtoſc ſciala ſpą-
ǳa wſelkie cżłonku/ głoſ oſtrę
ſlegme grubą ̃ alipką w pierſiach
vkrawa/ Quartane vleczą/ y o-
puchłym ludziem ieſt ̃ dobra pić /
Kamień łamie ̃ a pobudza cheć cie-
leſną maſżonkom ku kthochwili
żoſgǳeł mǳi y wracanie przywo-
dij

O wodkach.

dzi / bielmo mase i oka y też plegi
z licha rospadła / siuogorż reżol-
wule / y twardose slesiony rożga-
nia / a wlaszeja tym ktoby sie sta-
zil bdlami dobra iesc po nich rzod
kiew albo wodka Rżodkwiiana.

y trzewa / kassel suchy oddala / O
wziedzenie led swi y Dziechieria
gotj.

Stoczkowa.

56.

Stoczkowa wodka iest
dobra, a tho iż trzewa
czysci a odmiethceja /
glisly wygania y wod
nose wnethrzina precz / Parshywa
glowe czysci / smazy na ciele y na
twarzy poczermla se spadła precz.

Roschodnikowa.

54.

Roschodnikowa wod
ka iest wielkicy zimno
sci a troche wysusa-
tacja / odraza ogieni
i mieszca zapalonego / a thak na
wzody bolacie a goratacie iest v-
zyteczna / Na podogre iesth dobra
a wlaszeja ktora przychodzi i go-
raczey przyczynny / I też na spale-
nie / albo na oparzenie vkropem
iesth dobra maczajc ono mieszhce /
Smieszana i rożanym olejkiem /
bolese w glowie vsmerza / y osha-
lenie vspokhata kthore i goracezy
przyczynny pochodzi / I theż ranki
wnetrzne gotj.

Sporzyskowa.

57.

Sporziskowa woda iest
zimna / a stey zimno-
sci ma cierpnośc, a tak
dla cierpności swojej
krwawe cieczenie trzew / czprwo-
na niemocz / khrwia plwanie / pa-
niam gich rżecz: zastanawia / Na
ny stula / Dwziedzenie wnethrzine
gotj / a tak y wshytkich czlonkow
gdy iq pije albo maczajac chuste
przykladajc / Gdy krew i nosa zby-
tnie plynie / tedy they wodki wlać
a zastanowi iq / Rantienie oczu y
powiek gich gotj / Za wodka poży-
teczna iest brać iq w lekarstwa gdy
maga przyprawiac na takie zastan-
owienie albo na zamarcie.

Glażu włoskiego.

55.

Glażu włoskiego wod-
ka gdy kto pije / ocle-
skosci / bolaczki / wrzo-
dy / y wshytki twardo-
sci wnatrz miekcy / goraczosc v-
deymnie / pierś y plucha miekcy,

Świeżłowa.

58.

Swieżłowa Wodka
jest dźwigny mocy w
naprawieniu słazone
go wżroku, a jeśli ku
temu ziele przyłożyś kosięćka /
Ruty / iasłołęgo ziele / wespółek
w iednym alembiku spalisz na wo-
de / tedy będzieś mieć dźwigną wo-
de a niepospolitey mocy w posi-
leniu chorych oczu / a zwłaszcza ku
dżtem starym a slegnistym.

Śczyrowa.

59.

Sczyrowa wodka jest
ciepła i sucha, slegnie
acziłuchno wywodzi
cho ma sparzenie o-
gniem, jest dobra maczać onomies-
cie / Zwardosć szeziony rospadza
y głowe czyści kto nią sobie wstha
płocze / z Winem zmieszana ta to
wodka a gdy kcho sobie nią rany
wymywa / goji y czyści y ciało ro-
(sci.

Śaświjowa.

60.

Saświjowa woda jest
ciepła y wysusaięca
A stądże ma moc ro-
padaięcą y przicia

gaigę / jest barzo doświadczona
w niemocach głowy / mózgu y su-
chych żył / Do jest naprzeciwko pa-
ralizowi, Świetego walanthego
niemoczy, y też dżemu członkow /
Jest barzo użyteczna żołądkowi,
trawicę w nim nieczystości wstet-
kie / Eże ku jedzeniu daie, A znła-
sęza gdy by kto wżnił śalpe step
wodki a strochę pieprzu y ocęta a
stege wżynią śalpe.

Śiężottowa.

61.

Siężottowa wodka jest niema-
ley zimnosci / throche A
wysusaięca / a stąd
że ma moc egić od
razaięcia od khażdego członku y
od khażdego gorącego wrzodu / za-
palenie żołądka y wathrobę chło-
dzi / rany wstetkie wysusza y goji /
boleści wpu wstetka y rope snich
wypadza y wysusza, Eże rany w
płuczach y w kistach goji / Iżeż
pantam chorobi przyrodzoną za-
stana ta y wstetkie krowie plynie-
nie kładby kowitć było: zastana-
wia / opalenie też oddala gdy czo-
ło będzie tą wodką często macza-
(ne.

Śafranowego kwia.

62.

W III

O wodkach.

2 **G**azfranowa wodka
 kiedy wniey omacza-
 tacz chuste a przykla-
 da na bolesci denne: o
 smierza ie y oddala / y tez inie bo-
 lesci / tako wrzody / bolaczki / ocie-
 klosci wpselkie zgładza rospadza-
 tacz / Edwardosc bołow y tez bolę
 czel zmiekcza / żyły w żadku ocie-
 kle albo ranione goi y oprawuje /
 wrzod w żadku kthory żowę ficus
 leczy mocniie, Edwardosc żył y tez
 schynienie cżłonkow naprawia / Ła-
 manie ysmierza / wrzody gnijące
 cżysci.

Trawowa.

63.

2 **T**rawowa wodka
 ktho pije / ledźwi cży-
 sei y zatkante ich prze-
 prawia / y zatkante sle-
 żiony y wātrobę / bolesci w prze-
 gubiech ysmierza, a plugastwa pe-
 dzi w przechodę / ledźwiane y mie-
 chlerżowe / albo korzenie ie y iesth
 moczy otwieraiaczey a naprawia
 taczey gorzeczosci miernie / a prze-
 toż w thym przewyśha inie wodka
 Dwrzędzenie miechierza y ledźwi
 goi / Rzeżanie moczu y bolesci w
 cżłonku / żółta niemoc tez leczy.

Trzycjowa.

64.

2 **T**rzykrowa woda iest
 ciepla y sucha w wro-
 tym stopniu / cżysci y
 rospadza / kolere cży-
 sei wespolek y slegnie wodna / iest
 wżyteczna naprzeciwko lisatom y
 naprzeciwko swierżbiom / kthoby
 potrzebował womitu wżynienia
 to iest wracania / kthedy sie ciepło
 z masłem a z oliwą napiy tey wo-
 di, bedzieś miał wracanie / blizny
 gładzi y glisty z żywota wypadza

Wolowego ieżyfu.

65.

2 **W**olowego ieżyfu
 wodka Sereże po-
 sila / cżysci kraw gru-
 ba / Wilkosci gru-
 be a cżiniacze parę ro-
 spuścza / wesolę mysl cżyni / na-
 kazonę moźg a żanieczysciomy ty-
 mi parani grubemi / kthore przy-
 wodzą cżłowieka aż kthu ośaleniu
 naprawia, Ręstnosć / zle dumanie
 płarade mowienie / Wesnie straż-
 liwe widzenia: oddala, Dsypanie
 krost / Lisaię / swierżb / Francie /
 Ro wpsytko goi / Pierśi cżysci y
 płucza / kapeł suchy y suchoty w-
 drowia.

Wirżbowa.

66.

21

Zróbowa wodka ro-
baki w vsu zabija kie-
dy sey cham w puscis,
Gnoy gdy z vsu cie-
cze wypycia gi/ glisty w żywocie
morzy gdy ia pije/ płod marthwy
wygania/ fistuly czyści y goji/ żyl-
nożnych mlekosc/ trzewa vnear-
dia.

Winna.

67.

21

Gdy powziętu tagod
postawie nicia/ a sile-
nicie aby do niey cie-
kko/ Zha woda dżiwo-
ney a rozliczney pomocz y iesth ku
oswiecceniu oczu a ku naprawle-
niu z niedostatku z goraczey przy-
czyn/ klock w oczoch z goraczos-
ci kż: odeymuie/ zaćmienie oczu
dla dżimow z żolądku w głowe w
stępniających wyrasia/ y wzrok
naprawia/ a cz ostrzy y posila.

Winnech skorek wodka

68.

21

Bwinnych skorek woda
albo z liscia/ gdy ia pije
w gorczkach/ chec ku
cedzeniu dawia/ Gora-
czosc w netrzing vkladu/ wracza-
nie/ ciece nie wpełkie skądkotwiek
by bylo: zaśtanawia/ palenie gasi
wn

Wlosteiego kopru.

69.

Zlosteiego kopru wod-
ka zaćmienie oczu wy-
lascia/ y chez ludzimi
opuchlym y tym kto-
rymby pamieć ogniela: pomaga,
Zhez nie iadani rozmagutni prze-
ciwi/ Cz dozenie w kżyżoch vles-
cja y z miedzieria zezanie wypa-
dia, vnie ku wysciu y przyrodzo-
ney zez y bialym glowam pobu-
dia/ Z chez mleko mnozy w pier-
siach/ a nasienia: to iest naturi ob-
phtosc mchczynam starym przy-
rodzonego daie.

Wysokiego słażu.

70.

Wysokiego słażu woda
iest zimna i wilgotna
w sweam przyrodze-
niu/ żuwt odnietcja
y wrzedzienicze gorące a bolące
chłodzi y bol w nich vciśa/ twar-
dosci ich rozpada a odnietcja/
bardzo też iest dobra pomagac na
to miesteze gdzie vksi przola.

Zaloweżowa.

71.

O wódkach.

Wódka Żalowieżowa.

72,

Ałowieżowa wódka jest ciepła i wysuszająca mocno, barzo jest suchelna / rospadająca nieczystości wewnątrz, a tak jest osobna na mywanie ran finodliwych / a wryne mocno pedzi i przyrodzone rzeźby białym głowam / omarły płod w żywocie wypadza i żywy przed czasem / iadom sie przeciwia i chrobaki iadomwite i domu wygania / iako są weże / pałacy / mychy i inże robaki.

Eż sama wódka w kłóżeńby był wwarżony Żalowież / jest do bra paniam pić które mają boleści w macicy, i na oddawienie żółci do brze naparzać miejsce ono maczającę gełke w oney wodzie a przykładać na miejsce oddawione.

Koniecz wódkam.

Wódki które służą na główne boleści / a zwłaszcza i zimney przyczyny są tyy.

Apród malaranowa / Ławendulowa / Dułkiewiczana, rolownikowa / Szalwijowa / Pionijowa / rumienkowa, Wólkowa / Koczeńkowa / Nostrzegaowa.

Na boleść oczu i zimney przyczyny.

Wódka Włostkiego kopru, Cielidoniowa / Świeczkowa / Kuciana / Werbenowa / tho iesth Kobyśczkowa / Kołkowa.

Na bolenie oczu i gorącej przyczyny.

Wódka Różana / Pożimkowa / Dżewannowa, Wężownikowa, listow winnych.

Piersiam / na khašel / na duszną osę.

Wódka Jopowa / Ściastoowa / Dmanowa / Podrożnikowa / Anyżowa / Cyanna / Słazowa.

Na bolaczki.

Wodła Polney dnjaſwie/wo-
łowego teſpku/ Boragowa/
Maſku białego, Jeczmienna, Ku-
mienkowa.

**Na watrobe y na wo-
dnocielnoſc.**

Wodła Piołynkowa/ Mlecz-
ejowa/ Kopytnikowa/ Koſł-
kowa/ Benedictowa/ Spichowa
Kotownikowa.

Glezione naprawia.

Wodła Zielonego teſpku/ Żar-
nowczowa/ Polney ruty/ O-
żankowa/ Kanicy przedze/ Jeſio-
nowa/ Wicprzynkowa.

Ktoſe poſilaia ſercze.

Wodła kwiatu Boragowego
Wołowe^o teſpku/ Kotowni-
kowa/ Łaneczana/ Tableſk ſłode-
kich/ Świętego Jana ſiela.

**Łedźwiam y miechje
rżowi.**

Wodła Anżyowa/ Pietruſzeja-
na/ Dorębkowa/ Malono-
wa/ Kumienkowa/ Spichowa/
Leſnię marchwie/ Stupikowa.

Na niemoczy macice

Wodła Polkowa, Czabrowa
Młacieſey duſki/ Wrotycz-
owa/ Wiedźcencowa, Jaſowcowa
Kotownikowa/ Wyliczowa/ z ſie-
la Maciejnego/ Białey lebiodeki,
y cżyrowney / Szawinowa.

Ze le maciejne: mteuodſiaſe iako ſe
po polſtu ſwac/ teſko wiedź że na
macicze teſt barzo dobre/ z bylicz-
y z wrotyczą teſt iednakſey moczy
na te rżecz.

**Ktoſe krew cżyſcia z
grubych wilkoſci.**

Wodła Polney ruty/ Elowek
chmielowych/ Kanicy przedze
Wołowego teſpku/ Boragowa/
Polney dnjaſwie/ woda s ſyrze-
nia dobrze wyſłoczona.

**Ktoſe lecza cżyrowną
niemocz/ ſtrżew ciecze-
nie/ rżaz/ Przepuſtine.**

O wódkach.

B Abeżana / Weżowego Ko-
rienia / Weżownikowa i dzie-
la / Pożimkowa / Dziewannowa,
Prześlkowa / Koschodnikowa / Ko-
stivalowa / Ziwokostowa, Spo-
krziskowa.

One w koscicach / w sta-
wiech / y w innych czło-
wach leczy / a to skoro sie
bolese poczynaj: timi
wódami maczaj
iż w nich chustki
maż przikła-
dacz cze-
sto.

Ażana wódka / Dile-
wannowa / babeżana
troche octu kłim przy-
lać, Po trzech dniach
zase to przyskladaj / Wódke psin-
kową / Kumienkową / bafrano-
wą / Dziewannową, Zmieszaj je
spółem a także przyskladaj, potim
po kilku dniach / Chebdową / Ku-
mienkową / Szafranową / zmie-
szaj je a temi okladaj / Na ostat-
ku temi to okladaj / zmieszaj spo-
łem (p. 100) / Polney Ruty / Dziewan-

nową / Chebdową / Kumienko-
wą / Dżową / Wina troche przy-
lać kłim, Chaj tym iż adżentem
dne i wierzchu musisz goić / a we-
wnątrż inżem obyczałem kłhemu
służącym.

Zimnicze thrzędiego
dnia leczy.

Podrozniłowa wódka / i ziele-
naw / Dileczowa, Łamka
mienkowa / Inokłowa / Kozana,
Diewannowa / Siczawowa.

Zimnicze każdego dnia
bedacz: leczy.

Benedyktowa wódka / Podro-
nikowa / Polynkowa / Cży-
wony / Lebiodki / Mieczana.

Na zimnicze czwarte-
go dnia.

Ródka Babeżana / Chmiele-
wa / Polney Ruty / Diewan-
nowa / Zeleniego kłysku / Kanicy
przedzie / Łamkami mienowa / Wo-
łowego kłysku / Debowa.

**Wodki drugie ktore sa do-
bre na wiele niemocy ludzkich/ a inszem mi-
sierstwem bywaja palone/ nie tak
iako ty pierwsze/ a dla tego
położyliśmy ie iakoby
osobno.**

Wch wodki jesth then
sposob/ iż są niektore
z dzieł woniatącychmi
składane/ a niektore
th. z samy wodki/ Gdzie rosta-
nie dać okhścić. Miał wiedzieć
iż tho w gnoy khorstli wstawie
w sklanym naczyniu/ a dać temu
stać tak iako tam rostaże iżby o-
kisiło/ potym wypalić, Jest spra-
wa ku paleniu tych wodki ktorą
aptekarze bowg Balneum Marie

**Wodka złota na wzdro-
wienie wszystkich nie-
mocy głownych.**

21 **W**ziemi Sandołow /
Czerwonego/ Bła-
łego/ Złotego/ Kora
łow czinwonych y bia-
łych/ ziela pierwipery, Diptamu,

Bolam armenum, Sanguinem
draconis (w apteczce) Bezownt-
ku/ Biedzienczu/ Terram sigilla-
tam (w apteczce) ań 3. Wronie-
oka 6 3. Dziak nie . 3 y . 11 w kie-
ki rzezy żmupay z orzechy w łostie
mi wżian sy ich dziewięć, a to po-
krym w łoz w Gorzalkie czoby icy
było poł kwarty/ a ktemu przylep
oczku winnego kwarte/ a niechay
tak kise przez czały thidzien w na-
czyniu czenowem/ Potym to wy-
palić w alembiku a the wodke pić
tak wiele czoby sie wlało w poł ia-
ta kofosęgo.

**Wodki barzo dobre lu-
dziem niesłyszczym.**

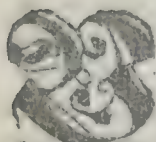
Wziemi wodki z liścia
w łostie orzecha pio- 2
lynowej/ Rozmari-
nowej/ wpyłkich ro-

O wodkach.

wino być soto w, ialecz mrowczich
swiecznych osin soto w / to wbito w
silenice wloz a iak rj dobrze wloz
ze w gnoy przez osin dni az wli se/
potym to wypalic a te wodke po-
stawic na sloncie przez trzydziest
dni / a potym pozpyway.

**Wodka ludziem bar-
zo dobra na zciemie-
nie oczu ktorzym
sie zda izby przez
sello patrzali.**

Estmi Piosynu / een
turkijey / kazdego po-
garci / Ezarnuchy
starey na proch wol-
funt / Wina bialego dwa funty
zmieszay to spolem a wypal przez
Ziembit / pon toze pal obyczajem
tem iako iony apclacie Zalues
Marie.

**Na toz wodka barzo
dobra wypuszczac
ja na noc w
oczi.**

Estmi wloskiego kornu
Ruty, Swieczek / wy-
sokiego Mleczu, Zu-
kwiede / Rozey cizmo-
ny / E delidontijey / Zy w hyl i ho-
la mata byc swieze, a brat ich pod-
jednq miara, a z siekarek i wloz
w czyste wino niech wli sa / przez
osin dni mata stać, potym wypal
pierwsza ttedy wodka i wli iakoby
Srebro / wtora iako Zloto / i
cia iako Balsam.

**Gdy komu Rz plynq
z oczu z goraczey
przyczyny.**

Apzod wezmi wol-
Ructancy / Zestomey
Rozancy / Swiecz-
kowney, wshychkay ro-
uwo / sley ie wshyk li w slenie ie / a
day stać na sloncu przez trzy dni
potym gich pozpyway.

**Wodka ktora przywra-
ca straconq krase
na obliczu.**

Wziemi wężmi wodki
Bukwiczowey/ Roz-
marinowey/ Korymbu-
kowey, to jest verbeno-
wey/ Ptolynowey/ wshytkich ro-
wno, zmieszay ie społem a day stać
na słonczu przez osm dni.

Na tředowatą twarz

Wodka z kórzenta psineł, psie-
cieżyku, kwiatkow Zobowych
wshytkiego po garzsci/ Camphory
poł lota starcey, zetrzeć to wshytko
społem a potym wypalić thym o-
byczatem czo aptekarze zową bal-
neum marie, przinamntey dwa ra-
zy, a maczajac w tem chuste przei-
kladać na twarz.

Za wodka jest spadza iacza krosty na twa- rzy y na oczoch.

Wziemi pokrzywy a s sicłay i-
potym włoż w wino przez czte-
rzy dni, potym wypal, weźmiś ten
wodki/ y Rozaney/ y poleiowey/
wshytkich rowno/ maczay w them
chuste a przykładay na krosty.

Albo weźmi wodki z kórzenta
kosaćcowego/ y też rozbij białek

na wodę/ a to dwoie wysthaw na
słoncie przez osm dni, przylož po-
tym ktemu Kamphori/ A tho be-
dzieć miał wodkę na ty rżecz.

Na popadanie ciała a zwołazęza licha.

Wziemi kóziy serwacki/ Łetjel
Baley/ Cithwaru poł libry/
Wainstanu palonego takż/ Ko-
rzenta Weżownikowego iij Loty
zmieszay społem a day tak wśisnąć
przez osm dni/ potym wypal a te-
vżyway na ty rżecz.

Za wodka barzo do- bra wybielajaca twarz wmywa- jac przez dzień raz albo dwa.

Wziemi kwiecia Grzybienowe-
go białego, kwiecia Zhamko-
wego/ kwiecia Bzowego/ Jijolo-
kow białych/ kwiatkow Benedy-
ctowych/ Zych wshytkich kwiecia
rowno/ wypal to/ a te wodkę bar

O wodkach.

Jo dobrze schoway w stleniczi przi
krywby/ potym sie tja wodka wa
myway.

Wiedzi że ty wodki wbytki pospo
lu niemoga być palone, abowiem
Sijolki bywaia ondzie marca/ a
kwiat Grzybieniowy aż miesiąca
sierpnia, albo tak że i bżowy kwiat
y Benedyctowy/ Ale pal każde o
sobno gdy ktore nastanie, a potym
ty wodki zmieszać a po wtore wy
pal a używay gich.

Naprzeciw boleści w gardle.

M Esmi stary świeżey i włoskie
go orzechy/ czterzy y dwadzie
ścia lotow/ wodki iagod zamor
skich ktore zową Moracelsi/ wod
ki Zielonego tebyku/ rowno dwa
nascie lotow/ wodki i polney ro
żey/ wodki Rzepikowey/ Zulepu
Sijolkowego czterzy loty/ Dija
moron czterzy loty/ Dragantum
jeden lot/ Gumy Arabicum/ Psi
lium/ po pol lotu/ Ty wbytki rze
czy ntechać pokisatą a pothym te
wypalić przez alembik przinamnej
dwa razy/ obyczaiem them Bal
neo marie/ potym te wodke w v
sta brać a plosać gardło.

**Naprzeciwko wśchnie
niu iezika dla silney
goracości wnatrz
I też gdy ieżył
pożernieie a
żapali sie w
wściech.**

M Esmi wodki Sijolkowey, wo
di polney Rożey, rowno dwa
nascie lotow/ wodki i ziela kthore
zową głowienki i kwiatkow tego,
i kwiatkow cierniowych/ i psiliu
poltora lotu/ potem to w staw w
gnoy aby wśisialo przez czterna
ście dni/ potym to wypalić/ Tym
obyczaiem Balneo marie/ raz al
bo trzy.

**Wodkha barzo dobra
tym ktorzy maia
w wściech wiele
wilkosci.**

M Esmi wodki Zukwieżowey/
owanasie lotow/ Wodki cze
lidonijowey czterzy loty/ wodki
swoyskiego kopru hese lotow/ gal
ganu dwa loty/ Species aroma

Ucum rosarum descriptione Gabr
elis, jeden lot. Do masz wstawie w
gnoy przed czternasie dni: aby wst
siało. Potym tho wypal Balneo
Marie.

**Wodka barzo dobra na
wszystki bolesci glowne
Zwlaszcza na gardlo.**

Wezmi wodki lagod: sto
re zowg Moracessi. 12
lotow/ wodki Sijolkow
wego ziela tez pise. Di
lamorona, rob de nucibns, rowno. 2.
loty/ dragantu zimnego w tablicz
kach. 1. lot/ gumy arabicum. 1. lot,
Zhy rzeczy wypalic przed alembik
Balneo Marie: raz albo trzy/ ale
pozdzy raz czo wypalish: na onoż za
sie wlewap czo na dnie zostalo / a
tak czyni raz albo trzy. Potym thg
wodka plocz wsta y gardlo.

**Wodka ktora wspomaga
ga zoladec / a czyni w
nim dobra strawnosc.**

Wezmi wodki
rucianey. 12. lotow, pio
lynkowey/ mleczaney
rowno po pise lothow,
Cientur: jowey czerwy loty/ wod
ki i forzenia omanowego/ bulwi
czowey/ po dwu lotu/ tatarskiego

ziela czerwy loty / storke ktora jest
posrod pepka kofosiego gdy gi ros
kroish, tey wezmi dwa loty/ forze
nia we zownikowego. 1. lot, Czo
moze byc proch: to zetrzeć na proch
a zmiechawshy i temi wodkami: dać
wstisc / potym wypalic Balneo
Marie / a wzywap tego. Zoladec
barzo posila.

**Wodka barzo dobra
przeciw Rodziace.**

Wezmi wodki
wolowego tezyka. 24.
lotow/ wodki miodun
czaney. 12. lotow, wod
ki i lipowego kwiecia. 6. lotow. Zp
wodki maig byc i lane do takie na
czynia srebnego/ a potym wezmi
Zloto cysste a zagrzewajac albo
rozpalajac te: gas wstych wodkach
A tho czyni tak dlugo azby zlota
trzecia czesc wbylo: Zho thak czyni
testibhy vrina tego chorego zeta ga
la sie ku cyprownosci. Potym przy
daj species diacozali magistratier
1. lot/ species electuarium de gema
mis, Diamargariton, ań po lota
Spodium czwartą czesc lota/ ko
sci i sereza Jeleniego: takich dobre
wyprawney, Been bialego y cypra
wonego/ stoz i dziewa Cetri, thez
czwartą czesc lota. Day temu wst
siec w gnoiu przed czternasie dni,
Potym tho wypalic przed Alembik

O Wodkach.

Balneo marie. Ale testhlyby vrina tego chorego i ciagala sie ku bialo sci: tedy nie trzeba przydawac speciem Diacoral/ale Electuarium de gemmis przydać, Disalignum Aloe/ y disamuscum siodkiego. Po dflug Mesue Jana, kazde pod swa waga: Jako wyszley napisano test.

**Wodka barzo dobra
przeciw kaszlowi.**

Aprziod/ weźmi wodki
Ziopowey, wodki pole
rowey, wodki matlibo
zey wloskow, wshytkich
rownio pol sunta/ diatris secundū
Nicolaum/ diacalamentum/ ro
wno trzy loty, To wshytko sprawi
tako y pierwiec. Potym wypalić, A
tego pożywać rano y wieczor.

**Wodka druga na ka
šel dziecienny.**

Aprziod/ weźmi wodki
Sioskowey, bantowey
rownio. 6. lotow, Dia
dragantum. 3. loty, wy
palić to przez Alembic Balneo ma
rie. A tego gim daway pić po te
dnech lyżec.

**Wodka barzo dobra/
tym ktorim gniye
wątrob.**

Aprziod/ weźmi wodki
i listu debowego/ wod
ki Ziopowey, wodki ko
saćcowey, wodki i kwiat
kow Lnianych/ wodki i matki bo
zey wloskow/ wshytkich rowno/ a
zmieszay te pospolu y wysthaw na
słońce przez kilka dni. Potym da
way niemocnemu na każdy dzień
dwa razy po trunku.

**Wodka barzo dobra
na wgażenie pra
gnienia.**

Aprziod/ weźmi wodki
dwysokie mleczu, wod
ki ścżawlowey/ wodki
matowniskowey, wodki
Sioskowey/ wshytkich po czterech
loty, Jabłka zielonego. 6. lotow
Limonij suchey. 3. loty/ pomorani
czey suchey. 4. loty/ syropu i Limu
nij/ albo orisaera simplex secundū
Nicolaum/ syrop ścżawlowy, Et
erinowy/ wshytkich rowno. 3. loty,
Sandalu cyprwonego. 1. lot, czu
tru. 3. loty. Miedzy tymi wshytkimi
rzeczami a i czego moze być proch
wzięnić gi/ a wshytko zmieszać po
spolu/ a dać kłisnąć przez dzień. Po
tym wypalić Balneo marie/ a sto
ro pierwszy raz wypalić/ a zaste
te wodke wley na ono czo na dzień
doszhalo: iowg Seces/ a zaste pal,

czyli tak trzy albo czterzy razy / a
to będzie dobre przeciw tej chorobie
**Wodka Naprzeciw za
paleniu wątroby / y w
żytkiego ciała.**

Aprzód, weźmi miedzu
wysokiego. 6. garści /
podrożniku. 3. garści /
matki bożej w kostow,
małowniku / y sinek / Diantos (w
aptece wżytkiego równo) Zmie-
szaj to społem a wypal przez Alembik.
Potym the wodke mieszaj: z
winem pić.

**Wodka barzo dobra kie-
di kto rzeżanie wiewa
przy puszczaniu moczu.**

Aprzód / weźmi wodki
piotruszczanej / wodki
błuszczonej, wodki trze-
bulowej / wodki bab-
czanej / wżytych równo po funcie,
z dozwile / chrzanu / czosnku / wży-
tych po osmi łotach / mierzany czey
rady łoty. Ty wżytki rzeżaj smieszaj
a wstlaw w gnoy w słenieczy przez
8. dni, aby okiszało. Potym wypal
przez Alembik Balneo marie, a za-
sie wlewać na tho czo zostawa na
dnie: Jako wysszey napisano, czyli
tak. 3. razy A będziesz miał wodke
na to barzo dobrą.

Cez pepel namazaj iakiemkol-
wiek loiem ciepło. A wnet prześta-
(nie.

**Wodka barzo pożytecz-
na Ludziom sihluczo-
nym / z wysoka wpa-
dłym / albo bżemie
dźwigając: wra-
żonym.**

Aprzód weźmi bukw-
cze / Bożego drzewka,
białey lebiotki / prześ-
tki / senum grecum, z ap-
teki / hanyzu / miodunki / wżytych
równo / weźmiś wody iedne cześć,
wley k niey ocztu tak wiele iako iest
wody / warz ty ziola w tym. A tho
dawaj pić ludziem chakowym na
Dugle. (Czeżo.

CWeźmi senum grecum / zimo-
zielon / bożego drzewka, warz to w
starem piwie / przyłóż k temu ma-
sla, Dawaj pić ludziem wrażonem
albo wsluczonem.

Dugle.

CWeźmi Rumijcy. 1. dragme,
Bolum armenum / terre sigillate,
oboyga po poł dragmy / A wwa-
rzywszy boże drzewko, y senū grecū
w wodzie dżdżowej, a prześcedziwszy
E ij

O wodkach.

wspyt rzeczy w te wodę sfluskszy
te dobrze. A to daway pić samieśa-
lacz: ludziem takowym nasłodzi, A
chceszli: możesz wbiąć wina dobre-
lektiego y zagrzać / a w to wsypać
Mumiję dwie dragmie: dać wy-
pić na słodzi wraź małego demu.

**Wodka: ktorą spedzisz
zmaży od sloneja wciy
mione przeż iedne nocz.**

Wemi sklenieże wktoreyby by-
ło dwie kwarce / a wloż w nie ta-
god Winnych nie dośrzałych, pol
suntę / soli oczkowatey pol suntę,
halunu dobrze wtartęgo, pol suntę,
wodki Trawowey, pol suntę / wley
tę w ty rzeczy / a niechay wie aż do
czwartę cześci / pothym przecedz
przez sukienny płat, A thym wmy-
waj gdiśle trzeba.

Wodka wyborna tym

ludziem ktorzy chcą czystość bez
škodzenia zdrowiu zachować.

Wbiąć wodę ruciancy iśwowy
słego kopru, i białey Lilijey, kochyż-
kowey, wodki Lanczaney: bez wina
paloney, koźdey po pol suntę, Zley
te wspani spolem a wpyal przez A-
lembik lek kim ogniem po wtore, A
tey wodki komu daś na nocz. 3. lo-
thy (ale nie trzeba wcieżać) albo
w pośne dni po cztery noczy za-

michatać: bedzie miał pokoy od
żadney cięlesney.

**Deżet kiedy a komu
škodzi.**

Deżet często pożywany: w bro-
mdu / pierśi obraża / kasei poruża,
żołądowi y wgt. obie škodzi / sta-
wcy członek barzo wasta. Deżet sta-
rim ludziem barzo uś niepożytecz-
ny / boćim starości richło być przy-
nagla y potwiera dia tę dla zimno-
ści y suchości ktora ma w sobie. D-
eżet nerkam y inshym członekom, to
też mchierzeni iśta w om nożnem
barzo škodzi. Deżet nasienie med-
kie psue a nie płodność dźiała: czę-
sto pożywany. Deżet kolerikom / y
ludzim krownym też pożyteczny,
Slegmatikom škodzi, Ale melanko-
likom wlececy niżej inshym.

Wodka barzo pożytecz

na ludziem sweterb na sobie małego
cym / y takie kolerie. Krosty, Lupa-
te, y inshy zastornie choroby. Zha-
ma być dźiałana.

Wemi Lebieci / polney dźia-
kwie macterzey duski oboley, kawa-
wniku / rzepiku / bulwice / koby-
szawiu / polney mietłki / rumnu,
pokrzywy, wroty, czi, y broła war-
w wiatkiem garnet, a gdy bedzieś
miał idz do łazni: wpyj piwcy tro-
che Dżafan: cyscy a nene, kley d

grocha wody elephen / potym we-
dmi przescieradło : maczaj je w o-
dnej wodzie w której siola wżalaj,
a woda wysycha ciasto w ono prze-
scieradło mokro / dierżysz je na cze-
le / aż pot z ciebie dobrze popłynie,
potym z tą wodą przescieradło : cta-
so ma być oceterano surowem wio-
nem ostrym z onego potu / potym
gdy inż z łazni w chłodzie miał wy-
nidi / wtedy wysycha ciasto oną wodą
ma oblać. A cho działaj na każdy
tydzień jeden raz, za jeden miesiąc
jeden raz z ciasta wysycha plugawość,
Cho od wiele ludzi doświadczono
jest wiele froć.

Wodła ku wmywaniu

brody po goleniu / albo po Łazni.

Węźmi podrożnik / a spal gi
na popioł / potym z te° popiołu v-
czyni kaskus czo by nie był barzo sil-
ny, potym te° kaskusu węźmi kwar-
ce a wloż do niego trzy czwieri lo-
tu Dragantu Camphori także wie-
le / a wlepy społem do takiej banie
stłancy / albo Cienowey flasz / za-
kryj dobrze z wierzchu / a day sthać
aż sie to tam rozpuci / potym cho-
przejedź przez chustę / a wlepy dasie
do banie, A tym sie wmyway po Ła-
(ini.

Wodła doświadczona

na oczy które są oparzone / od pa-
nury wodewodajney Kalistny.

Węźmi tale cho naswieścić mo-
żesz mić / wwarz je twardo / potym
je obliup / p rośkroy na poly a wy-
rzuć z okiet z obudwu czesci, potym
w ty dolecz i gdzie żółci leżalaj : na
forz nieco koprowasru siłuj szys gi
barzo dobrze / a polci teściż są do-
bże cieple / potym w tych białkach
wstogi sie woda zielona / a thak cho
żlewać do takiej banierzy stłancy
A tak wrecy wodę pizro omacza-
lacz : ten opar maczaj, a te° strzedz
aby tej wodki do oczu nie dopuscił
Czyni tak dzień albo trzy : tak iako
potrzeba wkaże : doś ad nie żędzie,
Bo na daley do trzeciego dnia spe-
dzisz to, Możesz tego wczynić z kiel-
kanasie latecz.

Leśarstwo doświadczono

ne na bolące oczy.

Węźmi kwarthe maśmaśney
dobrey / potym węźmi z apteki tuct
am preparatam pol lota, campho-
ri trzy czwieri / a te camphore po-
kroplę palonem winem y vmorżnę-
tą / potym ietrzeć na proch, potym
węźmi wodki koprowey pol kwart
a to wysycha żlać społem y zmieszać
dobrze. A thak temu dać stać rok y
choctay y wte czeypoki potrzeba v-
kaze. A gdyby oczy bolały / tedy to
zmieszać chocią storo y po vdzia-
laniu / a żmaczaj maśa czynią chu-
stę a w łacił do oczu maluczo w-
puszczaj : położywszy sie wznak / a

O wodkach:

to oczom barzo uleżło pomoże/bo
leśe/ czprwonosę/ gorzkość, zo w
bytko przez wypiggnie.

Wodka wyborna na

oczu że dwunastie żioł: i wino
namocżonych.

Wezmi rożey czprwoney swie
żey/ ziela świeczel i kwiathe/ ko
pyścika/ wlościęgo kopru/ czelido
nięcy/ bukwięce/ jaskwięcy/ ruty/
srebniku/ babki wielkiey y zdrowey
piotłny młodego/ wierchow ha
nyżowych gdy kwie/ Zęch wpyt
kich pod jedną miarę/ po garisec,
albo po drzu/ albo po czym chęć
stray wpytki drobno y włoż w cze
nowe nacżynie, albo w glintane po
lewane/ wley na nte wina białego
a postaw na wielkim słoncu, nie
chay stoia czterzy dni: zamieszajac
na każdy dzień dwa razy/ piątego
dnia maia być wlane pospolu i wi
nem w Alembik cżenowy, a tak pa
lić ogniem lekkim, Zasię ona wod
ka po wthore ma być palona Bal
neo marie.

Pożyteczność y godność tey wodki.

Wdy kogo oczu barzo bola we
zmi they wodka dwie syżcie/ biału
czystego wbiwşy gi, dwie syżcie, ka
dzidla thlucżonego poś diagmy,
zo wpytko vbyć dobrze społem/ a

w tym pacżesi napogłwşy/ stronie
y cżoso okładay na noc/ bol cież
ki i oczu y i głowy wyciąga, a na
drugą noc thę wodka w oczu ma
być wpuścżana przed spaniem dwie
godziny/ a w żarani po wstaniu, o
czi maia być wmywane a wlechnie
bol/ głę. Ale pewnięcy bedzie kiedy
purgatya głowna vprzedis/ albo
pupczanicem cżwie. Za wodka w o
czy wpuścżana, czprwonosę spadza
sły i oczu plynące starowi/ oczu
młosć odepnuie/ wzroś wstřży/
blasł słodiaczy stori bywa i wil
kości słych w oczu bedaczych: odep
nuie/ oczu łasne y przespiecznego
wepřżenia cżym. Cżesto troć żwie
cżora przed spaniem trzy godziny
w oczu wpuścżona/ y w żarani po
spaniu w godzinie/ bielmo i oczu
spadza/ łuske y blonke żdżtera/ a
żwłascżę gdy w nte troche Cam
phori y cżarney heleny přiloży. Za
wodka gdy bedę oczu cżesto poma
żowane: żmieszawşy ię i młekiem
ntewiesciem, i też żczystem białkiem
wbitym(maia być i wierşchu y w
natre pomażowane) A gdy w nich
test bol silny/ thedy tho lekarstwo
barzo pomaga tak pripraviać
Żilcieciu młodemu parłoofose:
naprawia. Jest thę wodka oczom
barzo pożyteczna: gdy bedzie thę
palona iako tu naucżę,

Wodka spadzająca piegi i licza.

Wezmi wodki Litlsey blasey. 1. funt / wodki i bań. 2. funthy / wodki luminiarum i apteki. 3. vncie / camphori carhasy. 4. vncie / florum de teresa. 2. vncij / lumen de coro. 3. vncie / boraso pisto. 2. vncij, lumen ducarino. 2. vncie, Sy wshyfi rze i i wloz do lednego nowego garnca / przystaw do ognia aby wrzało aż gdy tego zostanie osma częś potym to przeciedz przez cysie płotno, A to będzie wodka chedożga swarz: kiedy nią będziesz umywał rano / a wśiażże nalepić po łazni umywać / bo to barzo richso ślebie Ale chuste w tym ma czaigcz: po-
majować.

Wodka sprawiona / A

barzo slachetna: wontaigca.

Wezmi wodki rożaney. 1. funt pizma diwa scropulj / ietry pizmo barzo drobno / a wshy w te wodke day themu stać na slosiezu albo w ciepley izbie zatkawshy i wierzchu A tak cho będzie barzo roztosina wodka wontaigca / kchora sie ma pokierać po impeiu w łazni / abo-
wiem odepnuie nie wdoleczna wo-
nia ed cżlowieka, Czego sie wiele
przygadja v ludzi.

Recept sprawna kiedy

kto chce iży włosy wypadaly
i kad kolwiek.

Wezmi wapna nie gaszonego osin vncij / korzenia Stjelkewego startego. 1. vncie / auripigmentu i apteki pol vnciey, Sy wshyfi rze cży starfszy na proch, imieszay spo-
lem, A gdy potrzebaj: weźmi częś tych prochow, rospusc ie cżystą wo-
dą tak aby było iako ciasto / albo iako masę, a tego przykładay i pla-
strem na miesteze gdzie włosy są: a
chcesz aby niebyły / day na wlo-
siech leżec tak długo aż vschnie / a
potym wycieraj drewnem albo cżim
ostrem one masę: a za tym włosy
wylaży / potym umyway to mi-
eśe wodką rożaną / nie maszli tej:
tedy prosta wodą cżystą.

Syrop thrawiający / y

pod częścią purgulaży: Lubricati-
vus. Od doctora Wiechowity, kto-
ri wywodzi materię Kolericzną za-
palone.

Wezmi mleczu wysofiego / sta-
lofkow cżystych / chmiele y i korze-
niem / kanten przedde / polney ruty
Zoragu / bukwiče, rożey, korzenia
miceżyfowego / paprotki / reubar-
bati rectificati (i apteki) wshyfie
rowno po pol vnciey / listkow sene
pol trzeci garści, siw węgierskich
dwanaście, Swarz cżyście i pizmo

O wodłach.

sela aże wywre trzęcia częst. Na-
przód wwarz rdeczę mocniejszą/
potym włoż mdeyszą / reubarba-
rum wysyp gdy już przecedzisz / po-
tym oczukryj czukrem bieluchnym
Miara tego poł ptey oncijsz.

Syrop naprzeciw Ro-
dziejnej niemocy. Od doctora
Wlechowity.

T Weźmi miodunki / koczankow
arabstich / mleczu wysokiego, Epi-
timu (z aptheki) ziela kthore żowg
wołst / listkow trawowych, rowno
po garzsci, kwiatkow boragowych
kwiatkow wolowego tezyka / sijof-
kowych / grzybieniowych / rowno
poł garzsci / korzenia isotoglowu,
paprocki / chmielu / podrożniku / ro-
wno po poł oncijsz, Wwarz po-
dług nauki / pierwey warz mocne

ā potym przypoż mdeyszą / ā
kryj czukrem taberzet, Syrop
pić raz przed dzień rano, Jesli be-
dzie purgowal / tedy gi może brać
przed trzęci dzień.

Gdy ktho pije wodke
Dietgelowg na każdy dzień dwa
loty / ā wziąć też wodki Biedzi-
czowey. 4. loty / y zmieszać ty dwie
posposu ā pić. Taki człowiek może
być przespleczen od kazdej niemocy
T Gdy ktho pije wodke z gorzkiej
na każdy dzień. 3. loty, Przedłuża
żywot człowiekowi.

T Gdy ktho pije wodke ro: mar-
nowg rano y wieczor po posichor
lotu / albo wmięszawać w iakie pi-
cie. Y też gdy ma ciało marja: Po-
twierdza duchy żywotne.

Jako olenki sprawiac ku se- czeniu.

Jako olejki sprawiac ku le- czeniu. Naprzed Kozany.

Naprzod olejek Kozany tak czynią
Weźmi czterzy loty rożeń świeżey / a włoż ją w jeden
sunt oliwy w sklenieże / a żawigazawszy : Postaw na
słońcu przez czterdzieści dni. Zaktęś Sijolkowy, Za-
ktęś y i Grzybienta. Olejek Kozany te moc ma,
Zagrzewa członki wściekle / a żapalone chłodzi. Sijol-
kowy lepak odwilża a chłodzi. Grzybientowy sen przywodzi : odwilża y
chłodzi. Olejek i Lilijey tak czynią. Weźmi dwa sunty oliwy, włoż
w nie trzydzieści kwiatkow Lilijey: wyśructwoszy i niey serca / postaw
w cieniu żawigazawszy. Żen olejek pomaga na żapalenie członkow y
gorzaczosci głowney. Olejek i Rumnu tak czynią. Weźmi nasienia
Fenum grecum tartego / kwiecia rumnowego, równo. 4. loty, a włoż to
we dwa sunty oliwy / postaw na słońcu czterdzieści dni / ale żawież chu-
stą aby nie żwierało: boż by śley wonien bylo. Żen olejek miernie ża-
griewa y odwilża / członki skurzone rościaga. Dobrze nim mazać cżłō-
ki skurzone. Olejek Migdałowy tak czynią. Weźmi Migdałow a
obłup ie cżysce y wstucż albo wwierć czo nalepię przez wody aby mle-
ka nie puscisz / a obwinawszy mocną chustą: przypsmażyć na rince / a
po tym wypisni w takię prasie. Olejek i ptołynu. Weźmi cżypryż lo-
ty Ptołynu / a włoż w jeden sunt oliwy, Postaw na słońcu czterdzie-
ści dni. Zagrzewa członki żimne / żoładek posila y stawy potwierdza.
Olejek i żółtżow Jaitowych. Dwarż Japeża twardo: wyjmi żnich
ż sęti a wsmaz na panwi albo na rince aż beda cżarne, A żawigazaw-
szy w chustce: wypisnać a iśćżeby lepię smażywoszy wypalić tak iako
wodki pala, Kiedyby kto miał przyprawy. Żen olejek rości młoso w ra-
nach. gorj y nie da sie tatrzyć. Olejek i cżegły. Weźmi cżegły ktorey
by iśćże nie macżano / stłucz ją na kielko cżysci: włoż je w ogień iżby
sie rozpalila iako wagi / a tako goracza włoż w oliwe / a gdy sie napi-
e dobrze: stłucz drobno tako krupy, A wypal ie tak iako wodki pala / a
żbierać go w banke skłanę. Żen olejek pomaga wśpółkim żimnem nie-
mociam i ślegmy / na kamień / na strzelanie / na paraliż / na kurejenie,

gdy nim maże albo gi piye / na kóždy dacz y łupanie / na boleść w grolie
cie / a gdy rozmiechasz i ni m Sal armo nacu / albo lepiec Amonta u,
a i tego plastr na słońc one przysło / wbyłta fra od ydole / y twardosć
kajde° wriedu imi leży. Tym czo wielka niemocć cierpią w nos go w
puszcic / barzo pomaga. A gdy nim tył głowy pemaże / pamięć przywraca.
Na bolączę dach go nakruszyć, bol przesthante / a gdy nim maże
pomaga, dżecie vmasle wyciaga: A włoż go i wleśna w ogonicze, roba
fi jabna / kózedmu sie iadomci przeciwta. Dżę leczy a niedopuszcza pło
nienta. A i bitw gdy niem sieć pomaga: samy rby do niego ida. **C** Oleick
z kopru tak cżnia. Weźmi swiętych roždżel z gron polu sie nasienie nie
wstęgi. i. vnetja / włoż w funt oliwy a postaw na słońcu przez dwadzie
sca dni. Ten oleick cżpsci kóždy niemoc / a wiskosci ku mierze przywo
dzi y rozpada i le zbierante. Takiey jęć też moczy test oleick z Mostreżegu
Oley Eniamp: pici y nieczystosci i liska gubi / a moze i z niego chakich
sżynić gdy oliwy nie masz.

Waprzeciw powietrzu Olej bardzo dobry/2
na leczenie.

C Osobno olejek dla bolączek morowych, y na inke niemocy bardzo pożyteczny. Weźmi ciała świętego Jana/ po łacinie Ipericon. i. czest kwiecica chebdowego tyle dwore/ kwiecica bżowego tyle pięcioro/ wshp to wshpko w śleniecie ā nalep olmy cjo potrzeba/ postaw na słoneczu przez lato: żawiażaj sy macherdyna. Ten olejek łozde żapalenie y łozda bolączke. pomażaj sy trzy albo czterzy razy przez dzień: roderwicz/ albo wshpko ciało drudzy niem pomażutg/ ā tak powietr: a pożybwaig żna mieniecie. **C** Kiedy ples wsciekły włgś/ rakś rżeczne surowo wysłupić/ ā miejsce gich ż mlekiem dać pić. Tym theż każdego gadu tad wżdowisz. **C** A osobno tak lekar:stwo na wżakiego psa. Weźmi kadzidla czestebne/ gorczkś tyle pięcioro/ prochu ż rakow tyle dzieścioro: Żego prochu ż wodg dawaj pić.

Gleich konn' ich dopuffen a wosem rose g'dite
 cheß.

[illegible]

Jako olejki sprawować.

Ognia w czystym garnku aż jedno trzecia części zostanie / potym ostatek
przeciedź przez chustę / a tak będzieś miał olejek. A tym namażuy gdzie
chcesz aby wylaży włosy.

Olejek rosołowy / a barzo woniący tak. wczynic.

C Weźmi gwoździów cjo chcesz, a dla miarę możesz funt / mała-
szyey mocney kubek dobry / zmieśay spolem do jednego garnka czysthe^o
a daj wrzeć w ognia aż trasy części wymreją albo aż wyżeżyś kłusostę na
wierzchu pływając / potym odeym i przeciedź przez czystą chustę. A
to będzieś miał olejek, ale wyźmi czystie przez chustę i onych gwoździ-
ków. Tego olejku gdy w puszcisz kęs do wody: ktora sie będzie wmywał
dale wonią czystą rekom, A gdy namażesz tedi mocney będzie woniało

Petroleum.

C Jest olej kchorz idzie z kamienia, Jest subtelny (a zwłaszcza biały)
Ma moc trawiącą / rozpuszczającą, W lu otwarcianiu gdy sie zat-
kała żyły. **C** Auic. powiada iż Petroleum dobre jest kiedy kogo vdy
bola, albo członki. **C** heż pomaga kiedy kogo i przypieczym zimney w vshu
boli, A na bielmo na oczu / y na wodę ktora do oczu idzie. **C** heż pomaga
naprzeciw dychawiczy y na kaszel zastarzały, A ma być wypity z ciepłą
wodą / ale go ma być nie wiele. **C** heż ysmierza kłocle w żywocie y w
wnetrzności. A kiedy z niego knot wżymy / thedy pomorzy chrobać (A
zwłaszcza czarne Petroleum) A gdy go dragnie iedne z sie / thedy kazi
wnetrzności w miechierzu / y zasiebie nie macieże. **C** heż pomaga gdy takie
zwierze tadowite żał ole. **Jako niedziwiadł. C.** gdy będzie na one rane
przykładano.

Tu sie poczyna Wypis rze-
cny zamorskiech/ y też rożmagitego nasienia y
inżich rzeczi tu lekarstwom przysługujących:
ktore sie za Morzem rodzą y tu v nas.

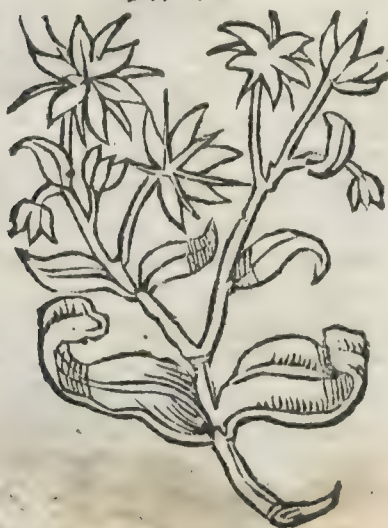

Pu wpe Capithulum o Halenie.

Aloes.

Alena testelepla
y sucha w wto-
rim siopniu / czi
nia ta i soku iea-
dne ciela zamor-
stiego: ktore do-
wa tymze intencem / a ho ziele na
sihorym zbierata cziarna Halenie:
Jest podobne listu m w howi w los-
kich czubki ktora zowg Equilla
a na tym listem jest liplosc kije wa-
ta obphic / pret samego itela te.

Wiczykow podobny / A jest ro-
dian wrotaki Haleny to jest zolta
Duiga podobna wotrobic: zowg
ta Aloe Epaticum / A threacia
ktora zowg Aloe caballinum, Na-
lepka jest Halena zolta ktora po-
luciate zowg Aloesucco tinum /
A to gdy ta przetniech albo przelo-
my, zoltosc podobna pistranowi
w niech sie wksze.

Wotrobna Halena ksi w barkie
podobna w wotrobic: to jest ma-
cja w soku zoltosc: przetniech, iest
dziurkowat / a iest sie cziarna.
Kaballum to iest Arabica Hal-
ena / ta wchmu y przetniech y
podler a maly moczy a iest czar-
na a barzo gorzka / a iest woniey
przetney.

Halena ma moc wyczyszc-
nia slegmy y kolery i zoladzka y
zyski ktore przetnywa Mesarat-
cas / I tey wywodsi Melankolia
s ciela czlowieczego. Itey potwier-
dza czlonki w ktorich sa zily suche
a przeto kto ma slegmy napelnie-
nie w zoladzku: wywodsi y wyppa-
dza ta a potym gi posila y bolesci
głowne oddala ktore z grubych dy-
mow zoladzkomych do glowy idg.

Tey i morowdy / to iest konie
zyski ktore sa w stolezu oshwiera
a krew cziarna przet nie wyczyszcza
kto ta na nosz posyka.

Tey wdrof ostady gdy ta Ha-

O rzeczach.

lena/to jest proch iey bedzie z wod
tą rozaną zmieszany/ a w tym ro
żmaczając chustke na oczy chore
bedzie przykladac.

E Thez zatkanie wątroby y sle
ziony otwiera/ y przyprowadza cho
robe pantiom pobudza.

I Kto ma rany na thalemnym
członku meśtim, dasipuy prohem
Haleny: zagotysz rane/ I thez na
swierzb jest barzo dobra.

E Thez jest dobra naprzeciwko o-
puchli nje wewnętrzney i zimney przł
czynny gdy weźmiesz Heleny żółta-
wey czo żłoty żawazy/ mastyki co
poł żłotego żawazy/ danże to wy-
pic ciepło poranu i wodę plosyn
kową dwa razy do tego dnia.

H Thez proch sniecy oczyniony a
i miodem dany ku ledzeniu/ glisti
w żywocie morzy spowieści Pla-
tearusa.

I Thez czarna Halena i ocetchem
winnym rozmaczona, swierzb kto
ry bywa na reku między palcami
wysusza/ wteż ktory okolo dymion
y na członku meśtim thalemnym
spadza.

K Thez bolente członkow v nog
y v ręk Czarna Halena i sokiem
łopianowym zmieszana: vsmierza
gdy tym ciepło namazę.

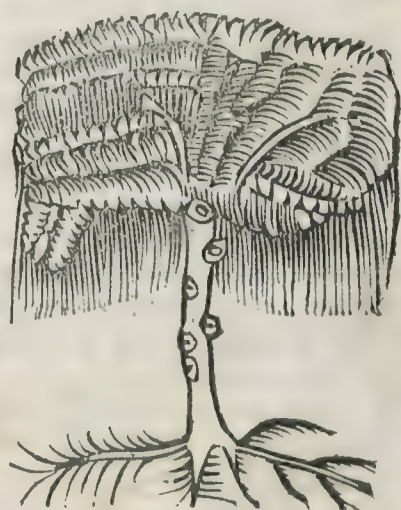
L Ktory człowiek często pożłwa
Aloe/ To jest czarney Haleny/ ta
ki zachowa zdrowie swote do dłu-

gie czasy/ a niemo że w rożną y w
żadną ciepką niemoc wpasć/ Ale
lepiej stej Haleny pilulek pożywać
ktore żową powietrzne/ bo tham
przydaig ku tej Halenie Mirry y
Szafranu/ a dla tego są tho pi-
lulki niewypowney zaćności, abo
wiem wywodzący i człowieka za-
gniskosci / zachowawa go w dłu-
gim zdrowiu/ y od iadowitwego a
morowego powietrza/ by też niek
iniego niebrał czasu morowe^o po-
wietrza/ iedno w tydzień dwa ra-
zy po ieden nastę na noc, albo po
ranu iako kto chce.

I Est też Aloes drzewo ktore zo- A
waga polacinie Xiloaloes / Ma
wona barzo przyjemną.

To drzewo nayduig w iedney rze-
ce Babilonstkey s ktorą sie scieka
Rafsa rzeka/ a dla tego powie-
daig iżby to drzewo i Ratu tą rze-
ką przypływało. Abowiem żadny
Człowiek niewidział obyczaju a
miejsca iako a gdzieby rosło tho
Drzewo Aloes ktore tam stej rze-
ki Babilonstkey wyciągaig.

Cassius Felix piše o tym drzewie
yże bywa naydowano na thrzech
miejscach/ Nayzod w iedney dzie-
ni ktorą żową Caume/ I też na
iednym wyspie w iednym Indyjskim
I na trzecim miejscu thamy w
miejscu Indyjey ktorą żową Pa-
les. Pandecta.

Capitulum 2^oO modrzewowey
gebeze.
Algaricus.

A Ddrzewowa gebka
jest ciepla w wtorym
stopniu/ sucha w trzecim, jest to gebka ko-
ra wyrasta s korzenia modrzewo-
wego drzewa / Jesth dwotakha/
Samiec i y samieca, Samieca
jest lepsza a okragla a gdy vschnie
stalesze barzo biala, samiec jesth
przedlugowati a nie jest takiey bia-
losci jako Samieca.

Ma cieplośc y suchosc w
wtorym stopniu/ a ma byc obie-
rano ktore wwodzie nie jest waro-
no, abowiem to jest maley mocy

Tcho drzewo Aloes ma moc
naprzeciwkcho mdlosciam serdecz-
nym, zoladkowym i mozgowym

Wino w ktorzymby byla wra-
zona stuczka tego drzewa Aloes
zoladek mdly posila/ i tak trawie
nie dobre w nim czyni.

Tez macieze ku gorze podnio-
sla sklad niemocy bialej glowie ia-
koby su ietego walekiego przicho-
dzi/ Gdy tego drzewa dmi do ma-
cieze bedzie wypuszczony przez mie-
szek/ sciaga zasie na dol na swoje
miescie macieze/ Tenze dym no-
sem woniany, mozg w glowie po-
sila.

Pendecca pisze proch ste-
drzewa vczyniony s tartami gwoz-
dziki rowno zmiesza a knim tro-
che prochu s kosci ktora z ielenie-
serca wybieraia przymieszauiy/
Ty prochy zmiesza z oliwa a tim
obmazui kurowi wpytkie glowy/
tiedy dla wielkhego wesela czaly
dzien y czala nocz nieprzeschante
ptac.

Tez czyni wonia przyjemna vst-
gnieniu broni a nade wszystko po-
sila Sereze y wwesela/ a ssgadze
gnieniu niedopuszcza.

Orzecżach.

B **C** Modrzejowka gebła purgule
naprząd flegme ā potym Mclan-
kolijā / ā tak iesth dobra naprzed-
żimniczy kthora bywa na khażdy
dzien i flegmy / to iest dawny tep
to gebki tak wiele czo dwa słotha
żawaja, ā Equinantum iesth w
aptece) trzeciā częśc dragmy / ty
rżeczny starzy ie na proch / day wy-
pić i wodę w ktorzby były wwa-
żone listki senes, s korzeniem sosn-
kowym ciepło poranu, ā potym w
pięć godzin iest.

E **C** Rżecz toż lekarstwo iesth barzo
dobrze naprzedcw kol icze y naprzed-
cw ko rżecianiu / ā własczja wwa-
żywsi Łamiskamien dziele wwinie
ā potym wtho wino włoż prochu
ten gebki modrzejowey jeden kot
ā day to wypić ciepło.

D **C** Naprzedcw ko fistule / Weźmi
gebki modrzejowey scharthey na
proch żmieszayze iā i oliwā ktorā
żowā Tartarum (w aptece napy-
dich) i oliwā pospolitā ā miodu
prześnego ktemu przyłoż / ā wczys-
takoby masę ā potym rozmocżiw-
sy knot w tym w puszcay w fistu-
le / bowiem koci sprochniale ā sta-
żone wyciąga y ciepło stażone spa-
dza przez / ā tak fistule żgoni.

E **C** Rżecz naprzedcw ko czerwonym
krostam ktore sie na twarzy wla-
żują / weźmi soli spaloney / gebki
Modrzejowey / Tartarum / thal

iednego koto drugiego iā m pro-
chem posypuy ty to krosty iā d-
ray rżę poying ob tego.

Capitulum 31 o Czebuli albo ciablitu żamorstem.

Coloquintida.

E **C** Isth ciepło w scharctem
stopniu, ā suchy w pro-
tym / ā iest takoby iak-
ko lednego bielenia nie
wymownie gorzkie / Czym iest

che' tego tego Jabłka poży-
wai, naruszy barzo zdrowia swe-
go/abowiem test rzecz barzo ludo-
wita.

D Ale gdy to Jabłko ktore zora
polacnie Coloquintida wwarzys
w wodzie/ to test wzianys go czo-
dłoty zawazys/ a listkow senes loth
warzje to spolem/ a tego sic day
napic oczukrowanys temu czlo-
wiekowi ktorzi miewa quartane
tego dnia we dwie godziny przed
przysciem quartany / przesthanie
quartana.

E Ale gdy te wwarzys w ocz-
cie a tym wcztem osta bedzich plo-
tal cieplo/ boleśc debow vspokaia

D Proch ten Coloquintidi i prze-
sny miodem zmiepany / robaki
w żywocie zabija gdy go kto poży-
wa/ Ale małym dzieciakom wczys
plastr stey to Coloquintidi a i so-
stem piołynowym a prziloż gi na
pepek/ po morzys w nich chrobaki

E Zeż przynadzoną chorobę pa-
niam ku wysciu pobudza/ to test
gdy ją wwarzys w wodzie szczy-
wona bylitzq/ a tym sobie pan-
dymiona y macieże bedzie napa-
rzala.

S Zeż test dobre to Jabłko na-
przeciw twardosci szezony y wa-
troby gdy wwarzys posrzedek to
Jabłka i wodę iclenich testkow,
a oczukruley a potym dasz wypic
choremu.

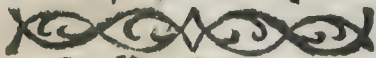
E Zeż wczyniesy i mydła czo-
pek rożnecz gi w Dwie albo w
masle a prochem tej Coloquintidi
i wiazchu posyp na czepel/ moeż-
nie wyciaga nieczystosci i żywota
a wlaszeza kto sic barzo zapicze.

E Zeż proch ten Coloquintidy
możnie żyl żagnitq slegna y ko-
lere ciagne/ a tak i pilulami do-
czetowie daq niemocnym ludzi
a nawet cey gdy che: q i dalekich
miejsc wywodzić nieczystosci/ ta-
ko i Clewy/ i Drog i suchych żyl
możnie prziciaga do żoladka nie-
czystosci przierdeczone/ a tak podo-
gre/ Scizatife y lamanie moeż-
nie vsmierza.

E Zeż czepel wczyniony a do y-
macieże wlozony / Plod zabija
możenie.

E Zeż proch Coloquintidi i ocz-
tem zmiepany/ krosty cyprowe
y trąd na leżu gotj gdy tym kic-
ko razow namazys.

Capitulum 4.

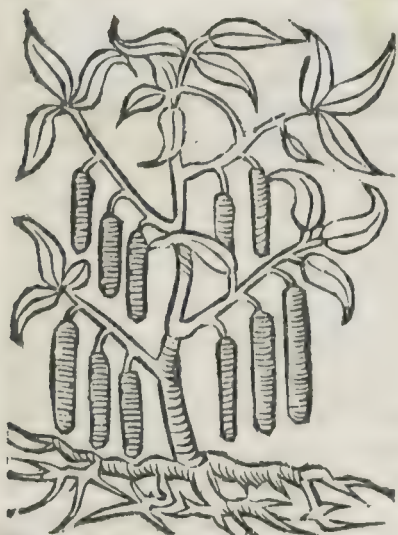

Cassia fistula.

E Cassia fistula test ciepla
y wilgothna mternie/
macieża moeż wczys
snaicq/ odmieleza-
laczq/ y też zapalcie kwie barzo

O rzeczach.

ogabatacz a wsmierzatacz / Kole-
re cysci od k rwie / a przeto jest v-
żyteczna w gorących febrach / a
pospolicie Doctorowie przed mo-
cną purgacją dają Cassiją dla
odmieszczenia żywota.

Cez Cassija z miodkiem Ro-
żmarchona w wodzie Złopowej;
a tymi sobie wsta płukać gargari-
zując / ślinogorż rozpada y wol-
ne posłanie czyni / Bołenie gar-
dła y rozpadyiny tego oddala.

Capitulum. 5.

Euforbium.

Euforbium: wyklada
się dobrze żeby się go
warował: Jest jedno
gumi takoby smoła z
drzewa które rośnie w Indijach któ-
reby zbierano po świętym Margo-
rzenie, Jest ciepłe y suche w czwar-
tym stopniu / A dla tego wshytki
Gummata w gorącości przyro-
dzoney przewyższa / wonicy barzo
ostrej a mocniejszej.

Euforbium: tej jest iże flegme
wyprowadzi z ciała człowieka / a
tak jest dobre naprzeciw boleści tam
członkowemu y nożnym / Nie sa-
mo bywa dawano / Ale skrochą
Bdelium a skrochą Jui-pigri ga-
lienowej / A cho nie napoczątku
niemocny.

Cma fistule test dobra i
ma... i myślim apokarystem
zmieścić i chore bowa Sapo / a
tego masz włożyć na fistule y na
brzeżi iey / abowiem wysusza y wy
czyszcza smiey rope.

DChęć czyni użyteczne kichanie
wyprowadza i głowy slegmiste wil
kości / a zwłaszcza kto pamięć stra
ci / tedy tego prochu wpusć w nos
a będzie kichał.

EŻeż piśm niektórych o tym Eu
forbium gdyby ktorego człowie
ka wkąsilo ktore zwierze iadowite
Chędy ma być onego zwierzęcia
skora na głowie przereżana a te
prochu nasypać w one rane prze
rżeną / iad człowieka płodzie
niebedzie.

FSamo Euforbium testu kły
bardzo ostre a gorące / tak iż gdy
by go człowiekowi dał coś dwa
złote zaważa: o śmierć go przy
prawia / ale z innymi rzeżami dane
Euforbium iako są pisuły w apte
ce / tedy czyszcza i ciała człowieka
go grubą, klijowatą slegmę y ko
lere.

Capitulum. 6.

**Embliei y o Mirabo
laniech.**

Emblici test owoc kco
ry roscie za Morzem,
i też mirabolani wsie
li / to test Citrini Kie
bult / Bellerici Indij / Mirabola
ni Emblici wyczyszcaią slegmę y
Melankolię, gdy je wwarzają i ko
rzonkami / ziela Sosaki / a listka
mi Genes.

Proch Mirabolanow Embl
icorum / zmieszany z prochem cza
ney Haleny / a ktemu przyczyna o
liwy a wczyna iakoby masę / a tka
masę namazuy głowę, boiem
włosy vmecznia a niedopuszcza i
głowy gini padać.

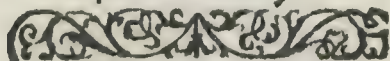
Emblici Mirabolani są iim E
ney włosności a suchey w wierzim
stopniu, Mirabolani Citrini pur

O rzeczach:

guia koleve/ ale Kiebuli Em'lici
Zellerici, Ty wpythli fl: gme wy-
padaia/ Tello Jndi Milanko-
liq cysicig.

Capitulum. 7.

O manne.

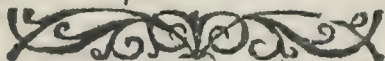

A Anna jest cielepla i wil-
ka mternie, a jest rosa
ktora zbieraia znie-
ktonych ziol pobudza
igacych wyne ku wysciu / A zbie-
raia te manne w Indijey w gre-
cijey/ bowi m przylipa okolo ziol
a thal ia zbieraia iakoby mied /
Jest znamientu y n: cyp.

Niektozy ludzie przym
Manne Jezufrem albo z .. sem
a niektorzy tez z sokiem Lakricijey
Sama w sobie Manne jest nie-
barzo biala a wposrodku dsiu-
reczki ma / Jest niewymownie
slodka, prziprawna jest tez slodka
ale znietała ostroscig.

Ma moc wyczisciajaca krmie
A dla tego jest dobra w goraczich
niemocach, w febrach i kassiję da-
na niemoczniemu czlowiekowi.

Capitulum. 8.

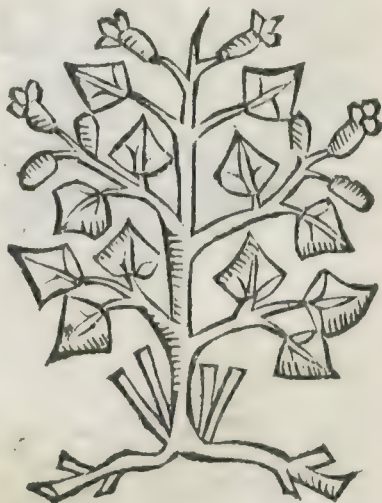
Rubarbarum.

Capitulum. 9.

Scamonea.

21 **K**ęubarbarum iest cie-
płe y suche w uform
stopniu, Dla tego iest
nazwano Kęubarba-
rum iże w tak rześkiej ciem-
nocy naydowano/ albo też w Ju-
dyjej/ y też w inszych zamorskich
stronach topiano/ Ten koseń iest
ciepły a nie ma w sobie dziurek/ a
gdy gi przelomisz iedno cęprwone
złocęzki z białemi wespolek mieša-
ne, Gdy ie z żutej a potrież po pa-
piecie/ iestli bedzie farbowało pa-
piec/ tedy to iest dobre Kęubarba-
rum/ a ktore nie farbuie/ tedy tho
iest niedobre.

E Ma moć purgacyj & solere
a tak jest dobre thym ktoży ma
zapalenie w atrobny p flectiony & go
racynch wilkofci.

Cez jest dobre naprzeciwośo ter-
cijanie wszelkiej/ a to tym obyczaj-
tem/ Weźmi nasienia ogorkowe-
malonowego/ Citrullowego/ tho
wwarz; w prostej wodzie, a wda w
tych wody w sflanke weneckie
rospuść w niej kassijey y Zama-
zindow/ po poł więcej albo mniej
a Xubar baruntiedne dragme/ a
spiki poł skropula a tho ciepło na
switanu wypij.

E Choż lekarstwo test dobre na
przekwło to żoltey niemocy / a tho
gdy w mlecjowey wodce wypijesz
to Neubarbarum.

Samonea iest ciepla
y sucha/ wywodzi ko
lere mocniue i żyl od
kroie ię wyciagając
Jedno iż troche ley ma być daw
no/ tho iest h porę gwisz odczręch
ziarn aż do dwunastie/ abowiem
iust rzecż mocna ā goracza/ Wła
stwyka ma być kntey przypadżona
dla iadu ley/ abowiem żoładek y
żylu mdli ā psuie.

Eż niektorzy hafranu/ Cina
monu/ spikhi do niey przysadziata
dla ta dowiśosci tej,

O rzeźkach.

Capitulum 10.

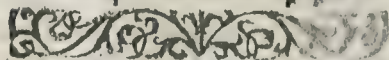

Genes.

krwie stołżem/ I też na Melan-
kolia/ kthora niemoeś testh i mro-
żeniem mózgu y rożumiu przypo-
dobnego. A to gdy wwarzisz i rop-
szych to listkow, z telentem i olej-
i kwiatkami Boragowemi w wo-
dzie a oczukrowan sy napitky sie
ciepło poranu po thrunkowi na-
przećwko tym to chorobam prze-
rzedzonem test dobrze lekarstwo.

Capitulum 11.

O Zamarindoch.

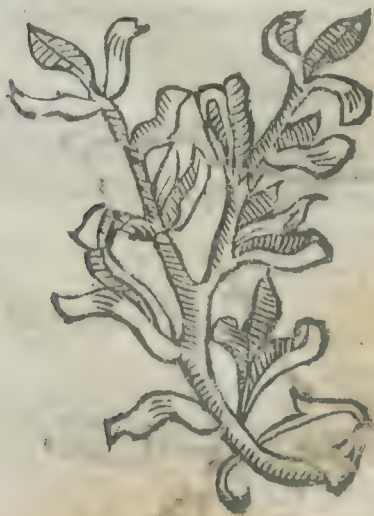

Genes test ciepley a su-
chey wlośności/ roście
w Zamojskich szbro-
nach/ Jest użyteczne
naprzećwko niemoeśam kthore z
Melankolijey przychodzi/ a ihal
test dobrze thym kthorzy Świtego
walantego niemoeś ciępię/ y tym
kthorzi fu omdlewaniu przychodzi
y tym kthorzy miewata żatłkanie
wątroby y sieżłony / y naprzećw
quartanie, i naprzećwko zbytnim
Zmoreidam/ cho testh plynieniu

21

Amarindi wywodzią
purgując i dala ko-
lece y dapałenie icy v-
smierza / a tak też cyp-
seia krew / **S**a vztieczne tym kto-
rim sie watroba wydima dla wia-
trow w niej zamknionych / y cha-
kiez zoladkow / **D**la osobniga
moci naprzeciwko ostrym a cich-
lim goraczom ktore potrzebują
odwilżania y odumekczenia **D**la
za gich czo dwa loty zaważy / mo-
że być y mntey, a to i sokiem wso-
stiego kopru albo wysokiego mle-
czu, albo i kocią serwatka ma być
dano.

Zen omoci i **W**lochy do nas przis-
chodzą: **A**ptekarze przed niego nie
mogą być: dla tych y inszych wlos-
nosci gich.

Capitulum 12.

D Szutrze.

Est cieply a wilgotny
miedzym obyczajem,
to jesty okolo piatys-
stopnia, **D**la moci od-
wizaiacka y pierśi odumek-
cia / a gdy bedzie trzy razy wwa-
żony a prawie biały / tedy nie-
ko żażiebi / albo chłodzi / odumek-
cza pierśi y gładi w nich chropa-
wosci / **Z**oladkowi jesty barzo w-
dziejny ciulier.

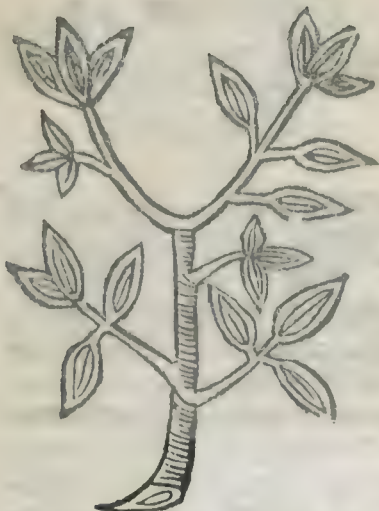
Trzeci rozdział o rze-
czach kochennych po-
twierdzających
rozmagithe
czlonki.

Capitulum 13.

D Cmar dnie.

O rzeclach.

A Esth cieply w wtorym stopniu a suchy w trzecim / kosh h uac sma-
 licm obierz dobry, Cy namon ma mocz po-
 thwierdzajacą moig swoga korzenności / y też skulają-
 cą swoga klijowatości / Jest do-
 bry naprzeciw do młoci zosgdfo-
 wey ktora przychodzi z żaźbienia
 Dany proch Cinamonow z pro-
 chem polnego kminu w farmiach
 albo w polewce.

Cez barzo przysto gi tzyby Cina-
 mon byl mchany t. balpe / abo-
 wtem chetwośc ku iedeniu pobu-

Oba.

A gdy gi kto mastkowat bedzie /
 czyni w rzeclach wdzieczny wonig

Cez Cinamō tarty / wja-
 na wodę a z malmatiją a stro-
 chą winnego ocztu, hastranu tarto-
 przyczyniwszy / Jest barzo dobre le-
 karstwo na serce czasu młodości
 maczając w tym hastrat albo fa-
 czelety a przypładać na serce / od-
 dala młodość y gorączkę serdecz-

(na).

Cez diascordis piśe / Cina-
 mon kichon o czarności ku rumia-
 ności pochodzi / ma włosność sub-
 telną / przytębiającą, otwiera-
 cą / żagmłoci y prochnienia ka-
 dego w cięle broniącą y odwilża-
 jącą.

Przez diesięć lat może być Cina-
 mon chowany / Jest rozmagithy
 rodząy Cinamonu ale ten jest na-
 lepsy.

Callenus w kriegach fharml
 piśe iż Cinamon żagrdewa zosg-
 deł y wgtrobe posila / rżecz przy-
 rodzoną paniami żnamicieci po-
 ruśa w polewłach z malmatiją
 pozyskany a hastranu trzecie przy-
 czyniwszy.

Cez Cinamon ma the włos-
 ność kicho z nim czer ho iada / po-
 thwierdza wśroł młody wytasnia-
 jący gi.

Capitulum 14.

Cardamomum.

wypłé choremu.

Eż naprżeciu ko mólsczi moż
gowcy/ ktoza i remy albo i nieży
tu przychodził.

E Proch Cardamemu i proch i
kubebowym wpuścżory w nos /
posila głowę i namakntaic y nieżyte
tawi.

Capitulum 15.

Eż naprżeciu ko mólsczi moż
gowcy/ ktoza i remy albo i nieży
tu przychodził.

Crocus.

Safran.

Ardamomum test na
sienie i iedne drzewa
Test cieple y suche w
wtorym stopniu/ iesth
dwoiatie wiethe y miniehe/ wiet-
he test domowe/ a miniehe test le-
sne/ a to test rzeżone pólno kmin
Domowe test lephe/ boriem ma
w sobie wiethe korbennosc/ y ru-
nianosc.

B Ma moc posilaczą dla swo-
icy korbennosci/ trawiczą y ro-
padzaczą wiatrow.

Eż iesth wżytoczne naprżeciu
khorbijacze i zimney przyczyny v-
warżywyle w korbennym winie
strochą rożany wodki/ a tho dać

Safran iesth cieple y
suchy w piątym stop-
niu/ a test dwoiatie/ le-
den iesth ogrodny do-
waga Cardamus: poslacie/ po-
poistlu Krokos/ a drugi khor-
wščod słoneca roscie/ Ma

O rzeczach.

potwierdza ię dla nich chorzech
 swogich prirodzonych wlosnosci
E Dla też moc żółdci potwier
 dza ię y naprzeciw młodości
 Jest też dobry naprzeciwko kłociu
 y naprzeciwko żądźlerzeniu wrzyp,
 Y też kto często potrosze i bole
 scię wrzyp wypuszcza / a to gdy w
 warzysz Safran w oliwie a mło
 du przesnego kłociu przysłożys / a
 tym namazys sobie dymiona cie
 plo poranu y wieczor.

E Ehez Auicenna piše: Sa
 fran prawt posila y wweśła serce
 ię też wolne oddychante w piersiach
 czyni / ale zbytne iedłony / żółd
 kowi szkodzi ku wracaniu gi skła
 nia.

D Ehez Safran pobudza chęć wosć
 kłhu rzeczy cielesney / słońcie ięst
 przijacieł / a wrzyp wypuszcza i ciała.

E Ehez twardość kłora bywa w
 macicy: odmiękheza z miodem a
 z czosnkiem przysłożony.

S Ehez Safran żmuczany z in
 nemi lekarstwami serdecznie tym
 zychley y mocniej moczonych le
 karstw do serca przyswodzi.

E Ehez Serapio powieści Ka
 sis zacnego lekarza piše ięz była
 iedna bżemienna pani kłhora nie
 długo męczyła z dziećmi a
 niemogła go mieć / dałem ięz tar
 tego Safranu czo dwa złote wazy
 winem zagrzawszy / miała se

za tym natychmiast y potym czę
 sto kroć dawałem w takich przy
 godach takim panstwu: nigdy mi
 niechybiło / To są słowa Serapi
 conis.

Capitulum 16.

Galanga. Galgan

G Algan iest ciepły y su
 chi w wtorym stopniu
 Jęz korzeń: obierają
 ciepły który iest rumia
 ny a sekwaty / ciepły / ma ięz o
 stry smak / a który iest bładny a lek
 ki / małego smaku / diuretyk
 ły iest a mały mocz / Galgan

potwierdza / roſpada y trawi ſłe
wilkoſci.

B **E** Wino w ſtoymby był wwa
rſzony Gaſgan / żołądek nie traw
ny poſila / y boleſci iego z zimnych
wilgotnoſci y z wiatrow grubych
oddala.

E **E** Żeż dla poſilenia mózgu gaſ
ganow proch włoż w noſ.

D **E** Żeż dla omdlewania y kordia
iakhi day proch Gaſganow z ſo
kiem Poragowym choremu / wż
naſ pomoc.

E **E** Żeż czaſu krwie puſzczania,
Gaſgan w oſciech trżimany, bro
ni omdlewania.

Capitulum 17.

Muſkatowy kwiat.

ku w ſobie niema / ten nieieſt wży
teczny.

E Wino Muſkatowego kwia
tu / ieſt wżyteczne dla potwierdze
nia nieſtrawnego żołądka.

E Żeż mózg potwierdza gdy gi
bedzieſ masłował w oſciech / A
proch iego w kamniach pożywany
ſercze mdle poſila y kordiakę od
(dala.

A **M**uſkatowy kwiat ieſt
ciepły y suchy w wto
rym ſtopniu, Muſka
towy kwiat bywa o
bierany z drzewa y z orzecha muſ
katowego / Ma moc potwierdza
iaczą dla ſwoiey kożennoci / ro
ſpada iaczą y thrawiąc ſłe wilko
ſci / lepſzy kwiat który ku żółtoſci
ieſt podobny / ſmaku ieſt oſtrego
z małą gorzkoſcią, Muſkat czar
ny albo ſmiady kroi oſtrego ſma

Capitulum 18.

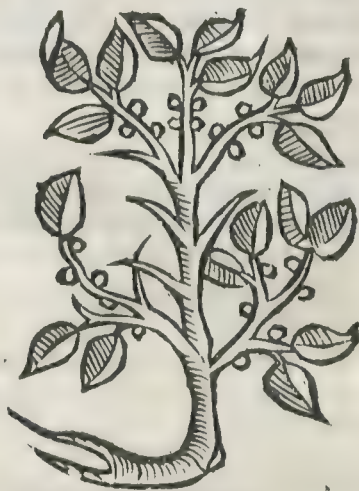
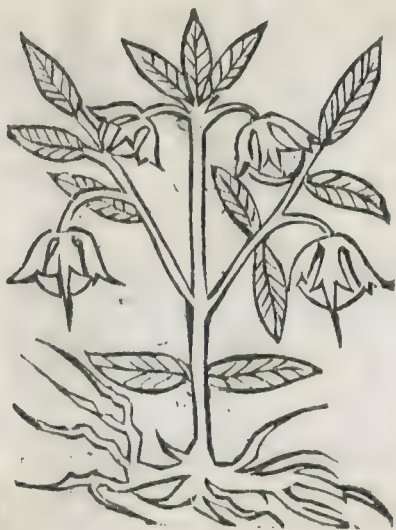
Mux Muſcata. Muſkatowy orzech.

O Rzeczach.

Piper.

Pierś.

A Rzech Muskatowy
 jest ciepley y suchy w
 wtorem stopniu / jest
 owoc żółtego iednego
 ktore roscie w Indijey, Jest sma-
 ku ostrego / posilającego, trawia-
 ciego / Jest owoc ważny / a ktory
 z siebie prochu niewypuszcza kiedy
 go łamiemy / then ma być obierany
 iako lepszy.

E Kto giporanu iada / żóładek
 posila, a dobra barwy służy węż-
 ni / a to jest często doświadczono.

E Wino Muskatowego orze-
 chu / przyczynniwszy troche masła i
 żóładek żółteiony y inie wnetr
 nosci zagrzewa y posila.

Capitulum 19.

P Pierś jest goręczy ma-
 lo nie w czwartym sto-
 pniu / a suchy okhoko
 wtorego stopnia, Jest
 Pierś trojaki / Jeden czarny ktory
 żową Melano piper / Tenże jest
 nalepszy y na korzennieszy / Dru-
 gi żową długim Pierzem, Trzeci
 Pierś jest biały, Ten żową Lenko
 Piper / Jest owoc z iednego drze-
 wa ktore roscie w Indijey / Nie-
 ktorzy powiedają iżby Pierś czar-
 ny się stawał dla warzenia / albo
 dla tego iż gdy go maig zbierac ted
 zapala ono drzewo ktore jest iako
 by żyło na którym Pierś roscie

dla wypędzenia węzow ſchorzonych
barzo wiele bywa między Pieprze
a tak dla one^o ognia ſtaie ſie czar
nym y zmarſzczonym iako wida
my/ a Jeſt napodlecſzy
Czarny Pierſ ma moc roſpędza
iącą naprzód/ potym trawiącą
Ale Pierſ biały y długi nie tak do
brze trawi.

B Pierſ w ſarmiach pożywany
czym dobrze trawienie żołądkowi,
Ale ludkiem ktorzy ſą koſteryżne^o
przędzenia y krewnego: niedo
brze ſnim częſtſho iadać/ abowiem
ie wyſuſza y krew w nich pali, a tak
potym trąd na liczu ſie dla niego
dłatała.

Capitulum 20.

Neuponticum.

21 **X** Neuponticum ieſt po
dobne Neubarbaro a
to czo ſie thycze wna
trza/ Jeſt cieple y su
che/ Ma moc wyżyſciaiącą dla
ſmaku ciępniającego,

B Ma moc pedzącą wyne z
inſemi wilkoſciami/ a to dla ſwo
ich gorzkoſci.

C Wino w ktorzymby było vwa
rżono to korzenie a przilać ku nie
mu ſoku włoſkie^o kopru/ a troche

oczekrowaſzy/ ktoby miał twar
doſć na ſleżonie albo w watrobie
z zimney przyeżyny, ieſt barzo do
bre ku picciu/ poranu trunck/ wie
czor drugi.

C Jeż proch tego Neuponticum
z miedem czystym zmieſzany/ kto
by miał chrolaki w żywocie/ zabł
cia ie.

C Jeż weżyń plaſtr z prochu te^o
to korzenia/ z oliwa/ a z woſkiem
przyłożysz gi na mody żołądek ieſt
li gi chceſz poſilić.

Capitulum 21

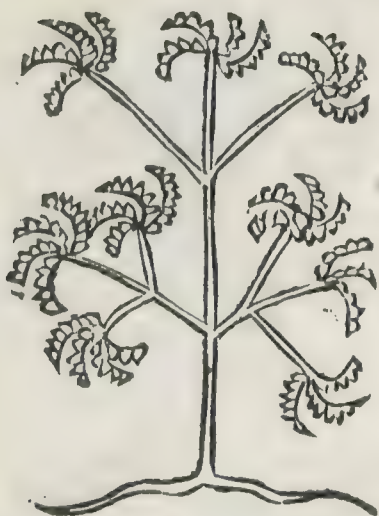

De Candalech.

Wm.

O rzeźach.

A Andalijs są zimne w trzecim stopniu / a suche w wtórim stopniu / A iest gich rodząy tro iaki / to iest Jedny są białe / Drugie są iakoby czerwone / Zhrzećcie są prawie żółte / a ty są nalepże / Potym czerwone / A potym białe.

W C Sa użyteczne naprzeciwko boleściom żóładkowym y wotrobnyim która bywa z kolery czerwonej.

C Czerwone Sandali są zimniejsze niżli białe y niżli żółte / A są też barzo użyteczne / abowiem gdy się wilkności de kwią ciągną do kłozego członku bolećcego a mdłego / Tedy ty Sandali basta

nawiaią / powieigającą plynienia **C** Sa theż dobre naprzeciwko kordijacie która bywa w sebrze / a to gdy proch Sandalow rozmocisz w mlecżowey wodce / a wtym chusteczke rozmoczyć przyłożysz na serce / a kto ma wotrobe żapaloną / tedy y na wotrobe tho lekarstwo znamienicie pomoże.

A gdy proch Sandalow zmieszasz strochą Kanforę i wodką rozoną / a rozmoczyć w tym chusteczke przyłożysz sobie na skroń / boleść głowy vsmierza która z gorącem przyczynny przychodzi.

C Theż proch Sandalow czerwonych zmieszany z wodką psinkową / albo furien nogi / a wtym rozmoczyć chuste przykładać na bolące nogi.

Capitulum 22.

O Lepie.

Jmiolo rośnie na drzewie Debowym / y na Gruszkowym drzewie, Debowe Jmiolo jest nalepże a może się w zielonosci długo dachować / Ma moc subtylisującą / przyciągającą y odpędzającą,

ney mascei przychyniwszy oliwy al-
bo łazego smalczu/ edmiećza y
rospadła guzewatą twardosć.

Capitulum 23.

~~Zimber.~~ Zimber.

A zwłascza ta jest nalepsza ktora
jest swieża/ gładka/ wngtrz blada
a ze wngtrz żółta/ Zagrdewa/
ale nierychło/ mającz w sobie wil
got nośe zbytnią/ odmiećza wśe
dzienicze y czynn w nich rychło ro
pe/ a to gdy zimiechasz Zemiolo ie
dnako z żywiczą sosnową.

B **E**z Lep siey tho Zemioly/
wostem pod iedną miarą zimiecha
ny/ a troche mniej sosnewey ży-
wicie ktemu przychyniwszy/ stego
bedziesz miał masę ktorą jest od-
miećzatca i rospadziata w hel
kie twardosci/ a zwłascza sędio-
ny/ y też ktore bywają na cłon-
kach v nog albo v rąk. Jaka v lu
dźi francusowatych gudy: na ktore
możesz przykladać tej przyrędo-

Zimber jest ciepley w
chręstie sthoppni/ a
wilgotay w pierwszym **A**
Koscie zimber da mo-
rdem a zwłascza w Indyen.

E Wino w ktorymby był wra-
żony Zimber z figami suchymi,
y z rozynkami/ jest pomocne na-
przeciwko ciepłosci piersi, y napræ-

O rzeczach Zamorskich!

ciwko kashowi, ktori z zimney przi-
czyny pochodzi.

C **E**ż proch Zimbierowy z Siga-
m: zimnany, a wtloczony w moż-
dżerzu/ Jest też wżiteczny naprze-
ciwko tymże przerzeczonym choro-
bam.

D **E**ż gdy wwarzyś Zimbier w
winie z kminem/ a tego sie napi-
iesz, boleści żołądkowe y inſzech w-
netrności wśmierza kthore z wia-
trow ostrich bywaq.

E **E**ż proch Zimbierowy Na-
bawelne wpuszczony/ a ktho ma
wydymanie chciwość na stholec
przez wżynku/ przyłoż te Bawel-
ne y syym Zimbierem na stolec/ o-
deydzie ta choroba.

J **E**ż wien czas gdy ktory czło-
wiek padnie na ziemie dla niemoc-
chy Świętego walantego/ włoż
tarteo Zimbiru w nos dla kicha-
nia: ktore iſt barzo pomocne na
te chorobe.

G **E**ż Zimbier z miodem przy-
prawiony/ iſt wiecſzy zagrzewa-
iączy niżli z cukrem przyprawio-
ny/ Aczkolwiek oboj iſt dobry
tym ktorzy ſą ſłonni ku paraliżo-
wi, y też tym ktorzy ſą zimnego a
ſłabiego żołądka.

Eżwartha częſc o
wocach y o naſie

niu roſmagitim
ktore z żioł po-
chodzą.

Capitulum 24!

Amgdale. Migdaly

Migdaly ſłodkie ſą cie-
ple y wilgotne w pier-
wym ſtopniu/ a zaſie
gorzkie Migdaly ſą
cieple y ſuche w trzecim ſtopniu,
Gorzkie ſą wiecſzy pożyteczne ku
lekarſtwam niżli ſłodkie, A ſłod-
kie wiecſzy pożyteczne ku łodziennu/

B Gorzkie migdały są dobre na przeciwko kashowi / y naprzeciwko dychawicy kthora i zimney przy- czynny pochodzi / Tym obyczajem wywrać / Stłucz Migdały w miedzianym a prziloż k nim cukru A chaf gich pożyway / cho dwa o- rzechy włoskie dawają.

C Olejek z gorzkich Migdałow jest dobry naprzeciw gluchosci / Y też glisty i żywota wypada y v- marza ktho by ie natpezo iadał / albo snich weźnię plastyr a przy- lożyć na żywot prosto na pepel.

D Tęż wywodzi pantam mte- sieczną chorobe / to jest gdy weży- nię czopek z bawelną a rozmoczyć gi w tym olejku / kthory wloż do macieże na noc.

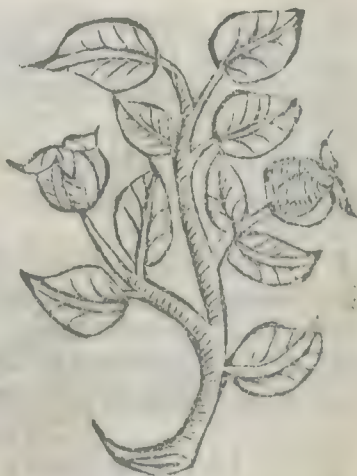
A testli go wiele weźmiesz po obie- dzie Tedy wpesta pokarmu zo- ladka a rychło czyni stołecz.

E Tęż słodkie Migdały są do- bre ku iedzeniu / chaf w poserkach iako cukrem obliczone / A marci- pany z cukrem weźmione są bar- zo dobre smaczne a rostkowne ku ie- dzeniu / W takim obyczajem czło- wieka tuczą / krew dobrą czynią / żółdka nieobciążają / wolne od- dychanie piersiam dają / A nawie- cdy olejek z słodkich Migdałow v- czyniony / jest dobry na ciepkosć y na bole nie piersi, ciepło pomazaw- by piersi.

F Tęż boleści wśelkie y dławar- działosci macieże leczy i wierzechu pomazawszy / y też Pestarium / to jest z bawelną czopek weźmiesz y a w onym olejku rozmoczyć / wloż do macieże na noc w wigia- wsi nictę tedwabną za koniec, o- dejdzie bole nie za tym lekarstwem

Capitulum 25.

Citroua. Pigwy.

Pigwy są rosmagite / Jedny są słodkie / dru- gie takiego smaku ta- ko leśne iabłka niedo- żriale, A drugie są maigie w po-

- bie ciępnosć / Ezwarće są kwasne
 Zy Pigwy ktore są sćdkie matą
 w sobie nawietszą wilgotnosć / A
 le kwasne y inśe są wietczey zimne
 B C Małą mocą szulającą ran
 a bronią płynienta Wiskhosci do
 wrzodow / a to na przodku.
 C C Reż vmocznia wśka żółdło
 we / a kto ma biegunkę: zastana-
 wiaią.
 D C Oleć Pigwiany też jest na
 ty przesćczone rćczy vżiteczny.
 E C Nasienie Pigwiane jest od-
 mierzającą przez żadnego żaci-
 flanta.
 F C Oleć Pigwiany jest dobry
 na rospadliny kśthozę bywaią od
 mrozu yteż na krosty swierbiące
 G C Sok Pigwiany jest vżytecz-
 ny tym którzy krwιά pluć. A na
 sienie ochrapienie gardła / y cię-
 fosć pierśi: oddata.
 H C Reż wracanie obytnie zasta-
 nawiaią y pragmenie odcalają y
 chmiel z głowy wypadają.
 I C Syrop Pigwiany też naprze-
 ciw tymże chorobam jest pomo-
 cny.
 K C Reż lektwarz vczyniony z pi-
 gwow / ktory żowa lekarze y ap-
 tekarze Diacitoniton / Jest bar-
 żo dobry naprzeciw każdemu biegun-
 cie / przed obiadem w poł godziny
 wietcy / a po obiedzie iedziwny nie
 dopuścza dymom z żółdka do
 głowy wstepować.

C Reż też sama Pigwa vpi-
 ejona a potom z ciutreni iedziwna
 łaskę vczyni / Jedno iż Diacito-
 niton z lekthwarz vczyniony jest
 smaczniejszy y żółdłowi posile-
 nie wietśe daje.

C Reż Pigwy w wodzie vma-
 rzone / stego a lita wychodzą wle-
 tej wodki kśstęg weni / Reż też y
 mactęze wychodzą wosła na
 swe miestece / maczając chustę y
 przykładając tam na to miestece pi-
 wey ią ręką włożony tam gdzie
 ma być / a tho czynią pigwy dla
 swey wielkiej kwasney ciępnosci.

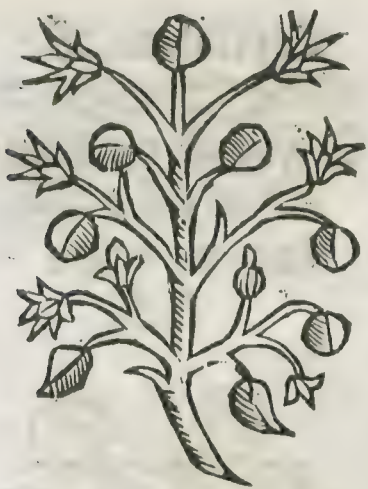
C Reż sirop Pigwiany kśthoz y
 aptekach czynią / jest barżo dobry
 ludziem którzy chcą kśhu iedzeniu
 nicmaią / natpęzo kysk albo dwie
 polyskany: czyni wielkłą chęć kśhu
 iedzeniu.

Capitulum 26.

 Capparis. Kapari.

 Apari są ciepłe y su-
 che w wtornim stopniu
 Korzenie / krost / liscie
 Dwoc / y kwiatki są
 parowe / wychodzą w lekarzstwie
 (czyny.)

C Ma mocą pośhwierdającą

žoládek y pobudí chetwość ku le-
dzeniu/ wáthroké y slezione zem-
dlona potwiedzí y twardosci ich
oddala/ á zwišćja wino w ktho-
rymby byly wworzone sfozki Ka-
parowe/ Jest užiteczne na ty pře-
rčezone cžlonki y niemocny/ Jest
proch užitečný z sfozek Kaparo-
wpek wespolek z prochem Wagni-
stowych sfozek á z čuřcem/ žmie-
šawšy ty rčezny: pożywaj gich.

E **E**ž napřeciw glišťam owocž
Kaparowy iedžony: wypadia te z
žywota y sležiony słaži naprawia

D **E**ž přeciw kolicie/ Wešmi
poř funta sfozek Kaparowych po-
warž gich wřoku Čhebdowego ko-
rčenia/ á potym dobře očuřrup-
iž bedžie řego takoby řirop/ řtořo

poranu y před wicčžorem se na-
přijay, Jest tež ten řirop na bolesci
čžlonkow dobry.

E **E**ž proch z kordenia Kaparo-
wego wšieti pod mlara řeř lžžek
řrebných/ Auty listkow řey dobřa
garře/ vřlucšy ruce čžyscie/ žmie-
šay z Kaparowym kordeniem nuž
tež na proch vřlucžonym, á potim
wešmi poř řwarty winnego očtu
albo troche wicčžy/ potym wřož
then proch kaparowy z oną ruthą
mialko vřlucžona do oně očtu,
y přizwazž onego tak dľugo tak
by tržy pacierze řpal/ Řhedý řtho-
ma bolenie w lewym boku w sle-
žionie/ albo řre/ albo natwardže-
nie/ Řožmocžny řy modři řuřien-
ny plath w onym očtie/ přypož
na on bok lewy na slabisne y na
žiobro žoládku nietykaicž/ řospe-
džisž one řre/ řthwardosć y bolenie
odejdzie, á stolecžy niečžystosci tak
purgacija z ciebie poydą, A to řest
nauka Auřca. my nuž čžestho řroč
řkřřoua.

E **E**žicž tež Kapari z očřthem
á z ořřwą y z drobnymi řožynka-
mi iedžone/ sležone pořřwierdža-
iž y čheř ku iedžentu čžyniž.

E **E**ž oleick Kaparowy w apte
řhach čžyniž/ na řthwardosci y na
bolenie sležiony řeř dořwiadcžony
gdi nim sležiona cieřlo bedžie řiel
řo řařow namažana.

U o nasientech.

Capitulum 27.

Castanee. Kaſztany.

Aſtany ſą zimne oko-
ło pierwszego stopnia/
bardzo małą ciepłość
w sobie mające/ Kto
by je chciał przyrównać do żo-
dziu/ tedy w nich najdźcie więcej
ciepłoty ku strawieniu/ ale pier-
śnią są niedobre, a tak kaseł po-
budza/ y boleści głowy dla swolep-
ności strawności przywodzią. Ale pie-
czona są lepsze a m. maia takiey
dłotki/ iedno ię czynią zatwierdze-
nie żywota a nadz. maniem wia-
cirow.

Capitulum 28.

O Figach y o Pine-
ach/ to jest o figach/
lach/ y o rożyn-
lach.

Tę są dwolacie, świe-
że y suche/ Świeże są
małej mocy dla wil-
kości ich zbratnicy/ su-
che figi są lepsze y miesniejsze, ich
mocz jest zagrzewający około pier-
wszego stopnia/ a więcej sucho-
ści.

Zuube s sebesten.

Zuube sebesten są owoce ciepłe y wilgotne/ A zwłascza Zuube mają włośność oddalania ostrości krwi która bywa z ophitosci kolery/ Służą też do brze piersiam/ płucam, boleściom nyrkowym/ miechierzowym/ Jedno iż żółądłowi nie są dobre/ abowiem mały pokarm i siebie dają/ a strudności sie trawia, w sie gnie sie obracają.

Scrapio Sebesten jest mierny w ciepłości y w zimności/ Oddmiekają żywot tym którzy miewają gorączki/ Y naprzeciw kaspłowi który z gorączkoscą przychodzi są dobre.

E iij

B Też małą mość trawiają y rozpadająca twarłosci wrzędliwych/ a zwłascza gdy sie stłucze i małą i czynną, albo i ostrość białego chleba miodu przesnie przypożywby/ Też odmiekają żywot y stolicę czynią.

E Też woda w której wwarzyfi figi/ jest podobna w mocy wodzie miodowej.

D Figi suche są dobre kha iedzeniu/ ale pragnienie czynią/ ochrapienie y ciepłość w piersiach oddalają/ Y też boleści miechierzowe, nyrżane, osmierzą/ a czynią dobrą barwę na liczu.

E Też gdy wwarzyfi figi i żółtopem w prosthey wodzie/ a oczu krowawby naphay sie icy dla dychawicze y dla ochrapienia/ Nyrżanych i miechierzowych niemożny y dla kasłu zastarzałego/ y boleści płuci uspokoią.

A Pinee/ to jest zamorystie sybki Sa ciepłe y wilgotne w pierwszym stopniu, dichawicznym y tym którzy suchoty mają: są barzo do (bre.

B Mała też mość wyrzyscają cę/ oddmiekają iedzą/ y odwilżają/ są dobre tym którzy mają boleści w płucach y w piersiach.

Capitulum 29.

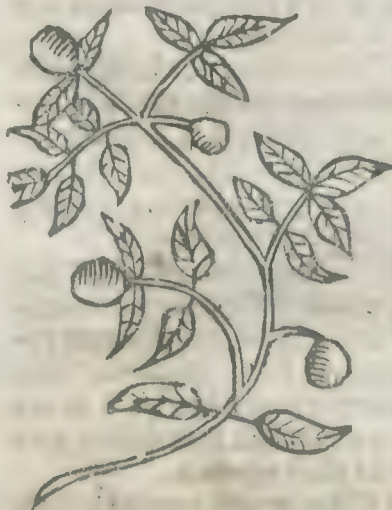
O nasieniech.

E Kume też ciepła y gorącość
winy oddalaia która z ostrej wila-
kości kolericzney bywa.

D Eż aptekarze stego samor-
stiego owocu sebesten rzeźonego
czynią bardzo wddleczny y wżitecz-
ny lekwarz który thym imientem
dowg, to jest Electuarium de Se-
besten/pospolicie doctorowie daia
ten Lekwarz ludziem którzy ma-
ia febre tercijane, a nawlecey dle-
ciem y pantam bżemiennym/bo
jest rzeź nicz niepżikra, moze byc
dany tal z czukrem albo z wodka-
mi, z Mleczowg, z podroźnikowg
z Boragowg. Miara tego vncija
ciała/ a to młodemu człowictko-
wi/ Ale szharemu dziesięć dragm
możesz dać/ A wśakoż oho masz
Recepte do apteki na febre terci-
lane. Weźmi electuarium de Se-
besten siedm dragm/ Electuarium
de succo Rosarum dwie dragmle,
Wodku Rożanego poł vncijey /
Wodki podroźnikowey/ Borago-
wey/ Mleczowey/ rowno po vnc-
cijey/ Weźmi trunek dayże cho na
switaniu ciepło wśitko razem wy-
pić, moze vśnać jedno sie niepocić
A w śesć godzin pothym iść/ ale
nie tego dnia ma byc brano to le-
karstwo kiedy jest febra/ ale kiedy
ty niemasz.

Capitulum 30.

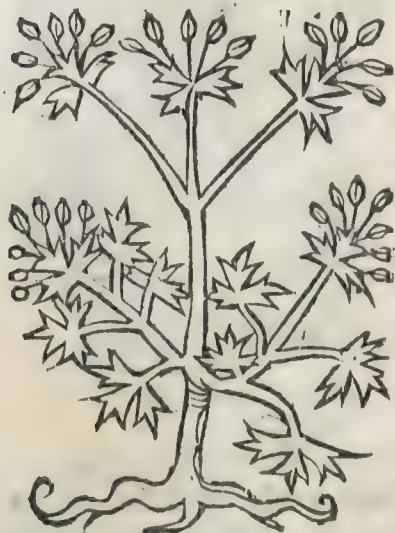

Pruna Damascena.
Śliwki węgierskie.

S liwki są zimne y wil-
gotne / a są diuolacie
Jedny są czarne / dru-
gie czerwone / ty śliw-
ki które są czarne a przytwardze/
są lepsze/ Maia moc chłodzącą
y odmiękczaiającą wnetrżności/ a
tak w gorących febrach są dobre.

Capitulum 31.

Anisium. Anyż.

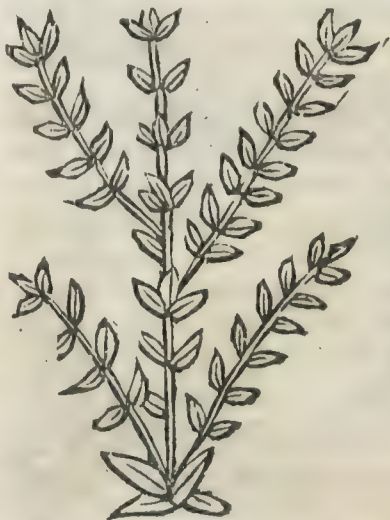

feram magnam, To jest lektwar
ktory w apteczce czynią.

Eż naprzeciwko zatkaniu
wątrobnemu y szezony / Anyż z
ieleniemi iedyki wwarzony w wo-
dnie: pomaga / Nasionie m. śczy-
żnam mnoży y w piersiach m. ko

Capitulum 32.

Laurus. Bobek

Anyż jest ciepły y su-
chy w sześciu stopniach
Jest to nasienie słod-
kie i niekthorego ziela
ktore tymże imieniem żową / Ma
moc thrawiącą / rospadaiącą
wiatrow.

Rzyganie ktore z niestrawno-
ści żołądka przychodzi / gdy te w
warzys w winie przyłożymy ma-
stki / Cynamonu / a tego sie pora-
nu maś natheżo napijać.

Eż przyrodzoną chorobe pa-
ntam wypadła / to jest gdy wwa-
rzyś Anyż w winie / a k temu przy-
łożysz co dwa złote żaważy Eri-

Bobek Jest owoc z
Bobkowego drzewa,
Liscie Bobkowe w
chodzi w lekarstwa,
Są ciepłe y suche / Jądko boba-
E iij

O nasieniech.

Korwe mocznieysze są / a dla swotey
korzennosci maia moc potwier-
dzaiacą / rospadaiacą / y thra-
wigacą wiatrow.

B **C** Owoci Dobrowego iowca
na proch sifusowy / a posypani na
panewce jagrany / a na glowe
posypany, skamie wysypa y moga
przemienić, albo w morel zamie-
nić, a na glowe pilgł sudać.

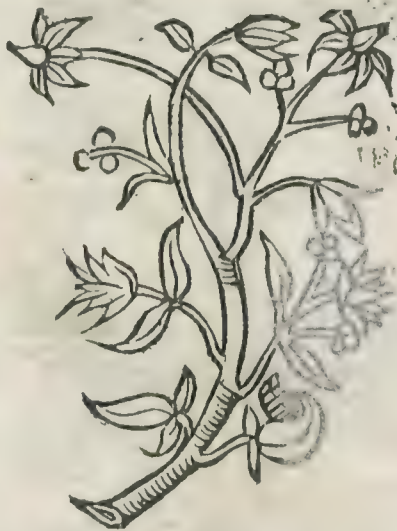
C **E**ż napręciw nieprzytowi zim-
nemu / warz bobek z rozą w garn-
ku zakaptwisy / a potym trzymaj
nos nad oną parą na noc y po-
ranu / a potym sobie oną wodą
wmyj liście y czosło.

D **E**ż oleieł Dobrowy boleści
żoładkowe w spokoia kchorz z zim-
nosci pochodzą / Iteż przeciw bo-
leściom nożnym iesth dobre liście
Dobrowe wwarzone w wodzie a
tym nogi naparzać / Iteż maciee
potwierdza y wyczyscia / yteż po-
czecie richle sprawuje. Pandecta /
Platcarus o tym swiadcą.

Capitulum 33.

Cubebe. Kubeby.

A **C**ubeby są ciepłe y su-
che miernym obycz-
tem. Iesth owoc z te-
dnego drzewa kroc w

Indiich roście / a dołny pęk
białemu / Potwierdza iesth
mdłego a nawietcy i mody De-
ragowa.

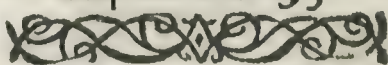
C Wino Cubebow iesth dobre
tym ludziem ktorzy kordhake ma-
ia / y też naprzeciwko rzucawce y
naprzeciw zimney remie / a to Cu-
beby na czuhyrże przyprawione / w
aptekach naydziej y sama wonia
iesth vżyteczna naprzeciw tym cho-
robam / moza y pamteć posilać /
Są ciepłe y suche w wtorym sto-
pniu.

Capitulum 34.

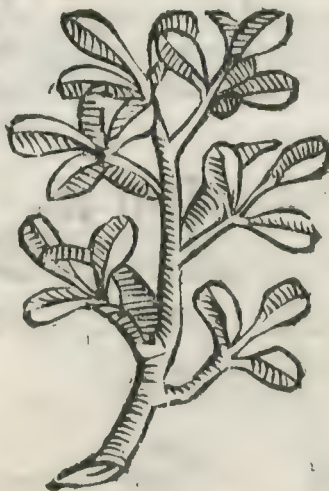
Faba.

Bob.

Capitulum 35.

Fenum grecum.

A Ob testh zimnego a suchego przirrodzenia Poki zielony, tedy test wilgotni wpierniepi stopniu / a malo tuczy / grube wilkosci czyni / a zoladek obraza / grubą krew czarna / to test melankolija czyni / y dymny miaghsze / a prze to mozgowi test niedobry dlatwne sny nani przywodziacz / a wsakoz dobrze wwarzony niestak testh plosdltwy.

B Też woda w ktorej wre Boblicze czynsci / a teszeje lepicy gdy frochmalu przylozys.

C Wodkha z kwiecia Boboweoczny wpiasnia.

A Enum greenm testh cieple y suche, Ma stulaciza moez / zhracizga / y odmietciza Ciaczga.

B Aby sie wrzedzienieza rychlo zebrała / Weźmi maki te senum grecum a zmietchaj je z zoliskiem tatecznym / a tego przyloz na wrzedzenie. A gdy te maki zmietchasz z terpentina a z zoliskiem / tedy sie wnet przepuknie wrzod / a gdy kthym rzecczam przyczynisz maki z

E iii

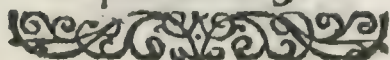

2 o nasieniech.

nasienia lniane° / z nasieniem wy-
sokiego mleczu / będzie lepiej.

C Zeż gdy wwarzyś małe Je-
nu greci i mąkę lnianego nasie-
nia / y theż i nasieniem wysokiego
słazu / theż i z tego uczyniś plastr
ktory przyskładać na bolącey żołą-
dek / y theż na opuchline członku
taiemnego meszkie° / boleść wsmie-
rzyś.

Capitulum 36.

Semen lini. Lniane
nasienie.

A sienie lniane jest cie-
ple w pierwszym stop-
niu, wilkoci y sucho-
ści mierzney / żołądko-
wi jest niedobre dla czynienia wia-
trow / ale wżine pędzi, kassel wsmie-
rza / y piersi czysci z nieczystości
flegmistych / a to gdy go kto w po-
trawach pożywa.

C Albo theż mąka sthego nasie-
nia zmieszana z mąką Jenu greci /
z masłem maiowym / a thego na-
mazawszy na chustę ciepłą / przy-
łoż na ciepłchosc piersi / przez noc
winaś pomoc.

C Zeż ten plastr jest dobry przy-
kładać gi na członki w których pa-
nuie kureż. Prawie jest podobne w
mocy nasieniu Jenu grekowemu

Capitulum 37.

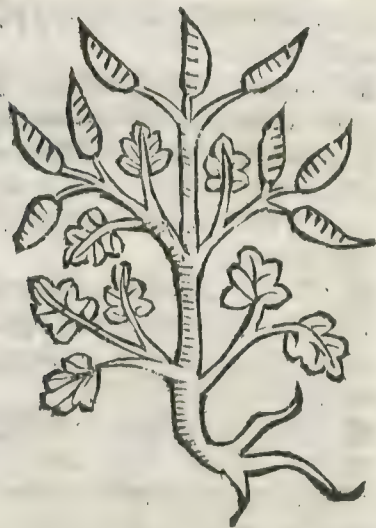
Lupinus.

Lupinus jest ciepły a
suchy w trzecim stop-
niu / Ma moc wżine
pędząca / a są dwo-
latie / Jedny są słodkie / a drugie
gorzkie / Z których są gorzkie wie-
czey się godzą ku lekarstwu.

C Mąka stych gorzkich Lupi-
now zmieszana z miodem / jest do-

Capitulum 38.

Milium. Proso.

bia ku iedzeniu tym ktorzy gliszy
maiz w zoladku albo w ielicach /
a gdy knim przylozyh soku pioły-
nowego, tedy bedzie lepszy.

E Cez plaster wezyniony z maki
thych Lupinow gorzstkich z sokiem
piołynowym / a shtrochą czarną
Heleny / shtego wezyniwszy plaster
przyloz gi na żywoth daciecieu /
gliszy tym wypedihs.

D C Bino w ktorzymby byl owa-
rzony Lupinus / Jesth dobre thym
w ktorich sie opuchlina mnozy w-
netrzna / I thez naprzeciw zatkan-
niu watroby y shtomny i shtromy
zimney przyczynny.

Proso jest zimne w pte
wshim stopniu a suche
w wtorym stopniu.

Wecz thego nasienia
jest wysuszaiaaca / a p seto zacista
żiwot wysuszaiać gi, ale semnars
Proso przylozone / chłodzi a wys-
usza wtocięcy.

C Jesth rżecz nietuczna Proso /
Wiegunk i zasztanawia / zagrdaw-
szy go na panwi y nasypać w wo-
zel / a on wzroś ciepło przykladać
na żywet / thedy zasztanawia bte

D owożech

E gunkę / a wrine pedzi ku wyszciu.
E też Proso z solą na panwi za-
 grzane / a w chusie wysypane, koli-
 kę wsmierza tak ciepło na miejscze
 gdzie test kłocie przyłożone.

Capitulum 39.

Nux vsualis.

A rzęchi wloście sa go-
 rące w trzecim stop-
 niu / a susza w wcho-
 rym / żołądkowi zim-
 nemu Jest dobry y pożyteczny
 pokarm / Gorącemu żołądkowi
 w kolere sie obracaia / a Dymy
 snich wzgore wstepnia / a tak oczę
 zaćmiewa y boleść głowy czynia

z dawraczaniem / też czynia pła-
 czenie w osu.

E Kano z rutą osolimby y z fi-
 gami iedzone / iadom y truci-
 nie przeciwi / a sfluczone z rutą a z
 solą, wstąpienie od iadowitego cze-
 goi / y iad wyciagga kiedy przyło-
 żył na rane.

E Stare Orzechy masłmiejse
 a ku iedzeniu gorę / głowe z gorą
 ciosci obciagaia / oczę zaćmiewa-
 ia / młode nie tak škodzi.

E też sflucz orzechy a przyłożić
 na ociekłość cypczkow / sciencza ie
 Skra wlościego orzecha w suszo-
 na, a na proch sfluczona ten proch
 wysusza bez kłania / listy iako y
 stora / czyrwona biegunkę zasta-
 nawiaia / Sol z listia wpuszczo-
 ny w vcho. gnoy snich iako y wir-
 bowy wysusza. Popioł tchey stora
 w winie pithy: wplawy niewiescie
 zastanawia / y tchey gdy go włoży
 do macieje. Sol pity / glisty z ży-
 wota wygania.

E Nowego orzecha iadza roze-
 żywać w vstach a przyłożyc na bo-
 laczke przepułka tora bywa z me-
 lankolijey / goi ia / y suchę żyły o-
 brażone goi / ociekłości scienczaia
 a zwłascza piersne.

E Olek tych orzechow jest wist-
 ki / wzrudi rozładaiace ciała y tro-
 sty złe goi / y też fistuly w oczach
 y w żadku / Sol tego smrod od-
 dala wpełki.

Capitulum 40.

**Quellana. Lastowe
Orzechy.**

chedożę, Orzechy małe są ku stra-
wieniu trudne dla gich zimnosci /
Eufonie troche miewadzą żóład-
kowi / ale głowie y oczom szkodzią
Żelko maia może od rybnych ia-
dow zachowawaia człowieka.

Eleiek smich iesth vżyteczny
naprzeciw denney boleści y boleści
suchechny / y też na otoki ran.

Esol i beśelinel / Do test i o-
wych rzasolek zielonych w ktorich
orzech lastowny siedzi / Smrod
i czegoby sie kholwiek poruhył od
człowieka / odepnuie gi / Y cheż
smrod pod pażuchami zmiepaui
gi i koperwaserem.

Capitulum 41.

Respulum. Respuly.

Respuly iest owoc te-
dne drzewka kolekte
małe iako jabłuska /
Jest cierpniaczny / po-
farm dobry żóładkowi wilgotne-
mu / pteż cieczeni trzew że krwią
Ten owoc długo nie żra / niegdy
sie doleży iakoby gniski / Możny
iż zimney a suchej w pierwszym
stopniu / Wiethey służą ku lekar-
stwu niżli ku pokarmu / wnatrz
ma trzy peści / dla tegoż ie żową

Rzechy lastowe są cie-
pniacze niżli włoskie,
dla wiethey rzęści zle-
mie która iest w słoże-
niu gich / Gdy gich kto wiele albo
często pożywa / boleć w głowie
czynią / żóładek nadymaniem ro-
ściagają, Ciału zdrowemu chuc-
ność dawaia, Kośćmi i te a dać i
bżęćką pić / kapeł okładaia / i sa-
dlem niedziwiedzi słuczone, włosi

po grecku *Ericoctum*.

B *Chęć* wracanie z gorącości stanowi y czirwona niemoc / zo-
lądki w gorącości posila / *Chęć*
ku iedzeniu daje / dymy które z ste-
gmy pochodzą niedopuszczają gim
wstępować w głowę y do oczu.

E *Chęć* krew grubą działając /
pręto pożyteczney te iest przed te
dżeniami niżli po iedzeniu, Warzo-
ne z korandrem a iest ie / cieczenie
brzucha zastanawia.

Capitulum 42.

Pomum citri.

Cytrowe jabłko.

A *Abtko Citrowe* ma w
swoleni słozeniu store
maśną / w posrodku
wodność kwasną y na-
sienie / To wszystko iest rozdzielne
przyrodzenia, Skora iest gorące-
go a suchego słozenia / Dla mo-
sereze posilać / omdlewanie odcy-
mutie / Nieprzyrodzoną chęć ledas
czego niewłaściwą chęć odcy-
mutie, W mor wężymie proch sły-
skom / z nasienia gwoździków tych
z korzech wleńcze wija a tego pro-
chu w winie pożywać / zachow-
wa sereze od iadomitégo powie-
trza.

Capitulum 43.

Dactillus. Dactilli.

Dactilli jest owoc pal-
mowy / a palma z ie-
dnej pecki nie dlugo
zrasta / ale gich musi
niektelcho wspolek vsadit iże sie
zrostha spolem a tak perwnicy mo-
ga stać, napřod wschodzą i pecki
iako koscaciecz / pothym posröder
twardniete a listy sie spolu zra-
sta / a dopiero we stu lat owoc da-
waia / a tcho w fhragnach gor-
czech / iako w ziemi Palestinskicy,
a owoc na hypolecie nie wisi / ale

siedzi na Latorosli / a od goracio-
sci sloneczne, y od perwictza tra,
Pecki ma dlugie iako zoladki, D-
woce jest goracz y wilgotny i przi-
rodzenia w drugim stopniu / kciw
grub a mnoz a swoia niestrawno-
scia / iedno zec wzdy sa strawnicy-
se nizli figi suche, bo wietza wil-
kosc maia / watroba zatylaia, na-
dyma slesione / Trubosci stwar-
dziaia / Zebom skodza / glowie y
zoladkowi / a zwlaszcza ludziem
Kolericznym, to oni maia watro-
be goracz a ttha gim iest skodli-
wy ten Dwoce / bo w nich kolere
mnozy / Dnsego przyrodzenia lu-
dzie tuscicia od nich.

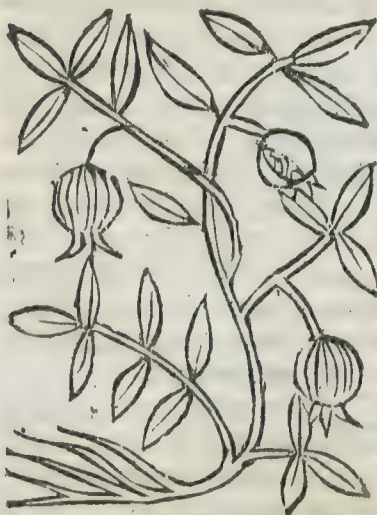
Dla przeciyszenia Lekwarz
snich dzialac tak / Wezmi Dactil-
low iedne Libre / miodu pol libry /
posmaz tego obozga na weglu, a
gdi i stawisz i wegla wloz kucmu-
tych rzeczy / Spisi / imbienu / gal-
ganu / Cinamonu / kazdego snich
po lotu, Diagridium pesc lotow
a zmichay spolem, Ten Lekwarz
jest dobry przeciw goraczce y prze-
ciw klociu w bokoch pod zebry / bo
odmiekza zywot.

Palma z swemi Latoroslami,
z kwiatem / z siora / z peckami sa
cierpiacego przyrodzenia y su-
chego / rany wysusa y narazca /
mdlosc zoladka posila / a wracia-
nie zastanawia.

Capitulum 44.

Malus granatum.

Mala granata są iabka
iaby maowicie, ro-
stą na jednym drze-
wie we włoszech/ Ma-
la granata są dwoiakie/ jeden są
słodkiego a drugie kwasnego sma-
ku/ a tak y moci tych iabek jest
inśa kwasnych a i inśa słodkich/ a
wpakoz pospolitha moci y wlos-
nosć Granatow jest wysuszałca
dla ciępienia gich/ A nawieczey
storki granow maig włosnosć wy-
suszałca.

Ez samych granatow dobra
się krewo mnoży. Słodkie granati
są chłodziące y odwilżające.

Ez uicenna piśe onich a zwłast-
cza o kwasnych iże kolere ysmie-
rnia/ a niedopuszcza ich plynąć
do żółdka/ Wino granatow to
mocniej sprawa.

Ez iadka granatow sfluczone
a z miodem zmieszane, tym nama-
duy rany z złych krost.

Ez iabko granatum store iest
słodkie, to odwilża żółdek y nac-
czy gi/ a tak ku stolezom przipa-
rouie/ Ale kwasne pospolicie iest
lepsze żółdkowi/ Izadka niem-
ig w sobie żadnego pożytku ku
dzeniu/ Y owsem są niedobre.

Ez iabko sfluczone a z przesy-
nym miodem zmieszane/ koby ma-
boleć w ośw/ tego przypłacy
w ośw, Łaż krosty y iabko store
bywają we sciech na podniebieniu
tym namadu.

Ez kwiaty tego to iest balsam
są cierpiącego słożenia/ zim-
ny przyrodzenia w pierwszym stopniu,
a suchego w wtorym, rany spala-
ją y wpełki cieżenia zastanawia-
ją/ a by wmożniatig/ W mias-
to kwiatu bierą pod czas wierzcho-
li te iabka, są lepsze y zdrowie.

Ez sora tych iabek/ iho iest
psidia/ iho tak ma moci czo y
kwiat/ Wracanie zastanawia/ y

też plynąca krew i rany/ to jest
proch iey i białkhem Zalecznym
zmieszany y przyłożyc iako plaster/
W oczcie ią warzyć a w tem geb
te maczając przykładać na trze-
wa prosto: czyrwoną biegunkę za-
stanawia.

D **T** **E**ż proch iey i rozana wod-
ka zmieszany a wnos wpuszczony
cieczenie krwi zastawia/ zmiesza-
ny i wodką babeżaną/ a w tym
rozmoczyć kes barwny y włożyć
do macicy/ krew sniey plynąca
zastanawia.

R **T** **E**ż iabłko granatum gdy jest
świeższe wwarzyć w wicie / a
potym je sfluski przyłożyć na vsny
wrzód/ vżnab pomocy.

L **T** **E**ż słodkie granata odmiec-
zają pierś, ale kwasne zacieknia-
ją y ochrzapienie czynią.

m **T** **E**ż wwarzyć granata w de-
szowej wodzie/ a kto kwią plu-
te/ day sie napić tego: zastanowi

N **T** **E**ż kto ma dżenie serca do-
brze takiemu granata, iadać y i v
stek żółdkowych żpycha kolere y
fleame: iedzone.

D **T** **A**bi Wlezech Żyd przywo-
dząc słowa galienusowe tak mo-
wi Granata mają dżiwna wlos-
ność/ abowiem przed iedlem iedzo-
ne, niedopuszczają potraw kazić w
żółdki/ Albo gdy je wwarzyć i
ktoż potrawę/ tedy one potrawę

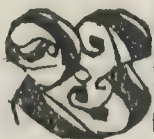
dobrze jeżeli sładki strawi iż sie w do-
bra krew obróci.

T **E**ż korzenie drzewa na kcho-
rym rośnie Pomagranata kwasne
Ten korzeń chrobaki wżymocie za-
bija/ albo y list tego drzewa thym
obyczajem przygotowany. Weźmi
korzenia granatow kwasnych wy-
tawisz such dżenie / warzyć je w
maksymalnej grzecey thak dżugo-
aż połowicie wywrze / a potym
wsypieprzu tarthegożo słoty
żawazy/ a potym przywarz y prze-
cedz/ a ciepło day natężo wypić
a potym niema spać.

Capitulum 4.5

Cinus alba. Wisnie.
białe.

A **I**śnie białe są mie-
siste/ czyrwoone/ gdy
wzraste tedy są słod-
kie. Gdy je gije przed
iedzeniem inych potraw/ chro-
mieć/ żółdki czyści/ palenie
wnatrz odcymnia/ chropawość w
gardle od vsehnicenia y wpiersiach
świą mokroscia słodką odcymnia.

T **W**isnie czarne. Latine Cin-
nigra/ są smaku kwasnego żawie

S ołowioch.

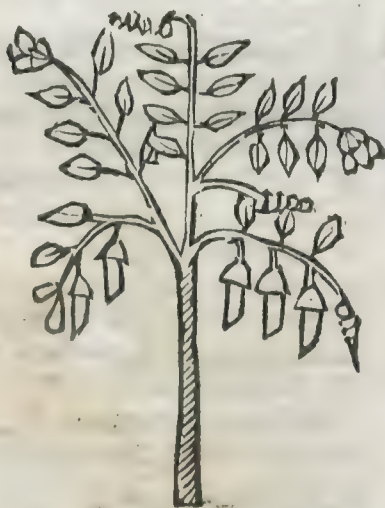
przymieśaś / przypalone wilkosel
wypadza / Zamarindow gdy k te
mu przymieśaś / Mirabolanow,
Scamoneam / thy rzeźci Kolere
wypadziatę piecz.

Capitulum 46.

Orobus. Ptaka
wyta.

ralące y scisłalące żółdek / po
obiedzie maia być ledzomy / żółd-
dek suchoscią swą wysuszą / gru-
be wilkoscі przenika.

Z ywiecía która wypływa z wi-
sni / w tyżannie rozpuszczona a pi-
ta / pierśi mlekczy / chropawosć pi-
szczalki Dychawicżney odwiża.
Schwarz tymże pocierać / żmazy z
ciała spadza / w winie wwarzona
a pita / kamien w miedhierzu sa-
mie / wżroł ostrzy / Wodnosć wi-
sni czarnech warzyć z miodem aż
do zgęstnienia / Sosniki wysypać
y żmieszać a wypać na czo kolwiek
aby ochłodu a będzie takoby lek-
twarz / a tego dawać dla przeży-
scienia / Czemierype gdy k temu

J est ciepłe y suche w
pierzsim stopniu, ma
moż oshwieratać /
ocieratać y odcina-
ć / Jest smaku gorzkiego /

vrine pedzi bychnie/ a swlaszcza
kto icy bychnie pozyna thedy ze
krtka vrine wypadza, Bydlu jest
wzpteczny pokarm.

B **C** Maska pthaszy wyki zywoch
odmiekaja y vrine pedzi y barwie
dobra date czlowieku / i miodem
zmichana maska/ rany czysci kto-
re i zlych krost pochodza/ y thez i
licza piegi, sleti spadza y inze nie-
czystosci/ a tho gdy make pthaszy
wyki zmichaj zmaska teczmienna
a i kromalem/ I thez na swierzb
jest to dobre lekarstwo.

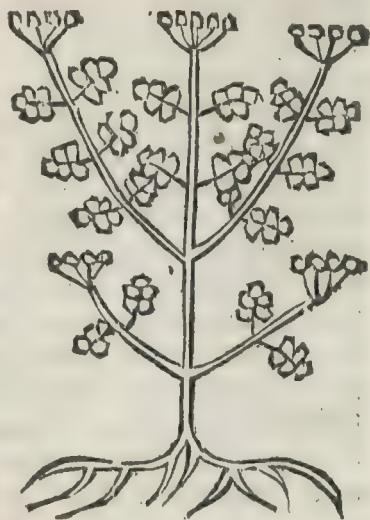
C **C** Tez maska icy w oczcie owa-
rzona/ a na dyniona przylozona
rzesanie oddala, y wydymanie na
stoleze wsmierza/ I tez klocie ieli-
towe vlza.

Capitulum 47.

Oliua. oliwki i oliwa

A **O**liwki bielone sa zim-
ne y suche/ zywot za-
cista/ Ale wodne o-
liwki zoladek odzie-
raja dla gich kwasnosci, a swlasz-
cja gdy w oczcie pomoina.

B **C** Czarne oliwki sa cieple / ale
niechaj barzo kwasne/ A wshakoz
borzo niestrawne / niedobra krew

czynia/ Chciwosc ka ledzeniu po-
budzaia/ a swlaszcza wielkie o-
liwki/ niebarzo tuzja czlowieka/
Dozrzale Oliwki sa cieple mier-
nie/ a bielone sa wiechszy cyrno-
sci/ a wteczyen zacistaia zywo/ a-
le sa lepsze zoladkowi/ ale czarne
Oliwki ty sa niedobre zoladkowi
dla prochnienia swego.

B **C** Tez plaster wezyniony i oliwek
czarnych/ niedopuszcza sie kha-
dzic dla wiedzodu ktori zowa An-
trax/ gdy bedzie na ono mieszcze
przylozony.

C **C** Tez plaster wezyniony i liscia
Oliwnego i przesnym miodem, a
thego przyloz na pepel, abowiem
glisty wypadza y zabija wzslowie
(cie.

S owożoch.

E Tęż gdy stego listcia a z też-
mienney maśi weżyniś plastr/ za-
stanawia biegunkę dawną/ I też
płynienie zbytnie wilkosc macice

S Oliwa jest dobra żołądkowi
dla mierney cierpności kthorą ma
w sobie/ a to maś rozumieć o oli-
wie kthorą teścię bywa z Dziewa
nieprawie wziętego/ żową pola-
cinie Oleum expensarum/ Dzia-
ła potwierdza y żeby vmocznia/
gdi kto the oliwe w vszczek bedzie
thrymał/ Wroni od wściebienia,
Tęż odeymie insem rzeżam iad
albo ostrosć kthore ciało przekrawa
(19.

G Tęż gdy kto wypije ładowitą
sioz a barzo palącą/ Oliwy sie
daj ciepło napić żeby mogł wra-
cić/ Eterio/ y pondecta o tym
smażę.

H Oliwa jest kthorą która
z dziewczyny już dobrze dojrzałego/ a
za oliwą iść miernie ciepła y od-
wężać/ a jeśli pośia y odmiel
czaję.

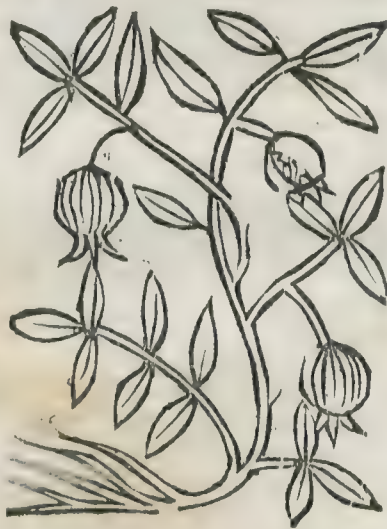
I Oliwa z teżmienną wodą /
w igt po fesić lyżek każde wzięt
ciepło wypita/ stoleże czyni/ a gdy
k temu listkow rucianych przyło-
żył a przywarzył/ klocie w żywo-
cie przestanie y glisty wymiatka z
żywota.

K Oliwa w flisterach pożywa-
na/ bojenje kthore z klocia przycho-

dzi/ vsmaierza/ W iakmiars olejki
wspyt i w aptekach na rożmagite
niemocny z oliwą przyprawia.

Capitulum 48.

Pomagrany.

Pomagrany są dwo-
jakie słodkie y kwasne
ty maia w sobie wiet
hą ciępnosć / Dają z
siebie dobra wilkosc ciału/ żołąd-
kowi są wdzięczne, iedno iż niebar-
zo tłucze/ słodkie pomagrany za-
grzewiają żołądek/ a przeto ci lu-
dzie kthorzi gorączki cierpią niema

ia gŕech ładać/ale kwasne thy gim
ſq lepie.

B **E**ſoſ Pomagranow blegun-
te zaſtanawia.

Ez miodem przeſnaym zmieſza-
my ſoſ pom i granow/ rany ktore
ſie w vſciech dŕiataq/ vŕiawia.
Pomagrany ſłodkie ſq ſimne w
pitwpyim ſtopniu/ a wilgothne w
wŕozum/ kwasne ſq ſimne y wil
(gotne.

E **E**wasne pomagrany koleri o-
ſroſć vſmierzaia/ y bronia pŕy-
mentia ſtych nieczyſtoſci do ſoład-
ka/ a ſwlaſieja wino ſtych poma-
granow/ Pandectha z Auicenna
ſwiadeja.

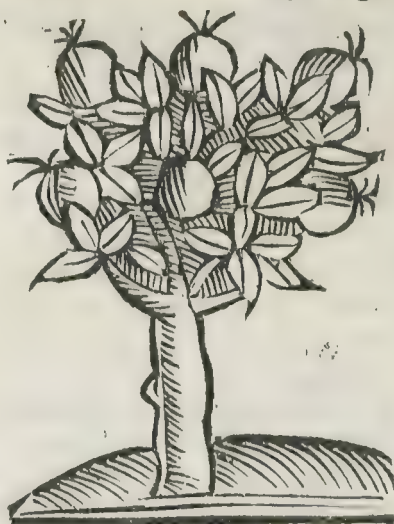
B **E** Pomagrany niedopuszczaiq
pokarmowi kaſie ſie i prochnieć w
ſoładku.

Cierpniacze iedno i mierna ſłod-
koſcia w ſobie korzennoſć maiać.

Capitulum 49.

A **Poma.** **Jablka.**

B **A**blon teſtŕi dŕiwo/ a
ia koż ſq abloni roſli-
czne/ tako też y owoc
roſliczny/ abowiem ſq
iedny tablony ktorich owoc moze
vbrać/ a drugie ſq kŕoznych nigdy

nie vbre/ iedno albo ſie vlezy albo
gi muſi vſuſhyć/ Jablka tedy nie-
brŕale kwasnoſcia ſwa/ ſlegne/
ſebzy vſtawieczne/ y kaſel pobudza
ia/ ſoładek vziabiata/ ſliny mno-
ga/ a tho theż czyni wſelki owoc
nie brŕly.

E **J**ablka prawić vbrale/ ſq ro-
zdielne/ iedny cierpniacze/ drugie
kwasno oſthominne/ Drugie theż
kwasno ſłodkie a wodniſte.

B **E** Jablka ciepniacze ſq ſimne
y ſuchego przyroſdzenia i ſchrony
ziemie/ ſoładkowi goracemu a
wilgotnemu ſa dobre/ bo ſwa o-
ſtroſcia/ wilkoſć iſta i ſoładka na
dol pocieſta/ a oſtatć wyſuſa/ ale
ſq nieſtrawne dla niebrŕoſci/ na-
dymanie/ y wiatr wſbudia/ **E**

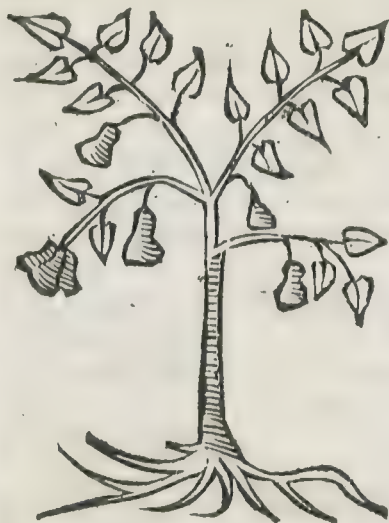

chem żyłam słodka/ Snychothy
czynią/ albo owrzedzenie płuc/ a
bowiem thy wiatry kłhore od nich
bywaia wzbudzany/ serdeczne ży
ły suśa y płuczne.

D **E** Jabłka kwasne a cierpiące
są zimne/ ale słodkie kłhu ciepłosci
się skłoniły/ a swoia wonia serce
y duchy ogniste posila/ Głowie
zimney słodka/ reme w nich po
budzaia.

E **S**yrop z wodnosci Jabłek z
rzałych a wonnych żczukrem wa
rżony do żgestalenta/ żóładek go
rączy y thżewa chłodzi/ Serce
posila/ omdlewanie oddala/ a dy
mom gorącem do głowy wstepo
wać nie da/ wracanie z gorąco
ści y czynioną niemoc zżastana
wia. Wiele a częste iadanie jabłek
żwłasciża kłhwastnech/ a cierpią
cych/ gotowa przyczyyna ku przy
sciu łamania, a napelnienia glo
wy rema, y theż przyczyyne łaslu/
Cieczenie żóładka z naziębnienia

J **E** Jabłka smażone albo pieczo
ne są lepsze z żmbierem iadać ie/
palenie wnątrż oddalaia. Warżić
ie w wodzie a tym wymywać v
sła/ cheć ku iedzeniu daia.

E **S**t drzewo domowe y
lesne/ Domowe są nie
iednostaynego przyro
dzenia/ iakoż tho po o
wozu da się żnać/ a o
wocie są ktorich częst
ka ziemia test/ są zimne/ Niekłho
rych częstka woda test/ dla thego
sinał gich test kwasno cierpiąci
z wodnoscia słodka, bo wśak słod
kie Gruski nie są thak zimne ani
thak suche/ ale są ciepłe a wiskłhe
a każdego czasu mogą być iedzo
ny/ bo gich polarm test pożyteż
ny/ Gruski łamienisthe/ kwasney
cierpnosci/ po obiedzie maia być

iedzony, Pleczone lepsze są, Kano
datwardzaia trzewa, a ich dne po
budzaia/ Ale gdy po obiedzie pie-
czone grubsthi gije/ posypawszy ie
prochem fortandrowym/ broni dy
mom i żoładka do głowy wstepo-
wać/ y gorączosćiam do oczu/ żo-
ladel też zawieraia/ a potraw na-
dol pociskaia/ Palenie wnątr o-
depnuta/ a żoładel posilaia.

B Lesne są wiecziey kwasnocier-
pniacie/ a ntecziey żmarzciaia y
sciskaia żoładel/ Wocicie ie wa-
rzyć/ potem sflucć a przyłożyć na
żoładel/ czyrwoną niemoeż zasta-
nawia/ y theż wraczenie/ żoładel
potwierdzaią ku zachowaniu po-
karmu/ a to zwłascza w gorącz-
kach/ Reż wythłoczyć smich wed-
nosć/ a przywarzyćwszy oczukbro-
wać a dać pić/ wraczenie zastana-
wia/ gorączosć wnątr gasi. Dy-
mom do głowy i żoładka wstepo-
wać nie da/ y też gorączosći ku o-
czom/ Czyrwoną niemoeż zasta-
nawiaia/ Wlozieć kes wossthu w
grubkę i grzebiąmi gi obumawpi
potem to i iest poranu.

S Eczmien iest zimny a
suchy w wtorim sthop-
niu/ nieiest tak tuczny
iako psenica.

C Ecznia i maki te eczmienney/
y i wodą teczmienną/ i rożynka-
mi/ oczukrowawszy/ a thego przy-
warzyćwszy iest zdrowa karmia tym
ludziem ktorzy gorączki maia/
Teczmienna woda/ to iest tyżan-
na/ iest gim dobra ku picciu.

C Theż maki teczmienna i ocz-
them zmieszana/ ogień wyciąga i
belaczki/ a nawięciey naprzedku
poksi sie iechże nie gnogi.

C Theż liście czyści przyłożwszy
i niey krochmalu/ a tym sobie v-
myway liście poranu.

Capitulum 51.

Orideum. Teczmienn.

O nasieniech.

Capitulum 52.

Aluena. Dwies

Dwies ziarna te ma-
ia moc rzadkosci cz-
nie/ takoby miał rzec
iż rospuszcza tak iż be-
dzie rzadko/ vliczki w cie-
le otwie-
ra/ Wolaczki y ocieklosci w hel-
cie rospuszcza/ listy goj kthore by-
waia przy oczoch/ y theż swierzb
kthory bywa na powiekach/ goj/
Ciepnościa smola kthorey w ch-
le ma, iżem u. zemie pastanawia
gdy go przypieje pociło na tricia
kthory. On pociło u. zemie kthory
i. nat. u. o. b. q. u. i. z. u. s. e. d. o. w. a. z.
D. kthory u. i. z. u. s. e. d. o. w. a. z.

ã zagrabшы gi przypieje na le-
wy bok na slesione/ twardosci iey
rospuszcza ã boleści wsmierza, gry-
żenie bysoli by wżiwocle, pokropić
owies y kmin winem/ ã przypgraw
by thego obonga wspanać w wore-
czek ã przypkładać na bruch/ ã o-
cieklosci z dny w stawiech y w hel-
cie twardosci swą mocą mteczy
Mgle omfianą imtepać zwinem
z senum grecū/ z sadlem kofosiem
ã wczyniwszy takoby plaster przyp-
kładać na mteścia twardo / albo
samy obkładać.

Capitulum 53.

Eriticum. Pšeniceza

A Sienica wedlug J-
saka jest pokarm czlo-
wiekowi godny y przy-
rodzeniu i zdrowie-
mu podobny, abowiem iako oth-
czlowiek jest w swojej osobie cie-
ply a wilgotny/ Takie tez y pse-
nica, a wpafoz chleb iuz ma wiet-
rza wlosnosc cieplości niżli pšeni-
ca: ktorey nabywa z strony piecze-
nia od ognia, Iako tez Jeczmienn
Broch/ Dob/ z przyrodzenia ma-
ia suchosc w sobie / ale gdy beda
wvarzone ty ziarna/ Zedy iuz na-
bysci wilgotnosc i onego wa-
zenia.

B Olek z pšenicze Lisate y par-
chy goj, A samy ziarna jezowane
w osciech a przylozone na miejsce
wskazane, wpselkiego psa iad ksobie
ciagnie.

C Krupy pšeniczne pols sa iesth
cze młode/ nie sa barzo dobre khy-
tedzeniu/ abowiem nadymanie w
zywocie / fruczenie/ poboletwanie
bokow czyni.

D Prazmo wleczeu thuczy czlo-
wieka niżli krupy warzone/ y wia-
trow nie mnozi, iedno iz zivot za-
twierdza/ a tak iesth potrawa lu-
dziem pracowitym / dobra/ abo-
wiem dobrze tuczy y dlugo w zo-
ladku lezy.

E Auicenna Maska pšeniczna
licze czysty y glady/ a ktora sie ma

fu rumianosci, wleczeu ta jest lep-
sza y sytnieysza.

F Chyż maska pšeniczna i ocz-
tem a i miodem imieszana/ ptegi
spadza y puchline rozpadza/ a o-
treby pšeniczne z ocistem wwarzo-
ne/ trqd lezy.

G Kwas albo ciasto wksawone i
pšenicze/ iesth zagrzewajace/ Po-
desiwiana puchline rosgania / y i
licza trojty y parchy i głowi spa-
(dza.

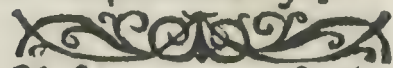
H Kasis/ Pšenica dobrze wwa-
riona i olwa/ albo i maslem/ tu-
czy barzo czlowieka/ a wksawca
gdy bedzie i mlekiem wwarzona/
a tak radzi tym ludziem czesto ia-
dac kthorzy sa suchego a chudego
przyrodzenia/ y mozi czlowiek od
tego pokarmu nabywa/ Ale zasie
ludziom cielistym i bytnie a thlu-
stym niedobry iesth pokarm czesty
fu iedzeniu/ abowiem napelnia w
zylach krowie i bytnie.

I Zenz/ Pivo z pšenicze iesth
na zdrowie y sytnieysze czlowieko-
wi/ Takie chleb/ a wpafoz i iyt-
ney maski dobrze wysianey / wie-
ciey czlowieka tuczy/ iedno w zo-
ladku dlugo lezy/ a wksawca nie
wksawonny rzany chleb/ wiatry
czyni.

O nasieniu.

Capitulum 54.

Risum.

Riz.

Riz przynosię ziarna
do nas już omelte/ro
zcie iako ieczmię ma
iacz tej kłos/ test go
raczego y suchego prirodzenia w
piroszym stopniu/ test smaku nie
cho cierniącego/ ktorz to cierni
noscię trzawa zatwardia/ a gich
dne pobudza/ a przeto gi thak ile
iadać/ y siodliwie/ ale gi warzyć
w słodkiej smiotanie/ albo w mi
gdaśwey polewce/ z cukrem/ a
tak go pożyway/ thak nie zatwar
dia y krew mnoży/ Kto ma ży

wota cieżenie/ biegunki z roślcę
nech wilkosc/ a dwłascza z kolery
tedy iedz Riz prosto gi wwarzyw
szy/ albo wode z niego pty poranu
przed iedzeniem/ Gdy sie woda z
Rizu pocieraś/ piegi y inśe niecz
stosci spadza z ciała.

Piatha częsc o klijoch
romagitech/ y o in
szych podobnych
rzeczach ku kli
iowi. a napir
wey o kam
phorze.

A Amfora iest zimna y sucha w trzecim stopniu/ a iest sok z iedne^o Dzewa wycisniony/

Biala/ iasna, iest lepka.

C Jest vžiteczna naprzeciwsprosney chorobie/ ktora zowa^o Gomo^o rea/ to iest plynienie nasienia m^eskiego, a to rozpuscivszy Kamphore z sokiem psinkowym/ albo Łactuczany^m/ a w tym rozmoczyny^m chustke przykladay na nerki/ y na miedzy^oki niżej pępka.

C Eho też lekarstwo iest^o dobre na zapalenie wątroby/ y na zb^ytnie odchodzenie vriny.

D Eż^o Kamphora zmieszana z krawanikowym sokiem/ krew z nosa zastanawia/ bawelne w tym rozmoczyny^m albo chustke y włoż^o żyć do nosa.

E Eż^o zb^ytena chetwość cielesną odejmuie sama wonia Kamphori

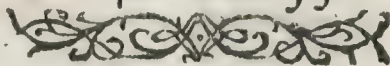
F Eż^o vžitecznie wchodzi Kamphora w lektwarze rożnagite^o ktorych w gorących febzach vżywa^o Cmy.

G Eż^o Kamphora z rożaną wodą rozpuseżona. a strochą białku ialecznego iest lekarstwo silno dobre na liże/ plec wyiaśnia y ślaski y in^ospetnosci z liża sciera.

H Eż^o na vstanonienie k^orwie ktora zb^ytnie nosiem idzie/ k^ośora starta na proch a potym z presta

wodą rozpuseżona/ oczu w^oinne^o przyczynin^osi/ rozmocz w tym chustke/ przylož na czoło y druga oko- lo sije obwin^o y na wathrobe/ cho iest na prawy bok ślad k^orwie^o zbu- rżona pochodzi/ przylož też^o trze- cia chustke.

Capitulum 55.

Dragant.

D ragant iest k^oli^o z te-
dnego dzewa zamor-
skiego/ zimny w wo-
rym stopniu/ wilgo-
tny w p^onym^o A iest^o to gum

Podobnych ku klijowi.

białe/ łasne jest nalepsze.

B **E**to ma vschnienie wptersiach
w warz Dragant, z gumy Arabicu
w iecznienney wodzie, a tego sie
napliay.

E **E**hez dragantium rospuszczone
w iecznienney wodzie/ a pothym
z sokiem lakricney przyswarz, a te
po trosze poznyway dla kaslu su-
chego.

D **E**lechygali wezyniony ze dwu
czesci Dragantu, a z tedney czesci
soku lakricney/ kochmalu thez z
pol vncijey przyczyniwszy / wezyni
plaste/ ktorzgo vzyway dla kaslu
kchory z goracey przyczyni przy-
chodsi/ y zagnienia broni.

E **E**z biegunkie krwawa zast-
nawia Dragant wdechzowy wo-
dziewarzony albo rospuszczoney.

J **E**z z bialkiem iarczynym ro-
spuszczoney/ naprzeciw spaleni o-
g nsthemu masz lekarzstwo dobre
mieszcze spalone czesto maczaj.

G **E**hez proch wezyniony z Dra-
gantem/ w ciepley wodzie ku picia
dany/ zyly wnetrzne porware spa-
ia/ y kurez ktorz wbytkiego czlo-
wieka kurezy/ oddala/ I tez iecz-
nienna woda z dragantem przis-
warzona/ pragnienia broni, Ga-
lien? pisze.

H **E**z rospadliny ktore bywaja
na wargach y na podniebieniu, z-
goni darz przedko thim obycza-

tem/ Rospusc dragant w rozaney
wodzie/ a potym przes gestu chu-
ste przeczedz a kucemu przimiesay
niewiele kochmalu/ a thas omo-
czywszy w onym chustke przykla-
day na usta, na te dyk, y na podnie-
bienie maczaj ty mieszcza.

E **E**akiez j na flaki, na piegi kto-
re na liczu bywaja/ Dragantem w
rozaney wodce rospuszczoney przes
nocz/ a pothym rano Kamphory
przyloz troche/ a tui na nocz lice
namazuy kielko razow/ a poranu
woda albo czym chezesz omyy.

Wedz tez o tym iże Dragantum
jest rzecz nie lacna ku starciu na
proch/ a tak samo ma byc dlugo-
tarte/ bowiem z druga rzecza za-
dnym obyczajem niesetrdz.

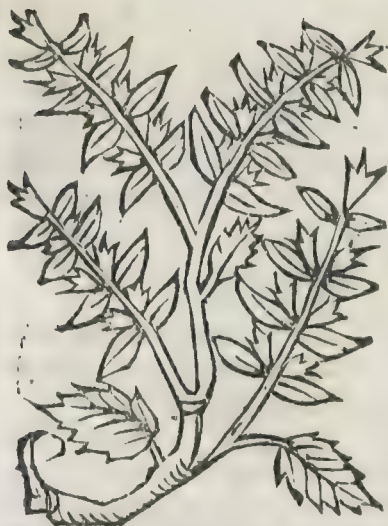
Capitulum 56.

Gumi arabicum.

Gumi arabicum jest
cieple y wilgotne/ jest
podobne Dragant-
owi/ rzeczone Arabicu
iz w Arabiyej lepsze bywa naydo-
wane. Dla moez odwilzajacia y
odmiesczajacia.

E **J**est vzyteczne na schnienie y
chropawosciam teyflowym/ a to

Laudanum.

rospusciwszy gumi arabicum wiele
pley wodzi/ a tęg wodkę maczay
teżyl.

Eżecz naprzeciwko wracanthu
ktore pochodzi zemdlosci żoładko
wey/ Weźmi proch tego gumi a
zmieszay gi z Cinamonem/ dayże
gi wypić z winem / albo zmieszay
z sokiem babeczaynym y day wypić

Dez proch ię zmieszany z pro-
chem kwię smokowey/ a w roża-
ney wodce day wypić/ ktora pani
miewa zbythnie plynienie przpro-
d: onych wri kosc/ y inie plynienie
kwię iastanawia.

Capitulum 57.

Laudanum iesth rzecz
wonna a lipa ciepla
a wilka w wtorim sto-
pniu/ a iest rzecz tako
by rosa na ni. ktore zięła wpadaję
cza/ lepsze iest cieple a czarne.

Ewonia tego iesth wżythecżna
naprzeciwko remie z im. iey przys-
czynny.

Eaudanum z mastykę zmie-
sane/ przyskladayę go na żeby y
na dżasła/ otwierdza y wmoenia
żeby wodziaślach/ Zadużenie ma-
cieże oddala dym Laudanow wpu-
sżony do macieże.

Eżecz wypadłq macieże podnosi

Podobnych fu klijowi.

gdy wsthy dym w sie pani bedzie
brała / E żopeł wczyniony sniego /
a do macieże wpuśćżony / posila
macieże y czyni tą sprawą ku po
czeciu.

Capitulum 58.

Mastix. **Mastika.**

Mastyka jest ciepła y su-
cha w ktorim stopniu
Jest gumi iakoby ży-
wpeza żednego drzew-
ka plynacza, Ma być wybterana
iako lepsza ktora jest biała / iasna
ale ciem. i. ta jest niedobra / Ma
mocz potwierdzaiacą scielającą /
drażesaiacą, y też bacisłającą.

E Wino w ktorimby była roż-
puszczona Mastika / z białem ka-
dziśdem / a z białkiem iatecznym /
a tego przyłoż na skroni / bowiem
broni wilkosc plynąc w oczy y do
żebow / Eż bolesci y strzelenia
skroni oddalać, ktore bywać dla
ostrych dymow z żelądek podno-
żających sie do głowy.

E Mastyka mastykowana w v-
sciech a scistana żebami / wywo-
dzi wilkosc niemając wodnych.

E Eż plastr wczyniony z Ma-
styki / z Bolum armenum / z biał-
kiem iatecznym zmichawszy, a ocz-
tu przyczyniwszy / then plastr przy-
łożony na żelądek / wracając ko-
lericżne zaszhanawia / y biegunke
żółtą vciną.

Capitulum 59.

Mirra.

Mirra jest ciepła y su-
cha w wtorim stop-
niu / Jest gumi drze-
wa jednego z Indi-
cy / ktora jest żółtawa / iasna / ta
ma być obterana iako lepsza.

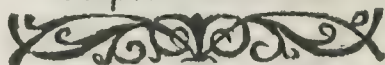
E Ma mocz potwierdzaiacą
dla swych lipkosci / stulać oetwo-
żone brzegi ciała / Eż mamocz

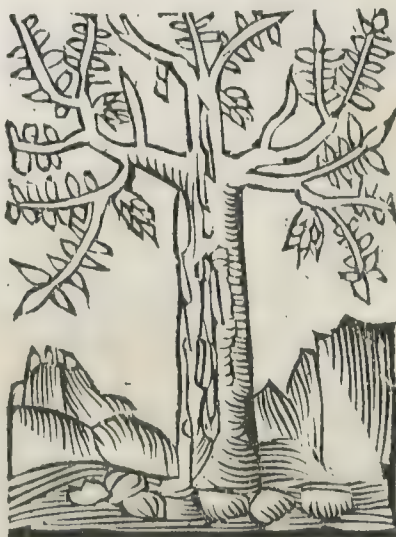
toru albo ſapce / y trawienie żo-
ładkowi dobre czynią.

Capitulum 60.

Picea ſiue Pix.

Smola.

rospadająca y trawiąca / zach-
owa ciało od prochnienia y żgni-
ſoſci / nie theſko żywe / ale y mar-
twe.

E Też ktho ma rope w żołądku
y w teſtach / ieſt vżyteczna.

D Też naprzeciwko ſmrodliwym
ranam / teſtſy oſobna / Możg po-
twierdza kładzenie tey / y theż ma
cieple / a ku pojęciu tą ſprawuie /
wonią niewdzięczną vſt odcy-
muie / kthoza ſ ſprochniałych wiſk oſci
przychodzi.

E Wino w ktorzymby była wwa-
rżona Mirra ſ figami ſuchemi /
ieſt dobre naprzeciw kaſtłowi.

S Piſuſy wczynione z Mirry a
ſ ſtorax calamiti / Są dobre na-
przeciw ſatarruſowi / to ieſt nie-
-

S Mola ieſtſy dwolaka,
jedna kthoż od okre-
tow oddzielać, żow-
ią Nauatis / tha teſtſy
ciepła y ſucha w wtorym ſtopniu.
Druga teſtſy wiſka a tha ma mo-
ci trawiącą / rospadającą y theż
odmielczającą.

A

Podobnych ku Klijowi.

B **C** Masę weżyńioną z Smoly wugotney, z Litargirium / z olejkem Dobkowym / troche oczisthu przysławby / jest użyteczna naprzeciwko swierzbiewi.

C **E**ż twardosć słońcy y boleści tej wśmierza / to jest gdy plaszcz czyniąsć tej to Smoly rozpuszczony / z prochem Dioskorynowym a z woskiem / z oliwą / a tego przykładay na słońce.

D **C** Smola która oddziela się od okretow plastri barwiersze przyprawia, dla tego iż wysusza wilkosc szbythale / abowiem bedąc w morzu staie się takiej mocy dla wodi Morzkiej.

Capitulum 61.

Resina Żywicza.

A **Z**ywicza jest rożnagiśtha według rożnagiśtosi drzewa z którego bywa odbierana / A wśaf że Serpentina miedzy wśytkiemi żywiczami jest na słachethnienysa / Ze ma włośnosć iż wśitki są żagrzewalące / rospadzaiące / wyczyściaczące / y też ocieraczące / a przeto swierzb spadza y z głębokich miejsc ciała ciągnie ku

sobie wilkosc / wietczy niżli inśe smoly / y niżli inśe gumata.

B **C** Powiedaia iż Żywicza jest iakoby pot wypływaiący z sosnowego drzewa / W chodzi w masce florubelle a czyni wonią wdzieczną która zadusza inśe wonie y farbe masce daie / Na rany jest doświadczoney pomocy / abowiem żagnile wilkosc wyciąga y wysusza. Pandecta.

Capitulum 62.

Storax.

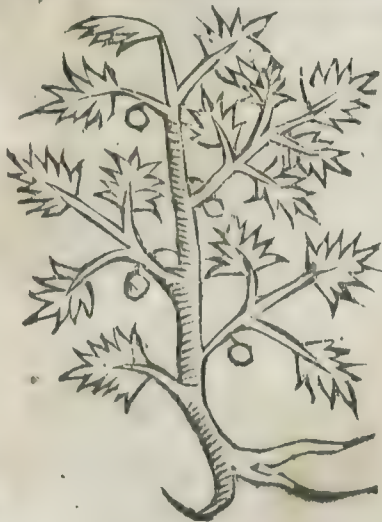

E Piluly z nley weżynione, są do
bre naprzeciw zimnemu żołąd ko-
wi / y naprzeciw remie / I theż na
przeciw żaduszeniu macicze / kurze
nie tej prziwodzi ią na swe miest-
cze / a gdy wypadnie na dol / thedy
noszem on dym ma w sie brać pa-
nt.

E Storax liquida test dobra na
przeciw parcom głowy / a w ro-
żmagite plastry w chodźi dla tego
iż te wonne czyni.

Capitulum 63.

Serpentina. Mo-
dżewowa żywica.

S Storax calamitica test
dwojaka / sucha y wil-
ka / Maia wlosnosci
wysusaiacze / a grze-
waiacze w pierwsem stopniu / Le-
pša test storax calamity / cżyrwo-
na dobra test naprzeciwko żaziebie-
niu mózgu y naprzeciw te^o mdo-
sci / a to zmiešawši społem z Lau-
danem / a z storace liquida / a stich
prochow wespolek zmiešanych v-
czyni iabłko żawinawši w chynstke
iedwabną / a tego częstho wonian
albo na wegle ognište wrzuc a te
go dymu wonian.

B Wino w ktorim vwarthš sto-
raczem calamitam / wysusza wil-
kosc w wule / to test teżyła stroy
bywa w podniebieniu.

žaney wodki / a posthaw na ston-
 cku iżeby vschlo / gdi vschnie zaśie
 naley wodki y t ha kież po trzeće /
 Zem potym twarz pocteray / sta-
 ki i ntey żężrę / oczy cżysci y posi-
 la / Jelitcho gdyby slogo wysło /
 podfurz nig a wnidzie zaśie.

Capitulum 65.

Sandaraca.

Sandaraca testy żywi-
 eza Jafowciowa po-
 bietala / a żwłafęza
 polt leś nowa a won
 na / Malarze niektorzi w miastcho

Żurżstmu dłałatę i niey pokosth
 stożem na malowanie pot obęza-
 iga aby długo thrwalo warżę iga i
 oleim / Eha żywicza żagrżewa y
 susy w wthorim stopniu / Proch i
 białkhiem ialecznym żmichany / a
 cżolo y stroni tem obłożę / ciecze-
 nie krwie i nosa stanowi, Żmicha-
 na i białem kadzidłem / i oleim
 Rożanym, a thym ofladać żolę-
 dek / wracanie żastanawia, i oc
 tem żmichać a thym brzuch oblo-
 żyć / cżywronę biegunkę żastana-
 wia / Proch stey żiwicze w iaycoch
 iest / wracania broni / Dym they
 żiwicze wysusza mokrości i głowy
 Proch iey wrzody suszy / krwta pła-
 wanie żastanawia / gdy sie tey na-
 pije sężem.

Eżę wżięć prochu Sandara-
 ci / białego kadzidla / mirry / stora-
 ci / mity / przygrzać te w moż
 dżerżyfu a przylać do tego stora-
 ku wilgotę 30 / Laudanum przy-
 lożyć / a gdi sie rospusci to w moż
 dżerżyfu w sypać prochy / a sflus
 też storak cżywrony y we gla lipa-
 wego k temu wphęskiemu przilożyć
 a to wphętko społem sflus / a po
 kęsu cęplo biorąc walać na kha-
 mieniu na swięćki / potym themi
 swięćkhami kurzyć / bo then dym
 głowe wysusza żmokhrości żbyth-
 (nich.

Podobnych ku klijowi.

Capitulum 66.

Sanguis draconis.

A Sanguis draconis dicitur a
 lednego czerwona ta
 to Cino / w ziemi
 perstny / Jest mocny
 zimny / suchy w trzecim stopniu
 Jest smaku ciemnego / a prze-
 toż ma moc doświadczyć wycie-
 cieżenie krewne / Kany z wido-
 dow / albo tęż ranione czyni ko-
 wiec wnetrznospa / i wnetrznospa
 dopuści / Kany seccione nowe zle-
 pia / Wplamy tężtę pantam za-
 stanawia / Zmiecąc ię z olepiem

rozany / a tym żołądek masaż
 a na wterch grzankę przypożyc
 maczawşy ię w ocęcie mocnym,
 żołądek posila / cheć k iedżeniu da-
 wa / dawienie w gardle y niesmak
 odcymule.

Prochu kę do nosa wsypać /
 krew żawiera w żylach / Zhenże
 proch wżığ / gumi arabicum / dra-
 gantum / to wşytko rospuść Ro-
 żang wodę , a galceżel stego na-
 dżalać / kore biorąc w wsta po te
 dney / dżierżec pod tężykem a po-
 chym polypać / krew pżwanie za-
 stanawia.

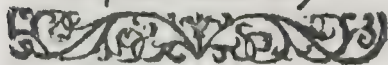
Eż żmiecąc te żywice z so-
 kiem pżesłowym a pć / cżyw-
 na biegunkę żwtrżchnięch tżręw
 popła zastanawia / Jest i z inşich
 tedy kżisterować / z sokiem babcz-
 nym a z tyżanną / Cżopel stey ży-
 wice wdżalać z sokiem sporżybo-
 wym a wethkngć gi do macię /
 cieżenie krewie zastanawia.

Prochy ku stanowieniu krewie
 Proch tży tho żywice / proch boli-
 ament / proch Debianek / proch z
 z - - - - - i ladiśdla , proch z ma-
 stoli / proch z stoy pomarum gra-
 natum / to iest żiarnistich iablek w
 apthecze napdżięć / proch z Aloe /
 Cierć tęż żateczą z siekac drob-
 niuchno na proch / A z kżoreyby
 żyly obphic krew pżynęla / żaci-
 sni reł q dżiure iżby sic krew ża-

Łala gęsta / potym szych prochow
wczyni plastr białykiem iatecznym
a przywież na te rane / ale nie te
bo by sie krew zbiegala a nieodep
muy za kielo dni / Ten plastr ma
tak czynić / wziąć chuste moćną
a przymierzyć wby iży rane iasło
niso. pomaz po iedney stronie biał
kiem cienko / a na ten białyk thym
prochy potrząśni a przyłoż.

Capitulum 67.

Scrapinum.

12

Scrapinum testis żywi-
ca iednego drzewa za
morskie / woniey nie
lubej / test prawie wo-

niey owey ciebale podługowathey
ktora żowga suk / Polacnie poru,
ale test użyteczna / żagrzewa mo-
cna swa / a iży sposobem trzecie
stopnia / Dla moć przyciąga-
cna / Scicie żagcna / rospuż-
cna / mlekczacna / y ociera cna
y wypyscia / Dla wegle kudy be-
dzie włożona a dym smiey, ten glo-
we cżyści i slegmistych wilkości.

Tez gdy proch iey będzie pity
i sokiem rucianym / boleść głowy
i dymow i żoładka wstępnacich
y i zimnych wilkości oddala / y bo-
leści piersi / Pada cna niemoc /
kafel / żadużenie w piersiach i gru-
bich wilkości, Kureż wbeli, y ten
kthow głowe na żad ciągnie / bo-
leść sżiony / boleść po koscicach / y
w cżłonkach przegubnych dla na-
ziebntenia suchych żył / Ży rhyt-
ki boleści oddala a wsmierza.

Tez ta żywica pita i młodo-
wa brzezka / żastanowienie rzeczy
niewiejszey ochwiera / Wonia iey
macieże niewiaśtam na iey mieś-
cie wklada.

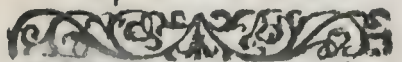
Tez gdy iey wypije sżężemko-
wiec iedne cżgste gruba slegme i
przegubow y żółta wilkość i ciała
wygania / trzewa mlekczy / powie-
trżności grube wygania / boleść
trzew rożgania / mlekczżynem le-
karstwam pomaga. Po żgoieniu
rany gdy miższy pram żostawa,

Podobnych ku klijowi.

scienicza gl, Dzięci barzo naprawia
Kolurium iest sniey barzo wybor-
ne na powłokę y na zaćmienie o-
cju / naprzeciwko i sthepowaniu
wody ku źrzeniczy / żowg to kata-
(racta.

E **C** Zheż rozpuscic tej żywicze ie-
dne cząstkę i sokiem Czelidonio-
wym / i czukrem, mleka niewiescie
go przylać a cho w oczy puszczać,
iest lekarstwo barzo dobre.

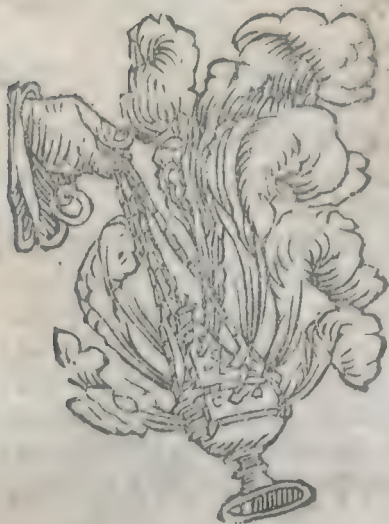
Capitulum 68.

Olibanum.

Ka

diidlo.

K Adzidlo iest też ieden **A**
klij i ied nego drzewa
ktore żowg Libanum,
Zo kadzidlo ktore i
Indijey przychodbi iesth nalepsze/
Jest barwy smaragdowey a okrag-
gle / Drugie Kadzidlo wychodzi i
Arabijey / a to iest podlepsze / iesth
okrągłe białe ktore żowiemy Mu-
scum polacinie / nie łatwo sie tru-
py, na ogniu rychło topnie, a to
iest też barzo dobre ktorego lekarze
wzywają / Jest też kadzidlo barzo
drobne podobne Arabskiemu, bar-
we ma rudowatą / to iest podle-
psze / Smał białego kadzidla iesth
cierpiącey / a wlosność ma za-
grzewającą w wtorym stopniu,
wysuszającą w pierwszem stopniu
Galenus thak powieida w siód-
mych kriegach simplicium farma-
corum Capitulum de Zure.

C Diascondes / Kadzidlo ociera **B**
nieczystosci klijowate i ocju, a tak-
ie wyiasnia, rany głębokie ciałem
narażęca y czysci żaganiłosci gich,
wysuszając potym goij.

C Zę kadzidlo iesth dobre thym **E**
ludziem ktorzy krwią plują tak o-
ne krew ktora z pierśi plynie do wst-
iało też y one ktora i głowy pod
niebieniem i dółkami sie sączy, a
zwłascza w noczy po spaniu / A
ma być białe Kadzidlo na noc
polyskane przeciw tym niedostatkom.

D Też kadzidło starte / a potym
i ociećm a i oliwq imiesane / ko-
muby sie poczynala czynnie formica
to jest wrzędzienicza iakoby mrow-
ka barzo iadowita / ktora chodzi i
mieszcza na mieszcze / czasem gry-
żąc ciało, a czasem nierani tedno
i mieszcza na mieszcze biega iako
by pokrzywami parzył / a tak gdy
to obaczysz / tedy ony mieszcza na
mażuy tym lekarstwem przerze-
czonym.

E Też proch i kadzidła imie-
sane i słodkiem winem, a w cho-
ciepło wypużzone / bolenie vřne v
śmierza.

F Też kadzidło starte i małą
teczmienną / a i rożanym oleiem
imiesawisz / przypłóż na bolącey a
na żapalony wrzód / boleść vřmie-
rzyysz / y ogień wypędzisz / a nawle-
czey stego wrzodu ktory sie na pier-
ściach y białech głow czyni.

G Też białe kadzidło jest wilko-
sci ślegmistych w głowie wysuśa-
jące / y też żastanawiające tak iż
im niedopuszcza i głowy na pierśi
płynać, ślad cieńkie kasle, a śmier-
telne przychodzą / a tak cżyherzy
żiarna na nocz polysane białego
kadzidła: stanowi taki katarus
barzo moczenie.

H Takież też y furzenie kadzi-
dłem / wodności głowne wysuśa,
możg potwierdza y oczy wytasnia

boleści głch oddala / y też wodno-
ści leż ktore i oczu płyna: żastana-
wia / o czym Diascorides świad-
czy / Takież też serce y pamięć po-
sila y wresela.

I Też Macer / Kadzidło na
białki proch starte i białkiem ko-
łosego iata / i wodką rożaną ro-
spużzone / oczy ciemne wytasnia,
A i niewiesciem mlekiem rospuż-
zione / bolenie oczu moczenie odda-
la / letnie ciepło przypużzone.

K Też kadzidło i wieprzowym
smalcem imiesane / rany ktore
bywaia i spalenia ogniowego v-
żytecznie goi.

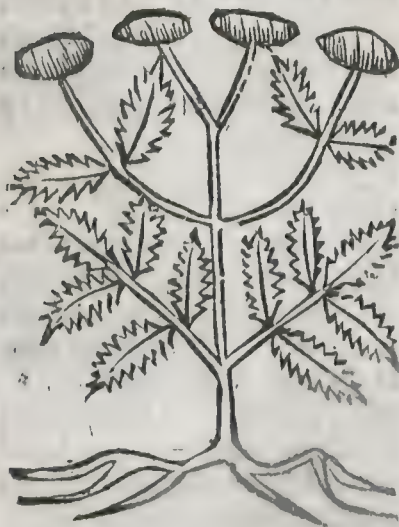
Capitulum 69.

Galbanum.

G Albanum jest gumą,
to jest kłip / a ktore jest
iasne a podobne białe-
mu kadzidłu a liptie /
to jest nalepsze / woniey przyprey a
mocney / miewatą galbanu i żwi-
czą / y i bobową małą / A Gal-
enus piśe iż Galbanum jest kłip
i jednego drzewa, Ma włosność
odmleczającą / y też rospadającą
czą twardości / y żagrzewającą.
Noscie w syriey.

Podobnech ku Elijovi.

dzief miał plastr/ktorego wsiaw-
 szy thoche rościagnął na żameś / a
 przyłoż na stwardziała śledzio-
 ne pozamu y na nocz prześ kielkho
 dni aż sie pod tym twardosc rozey
 (Dzie.

Cez chrobaki gliszy w żywocie
 żabijsza wyppadła wężymuśpi żnie
 go trzyn piluści chał wielkie iako de
 Alcloelcho/ y dać ie polknąć pora
 nu/ ā nie iest po nich w piec go-
 dila.

E Galbanum ꝛ ocetem ā ꝛ fiar
fꝛ ꝛ mieřane / plegi y flakhi ꝛ licda
dgantia / y theꝛ iadowi sic pꝛecetwi
ꝛ młrꝛꝛ ā ꝛ winem pste.

Cież wmarły płod z żywota
wyruć / z winem albo z byliczo
wą wodą pije, Iteż Galbanum
z ocetnem a z rodźwią zmieszany
albo w mōżdżerdu sflucżony / a
tym namaduy krosty gnoicze al-
bo swierzb: żgotuj.

Tęż na boleśnie żebow y komu
żemby prochyneią dobrze dsterżec
w vszczek galbanum dla wmożo-
nienia y oddalenia boleści żebow.

Serapio piše iž jest vžytec
ne naprzediwo dychawicy czo go
dwa iłoc daważy i muskicm i
iem dawhy wopis.

Ež naprdeciwko zgineley na-
miec / Kadzenie thym klijem po-
twierdza pamiet.

D **C** Rej maciżę podińc 'q fu go
rżę białęm głowam seraga nadol'
gdy thym Gaibanem bezie ota-
diona na pośle.

Ecz naprzeciwko niemociam
Aleziony, to iest naprzeciwko twar
doslam / Gdy galbanum bedzie
w ocet namoczono przez trzy dni
potym czwartego dnia przymarz
a przecedz / przyley ktemu oliwy a
troche wosku y rozpuse to spolem
na rynce a zmieyay / a to iuz bez

Ślesin rozdział o Zło-
cie y o Srebrze/
y o Soli ro-
żmagitey.

Capitulum 70.

Aurum. **Złoto.**

21

Złoto bywa w źródłach w studniach i w gorach naidowane / Miedzy kruszczem złotym ziemia twarda sie mieści / a tak wielką pilność y pracę podemną okolo omywania Złotha / a wpażoż samorodne Złoto bywa naidowane / wedle wszytkiej potrzeby człowieka / W tychże kriegach de natura rerum pisze, Złoty miedzy insemi kruszcz jest na drobny / na trwały / a dawno iasnieje, roża go w ja

dnym klesie nieumniey, ym złoto na czirwienisze tym nalepsze / iest cieple sie sownicie niżli Srebro / niż Miedź / y niżli Czena / Złoto iest cieple y suche wolnie a barzo miernie / w ogień włożone nie żgore / ale sie wteciey czyści, y owsem złocniejszy gdy probuia Złotha kładą ie w ogień / gdy też sayduia Złoto y gdy z niego maia czo dżiakać w ogień ie kładą / Złoto iest kruszcz na slachetniczy, cżłowiekowi barzo wżycieczny.

Wiele Ludi falszywe Złotho czynia / takież też y Srebro / Złoto z Auripigmentu stannem / a z sola Armoniacu m / z żywym srebrem czerwonem przyprawuia Złoto / kthore prostemu cżłowiekowi iest trudne ku poznaniu, ale probą łatwo poznac.

Złotho ma wlosność w sobie taką iż serce y duchy serdeczne potwierdza, Melankolsia trapi dżenie y bolenie Serca oddala / nie dla tego aby sie miało w cżłowieku obracać / ale w nim bedac z swej tajemney przyrodzoney wlosności to czyni, a nawieczy strobany proch albo thez pilkha pilnowany / a potym bezemkowiek iedzony / ale z rżanym konfectem barzo przystoi.

Theż Auicenna mowi w wotnich kriegach / Złoto iest rzecz mierz

Dna w swej cieplosci.
Cęzy posila / a to proch z nieo
 wpisowany y starty cho namielep,
 iako Alcohol / to iest iako ten kto
 ry w promienioch slonecznych wi
 damy / z wodką rożaną a z wło-
 stiego kopru maczając tym chore
 oczy.

Eż szto trzymane w vsiecz
 broni czuchnienia vsi / Y też Kau-
 tertum / cho iesth przypalenie ktore
 czynią doctorowie dla boleści glo-
 weny zastarzałey, iest nalepsze szto
 tem rozpalonym niżli żadną iną
 rzeczą.

Capitulum 71. Argentum. Srebro.

Sidorus pisze / Sre-
 bro im będzie na ias-
 nienie przyciśnione ku
 ciastu, farbule niciała
 czarnoscia ciasto / a iest rzecz mieć
 ta ktora iest laczna ku rozwiedzie-
 niu na ciałkie blaszki iakoby par-
 gamin / Wzmienie z siebe bar-
 żo wódzcieżne wypuszcza / a to gdy
 będzie z miedzią zmieszane / A dla
 tego Mocył kazał mieć Zhraby
 lanc z Srebra / w ktore trąbiono
 zgołu walc z nieprzysłacty / y cza

su ruszania z miejsca, y czaśu ledzie-
 nia. Srebro w rozmaitych fra-
 ginach kopatą / a nieietyl thak cę-
 sty kruszcz iako Złoty / a dla tego
 wiełhşą pracę maia Gorniczy o
 kolo wyprawiania kruszczu Sre-
 brego przez ogień / Dym kthory
 bywa przy przypaleniu Srebrne
 kruszczu / iest iadowity a szkodliwy
 zdrowiu człowieka / Y theż sa-
 mo Srebro clemnieie od onego dy-
 mu / a z kadzientem kadzidłem al-
 bo Armoniakem bywa wyiasnio-
 ne. Nieczyste Srebro kthore iesth
 niebrant, laczno sie kazi a vbywa
 go / Ale prawy Zranyh iest rzecz
 wieczna, a ktemu inşe kruszcze spa-
 ta w jedno miejsce.

Przyrodzoną ma włosność o

złabiatąca y wysusząca / na-
przeciw swierzbowi każdemu jest
dobre Srebro / I tęż suchnienie
wstę y dżenie seceda vnnieysza / a
to listki Srebrne s ktozem / twiek
lektwarzem iedzone / ale iłothe są
wiethey mocy.

E Tęż zwierciadło s dobrze wglą-
dzonego Srebra: jest lepsze nad y-
ne zwierciadła skazdey iney rzeczy
uczynione / dla swey iasney swia-
tłosci.

D Proch srebrny w chodzi też w
masci barwierskiej / daje gini wy-
suszanie ran / y gojenie przedie czy
cni.

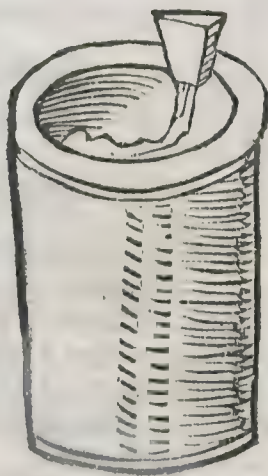
Capitulum 72.

Argentum Vivum.

Srebro żywe.

A Srebro żywe testy cie-
płe y twiek w czwar-
tym stopniu / Nicie-
rzy powiedała iże by-
było zimne w czwartym stopniu.
Ale dla sprawy iego tedy testy cie-
płe / to test iż przemka przechodząc
mocnie ciało / aczkolwiek jest zim-
ne w prawdzie / ale chateiną ma
moc ciepłą.

B Naprzeciw swierzbowi / We

źmi Litargirum / Błaywasu / S-
lezyku bobkowego / ty rdeczy na pa-
noweże rozpust / a gdy tō ochło-
dzie przysłō k temu żywego srebra
a tym namażuy swierzb, wnet gō-
żenie.

E Tęż napżeciw sileom kthore
bywaia po porodzeniu na łożu /
Weźmi k ołosego smalcu żmiec-
bay gi s Błaywasem a s żywym
Srebrem / a tym liże namażuy,
wylasnia sie liże od tego.

D Tęż Srebro żywe jest takiey
włosności iże barzo ciepłie rdeczy
na sobie żnosi / Mōżesz to żigac kiel-
ko vnczy żywego Srebra / włoż
na nie kamus wżypsi moc iego,
wskazje namnienysa stuczka skota
na nie włożona / natychmiast ie

O Żywym Srebrze.

w sobie zakrywa arostepnie mu sie
a to jest wlosnosc tego przyrodzo-
(na.

E Żywe srebro z wieprzowym
smalczem zmieszane/ staje sie tak
ziemia albo glina.

D Żywe srebro z krom Żywego srebra nie
moze być żadne slozenie dobre.

E Żywe srebro tzezemi slinami
samem bywa gazono/ y tzeze sli-
nami z koscia. Sepije tak rseczo-
na/ y tzeze z popiolem a z slinami

I Żywe srebro z Eitargirium z
ocstem a z oliwa zmieszane/ kazde
go pta ka struich.

G Żywe srebro Sublima-
tum/ cho tisth przepalone/ Jesth
iad zabijajacy czlowieka/ takiez
y gazonie dla wielkiego gryzenia/
Ale lekarstwo przeciw temu/ pte
cieplo mleko/ a wracze czo na-
wicezey.

H Isidorus pise / Żywe srebro
pate vmarza czlowieka/ iedno dla
cieplosti ktora czyni w zoladku /
Valienus mowi / indm iednego
Aptekarczyska ktory w noczy cho-
rym bedacy/ wziął konewke ^{no}
wem srebrem mniemaicyz ^{no}
bylo wino: wypil ie, A po dwu go
daiu wyszlo z niego na miednicze,
a on żyw zostal.

I Żywe srebro z Żywego srebra tisth
skodliwy czlowiekowi/ a pospo-
licie od niego ludzie w dziecie rgl

glowy/ y wspotkizgo ciala, y w pa-
raliz wpadaia/ sluch y oczy psnie
Blothniczi przy slozeniu tym d y-
mem barzo sie kaza.

Capitulum 73.

Alumen. Alun.

Alun jest cieply i suchy
w czwartym stopniu, **A**
Ma moc trawiacą
y mocnie wysuszą-
(czg.

E Proch z hałunu posipany na
cancer: sile a zagnie mieso wysu-
sa y wyforzenia.

R **C** Reż Alun zmieszany strochą
ocztu / miodu / a thym obmazuy
knot / ktory w puszcza w fistule /
ale możeh przytym wymywać sie
plem ocztu fistule.

E **C** Reż opuchliny dżiast oddala
gdy płożanie ocztu ocztu y Al
lunem / pierwey banft przistawio
by siekane na sygi y na pleczech.

m **C** Reż naprzeciw swierzbowi /
Garke / Litargirium, alun warz
w ocztu a w oliwie / a tym sie na
mazuy w łasni a poć sie ocierajac
pot albo ciepłą wodą omywajac
a potym drugi raz namaży.

n **C** Kto sie myje alimową wodą
opuchliny / Swierzbu / y boleści
członkow zbrywa.

Capitulum 74.

Bolus armenus.

A **B**olus armenus testu
takoby glina / i Ar
menijey nalepzy / test
żiny y suchy w wtorej
stopniu, żmie gi kopatą / Ma za
cisthaiącą moc / ożigbiającą /
Maś obierać żółtawy.

B **C** Jest użyteczny naprzeciw pły
nieniu krwi wsty kora z płuc wy
chodzi / tym obyczaicm / Weźmi

żółtawy krawe / w kłozen rozpust
Gumi arabici pol sota / Bolum
menum też tak wiele / a tego sie
naprjay po trunkowi poranu cie
plo / a gdy ieżeje k temu przyłożi
soku babczanego / tedy biegunkę
krwawą zastanawia mocno / al
bo weżyj plaster żbiastli ialecznemi
zmieszawszy Bolum armenum / a
naszenia babczanego k temu przy
czyniwszy / a na pepeć przykladaj
dla biegunki.

C **C** Reż krew z nosa zastanawia
Gdy zmieszasz bolum armenum z
sokiem krwawnikowym / a rożmo
czyniwszy w thym bawelne włoż w
nozdrie.

C **C** Reż czasu morowego powie-

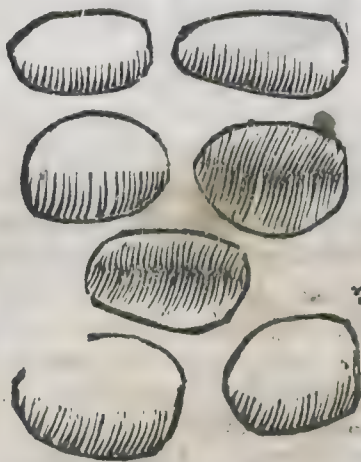

Blaywas.

trza/ iest ta czerwoną ziemia z ar-
menijey bardzo slachetna z winem
białym ku picciu/ a siła ludzi zara-
żonych sie wyleczają/ możeh i te-
mu rożaney wodki przilać.

Capitulum 75.

Cerusa. Blaywas.

A Blaywas iesth zimny
y suchy w w thorym
stopniu / czynią go z
ołowu/ a iest popioł
ołowiany/ Ma moc wyciszcza-
jącą, wysuszącą willosci/ yteż
ocierającą.

C Woda w ktorej by był rozpu-
szczony Blaywas z krochmalen/
Lecze czysci paniam czyniąc je lu-
biczneim.

C Zeż blaywas ciasto rości wra-
nach żłych/ a tak je goij.

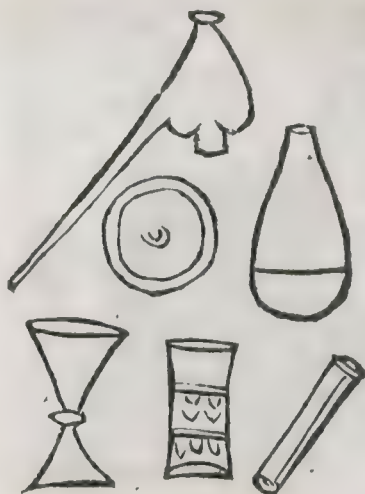
C Ei ludzie ktorzy robią okoso-
Blaywasu / wpadają w chorobe
ktoraż zową ruczawka / y w cho-
robe swietego walanego/ w para-
liz/ w człokowe boleści/ a tho dla-
tadu dymow ktorz ołowu pocho-
(Dzq.

C Zeż na rospadlosci ielita kro-
te iest w stolezu/ iesth bardzo dobry
rychło goij rospadliny.

Capitulum 76.

Cementum. Wapno.

A Wapno niegafione iest
cieple y suche w wto-
rym stopniu. Z kłotem
a z oliwą zmieszane/
Iesth użyteczne na wrzedy ienice
ktore z sprochniałych willosci prz-
chodzą. Moc niegafionego wapna
czyni opuchliny/ yteż iesth kasa-
jąca/ paląca aże do żywego/ dłu-
ney iest wlosnosci/ a to iż inke rze-
czy od wody gasną, a wapno wie-
ciey gore kiedy wodą będzie zma-
czano

B **C** Gdy zmieszasz wapno z sadłem
kokošem a z oliwą / bedziesz miał
plastr trawiaczy wrzedeńniczy.

E **C** Wapno ma być takie którego
by woda nie dochodziła / abowiem
takie jest mocniejszy niżli gaszone
Gdy bedzie namoczono wapno /
ostrość kłuszącą temu odeymie
Pandecta.

dzenia gorącego / Wą mocą do-
brze zagrzewającą wpirwim sto-
pniu, a suszącą w wtorym sshop-
(niu.

C Szko na miastki proch szlu-
czony / a ten proch wwinie dać pię-
karny i w miechierzu kamie / czir-
wona biegunka zastanawia.

Capitulum 77.

Vitrum. **Szko.**

A Szko które jest białe a
słabie / tho nalepsze,
a zwłascza szkło we-
neczkie / Jest przopro-

Capitulum 78.

Stargirium.

S targirium jest cieple
y suche internie / Dru-
dzy powiedaia iż by by-
ło zimne y suche w cz-
wartym stopniu / Jest dworakie /

Litargirium.

Jedno jest piana i lota/ a drugie
jest piana i Siebra / Ma moc
drapczajaca / wyzyskajaca / i
tez zaciskajaca.

D Proch Litargirij w rane wfo-
zony / wysusza rope trawiacz ta/
a tak goi namienicie.

E Tez naprzeciw swierzbionu /
schwalone / a to gdy bedzie powo-
zone i olejkiem cedrowym / a i
ocetem / a tym namazuy swierz-
biace miejsce.

D Tez dobre jest na frosty czlon-
ka thaj. mnego misticgo posypu-
tac i tym prochem / a wymywa-
tac wodą Alunową.

E Tez jest dobre naprzeciw zac-
mic. nu. czu. i rozjaną wodką prz-
kladac.

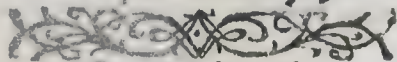
E Tez leze czysci wężynkowsy i
Litargirium masę, i smalcem ko-
fsem / i olejkiem rozjanym we-
spolek zmieszawsy.

E Tez ilq wonią i podpasa od
dala gdy tym prochem Litargiri-
owym bedziesz nacieral pazuchy,
a nawieczey tym kthore bywa od
zlota Litargirium / broni thez po-
czenia pazuch.

E Litargirium dane ku pliciu /
zadusza pierśi człowietu tak barzo
aż do śmierci.

E Tez rany goi mocznie kthore
sic czynią na czlonku thajemnym
mestim / i rozjanym olejkiem ro-
spużzone y rany tym mazać.

Capitulum 79.

Lapis lazuli.

Lazuli jest zimny y su-
ch, takiez y kamień i
armenijey / Ale tak o
barzo od żadnego nie
jest lekarza pilana / Jest barwy
niebieskiej / Wywodzi przodkiem
Mielankoliją / a przeto w choro-
bach klesion jest wżycieczny then
kamień / y Emoroidy otwiera gdy
proch tego kamienia dasz z wodą
w ktorzyby byly wmarzone listki

Senes z nasieniem wloſtkego ko
(pru.

B Też naprzedco kordijacke, day
wypić dragme tego kamienia pro-
chu/ z wolką Boragową, z trochą
rogu jeleniego.

E Krothko mowiacz naprzedco
kojdeck chorobie ktora z Melanko-
lijey przychodzi iesth osobney wlo-
(snoset.

Capitulum 80.

Sulfur. Sarka.

A Sarka iest ciepła i wy-
suszająca w czwartym
stopniu/ Jesth druga
Sarka żywa ktora

tha sama z ziemię wychodzi nie-
przyprawna/ Druga Sarka iest
martwa ktora pospolicie z nauki
czynią/ a ta niema takiey mocy
Zielona iest lepsza/ Ma moc ro-
(czg.

B Masę weźnioną z siarki/ z pro-
chu białey czemterzycze/ z oleiem
Inianym/ woslu przyczyniſy /
Ta masę ma moc naprzedco pa-
ralizowi/ ręcznym y nożnem bole-
sciam/ yteż naprzedco rzucawce
y też naprzedco dychawiczy zasto-
rzaſcy, day prochu siarczane go po-
łowice dragmy z miedziem talem
dychawicze y rzucawke/ iho iesth
Świecigo walanthe go nie moc
wleczyſy.

Eż kadzienie fiareżane pod
białą głową, która niemoże poro-
dzić / ięstli tu wielkiej pomocy ry-
chłego porodzenia.

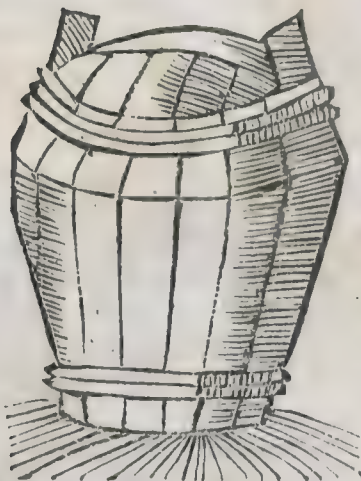
Eż s i a r t a ż m i e s z a n a ż s a l e -
t r a ż w e s p o l e c s i a r t a / g d y t h y m
p r o c h e m c i a ł o s w i e r z b i g e n a t r i c h
w y s u s z a y g o t i s w i e r z i b / y p o d o g r e
l e c z y ż w o d a t e n p r o c h r o z p u s z c z o
n y / ż c i e p ł o m i e s z c i a b o l a c z e t h a
w o d a n a m a z a n e .

Capitulum 81.

Gal.

Sol.

Gdy jest ciepła y sucha
i soli aż ocet u a i o-
lin y / wody przyczyn-
niwszy prostey / a daj
potim zagrzać wpić, po czwier-
ci godziny włożyć palce w gardło,
abowiem wracanie wnetki przy-
dzie ktore zosładek czysci.

Cezj gdi kto ma kłocze dla wi-
trow / tedy zmieszay sol i prosen /
i przysmaż na panewce / y zawie-
nawszy w worek przifladay na bo-
lące miestece.

C A hez czopek możesz weźmyć i soli a i miodem/ cżyni stoleże wybornie gdy sie kto zapieczę.

Eżę sol prochlmenta y żagni-
fosci broni w każdecy rzeczy wilgo-
tney / iako w mieście, w rybach y w
innych rzeczach.

E Sol morzysła gdn bedzie po-
sypana na stożke świeżę barantę
twardosć szezony rozpadia.

Echcź sol nasza wygrzā dŏwne
mieŝo na kaŝdym mieŝcu, ā ŝwla
ŝcŝa kŝore roŝcie przy oku na po-
wieŝe / y bielmo ŝpadia.

Cez sol z octem a z oliwa al
bo z oleiem zmiešana / sweterzb v-
smierza ftozy bywa na ciele / gdy
tym przd ogniu mocnie nathręp
ciało aż do zapoczenia.

Też sol i oliwa breni krwie i
dolaśi sacyńc sie / y też masć i soli
i miodu a i oliwa / rospadja gu-

liczki, y każde widzieć bolące gdi
tym będzieś pomażować.

I **E**cz sol i mąka pseniczna a
i miodem zmieszana / rozpada i
siadła krew pod oczyma.

R **E**cz sol posypana na miestece
spalone od ognia / broni onego
miejsca prochincę.

E **E**cz sol zwinem a żwoda spo
lona w suto zmieszawszy / czyni prze
puszczenie żywota / iedno iż żelad
koni wadzi.

Capitulum 82.

Tartarus. **Wain**
stan.

R **A**rtarus / to iest wain
stan iest cieply y suchy **A**
w czwartym stopniu
nalepsze są i naczyssz-
go wina.

E **O**dy weżmiesz masę szych cho
drożdzy winnych ktore iową Tar
tarum / przyczynisz Litangini,
olejku orzechowego / ocistu troche
a to społem na węglu rozpuse / a
wejpolet miazay a ta masca na
mażay swierzb / spidisz gi laczno

E **E**cz proch szych drożdzy w po
trawach pożywan / wysusza czło
wieka tustego / y też stolec czyni,
gdi prochu slich drożdzy weżmione
go dasz dwie drażmie drożę wezu
krze / albo i powidlami na swita-
(niu)

E **O**di zawiażesz wainstan wechu
ste a do wilgotney piwnice zawie
sz / a podstawisz pod to czo sllane
go izby w to smiego olej kapal / a
bowiem then to oleiek wiele bla
radosci i licha sciera.

Capitulum 83.

Antimonium.
Sypisglas.

Sypisglas.

Sypisglas testh kruszeć podobny ołowowi/ le-
dno iż test rzecz bardzo
kruwka kthorą możeh
setrzeć albo sflucź/ ale ołowu nie-
możeh setrzeć iedno rozpuseić, ten
sypisglas testh nalepshy kthorzy gdy
przełomisz test iasny/ a blysnący
a wśakoż woda ma być ompywa-
ny y pfołany pierwey niżli ma w
takie lekarstwo wnieć/ dla pług-
sthywa błotnego kthora sie miedzy
niem mieśa, jest to kruszeć zimny
y suchy wttręćim stopniu wedlug
Almansora.

Na Emoroidy zbythnie plyn-
nące/ pomazawshy konieć telita
sokiem Paucedanowym/ tho testh
Smłodowym/ a potim prochem
Sypisglasowym posip konieć tych
zyleć, ustanowish krew zbythnie plyn-

nąca stych to Emoroid.

Eżez fistule leczy proch sypis-
glasow żweneckiem mydlem żmie-
kany/ a w tym knot omoczysz
wypuszczay w fistule.

Eż na dżiwe mieśo i każde żagni-
le wykęśnie proch sypisglasow.

Eż krew z nosa ciekąca za-
stanawia / rozmoczysz pierwey
bawelne w soku krwawnikowym,
a potym prochem sypisglasowym
potrzęś y w nozdrze włożyc.

Eż na oczu lipkie a gnotące
proch sypisglasow stucija rozpuse-
czony w rożaney wodze/ wysusza
nieczystosci y vmocnia mdle oko.

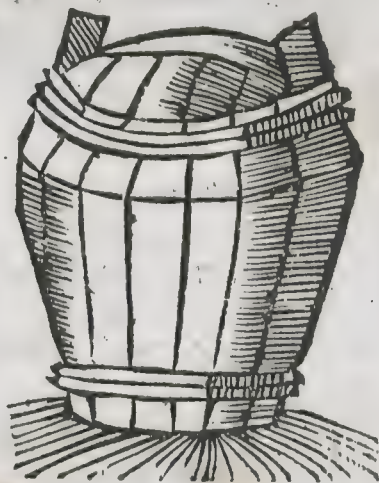
Capitulum 84.

**Vitrioleum. Koper-
waser.**

Koperwaser test kasa-
iący y daciśtaący /
testh cieply y suchy w
czwartym stopniu.

Gdy go kto wypije z miodem
tak wiele czo pol żłotego żaważy,
glisty z żywota wypadza.

Eż gdyby kto jadł bdly pfo-
dlawe/ tedy mu sie day napić pro-
chu tego Koperwaseru czo żłothy

zaważy i wodą / abowiem wraca
nie przywiedzie użyteczne.

E **E** też krew i nosa zastanawia
proch tego w nozdrze włożony / y
rospadliny wysusza.

D **E** też proch koperwaserow w o-
cho wypuśćzony / chrobaki omarka
Pandecta powieda.

Capitulum 85.

Viridi es. Grinspan.

A **I**nspan test ciepły y
suchy, dółne mięso tra-
wi / a cho zmieszany
gi z miodem przesnym
albo i syta / bowiem też to lekarz

stho dółna leczy, y inbe żagni-
losci / y sthulu wysusza.

E **E** też grinspan i mieszany i so-
la / serpentyną / i żywicą / sthych
ręczy weży i masę / ktorą nama-
żuy trąd y inbe krosthy czyrwone
na leżu.

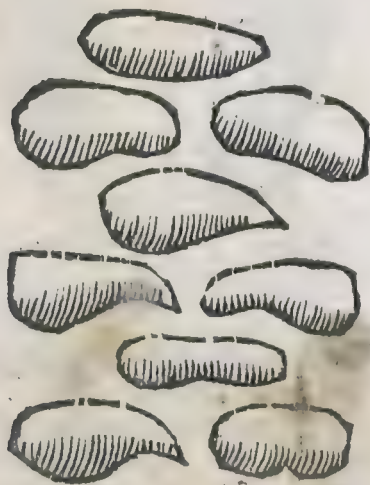
E **D**iascordes piśe / grinspan
ktorzy test rdza i miedzi / i miodem
i oliwą a i woskiem zmieszany / a
takto plastr albo knoth weży i młoty
stego, rany smrodliwe goji, troche
armonijaku przypieczyniły / a gdy
k temu prziczyniły serpentyny, trąd
y każda lepe możyć zgoić.

E **E** też gdy kthomu namieśćela
bwi od wilgotności strapiastych,
grinspan i przesnym miodem zmie-
szany / pomażuy bwi tym grin-
spanem.

Arseuik.

Capitulum 86.

Arsenicum.

Arsenik spowieści Ji
dory w dżiewietchna-
stych kriegach te° dla
złochey barwy kthorq
ma test rżeczōn Auripigmentum,
ktory od złocha handuq/ ā thakie
test nalepże Arsenicum ktore testy
złocistej barwy/ ale ktore test bla-
de albo po ostowi podobne/ to nie
test dobre. Arseuik ma w sobie cte
płose y wilgotneśe/ Plinius thak
piše/ Ale Antena powieda te byē
cieple w trzecim sthoppniu/ ā suche
w wtórim.

E Ma moct włosy i ciela wy-
miatowaē/ ā nawiecey i wapnem
niegashonem zmieshanē. ā na ciela
skad by kolwiek chelał włosy sre-
dżie posypuy, Albo i sokiem roma-
nowego ziela zmieshanē, ā nanie-
żuy miesteśe gdzie włosy sa.

E Żeż ktoby chcial iut pfe/ i-
fi/ willi/ koki/ y inſe dżiewietchna.
Naprzod weźmi omiegū, dżięgi
rżepki/ auripigmentum/ arseuik
tego obopga napdżieś w apłecē/
fiarki/ listhu ciſowego / ſilni thę
wſpęhki rżeczōy ā zmieshanē ma lę
pſhenięzq/ potem to rospuſci mie-
kiem ā nadżiałay galec, ſmāż je te
w maſcie/ potym wſmāżymſy ob-
walay te w ſyrſe ſartem ā wſuſ/
daway potym komu chędeſ.

E Żeż gdy to rospuſciſi miodem
ā pomazeſ na ſzczepy / mrowki y
gaſienice pomrę gdzie na to prai
da ā wſuſq.

E Żeż auripigment zmieshanē i
gliſthami ā położony tham gdzie
kret rżę/ wſuſili tego/ wnet zdech-
(nie.

E Żeż auripigment zmieshanē i
mydłem weneckim / ā pocieray
ſieki na cicie albo liſcie/ dżinq od
(tego.

Capitulum 87.

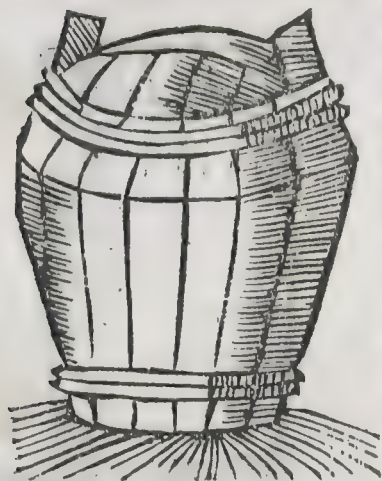

Sal nitrum. letra.

Saletra. Sa

Eyst 41.

wilkości/ trawi ty wilkości w niem
Kiedy tą warzy w ocęcie i wot a
zmieszany m a to bedzieś pić/ i p-
nosć która bywa z bedł gdy sie ich
kto naję: odeymuie.

Eż saletra bywa kładłona
do masci, sktozej ma ić czyma pla-
stry ku scienczaniu iakiej k- iu iel
rżeczy na mieśpał y y na swierżb
na osypanie y na mę strupy.

Eż na męte a wkościach bo
lacie plaste z micy przykladać/ po-
maga/ y ktureż kthory głowe na
żad ciągnie: leczy/ żyły suche swo-
tem sużentem naprawia.

Capitulum 88.

Sal armoniacum.

Aletra iest dwola/ se-
dna samorodna a dru-
ga działana, ma moc
wysuszałca, Gdy tą
starwshy da pić z czim olwieł, gru-
be wilkości przeraża y przez te wy-
pada / Gdy tą w winie rozpusti
a te go w vcho wypusti, piseżenie o-
deymuie.

Eż zmieszana z sadlem wie-
przowym/ a stego wczynie plasty
ktory przykladać na miesteze w k-
sione od wsciekłego psa: goj ię.
Gdy tą sishlucze z figami suchemi
a okłada brzuch ocietły od iłych

Sal armoniacum.

A Esth gorgesa y sucha w trzecim stopniu / wle karstwa khorze maig byt wnatrz / niecierpa my iey / ale w le karstwa żwiczehnie biora ię, Ma moce nteczy- stości z ciała scierać / a tho gdy ię żmiecha z kaphora (ale kaphoray mniej) sekrzeć wespolek a rozpustić wodkę rożaną, y postawić na słoncie / a gdy vschnie / tedy zasie na proch sekrzeć / a ten proch żmiechać żmydlem / a tem pomazować liszcie y inże nteczyshosci nie przyrodzone z ciała spadza.

B Leż bielmo z oka spadza y y wloke ktora bywa na oku takoby błonka, żdżera.

Sal armoniacum ktore jest białe / iasne iako kryształ / to jesth na lepse / a jest kysalące.

roby oczu, nawiecy gdy żntch żzi plyną / yna inże choroby oczu jest tucija vzyteczna.

C Proch Lucijey wysusza rany ktore bywaig na członku męskim Pandecta tego świadek.

Capitulum 89.

Lucia.

A Delja jesth żażybłagigca / żacisłaięca / Etako wranach roset, y stula ie / y też wysusza złe wilkości / Przyprawuig Luciję omýváig ię rożaną wodkę dla tego sie stae vzyteczną na cho-

Capitulum 90.

Amidum, frochmal.

A Rochmal jest na subtelniejszy częse pshentczna / ktory tak sprawuig, Naprzed wżęć czystą psenicze a wypłóć ię ba- do dobrze iżby w niej niebyło żadnego prochu / to jest plem, a odce-

dłhšy te wode nalać iney cžyſtey
 ā thak cžyńic kielo rażow aże gdy
 żmiekhnie cžoby ſie godziła prze-
 tloczyć przez chuſte/ potym ſtarw
 ſy w nacžyntu y wyſtloczyć to bia-
 le przed chuſte/ ā wſuſywny to na
 ſłońcu/ potym ſchowac/ ā to iuż
 będzie Krochmal/ Ma moć wil-
 ężaczę/ y żagrżewaięczę/ oſtroſci
 wpełkie gładzi/ Suchoſci odwil-
 ęża/ Kaſel ſuchy y krwię plwanie
 lecży gdy gi dawa ieſć w migdało-
 wym mleku albo w ſmiotanie.

Reż nadziałać galecżek ktho-
 rpyh galecżek pożywać natheżo y
 na noc/ abowiem krwię charła-
 nie y ſuchoſć wpiſczależe przez kto-
 rą pochodzi dychanie/ y też ochra-
 pienie ktore bywa dla ſuchoſci pier-

ſney / baržo dobre leczy odwilża-
 ęcię/ ā tak ie maſz żdziałać/ We-
 żmi laſtricy / Krochmalu, dragan-
 tu/ migdałow/ cžukru candi/ ro-
 żynkow/ ale rożynki wyſiſi aby
 niebyły peczki kthore ſa w nich/ ā
 to wſytko żmiechay ā nadziałay
 ſtego galecżek/ ā bioręż po kiednej
 w oſta dżerżec pod ieżykiem iżeby
 ſie rożpływały / ā ty ſliny ſłodkie
 polykać/ bolęciſi płucne y ſłobro-
 we goi.

Reż ludziem ſuchoy mał-
 cžym/ wyprażłym wnatrż ż wiel-
 kiej goręczoci / w tyżannie roſpu-
 ſcinny y pić.

Reż przyprawiać ż mlekiem
 migdałowym y ż kaſſię/ y ż cžu-
 krem/ ā tho dać ieſć/ owieżdżenie
 ledżwi, y miechterża goi, rżezanie
 ktore bywa ż goręczoci moćżu / y
 też goręczoſć moćżu odepynie / ā
 tak y kamien leczy.

Capitulum 91.

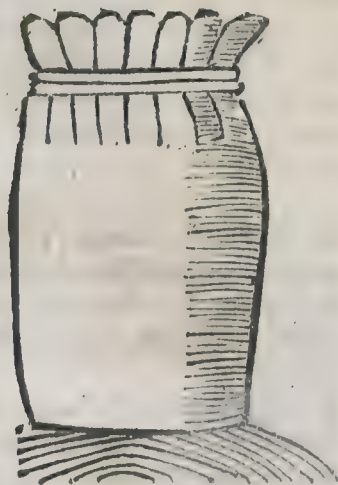
Cantabrum. otreby.

Reży pſeniczne ſa
 mierno goręce, Ma
 ię moć wſuſzać y o-
 twierać vlicżki w
 le/ y też mlekężę/ ā to tak wżynić
 ſ iij

Otreby.

Nalać na otreby wody gorącej,
 a potem przecieć je przez woreczek
 Aleby taki worek musiał namyśli-
 nie włożyć / któryby był wielki prze-
 tkany, a tak ci otreby tym worecz-
 kiem ciepło przyskładać na miejsce
 gdzieby kłucie było / na bolący /
 y na boleśnie siapanie w ciele v-
 smiercia bol.

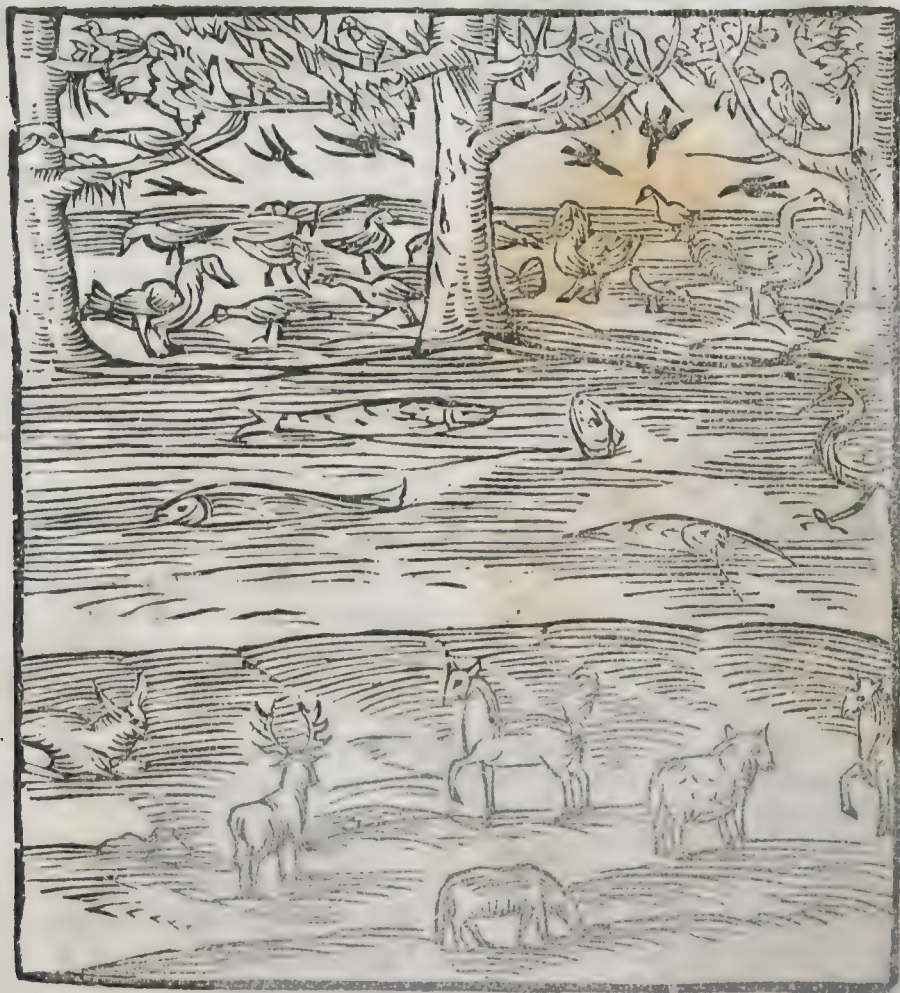
B **E**ż tedy w oty kłozę wlać na
 otreby, ciepło natę do zadu, trze-
 wa męczy y czysci.

E **E**ż otreby w tisanie warzyć
 w ognia / a dawać je tym którzy
 mały suchy kaszel / a także przipa-
 rzyć ten worek tak o n ppy masło
 napisano y przyskładać na pierś /
 nim leży ie / y odkasłowanie ludo-
 ne dawa.

E **E**ż i otręb żur dalać a da-
 wać je i w Migdałowa potewka
 tym którzy zimnicę ciepła / Nie-
 krom dla posilenia żółdka i na
 prawienia chęci ku jedłu, dają je i
 i żółci iaięczeni / żółdowi go-
 rącej mu tak prosto tego kwas jest
 pożyteczny / a gdy go dobrze nie-
 wwarzyć nadyma żółdek y wiatry
 czyni, a w kłaje kiedy gi moraw-
 skim olejem maseją / ale gdy wesi
 sypte kmin / wtedy mu niedopuszt
 tak skodzić.

E **E**ż gdy sie komu nega zapa-
 li i smutka czerwoności / wtedy
 tym kwasem okładać / wina po-
 pomoż niemać.

Począyna sie czwarty Roz-
dział o rzeczach żywych/ Ku lekarzstwam
służących/ Naprzód o zwierzętach/
o Ptaczach/ y o rybach.

Agnus. Baranek.

Capitulum 2.

Baranek albo B
wiczka / i grecz
kie^o imiona rze-
czon jest skrom-
ny; Bovicem jest
miedzy wypytke-
mi stensciemi zwierzęty niewin-
ny / y napokorniey / gdyż niko-
nie wraza / ani żebem / ani rogiem
ani piętka / Al każda w nim rzecz
iżyż pożyteczna / Gdyż mięso po-
chodzi no karmia / skóra na rożnia-
giny pożytek / wełna na haty / na
rola gnoy / rog y piętka ku lekarz
stwarzam. Aristoteles y Auicenna
pięć iże owce dwa kroć sie rodzą
do roku / Dłotore na wiosne / nie-
ktore na jesionki, ktore ku wiosnie

ty wietrze / mochniey / y kłuskie
bywają niż iesienne albo czo zimie
Choć w niektórych stronach wie-
ciey chwała odimie niż wiosenne,
ale cho ma być rozumiano gdy sie
po godbiech rodzą / a nie o tych
czo sie rodzą przed solsticium / cho
jest staniem słonca. Serżę piśe iż
Baranki nalepię kłesnie / albo
żebie na schodu kłesze / Ja-
ko ciecie / kłos / y kłos / A p-
ka tak gdy Baranowi leci ner-
ti wpyty obrost / Tedy zdechnie.

C Palladius w kłegach xv. na
pierwie sie owce rodzą w kłegach
czu November. to jest listopad /
a tako storo sie żagnte wrodi ma
być przypadono do Wymontona
oddoginę pterwey nisko kłegze
bedzie w cieżkach gest / bo tako-
we żagnictam skłodi / Żhamię ie
wiece i Macierza zawrze w ow-
czarni ciemnej a cieplej przed dwa
dni / Owce same przed żagnicty
wyganiać na pole, a niżli na pole
wynida / albo i pola przebyda / do
sye i st żagnicta przypadać / a niż
li moż weźna / może ie w stany
otrebami albo mąka tecżmienną
albo drobnem sianiem karmić a
sie i maciorami iść imą.

C Ambrosius piśe. Baranek jest
zwierze na presie / a gdy od mat-
ki zabłądzi ty też w tyśiaczu D-
wicz / tedy iż po głębież poźna, a

by eheż na głodnierze bylo / srey
matki buka / napelnieyşe wynmio
na inşych owieć opußejacać.

E Jest też zwierze na ciupliwşe,
bo gdi te zabija: nie woła, gdi strz-
ga: mileży / wilka sie z przyrodzie-
nia leka y boti ā przed nim ucieka
Jest też to zwierze wedlug shtar-
żakonu chedogie / czysie, adla tich
rozmagitich wlofności dobrych /
pan Bog wedlug cżłowiecztwa
miedzy temi zwierzetu raczył sie
Barankowi przyprować / Jakż
wedlug ducha Golebiowi.

Wczynki.

A Saac o osobnych po-
strawach pişae: Ehal
mowi, Żagnie sfacie /
chłustość ma podobną
dzikiem Pieprzom, dla
tego mieto tego nie jest
tu ledzy słusne / bo jest nie strawne
ā dla słistości srey z żoladka z ste-
putaje / zwłascza tym ludziem
khorzy maia żoladki wilgothne.
Przeto Galienus nie chwali Ba-
rankow / Ale roczni Barankowie
średnia maia complexu miedzy
wilgością Żagiat / ā miedzy su-
chością starych owieć / przeto nad-
nie są lepsze y strawnierze / Krew
dobra m ioż / zwłascza młodni
ludziem suchy ā ciepley Comple

xicy / wstronach su. hych ācieplych
mieşkaczym.

E Z krąg o naturze rzezi. Wte
so stopowe mocnym ā zdrowym
ludziem iesth barzo dobre / ale cho-
rem nie thaj / bo chocia z żoladka
saeno upadzie, ak z człont: w tru-
dno sie puseża / przetjo wilkość w
ciele lipę czyni.

E Pim. 11. xxix. Syrzysto /
albo z siadłe mleko Dwie napre-
cno wşytkim şym truciann po-
maga / Eheż naprzeciw morżlich
zwieriat albo robaczniwa kşamii
albo vşczyppnieniu.

E Aulcenna, Krew owieć z wt-
nem, wielka niemoc vđrawia, ta
kież Syrzysto albo mleko wşy-
tkim truciann y iadom być nieda

E Albertus, Żuk kosei owieć
rostopiony żoleşkiem orzechowym
przymieş wşy czukru białego / po-
tym Distillowawşy / gdyby kşo
pił / tedy kamien wngtr kamie / ā
pomaga bolacze w korzeniu / w
miechierzu / y w nyrkach / Żakież
y temu kto ze krwiu wine miewa

E Gdy kto żolcią stopowā po-
maże wżody albo bolaczi Ean-
cerowate / pomaga śnamienicie.

E Eheżli oddalić nie moey ow-
eje od stonch żdychat / W. imi
żoladek Barani ā owarż gi wnt
nie przymieş wşy wody, dajże ow-
cjam pić, tedy bedą zdrowe.

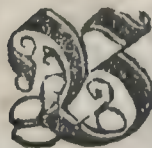
O zwierzętach.

Dziesiątych chęć poźnać ktoraby
owcza miała zdechnąć na zime/
Nabierz iagod bżowych żmiesay
te z glina przysypa: si soli, nadzia
kayże takoby chlebice chleba/ a na
susz gich w pieczu albo na słoncu
dajże owczam lizać/ Tedy każdy
nie zdrowey poydzie z nosa pluga-
wość/ a ktorey nie poydzie, ta zdro-
wa jest/ y nie będzie kaslać na zi-
me, Przeto rada dobra takich woź
grzywnych edbyć przecz/ bo na in-
szym powietrzu będąc: mogą być
zachowane.

Uries.

Baran.

Capitulum 3.

Baran jest wodz trzo-
dy owiecz / a przeto
natura temu moc da-
ła nad inye Owce/

Takież Urtes latinskie słowo wy-
klada sie v grzechow iakoby mocz
Jakoby maż owczy/ bo wtem en
mocza swoią bije rogami y odpę-
dia siro° nieprzysacila. Piśa tak
żeby Baran miał w głowie iakie-
gos robaka/ ktory gdy go tam za-
swierży, tedi Baran łbem bierze
sie/ a cdo kolwiek mu sie nagodzi:
tłucze. Plinius libro viij. Bara-
nowi przirodżono Skopy wżgar-
dzać/ Owce stare gdy mu sie nie
godzą gabać, bo y on sam: im na-
starży tym jest napożiteczniejszy/
Kiedy czas tego milowania na-
stawa/ tedy o żony walczy a prze-
ciwniki rogami tłucze/ a dla tego
razu tępse° zawodzi sie z daleka
także tłucze. Auicenna piśe iż Za-
ran nie kręje sie żmciu, ani dębeżo-
wi by też do śmierci/ w każoż grz-
mienia sie barzo boia/ iako y ow-
ce ktore gdy będąc kothne grom
wstępa, tedi od strachu pomita: g
Tęz w leganiu bok odmieniaią, bo
od wiosny aż do Jesieni żan se na
ieden bok legaia, a zaściż do wio-
sny na drugi. Jsaac piśe, Barani
iako i kółkowie mają głos osobny
ktorym samieze k sobie wołaia cza-
su gich gamratowania/ A gdy pi-
ią wodę słoną/ tedi en czas vprze-
dzala y maia sie su gamraczicy,
A starży wiecey niż młodzi, w ka-
koż an y młodzi khy cieżam sie

maia/ a zwlaszcza czasu godnego
Jest znanie zisnego roku/ ale gdy
miodu barani tak pospolicie buy-
ni sa/ tedy rad bywa moza na ow-
cie tego roku, Baranka tez ktore
obio: a byc wodzem owczem/ mo-
ze pastierz miodu zwyczajnie glo-
sowi swietemu/ ije gdy go zawola
k sobie/ by na daley byl/ tedy przy-
dzie.

Bezynki.

A Isaac, Baranie mleso stare,
jest ciepleysze y nie thak willie tak o
owcze a trudniejszy ku strawieniu
Jez Baranicta nie trzeba nie
thak sa willie ani lipkie/ a tho dla
suchey complexiyej panuq cze y w
nich/ A przetcho gich mleso lepsze
jest niz skopowe albo owcze/ zwla-
scza roczne sredniamaia comple-
xiu miedzy szczeni a starzeni,
a dla tego miedzy miami barany
sa lepszy y ku strawieniu lacznie-
szy/ bo dobra krew rodza/ zwlasz-
cza w miodzienicach ktorzy sa su-
chey a ciepley complexiyej.

D Wieszem baranicem spalonym
dobrze jest masac albo posipowac
morphea y parchy/ Pomaga thez
gdymy waz albo niedzwiadek albo
pies wsciekly wjadl/ gdy cieplo z
winem pija albo na rane przykla-
daja.

C Popiol z nitgo pomaga na
bielmo oczu/ Plucza tez tego po-
magaja na otret gdy sie zjeta od
tije az stora odensztane.

C Asculax: Woda czo z plucz v
warionych wykapie/ zimujez ter-
ctane odpadza y bolente nyref.

C Plinius, Zucha z Baraniego
miesza jest dobra przeciw Cancero-
wi/ Zhaftiez zole Barania boleste
w osu ktora prychodzi z zimna/
wzdawia.

Alper. Kiernoż.

Capitulum 4.

D Kiernoż, abo Wieprz
nie trzeba y po grece
ku zowie sie takoby o-
tropny/ abowiem jest
gniewliwie zwierze a palone tak ije

Dzwierzetach.

žadney nauki niemože poigc iako
piesek albo potka &c.

Wieprze dzieszy barzo są waleczni
zwłazęza czasu gamratowania /
a tego też czasu stoza na twarde
na nich bywa / iż też prawie iakby
dwoista / bo wiem sie o dzierwo na
cieraię smolne / a potym w błot
wychodza a potym sie susza / a tak
dlugo z sobą walcza aż czasem te
den albo oba zdechna / Samice
gdy płod mają iadonitę bywa-
ją, Moze theze samice omniścić
aby kluska byla, ale ten pżec
dwa
dm iśc niedawać / Dzierwa zec
iż to zwierze iako piśe Plinius za
żywota żeby tak twarde ma iż też
żelazu sie rownata / ale gdy żabi-
temu beda wyiciu niemają takiej
mocy / Łaficz gdy go łowczy w-
żarają gontę imę nżgli wody pusi-
wnet sie spraczone / ale gdy wody
odbedic: trudno mu czo wżynić,
a gdy mu za pierzchem razem ra-
ny nie zadadzą smiertelnej miedzi
sopalki a iłozia / tedy na gorzi by-
wa, thaf iż trudno sie ma łowiecz
wybiegać niemali pomocy / abo-
wiem on ma gebe w miasto żar-
tzy stozę sie broni wlozczni y ko-
domi / a ierzeta też wbytki słuchę
przechodzi / a zwłazęza z prawey
strony.

Bechnfi.

Primus. lib. x. vltj. Moig
 ściepion z kłosa / chwalebny
 jest przeciw wrogom / spójny jedno
 igo z miodem. *Ad ynnuę pnyso*
1500.

Tęż kroźg w tym czasie wiozł
pocmaga na Earl. andur w łonie,
takież wnetże tego budzi od łazar-
giew zapamiętałe.

Eż w ielitach v samieże nay
dula kamyki, kthore słuczone a w
winie wypite / kamki wngtrz sa-
mia v wygianta.

E Plucze wieprzowe wpieta bzo
nia/ vsuszone a prochy w piwie pi-
ciacz.

T Zost też tego boląceſi otwa-
rza/boląceſi ſerca/te ſic/gdy ſi
wieſz a ſi blywaſem przyſkłada/
barzo goſi.

Popioł z czelusci wieprzowych
wzdrowia wrzody beriające się.

Esloniny tego warione / pzi
wiazane na thatiesz rany / barzo
pretko goija.

Czuma ciepłowa ciepło wy-
pita/ rzeżące łamienia oddala.

też miłocherzynie tego gdy kto i gije
wedziona, **T**eż miłocherz pliczo
nypomaga gdy gi kto i tje czo nie
może wodn batrdymać.

E Spuchłym też pomaga wy-
na wieprzowa/ albo y machie-
na iego w picciu dana/ wrina też w
stęhlenicy chetwana/ pomaga na

m **C**holente y inſe niedoſtaſki uſu.
C Popioł gnoiu wieprzowego z
 ciepłym winem imieſzany / biegun
 kę zaſtawiania / Takież gdy kto no
 ge albo ręce wyrwinc / Dla to też
 piana ſwieżę kicrnoſia z ocithem
 pomaga.

n **C** Smalec wieprzowy takież y
 tuł z koſci / na ſagrżanie y na roż
 bieżenie trudu członków ſpraczo
 wanych / Cheż gnoy ſwieżę przed
 nie ieſt lekarſtwa woniać ku za
 ſthanowieniu krwie z noſa / Gnoy
 ſamieć kchora uſpęże nie rodzi na
 z lekarſtwa dobro / ale ſamczowy
 ſam ſe leczy.

Almus.

Oſiel.

Capitulum .5.

Siel ieſt zwierze gru
 be a wigardione / bo
 wien wielką głowę
 uſzy ma długie a ſpa
 rokie, Sam ieſt poſerny nie ſwa
 dliwy / brzemie by nawieſe ſcript
 Chodu też leniwego / bicia cipli
 wy / bowien ieſt nad wpytli ſwie
 rzeła głupſzy, A gdy w drowie idzie
 mkomu nie z ſtapi / Samia mſo
 dego rad pożywa ſumma ſe ka do
 bon / przeto ſie też w zimnych ſtro
 nach nie rodzi / iako na poſ noczy
 gdzie trwać nie może, ſamieć aże
 rey trzi lata bedą toż rodzi / a gdy
 nie pożyje rodzi po ſzuceniu że
 bow pierwſich / tedy już ſam ſe nie
 plodna bedzie / a ciałę rok w brzu
 chu żreć nie noſi / Ktore poſi mſode
 poty ciału / ale czo daley to żada
 mteſe / żoſci w ſobie niema by ke
 ſa / przeto ſie też nigdy niegniewa
 zeda żela pożywa a od wody tiſe
 Piſe Phisilogus iż to zwierze w
 przednim krzyżu ieſt mdeſe / ale
 na zad mdeſnieſe / Wlużyłſe y
 roſał a gdzie w mienawieci ma
 wſos członkiſz ktozemu ſie żwy
 cza: z na y reżunne / droge cheż
 pamięta ktoz raz przyjdzie / Tak
 głupi ieſt iż gdy wilka wſzede cheż
 ſie na zad ogląda / Także go wſe
 rychley pożyje.

O zwierzętach.

Wężynki.

A **C** Aukl. oślowa krew leczy trąd
Polewka imiesza tego żyłam i su-
chości skurczonym/ pomaga/ tak-
że y samo mięso przyłożone.

B **C** Wątrobe tego wpięksi dobrze
natrzeć iest/ kto ma wielką nie-
moc/ Takież y proch kopyta tego
spalony na to dobry.

C **C** Popioł i mięsa albo i wątro-
by tego/ z oleiem albo z oliwą do-
bry na rany gdy sie od zimna mię-
so rozpada.

D **C** Moc też tego pomaga na bo-
lenie nyrek / Takież y kamień w
miechlerzu kamie.

E **C** Krew oślowa niedopuszcza i
nosa krwi ciecz także pomaga na
rany roztapiające.

F **C** Złustosc tego traci blizny na
skorze / gnoy też tego każde ciecze-
nie krwie zastanawia.

G **C** Dobrze gnoju te woniatę gdy
krew i nosa komu idzie / Takież
wilgosc i niego wpięknawszy wnos
wpuścizając, krew zastanawia.

H **C** Gdy niedźwiadek wije/ suchy
gnoy zwinem dobru iest na rane.

I **C** Mleko oślicze subtelnicze iest
a nie masne/ przeto iest dobre na-
przeciw kaptowi/ też gdy kto plu-
te krwią/ opuchline y zatwardzie-
nie slesiony/ Druch odmięcza y

suchotam być nie da.

C też gdy nim wsta pomagają
potwierdza żeby i dźle gnoja spobla
ale sie nie zgodzi małym samce
albo chorą głowę.

C Krew oślowa i winem pitia,
zimniczy wstawicżney dobra/ trą-
albo czterzy kropie wypuscir.

Złustosc tego buynosc osmiera/
też slesione i woda starwshy gdy
na cipeze przykład/ tedy mleko
przyciąga.

C Złuste też tego/ znamiona wy-
czyszcza blizny/ a mleko wshiti wrzo-
dy wnetrzne y reme wdzawia/ y
moc też tego palcaczym pomaga.

C Plucia osle starwshy wypitke,
Zestliwosci kaptowi pomagają/
wątroba też od wielkiej niemocy
dobra.

C Gnoy też osli żył zranionych
krew zastanawia Jako woda wy-
cisniona.

C Mleko też wshetkiem truchnam
y bolaczkam wnetrznym poma-
ga, aczkolwiek też y na to iest ow-
cze mleko ale wzdry nie tak mocne

C Plinius. lib. xx viij. Pierstien
i kopyta albo i goleni oślowey na
palczu noszony/ niedopuszcza pa-
dąć wielką niemoc ciępiącym.

C A gdyby kto wshyryshy tego
plucze kurzył po domowi/ na we-
gle syptac/ tedy wshytki weże y ga-
dżine iadowitą wypędzi.

Bos.

Wol.

Capitulum. 6.

Wół miedzi inemżwie
rżety test towarzyszny
a przjazny/ tak iż
den drugiego i t roniu
w Jarzmie chodźi rzeżąc bula, a
gdy ieden robiąc wstanie/ on dru-
gi rzeżąc nad nim żalobe wkažu-
je/ Żywie do lat 10. ale trzebtomy

(x x.)

A C Isaac piše, Mleko wołowe
przyprowadz do inżego bydła, iest
na susze/ przeto krew grubą czyni
ale tuczy ciało/ Niekawne test a
nierichło i żołądka wychodźi/ ży-
wot zatwardza.

B C Aulenna, Żółt wołowa i sa-
lety/ test dobra na gnidy gdy nig

glowe myje. Mleko też krowie
świeże/ Xany na wargach wdra-
(wia.

C Krowiniec też pomaga gdy
peżoła albo osa wje / thakież opu-
chlin/ Zdziwy test gdy długo leży
na słońcu ażę dobrze vsehnie / A
żwłascza niewiastam nie płodni,
ładzenie gnoim wołowym / nie-
wymowna pomoc dacie.

C Plim? Lib. xx viij., Wołowy
łoy i Giesim sadlem/ rozpaliudy
albo rany na vsciech wdrawia, ta
kież y na rany iadowite barzo po-
(maga.

C Żółt żpawen golci wołowej
ze krowią tego stłuczony/ wołowy na
żrzeniecy i inże niedostatki oddala
w oczu, a gdy kto niedosłyby, tedi
żółt tego i moczem kózim zmiecha-
na/ włana w vbi pomaga.

C Rog piety wołowej zakurzo-
ny/ vmocnia żeby chwiejące sie
od bolu. Popioł też tego i mirra
zmiechany, bolenie żebow barzo od-
(dala.

C Mleko krowie nad inże mle-
ka test na zdrowie, abowiem każdi
iad wyrzuca/ gdy ktho napiw-
sie go żwroci.

C Żółgdek żraniony/ Krowie
mleko pjać. vlecza/ y wbytki gny-
żlenia żółgdkowe/ mleso wołowe
i winem a i octem vwarzone: v-
drawia.

?

Cenaczony łop i kłosa
 mi bany, krepi na noc bolące
 oddeła, a gdy tegoż w vsty w pla-
 sci, nieślę baczemu pomaga,

Canis.

Pies.

Capitulum 8.

Sow rodzay czwo-
rafi jest / iedni zwierz
ta lesne sledza j gimu
ta / Drudzy ptaki tel-
ko, Drudzi bydla a trzedi bronia,
a drudzy domu strzega a panu po-
chlebia / Miedzy temi naslache-
tnieyszy czo batacz albo zwierz go-
nia / Nad inze zwierzeta pies jest
na baczniejszy, bo takto sam miono
swote zna y pamleta / Pana swe-
go broni y dobrowolnie dla niego
umiera / a posluszenstwuem nicia-
kshim czeka aze mu znamie da / a
gdy czo czynic ma / Niezawadza
swego przez dlugi czas w miedzy
y miedzy insemi podmanca, a go nie

E Scraplo gdy na wrzod przy-
kozy wshetko bo lenie y sicpanie ol-
za, Proch i siesci spalonych, kazde
cierzenie kwiie zastanawia Piesch
piethet spalonych i mi. skg sinelg
zmuchany, parchi pomazuiac leczi
D **E** Mi. ko iey kto wezlonkoch bo-
lenie ma, gdy pije barzo wzdravta
robaki zabija y swierzb oddala.

E Krew kozia robaki tez zabija
ktomu gdy ia kto pije na chrucine
barzo pomaga.

I Nog kozy spalony aze bedzie
bialy / zeby ociera / dteguna leczy,
y bolenie gich oddala.

G Plinius, Gdy koscem rogciem
albo iey sercza zakurz / wezowie
vriefat / Zez popiol ten gdy kto
pije / albo posypuie na kazde iady,
barzo pomaga / Tenze popiol po-
tu broni.

H Krew kozia i iey tukiem wa-
rzona, naprzeciw wshelkiej trucinie
wypierzy pomaga / Znakiez opu-
chliny y blegunki cierpiaczym.

I Loya kozia albo tuk nad inze test
nalepszy / tak ze y kozlowy / przeto
gi dobrze miepac na klisterij bie-
gunke cierpiaczym.

K Zucha ikozey zolci, na sucho-
ty pomaga / takiez gdy kto wypije
robaki Cantarides y inze zabija.

E Zolci kozia klad na fistuly
i sokiem lucikowym, Takiez y in-
zany bez napuchnienia leczy.

może rad się mści i żyłoby zdrowy
Wszystki zwierzęta trzem rzeczami
przechodzi/ w Kończaninu/ w
młowaaniu/ y w usługowaniu.

A Esculapius, Khonu członki
dźga/ kram psia pomaga wypłwsi
Proch też i głowy psia y spaloney
na rane włgzenia psia pomaga/ a
żebow tego proch/ bolenie żebow
y dżtegnia vleczga.

B Proch i sercica tego gdy kto pt
ie/ na tego psi nie bda pżekac/
Mleko tego pomazane/ włosom
rosc niedopuszcza/ i miodem albo
i winem khu picu dane / plod v-
marly i żywota wyrzucza.

C Mleka też tego pomazanie/
żeby vdzrawia i czirwonosci oczu
y bielmo: oddala/ a sadlo i niego
podogre y bolenie vsiu vdzrawia,
też y gnidy i włos spadza/ Krew
psia włosom wyrwanym rosc nie
dopuszcza/ Mocz tżez tego i sale-
tra / trąd y swierzb oddala.

D Plinius. Nad krew psia pże-
ciw chrucinie nieś lepszego/ a psia
żółcia Apolonius ciekacze y opa-
rzyte oczy vdzrawiał.

E Sok i layna Psiego gdy gi
w kamufle zbiera/ i winem zmie-
szawszy/ bleguare zasthanawia/ a
biale layno na wrzody sturczat-
cze pomaga.

F Skora psia okolo reki obwi-
niena/ i rosty ciekacze vleczga, żółc

też tego podobnie mażac/ na pod-
gre pomaga/ Swięty moczy psi/
krosty kazde goi/ Zastż y popioł
i layna zmiepany/ na toż poma-
(ga.

P Plinius piśe, Pies też ykiem
i we y cindze rany goi/ a gdzie ra-
ny sobie dosięgęz niemoże/ tedy no-
ge osłunwsi dotyka, pierwszy lekarz
stwa ktore też ykow i tego nathura
dala.

Cattus. Koth.

Capitulum 9.

K Och i latinskigo ia-
koby rostopny a opa-
chranny/ Jestli zwierze
myham nieprzejazne/
Jest też sromieśliwe/ a milnie che-
dogosc/ Barwa temu przyrdo-

na ieſt ſara/łodowi podobna/in-
ſze barwy przypadle od ſtrawy kto
re iedzą/żwiłaſzeja domowi.

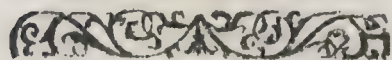
A **C** Autenna i vſgaſenia Koſtha
przechodzi czaſem boleſc wielka y
żelonoſc ciała/ale to proſtſho vle-
czyſz/przypożywyſz Emplaſtr żeje
bule tlużoney/albo i leſnego Ka
lamentu.

B **C** Leſny kot przed kurzeniem ru-
ty albo migdałow gorſztich: wcie-
ka/przeto tam gdzieby ſk oddiſł to
dobrze czynić.

E **C** Mieſo kotowe ieſt ciepłe y ſu-
che / Pomaga na boleſci nyrek y
grzbietu/ y też na czerwoną nie-
moc ktora bywa źmeſti^o cżłontu.

D **C** Łayno Kocie albo kocię i oc-
tem i i gorczyca/ parchy goiſy/ y
na opadanie włoſ pomaga.

Camellus. Wielbłąd.

Capitulum 10.

B **C** Wielbłąd ieſtż zwierze
ſpętne/garbate/odlu-
ga pija/ Ku noſzeniu
brzemion godne, i gdi
namiata brzemiona kłaſc/ tedy
go trącają włołana, i on nakło-
niwyſz ſie przyniuc na ſie cieſko-
ſci, Żywot tego ieſt do ſta lat/ bez

picia trwa do catherzech dni/ Ale
potym barzo pije.

Wzynał.

C Autenna. Mieſo wielbłądo **A**
we pobudza wyne/ Wioz tego o-
ſuſzony i pity i ocztem/ ieſtż prze-
ciw wielkiej niemocy/ i hać i y
krew tego ktora theż na proch wy-
ſuſzona/ krew zaſthanawia w ſarł
nawſi w noſ albo ſypie w rane

C Egi i g nlewiasta pije po wy **B**
czyſcieniu ſwym/ pomaga khu po-
czeciu/ Zaſze dobra na zađuſzenie
mactze

C **C** Wleko ſamiec płodnych ieſtż **E**
ſut i. lne i wodne/ nie żatyka i i o
iſtych zwierząt mleko/ Jeſtż w
nim ſionoſc niciafa/ bo też Wiel-
błąd i w kwaſnych żiołach ſie ko-
chają/ od mleka thego nie pcho-
dzi cżuchnienie i i o żmierz mlek.

O zwierzętach.

D Mocz tego pomaga na opuchline y na swierż / i noża iaska-
n: żyły niewymownie othwarza,
męcie snu gnidy traci.

E Gnoj tego z miodem zmiecha-
ny / Na bolące i nabiegłe dobrze
przyskładać także rany albo wrz-
ody subtelne wyeczyszcia barzo.

I Diaconides. Krew wielbłą-
dowa na biegunkę y wśhelim nie-
moczom ciekawym pomaga / mle-
ko tego trucię wygania / i em-
plexum stażoną naprawia y ku ga-
mratowaniu pożydia.

O Plinius, Krew wielbłądowa
kazi y oczyszcza pęgi / krew iastha-
wia, a gdy i z inymi lekarstwami
przy / wielkiej niemocy pomaga,
Rany też odmiekcza barzo mocz-
nie y liście kępkia.

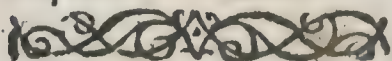

gesi podobne, ogon barzo ciuśhy
rybie podobny / Cho zwierze gdy
go łowiec goni / tedy strze sobie
wrywa a łowcowi miedze / potym
gdy go drugi łowiec napadnie, te-
di sie na żadnie nogi naprzeciwko
temu podnosi wstawia i z strzow
nie ma dla ktorych go nawleczy
łowia / abowiem strze ić wżmo-
ne / a w ciemiu wżupone ku rozma-
gitym lekarstwom są godne.

Chęz strze nieprzyprawne maia
smak ciuśszy / wonia przykra
barzo maia dla mocinose / trwa-
ia w mocz do pęci lath / wbafoz
swierze są ciepłe / Maia moc ro-
rywca / przyskładać, a posilać iwła-
sca miejsce żyłowate.

Castor.

Bobz.

Capitulum II.

Obz test zwierze psu
podobne / store ma o-
seista / barzo roztosi-
na, która im cęymiej
sa tym droższa / żeby ma barzo o-
stre kłozemidwa siecze a dom so-
bie barzo miernie i prawne, nogi
przednie ma albo pice / ale badate

Beżński

C Przeciw wielkiej niemocy y
inym niemoczom glon n, m iu

O zwierzętach.

nym pomagają strole pisać i so-
ficiem rucianym / albo w winie v-
warzymy.

Proch i nich naprzeciw para-
lizowi i szypka pomaga gdy gi pod
tędy kładą aże sie sam rospuści/
Zaż też gdy wypytko ciało thymie
bedzie żarżono / tedy pomagają
warzone w winie drutą i szafirną

Tężeż kichanie od tego pro-
chu naprzeciw Lithargien / Możg
też poruża y posila, Zagrzewają
też thi strole / wysuszą y wypie-
czą, przeto tym czo kureż cierpią
i pełności: albo dżenie: barzo poży-
teczne / ale żasie przeciwnie thym
kchorzy i suchosci cierpią / albo że
tężosci żył.

Niedostatk i też płucne na-
prawiają wświeci, y zimną wilkość
możgu i poleciem warzone.

Możżenie oddalają / trućnie
skłodzie niedopuszczają / Na dżę-
nie i na każde slurzenie żył poma-
żanie i nich barzo pomaga.

Ameenna. Strole bobrowe
pamięć naprawiają y litargią od-
dalają i oczym i rożanym olej-
kiem / Też na głuchotę y sumi-
nie w xfu / i nardusowym okiem
pomagają.

Ameenna. Strole bobrowe
pamięć naprawiają y litargią od-
dalają i oczym i rożanym olej-
kiem / Też na głuchotę y sumi-
nie w xfu / i nardusowym okiem
pomagają.

Też plicie bolesci żywota wśmierza
y wiatry rospadają.

Też plicie paniam miesięczną
niemoc i poruża, czepeł y płod v-
marły i żywota wyprućza.

Też pomaga naprzeciw vř-
żeniu małych chrobaków iadorn
(tych.

Zość bobrowa na wiele leśh
pomocina / Nleko też tego albo
Syr: psko naprzeciw wielkicy nie-
mociy pomaga.

Cervus. Zelen.

Capitulum 12.

Zelen jest dżwonej plet-
koci maigęz rogi iako
gale na dżewie ro-
żnate / w kchorzich sie
on dario tchorza / Zhen kiedy ni-
bedzie iust tak tje mu iuz rogi cie

O żywierzach.

Ja. Ithedy gdy naydzie weża w ias-
mie/ pachanicem nosa onego wy-
ciaga/ a żabwshy gi noga pożira
potym gdy wshyhet opuchnie/ do
wody przeto bieży/ a wtymże mu
rogi spadną / y mlodość sie przy-
wroci/ Nad sie w gwiżdżaniu y w
spiewaniu kocha/ a przeto go tym
rychley żabiye gdy ieden spiewa a
drugi nani stogi.

Wczynki.

A **C** Phisiolegus piše. Ży Że-
nie także y kostki w iego sercu na
lezione/ pomagają na dżenie ser-
cia gdy snimi pija chorzy.

B **C** Platearius piše iże taką kosc
naydzie w sercu ielenim na lewey
stronie/ Nie tak twarda jako inba
kosc / ale iest martwa iekoby żyła
kijowata troche żółta/ Za poma-
ga na kordijake/ żawrot głowy.

C **C** Eusculap. Gdyby sie kśho w
Ielenią skore wwinął/ niechrzeba
mu sie weży bac/ Możg też ieleni
na każde bolenie pomaga.

D **C** Haly. Moć ieleni oddała bo-
lenie slesiony/ wgrtoby/ z żółd-
ką y z wnętrza wygania/ A w o-
shy w krepiony/ wżody tam goi.
Syrzysko też iego albo mleko na
przeciw truciźnie wśelctey pomoć
dawa.

E **C** Plinius. Plucia ielenie z gar-

dzielem w dymie wwedzione / po-
tym setrzeć a z miodem wic / prze-
ciw kaspłowi pomaga/ Syrzysko
tego z ocetem/ krewn iastanawia/
Ale ielonka mlodego żbzucha wy-
tetego syrzysko/ nad wśutki lekarz
stwa iest.

C Bonta rogu ieleniego spalo
nego/ wielką niemoc żastanawia
Takież y popioł z niego z ocetem
a z wodką rożaną żmieszawshy/ na
bolente głowy pomaga.

C Żenże popioł żehy chwietacze
sie vinywajacz albo nacierajacz,
wstanawia y bolente oddała/ Żehż
neżył w głowie/ y kwiąg pływanie
wzdawia.

C Solinus. Prawy rog ieleni
czó sam spadnie/ iesth lepszy na le-
karstwo niż lewy, przeto ieleni ża-
żracz tego ludziem tak gi křiye iże
go nigdy nalesć niemoga.

Damma. Lani.

Capitulum 13.

Ant iest zwierze wśet
se niż kosa/ a mniey-
se niż ieleni, Rogi ma
wysokie ale nie galezi
sthe takó v ielenia/ Kthorey nieszó
iest żimne a suche.

Dzika Koza

Dammula. Dzika
Koza.

Capitulum 14.

A Albertus. Łayno tego zwi-
rzenia i oliwa przyprawione/ wło-
sy mnoży y naprawia.

B Chaciez godyby sobie mąż po-
magał Członek tajemny gdy ma
i pania po wafastu zapasy cho-
dzić, iuż go żawpie musi miłować.

E Proch piechki icy spaloney w
sypany w bolaczki i kore żowa si-
stusy/ wzdrowia ie y goji.

D Żółć też icy i lisiemi stroymi
i pieprzem imichawsy/ i białey
gorzycy nasieniem, każdego stich
cho iłoty żawazy, także między de
dwa łoty/ weźmie się Elekwarz
y i łeś go czuś/ i czuś w prawey
recie dzierżyć, gdy kto ma i pania
leżać/ thdy ma syna poczęcie poci-
wąpić.

D Złota koda jest żywio-
łem barzo botajne kto
ra sie bronić nieumie
telko wcieka i, iłko
tho icy obrona chypkose noz i kł
kose członkow, Na miestach gor-
nych i iadowitych sie kocha/ iłof
y trawy lekarstwu sluszące pozzy-
wa/ także latozesli i drzewek.

C Isidorus. Krew icy jest dobra
ku lekarstwu/ bowiem żyły skur-
czone odmiećża/ boleś w człon-
kach wsmierza/ iad i wnetrznosci
wygania.

Cuniculus. Krolif.
Capitulum 15.

Krolif jest zwierze i a-
iactwo podobne/ i c-
dno i c- mury. i ił w
icim icy i amach sie
chou i ił w ił w ił w ił w
dane i ił w ił w ił w ił w

O zwierzętach.

dzi/ tedy wpięty tak o ten kłopotliwy
żaluzję przez sie przenosi. Ca
też kłopotliwie domowi są, w piątym
rodzenia / ale czarni albo piżmy
bardzo mnożni, a nie tak się do ro-
ku mnożą.

Wężynki.

A Węsa kłopotliwie żóładek po
zwierzęta / żywoć odmietać ją żwła
żeja ma moc rozpuszczać wół-
sci, wnie też pobudzi, Dym na
pożyteczny jest kłopotliwy ciępię
Ciepłoty, to jest komu się od-
ma twarz a narodziła takoby tre-
dem wielkim.

Dapis vel Tapis.
Żółwicz.

Capitulum 16.

Ażwierzęci jest zwierzę
nogi maiać tak hoby
pies/ ale pysk tak hoby
swinta / i ludy barzo
na grzbiecie y piórk, osi ma żmie
bane zwierzę biały niż czarne/ ale
na grzbiecie piżmy

Chowany barzobrywa kłopotliwi
ny y przesłuchi barzo tazi. Chrzast
czarni y ciemni robacztwem żwle
a gdy nie ma/ tedy kłopotliwi ta
ko ma swinta.

A Albertus i. p. e. e. m. a. l. e. z. o.
bardzo pomaga na boleści wprę y
na rany innych boleści wnetrznich

Equus. **Kuon.**
Capitulum 17.

Nosi test zwierzę po-
spolite po wśm świecie
cie znaiome. Ale w ta-
tarstwiey ziemci namoc-
nejsze. Erwa do xxx. lat a koby-
la do xl. Samiec i matka swa
nie przebywa/ a gdyby mu sie tho
przydało i zapamiętania/ tedi o-
bacz wryby sie wiele y bedzie bie-
gał aże albo sie dąbie albo ochro-
mi/ Kobyła chęwa bardzo testy bo
aż kolwiek już poczęne w brzuchu,
prędsie i samcem obejmuie/ a tho-
ma przyrodzenie takto i sama nie-
wiała miedzy wśmci zwierzęty
pospolite.

Wzrost.

21 **C** Diascondes. Krew Kontomg
miedzy lekarzstwa zwierzęchnie ra-
do mieszana. Procy tego swięty
spalony/ krowie rzeżenie dąbły/ a
wino,

C Zęz gdy gnolem konstym nie
miesze pod nos dąbady, tedy płod
wmarły i żywota wyrzuca.

C Hali. Wleko kobyłe w żywot-
cie odmieszcza/ ale cżłowieka za-
smucza. Sprząszo też na wroby
wewnętrzne pomaga.

C Niemiała gdy icy mleko pije,
trud i boleńie w icy marcy wśmle-
da/ y niemocz w testy oddala.

C Syr kobyli twardy/ żywoty
dąwarda a żywienie oddala/ sy-
rząszo icy i w niem pite/ każde bo-
leńie wewnętrzne oddala.

C Layno konstie sucha/ krew za-
stanawia/ a w vcho i olivq wpu-
szczone/ boleńie oddala.

C Zęz proch istarego layna kon-
stie/ płod wmarły wyrzuca/
Znse lekarzstwa ma takto layno
Dłowe.

Hericus. Zęz

~~XXXXXXXXXX~~

Capitulum 18.

Nosi test zwierzę oficste
Wdysie zwierze nieścia
mi domnie zadnej sie
nieprześpieżności nie-
bosi. Zhen na arzbien wroche do
tamy duaba/ a y nu miedzy
padnie/ tedi wpyło otwala/ a za-
wino.

W 11

O zwierzętach.

Capitulum 19.

sie bieży y nabiera pełno na osi.
Zego sie Wilk barzo bogi y przed
nim wiekła.

Beżynki.

A C Popioł Zeża spalonego / ra
ny otwaria / wypyscia y osusza /

B C Złuskości tego / także y wg-
troba niedopuszcza othokowi / ani
żadney złey wilkości wngtrę sie ro-
żlewać / ani obracać.

E C Mięso tejowce barzo żółdel
potwierdza / żywot otwaria / wy-
nie pobudza / Własna tego moc
jest rozpuszczając / a iasie wysuszać

D C Tym co są sprawci ni ku trco-
dowcy niemocy / albo Elephanti-
cy, Jeżowego mięsa dobrze gim
Cpożywać

Caper.

Kozieł.

K Dziel samiec / Jesth
kozieł zwierze mocne
smiałe y waleczne / w
rogach ma moc na-
wierżę a w ziele.

Beżynki.

C Natura Kozłowa tak jest go-
rąca: iż Adament kamień: kto-
ni ogień / ani żelazo nie może po-
żyć / sama kozłowa krew odmięcza

C Mięso Kozłowe goręca krew
czyni niż kozie / A pospolicie spra-
wuje człowieka ku zimniczy quar-
tanie.

C Krew tego jest dobra na nżo-
dy twarde / bo i m i e odmięcza /
żłira y goi. Paigki też kropiąci
wrygania.

D **C** Plinius piše w koślowney krowi
być taką mocą/ iż żelazo tepe za-
ostrza/ A by na skradowatę było
wyciera ie/ nie inaczej iako pilnik
sposarżłł.

E **C** Gdy iż też pija ciepło albo z
winem / kamień kamie/ D na w-
strzelenie barzo pomaga z winem
smażona.

I **C** Łaż też z tego tukiem żmlepa-
na/ na opuchline pomaga.

O **C** Łuskość koślowa więcej ob-
muleja nad iże. Zół też ie zle-
niejso wygama. A na włajenie ia
dowite jest iako denatier maczys-
(pa.

Leo. Lew.

Capitulum. 20.

E w z greckiego re-
la wyklada sie iakoby
krol albo krzyż/ abo-
wiem nad inże zwierze
ta jest namiężniesz/ mociny/ wa-
spany/ bezodny w swiebedny, Ten
spi ogzu nie zatwiercaż/ na go-
rach sie rad chowa. A gdy go łow-
oży sledzą/ tedy ogonem śpopy śre-
żanuata dla żamylenia oślady.
Zwierza pierwżem porodem pierdo-
ro dżici ci miewa/ po wtorec żworo,
Łhakże żawże jednymi macy/ aje
na ostatek jedno maiget: iż żak-
nie płodna bywa.

Wężynki.

C Mieso Łwowe nad inże iestż A
goretę/ giube/ ż ku sżrawieniu
trudne/ kto go pożywa czyni w ży-
wocie boleść y morzenie.

C Euseulap. Łwowe mieso fa-
lonym fantastiū. Pomaga bole-
m wśu y inżymy głownem niedo-
statkom.

C Siedziacz na skorze Łwicy, C
żojanawia sie flux y morois.

C Łoim z murek tego kto sie po-
marie/ weklaty przed nim wileży.

C Łuskość Łwowa mleży in-
żemi nagoretę iest/ ykato też bo-
lażłł iwarde odmieta ża i ożmiera

C Łaż z rożang woble albo z o-
żystiem żam żany, sżort na żm-
żm.

O zwierzętach.

in wiatem y od wpskiego wrazu ja
chowawa. Dgerzeline spadza/ a
chudnosc przypwacza.

C Laz tlustosc i roznang wodk
o gorzelnie wstawiczn spadza.

H Czaj kropienie icy i winem/
kajda iadowita rzecz wypadza.

I C Zolcia tego gdy oczy maza,
wzrost przypwacza.

K C Proch zsercia w pola. mie blo
raci/ quartane oddala.

Lepus.

Zaiacz.

Capitulum. 21.

Zaiaci miedzy zwierzeta
iest barzo subtelny/ bo-
iazny a mdy. Wlogi za-
dnie dlusze niz przednie
ma/ a dla theao fu gorze wietrzy

nizli igory blejzy. Zaf samey tak o
y samicie rodza czasu swego/ a te
go cheza i Zaiaci iednego kriczy
cza badiac sameczem/ a drugie sa-
miecza/ przeto tej gich rodziay iest
barzo plodny.

Wczynki.

C Zatecze mieso iest suche/ gru-
ba krew rodzi/ w psach lepsze iest
nizli kozie albo kobile we. A przeto
tlustobzuchom dobrze ie iest/ kto
ry chca suhy byc.

C Krew ie wyciera sukno/ a po
piol i glowy tego na opadnienie
wlosow pomaga: gdy i niedzwie-
ditem sadlem Emplastr prziklada

C Wloz tego pieczony/ iest pie-
ciu dzieniu ktore zsuchych niemoe
pochedzi. Dziegna thez diciticze
leczy/ y dzienie sereba oddala.

C Wla tej te wlosnosc i ponim
i by rychlo resta/ a niesdrowe bez
bolenia wypadaja.

C Sprysko ie iest nad inie lep-
sze/ gdy ie kto z ocetm pije/ poma-
ga naprzeciw wielkiej niemocy.
Zakie i dnyakwiz a z ocetm iest
dobrze przeciw iadom y trucinie.

C Mieso tej ie pieczone/ poma-
ga boleniu wnetrza/ y zolaczewi
barzo zdrowe.

C W tusie tego dobrze trer mac
noat/ ty mktorzy samant maiz/

albo w stawiech kolente.

H **E** Spisysko ie° niewiastam na
cypcie przypyladać gdy sie miko w
nich i siada.

I **E** Zę gdi ie pise/mieścieżną nie
moci zastanawia.

Lupus.

wilk.

Capitulum. 22.

W Zisa drugdziej dufiem
psem zewa / bo i ten
temu postparę pwy-
nem podobna. Ehen
fiedy pierwica zslowila obacz /
glosiem i oem ma e / a tedy oem
tar p / ym / ale gdy go pierwszy
obaczia tedy tez moci i frogose tra-
cia oem / ac / i m / j. Eiepi dlu
glos / ale gdy sie pzepefeli / rad do-
bze / ma / i / ma na tity dmi do

spc. Moig v nlego i kricieiem
roscie i omniepysie. Pico ofiem
tego wyslipionym / domow iwie-
zieta wczaiq.

E Serese tego wsiufone dobre
chować na lekarswa rozmagily
bo proch tego w piu pomaga na
wilk i niemoci.

E Proch i watrobę wsiufoney i
winem piaz / na wsiufi wczai-
ne niemociy pomaga.

E Mi so tego piezżone fantasti-
kom dobrze iść. Sadlo u° y joie
tal tofo y psia pomaga.

E Enoy wilczy takis y krew na
kolie bario pomaga. Zg iego y
paznokty dla chorych oczu dobrze
nosie.

Mustella.

Fasieba.

Capitulum. 23.

O zwierzętach.

Asięba jest zwierzę ma-
łego ciała, ale wielkiej
siłalności y chętności
takż i weźmi y i ba-
dzipti walczy / a gdy sie ma żmuci
potyłać / tedy polney ruty pożywa
teora też y dżeci swe gdy ie vmar-
le napydżie: ożywa. Dżeci też swo-
ie młode żmucęda na młesę prze-
nosi aby g'ch mienależono.

A Kąpencie Łasieje jest iadort
te a bolące, Na to pomaga em-
plastr i cżosnku a i cżebule i figg
niedostala skulłpy.

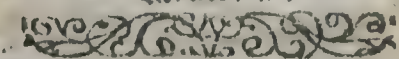
E Popioł Łasieje żpaloney je kr-
wig iey / na trąd wielki i sephan-
cija pomaga. Żenże popioł i wo-
słtem łazieciym / bole nie wramio-
nach oddala.

E Krew Łasieje i babka / łama-
nie w nogach addala. Popioł cheż
tey i wodą pływ / palonym rożum
naprawia.

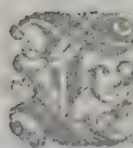
Mulus.

Mul.

Albo Molicia.

Capitulum.24.

O zwierzę i Dżia a
kobiły sie p'żna y
roni / p'żito też daw-
pe i m'żożone, goż

bywa nad przyrodzenie. Ma wło-
sności osłowe o krem lenistwa / ale
na postawie o krem głowy a wśu-
fentowi podobne.

E Skore młowa dobrze naspa-
rżkine p'żytładać / uś też łekar-
stwo na lupiące sie nogi albo vdi

E Pomaga na rany ciekące y
na fistuly nożne.

E Popioł i kopyta mulego i o-
łecim bagnistewem / włośy obla-
dżie p'żwacza.

E Zakurzenie i łecnego kopytha
mulego / Włsy i de mu wrżania

E Wśi też rpy gdy miewała p'żi-
sobie nesi / nigdy porżać nie może.

Taurus.

Był.

Capitulum.25.

ml kam imiesiana a wloszka me
nieciem/branie wogu esmieszka.

Vindus.

Et c.

Albo Jaskowa.

~~XXXXXXXXXX~~

Capitulum. 26.

Est miedzy innymi do
mowemi Jest zwierze
mocne a wrozone/
ale zwierze to m diapic
żnym niepróżnaine/bo iem omi de
bran sy sie pżecirko nim walcza,
ale rogami telko/bo jedno w ciele
a w plecach wietża moci maia.

A Eusclapius. Rog bykow
w cze wypadia / a krew i as one
żobija y piegi i twarz spado.

B Eoy bykow i woslem a i ży
uicia każda twardeś odmieta
A tuk żwinem roztworzony, cżlon
fi dżgęce wdrawia.

C Eolę B. kowa i miodem a i
balsaniem/ nshytki chrobaki oczu
wdrawia. Sama też żółć na ra-
ny w vsu pomaga. A imich na i
ż. lcia koźlowa/ slimegori vlięza.
Dobra też na wżody czo bywaia
na siedzeniu.

D Eakież rany y blizny goji. A i

Est etiam albo talco w
k a młodego byczka a
k ronke żowg/ czo też
cze pżed rokiem/ albo
mało daley/ pctrimbywa Cieleci
Junecz y ias nka. Anstoteles pi-
te/ cze po roku Cieleci klesnie/ bo
nshy chley/ tedy beda ia iżeli a
nie replecie.

E Plinius. Żółć smół każdego
in miedza i żółć i kosa żag: ewa/
ed mietęza y napelnia. Nad mpe
naleysh jest cielecowy. Ley też ne-
lecy i sola starysh, no stuyw glo-
wne pcrnaga. A kiej w negach y
w cgl. nshy klesnie oddala.

L To albo Liska. Jest
zwierze chytre, osi ma
gesthe a cieple / ogon
masy. Contra Liska
nie dla mi sa ale dla stery, bo nie
so niczemu sie nie godzi / a bawicim
jest smierdega. ze / a zwlaszcza z ge-
by. Nad toz Lis wci wyzi co mu
sie nagedzi / zwlaszcza tego moze
i moc. Ale gdy sie na ciudie zdzo-
wie nasadza, rad sam ku siobu pr-
chadza.

A **C** Constantinus pisze. Gdy na
Liska gled przychodzi, tedy sie zde-
chym wczyni, y w walim si sie lezi
gebe odworzyni / a ezo wywie-
siwby / tedy pracy smrodliwy duch
z tego geby czuza, iako ku seirwu
do geby przi, lathata / Zafze on ia
nogi chwyta y pojyra.

B **C** Dluwa gdyby w nicy Liske v
warzone / odmitecja wpytki za-
thwardziakosci / Arctiki w czlon-
cech.

C **C** Zafte y w wodzie wwarz-
by ta / tustose zbierani / dobra kst
na bolnie w stawich.

D **C** Sadso rey z okykiem kosa-
czowym spuszczone, bolnie z bow
y rfu oddala.

E **C** Plucia icy w suse i stawi
puga / na dykancie barzo pema
gata.

F **C** Zaycia Lisc sa barzo goracie
y wilgetne / pomagaja na lutez y

na paraliz y zly sluzzone od mie-
ceja.

C A in lascja z winem kto ie pi-
te, zapalatego ku nabozenstu u do-
miedzy panicy.

Zalpa. Kret. Capitulum. 29.

X **C** Et est zwierze czar-
ne a nieczne slepe / v-
stancznie w ziemie mie-
ska / korzonkami sie zi-
wi. prcto tez ziemniakopa y w gore
wruca.

C Prech kreta spalonego / z bial-
ti m imichanby / przykladac na
trad / t. sth barzo dobre lekaistwo.

C Kretu t. z tego na glowe obli-
niata / dla porzhenia dobre jest
pomajowac.

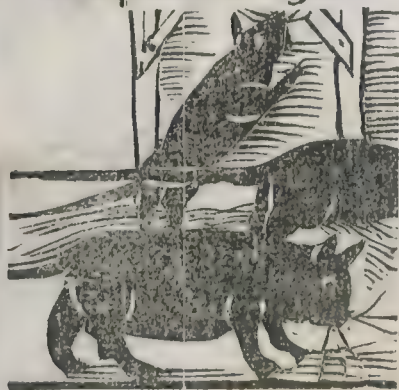
Q zvierzetch.

0 31 2140 pde. 17.05.2017, 17.05.2017
dobro jutro na filu. 20.05.2017
sagradila je v. 20.05.2017, 20.05.2017

[illegible]

32415. 58793.

Capitulum. 30.

Wys. Ta bestiola chle-
rada widzi, y wysylie
cio ludzie iedzi: poży-
wa / ku puscaniu far-
micy barzo chytro / dla stroy te-
wiele sie wazi y rzezi twarde prze-
(arpi).

Carpia.

2. Tym cłowu myśli wygania.
A czterdzięta z'asza zmierzana/
Myśli true.

C Plinius piſe. gdy moſgu Ła
ſicze go w twarog przymieſza / tedy.

na go syra myśli nigdy nie tyśaig
E Kiedy myśi obłupioną żywo
 pasci / tedy durgie z domu wygas
 nia, Zeż gdy ią wleśni albo egon
 vnie. Żywe srebro też myśi traci.
E Gdy dśiciecui sliny z vst cie=
 ka, tedy Myśi pieczoną dać mu z=
 iesc / bario na to pomaga.

E Krew myśła brodawski traci po
mażniacę ie.

E Non tãz i czebula i tluçjo-
ny na oblysiata ałon i poimaga.

E A gdy gi i kad: idem a i wo-
da miodowa pija, famicie wnet i
lamie / a dleciom jywot barzo o-
stwarza.

Kto nie może wody pubeżać/
dobrze mu siedzieć w ciepłej wo-
dzie / imysem gnoiem żagrzancy.

Lacerta. Gasse 107a

Capitulum. 31.

Dziędziła ksy robat o
czwor nog / Dgon y ie
dyt weżowi podobny /
farby zieloney, pod brzu-
chem żółtey. Pamięci
nie ma / pżeto też iay-
sta iey sedagdyte porzucione: samy
sie lega. Na lekarstwo iest barzo
dobry / a kchora ma wiecey pstro-
cin / to nalepza.

2 **T**ęto iey wżroł potwierdza /
Onop też iey zbiałkiem zmieszany
na bielmo pomaga, y swierzbieniu
oczu. Łatwiej wżroł czysci y barwie
dobry dawca. Włosom pod pachy
rosć niedopuszcza.

3 **W**ieso Jaszczorze ładowite
i p mżogęce / a ktoby i nie° pił,
miedzy sie mu bolęcy w tebył /
swierb / bołente głowy y oczu dacz-
mienie.

Kana. Zaba.

Capitulum. 32.

Sidoms. Zaby są ro-
zmagite. Jedny wodne
drugie błotne / drugie
lesne czo sie wchiracze
chowaja / drugie są żółte i
mnigie na listkach dżen /
dalęce / a ktore sic cży...

na ładowieże są. Sierpnia kyle-
życia Zaba żadna geby otworzyć
nie może ku ledzeniu ani ku piciu /
tak iż y lasty trudno iey geby ro-
(zdrzeć.

C Popioł Zaby w garncu ży-
wo spaloney i miodem zmieszany
albo smołą miedzy, na łysej gło-
wie włosy rodzi.

C Żeż iucha żaby na misce wa-
rdoney / na kibel pomaga.

C Kobaki ktore sie w cżłowieku
rodzą, Zabia zolecia zatracaja.

C Żeż popioł i Zabicy żółci na
żmnieże dobrze pż.

C Żeż popioł spaloney Zaby...

C Pomaga też bolęcy...

C Saba i solo...

C na / ...

O zwierzętach:

H Na boleńie żebow, woda rzeczy
ney żaby warzonej dobrze wsta wy
mywać/ tedy boleść przestawa.

J Wiesz żaby czo naopocze mie
sła/ zwłascza sadło iey, żeby lacz
no wysadza.

K Żeż zwierzęta gdy ią jedzą/ te
dy stare żeby druczą.

Scorpio.
wiadeł.

Niedź

Capitulum. 33.

Niedźwiadeł jest robak
ziemny/ postawę ma
ślagodną: tak by dźwio
czą/ ale w ognie ma
tadomite żądło ktorzym żatnie y
iad wpuszc.

J Gdy człowiek w kąsi/ lekarz
stwo jest popioł iego spalonego pić

z winem. Drużdy powiedały iże
samego z stukłszy na rane przyło-
żyć/ to iad wyciąga.

Palladius pise. Że gdy niekie
to niedźwiadełowi poszod domu
spali, tedy drużdy wpytęły i dow
wiekały.

Auicenna. Ślina człowieka
tępego niedźwiadełki zabija. A żod
kiew ta niedźwiadełowi jest przeciw
na/ tak iż gdyby kto nań iey wło-
żył/ tedy umiera. Żeż woda śniey
takież zabija.

Edy kto je ródkiw, tego dnia
niedźwiadeł choćbygo w kąsił nież
mu nieżaszkodzi.

Multipes. Stonog.
albo Wielonog.

Capitulum: 34.

En rokaſ i rzeçy gi-
mie ma / radzi ſie pod
wiadrem albo ſedem le-
ga gdzie woda ſtoży / a

gdy go tknie, tedy ſie w koſto ſtuli
E Gdy ſtuliſy gi i moçzem / po-
dniebienie ſobie kto maże / poma-
ga na żaduſnoſci. Takież gdy kto
gi ie / pomaga na idychawicze y czi
ni wolne oddychanie.

E Takież i winen pijac poma-
ga na żoſtę niemoç / albo kto ſtru-
dnoſcię wodę puſzcza.

Linea. Mol.

Capitulum. 35.

Nl teſt robaczeſ w ſa-
thach ſie legaczy gdy
dlugo wniciaciy wil
gothnoſci beda a na
wietrze gich nie przeſuſiaę.

E Gorzkie rzeçy a woniaę
czych Mole ſie wiaruę, a gdy wo-
da i nich ſaty kiopt, nietaſ rychło
Mole ſtręga.

E Przeto dobrze teſty w ſtręynie
miedzy ſaty kłaſe Chmiel / pioſyn
bobkowiy liſt, Cidrowy albo cypre-
ſowy / y inſze rzeçy thaſ owe ktore
nie telko ſat / ale y kragg od Moll
bronę.

Pediculus. Weſz.

Capitulum. 36.

O zwierzętach.

Dzwiedala iż wchłania
 się rodzi / a dżurka-
 mu przez skóre wypłazi /
 Albo też z potu / niecz-
 tego męcia / zwłascza w ludziach
 podróżnych.

A dia tego męcie częste / bath
 przedmientenie y opieranie / zwłasc-
 zja tych cdo się ciała tykaia, Wsi
 mnożenia niedopuszcza.

Dobrze jest podróżnym ludziom
 mieć żywe srebro vmorzone i oli-
 wa a i korzykiem zmieszanym / cia-
 ło pocierać / potym wżarai do sa-
 żnie przedsię: trzeć się mocno y dra-
 pać / to wilkoscie obytnie i kłopoty
 się wchłania: wycisnąć i ciała.

C Pysk też iż arsenik i rtęć v
 morzone / wchłania traci gdy stym chu-
 sty piora.

Puler.

Pchla.

Capitulum. 40.

Dchła od pchania rze-
 czone, bo gdy wstąpi ta
 koby igła zapchnął.
 Robaczek lichi, czarny
 a barzo prekli.

A Nalep: lekarstwo aby pchły
 niekzasy / piołynem na każdy nie-
 czej ciało pocierać tak sorowo / al-

bo nawarzyć wchłania go i oliwa.

C Woda i Oslu gdy po domu
 kropla / pchły gina, Zależ y wo-
 da i ruta warzona / pchły zabija.

C Gdyby kłopot nalał kółłowej
 krawie w dol / wlepać w domu,
 wchłania się Pchły do niego zbierają y
 pojdychają.

C Zależ się zbierają na dzie-
 wo Jezowym sadli m pomazane.

C Zależ brudy oleiowe / gdy nimi
 często po ziemi kroi, pchły zatra-
 cają.

C Zależ polnym kminem zwier-
 ciarzyć i wodą rozmieszany.

O zwierzętach. Koniec.

O Ptakoch rozmagi-
tych. Naprzód o Orle.

Aquilla.

Orzel.

Capitulum. 38.

Orzek między ptaki test
nameżnienysy n naswie
bodnienysy. Przeto też
krolew ptasim test we
żwan. Sibi sie na diżewie barzo
wysokiem/ na ktore żadna płodli-
wa bestia wleść nie może. Dzięci
swoglich barzo broni / a nigdy nie-
opuszcza/ aże kiedy samy sie bronić
moga/ a gdyby mu ie kto chelał je
brać/ dżiwną smiałośćią broni.
Wzrost mą barzo ostry tak iże też
w słoneże smiele może wpyrać/

Na czo theż Dzięci swote
i wyciągi/ oczyma ie ku słone-
gu i a sije podnoszą. A kżyony
sie patrzenia bromio/ oczym odra-
ciają. Żedy ie i gniazda wyrzuca
tafo nie godne rodu swego.

E gdy sie już Orzel i starcie ta-
iż patrzyć nie może/ thedy czo na-
wyszey pod obłoki wślata, a gory-
cioscią słoneczną sobie oczy wyci-
scia/ potym ślatają nagle w wo-
dzie czo nasłmnieyby sie żanarza,
żatym na gniazdo leci między dżie-
ci swe już dorosłe. Także leży tak-
by w gorącejcie / w tym że sie po-
ci aż i niego wshyć pierze stare opa-
da/ gdićż wiec dżeci ie żywiągo
aż i asie moc wśmie/ a w tym i a
sie odmłodnie.

Wczyni.

Eżółt orłowa oczom ciełącym a
albo oparżystym pomaga.

Eżółt orłowy a żółt i mło-
dem tarżącym żmieszany/ tśnosć
wzrostu przyswira oczym pomagując

Eżółt moż i winem żmiesz-
ny iakoby że thrzy lyfki dobre/ na
krolewstą niemoc pomaga.

Eżółt orłowy i rdow wyrwa-
ne, na bolenie biodr pomaga i pra-
wą nogę na prawą biodre przyswira
żawby/ a lewą takież na lewą.

O Ptaczęch.

Accipiter. Zastrżab.

Capitulum. 39.

sobie szuka na sniadanie / a choćby
mu sie onże ptwshy trafil / tedy ie-
mu dawa pokoy.

Beżynki.

C Zastrżab w rożaney wodce b
warżony / na wshytki niedostatk i o-
cju pomaga: gdy tą wodką wymy-
wa. Takież y gnoy tego i miodem
tardeczym przypkladac / też biele-
ma i ocju spadz / a wbrok przy-

(wraża.

C Sadlo też Zastrżabie i oliwa
i tluczone / na ocju pomaguiac /
daczemte ocju oddala.

Zastrżabi iest czwor ro-
dzay / miedzy ktoremi
też y frogulca polteja
ia. Ten ptak rychlo sie
etwoci a chede być roslonnie cho-
wan. Pierwszego roku malo może
suchwypchaniu, Trzeciego nalepszy
bywa. Chleb iemu iest trucina. Na
gorach sie wysokich rad sidi. Dnie
ci tego bywaia dobrze tlusthe y do-
brego mtesa serciem ptasim ktore
rchwyet: rad sie karmi. Piszg ten ie-
go obyczay gdy noc przychodzi.
Chwyta ptaka ktory mu sie nago-
dzi / a przed czask noc pod noga gi-
tzyma. Potymże przed wschodem
sionca idrowo wypuszcza a tufc

Anas.

Kaczka.

Capitulum. 40.

Kaczkę też ptak domo-
wy wlepsi kura: Sam
cią po kyggi poznać bo
na niey pierze żelone
miewa iakoby oboczyć iaki. Jesth
ptak barzo nieczysty Tak iż też gdi
sie dwa o jedne kaczkę zwadzą tak
dlugo sie z niey swalaia aże ią v-
moria. Kaczka iako skoro sie z iata
wylega/ wnet przeko biegaia / tak
iż by gum też matka i dechła/ chędy
ony samy sie pożywić mogą.
Kaczka na pierśiach telko smaczna
a nasyta. Mieso tej wychło obry-
dzi sie dla zbyt nich wilkosc/ wpa-
koż turzy wiecdey niż kurdę.

Ansfer.

Ges.

Capitulum. 41.

Wzypiti.

A Plinius. Krew kaczkowa bie-
gunke zastanawia.

B Dzikwa oniej rzeź potwieraia
kudy Kaczke na żywoty przyleży
czasu morzenia / tedy niemocz od-
chodzi/ a kaczka żydycha.

C Aulcenna. Kaczka goręca kuf-
nad inie bydle domow a mowa
tak iż kaczka rzeź kaczka a
goręca kaczka.

D Włos naprawia spermę i noży
a w zimratowaniu trafia się
kwa.

E Sadko kaczki nieprzytomne
boleśnie kładzie w śmierć.

E si są dwolatka, iedny
dłistie/ drugie domowe
dłistie wspani iednakiey
barwy, w iachaniu tak
sie kochala iż telko gdy iść chęca,
tedy siadaia / przeto ihez nigdy nie
sina/ ale we oniey rzeź kaczka.
Domowe iasie w olo sie pusi albo
odpoczywać niżli latać/ a niemaż
iadnego zwierzeia kaczki rzeź kaczka
człowieka iak rzeź kaczka. Dwa go-
tak dlugo trwa iż też nos w olo
sob n oż da samych ożli iak kaczka
a mowa iż bo iaci sie iaci kaczka
moje być.

Wzypiti.

O Ptaczach.

A Mleko Gesie ku strawnieniu
trudne jest. Sadło gesie każda da
twardziałość odmiecięża. Kospa-
dłe rany na wargach y na twarzy
goy. Chacież y i siadanie nog albo
twarzy od zimna. To wpytko czy-
ni dla słodkiej słuskości swej. Wpłie
ko theż bolente w vsu wsmierza / a
gdy go dofiem czebunym w vcho
wypuści / tedy wodę i nie° wypadia
a zwłascieża na bolente macieże nie
wiałam pomagaj

spiewaniem ludźi ku pracy pobu-
dza / a zaście cżuigcze pociecha kiedy
godziny dnia przypłc° spiewaniem
przepowiada. Przetoż rzeczou jest
posel dniow kichory godziny noczy
roblieją / a głos napominajcży
wypuścięża, a gdy ma spiewać: strid
dłamiście bije aby był ku spiewaniu
ochotniejszy.

Beżynki.

Gallus.

Kur.

Albo Kogut.

Capitulum. 42.

Kur albo Kogut jest
ptak domowy, którego
czelko samiego Lew sie
boj. Jest ptak ludziam
towarzyszli, kto i przed nocą swem

K Mleko Kogutle grubie ku stra-
wnieniu niżli kokosze / przeto nalepszy
są młodzi czo łepcze nie spiewają /
albo bardzo starzy / bo tacy subtel-
niejszy mleko mają ku kłóceniu.

K Jajca Kogutle dobre ku jedze-
niu / bo wnetż sie strawią y dobrą
krew mnożą.

K Jucha i Kura pomagają kiedy
żołądek dla wiatrow w nim zam-
kniętych boli.

K Jęzucha i Kura starego i pa-
protkę y i hanyżem na kolikę po-
magają.

K Móżg tego i winem wypity /
wpytkie morzenia oddala / y wiele
innych dżwonych rzeczy czyni.

K Na dychawicę bardzo dobre, y
tuczynszy Kura sfiarego / y dać go
gonić aż sie wkona / potym żciaw
by mu sije: wywnetżzyć / a nat-
kawby went pełno soli: zaście, także

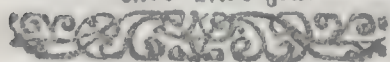
warzy w dziesiaci kwarth wody
bez wslipienia / aze do dwu kwarth
wywre / apligac to ciepło po ttoſſe
na noc i w iwarai / pomaga na dy
chawicę. Dzieniu y bołentu ſtha-
wow / y wiele inſzym niemociam.
To piſe Eufculapius.

piecy ſadzić w lichwie / nie dawniey,
ani poźdniey i nieſione / iedno oko-
ſo dziesiaci dni / bo ſtarſe / albo no
wſe poſpolite ſie każę. A iednak
lecie rychley kołoſ kureżeta wyle-
że niſzli zimie.

Gallina.

Kołoſ.

Albo Kwoćka.

Capitulum. 43.

Kołoſ albo Kwoćka
żona koguta: kto-
ra mu Jajęta nieſie
przez wſytek rok: wy-
ſtaſzy dwa krtęjęca kiedy ſłotić
ſtara. Kołoſ kiedy ſwogich iatecz
niewpleże / thedy niemocy ſwoie
miewa / przeto każda by rada naſie
działa. Jatecz pod kołoſ nale-

Beżynki.

E Ku iedzeniu kupa ieſty Kołoſ i
kura iępeże nie nieſie: niſzli ſtara.

Wteſo teſz icy głoſ czyſci.

E Sadło kur młodych wieczey B
żagrżewa niſzli ſtarych. A Kołoſy
nie tak ciepły, Wſakoż jna twar-
doſć ieżyſka pomaga.

E Watroba Kołoſa / iako y ka-
cza nalepſza ieſt w niey ſamey.

E Mózg teſz Kołoſy jaſtanawia D
krew i noſa ktoza i iatkania mo-
gu przychadza.

E Sadło teſz Kołoſe froſty i o-
czu ſpadza. A gnoy tey na noździ
przykładane / w egry vmarza.

E Kolana theż kołoſe i nogami B
ſpołem w roſole wwarzywſzy / na
bołenie ſiye powagaia: i oliwa a i
ocztę i ſluczone przykładaia.

Capo.

Kapłon.

Capitulum 44.

E III

O Ptaczęch.

Kaplon jest kogut kles-
niony / rzechley wtije/
bowiem sie niewypie-
ga ani wspiera. Ni-
czemu sie niegodzi telko do kuchnie
Powiedana tak, gdiby koguta we-
rzyć lata w klesnił / pochył dal mu
rosć do siedmi lat. Thedy w pepku
dależe mu sie kamień / kichory gdy
pocznie rość: Już on kur nigdy nie
pije. A ktoby gi przym sobie nosił / te
y mu sie piciu chcieć nie będzie.
Zomg ten kamień Electorius.

Beżynki.

- 1 **T** Kaplonie mięso miedzy inſze-
mi Ptaki nalepſze iſt y na mocz-
niepſze / krew dobra mnożęcie.
- 2 **T** Gdy Kaplona żywego roźdar-
y na iakieſkowięć iadowite wſę-
ęenie przyſkłada / thedy wſytek iad

w piciaga gdy tego częſto dſiałaia.
T Możg Kaploni nad inſze mo-
gi nalepſzy. Gdy giłto i winem pi-
ie / každy flux zaſtanawia.

T Skore twarda w tego pepku
gdy wſuſywy / a ſtwardy i wi-
nem kto pije / żołądek naprawia.

T Zucha i Kaplona za lekars-
stwo brana / żywoch odniekaja / y
wſytki wilkoſci a żwlaſzeja kolere
wygania.

T Pomaga też na zimniete czo-
ſie tedy owedy przydawa. Y na in-
e częſne niemocy. Też na odymante
żołądka / y na wſytkie bolenia ſta-
wów.

T Żość Kaplonaia Na oparſiſte
y ciekęcie oczu barzo dobra iſt.

T Też na zaćmienie y na ſtwar-
dzenie powiekow.

Galline owa. Kokoſze Zajeza.

Capitulum. 45.

Zajeza Kokoſze a kuro-
patwie nad inſze ſg na-
lepſze / a ponich kaczę /
aczkołwieć nie dobra
krew mnoża. Ale Zajeza inſzych
ptakow tak małych iako y wiel-

Kich na karmia nie są godne / teſko
ku lekarſtwu. Gieſie teſz iaycia ry-
chło obżydną a i wſt długo ſmier-
dzą / ale ony dwote przedzeczony y
ſperne mnoża y ku niewiaſtam po-
budzają. Żółtek Jaieczny teſt ſrde-
dniego ſagrzywiania / przeto ſie teſz
nie tak rychło ſtrawi / a krew z nie-
mieſt tak dobra iako i żółtku.
Potrzeba aby na lekarſtwa Jaj-
cia ſwieże były / bo ſtare nie ſą ta-
kiey mocy.

Rejynki.

A Białek Jaieczny ſładą w le-
karſtwa na kaſzde bolenie gbie nie
trzeba gnoienia. Jako na oczy al-
bo bolący ſona, albo teſz ſiedzenia
Żeż na kaſzde rany poſzkornie.

B Pomaga i białek na ſparze-
line ogni / albo okropu / Macza-
jąc w nim welne: przyſkładać.

C Żółtek lepał pęczony albo o-
warzony / moſe mieſzać w lekarſ-
twa wyſuſkające, tak i eż y na wrzo-
dy żapalone.

C Na ſparzeline wczynić Em-
plaſtr i żółtekow nowych / i roza-
nym Olejkiem / i woſciem tarze-
cym / i ſotem baranin.

C Żeż na to pomaga białek no-
wych Jaiecz i wodą babeżaną / y
i wodą Bań.

C Nabí. Jajcia ſwieże czyſtą
ſa karmia / a w krew ſie rychło o-
bracaia / a żółtek w nich natępy
teſt ale Jajcia. thwardo pęczone
teſt karmia gruba a lipka.

C Jajcia theż barzo pomagają
meżem ku gamratowaniu, a w ſa-
heża cebule a rdepe przy tym iadać

C Euſculap. Jaić kęſe na kaſz
dy bol oczu pomaga / ſam teſz bia-
łek w oczy wpuſzczony / ſiepanie o-
ſpoſaia.

C Eſale Jaić opalone z winem
albo z orzkiem wypitſy / wſyſk-
ciekac i ſi ſaſtanawia.

C Pieć żółtekow iaiecznych
ma dobrei ſyſtkom
pomaga krwawą

C Żółtek chłodzi / żółtek ſagrzywa

C Woble Jajcia miedzy

O Ptaczach.

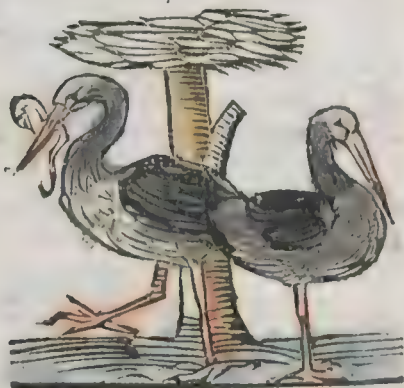
Eiconia.

Bocian.

Beżynki.

Capitulum. 46.

Bocian jest ptak luto-
sciw / bo gdy starym
bocianom strądziła wy-
padała / tedy młody
żywią je p żagrdawała / tak długo
aż gich strądziła moc wzięcia. A
tak on pilność ma Dzieci chowa-
tacz, to temu też żasie dzieci gdy sie
starzeje : oddawała. Stanu też
małżeńskie miedzi sobą pilno strze-
ga / bo gdy by mu samiec do in-
szego wstąpiła / tedy samiec poczuw-
szy to gdy przyleci. Nosim ją na o-
bie stronie przebijają / przeto gdy sie
to samiec przyda, natychmiast do
ciekaczej wody leci p omywa sie.

Kto młodego Bociana sie / te-
mu oczę do rok u cież nie bedą ani
(boleć.

Pepel Bocian przeciw każde-
mu iadowi pomaga. A pijacz gi i
winem, na rożmagile niemocy jest
lekarsztwo.

Gnoy Bocian i wodą pijacz
Na wielką niemotę pomaga.

Jest też drugi Bocianowrodzaj,
na grzbiecie wpytek czarny / a pod
brzuchem trochę białasy / ale taczę
nie legą sie przy ludzich, ale na ba-
(gnach.

Columbus. Gołąb

Capitulum. 47.

Goſab ieſtſh ptak barzo chedogi/ żadnego ſcir-
wu ani plugawey rze-
czy nie pożywiłaiący,
teſko ſamo czyſte ziarno. Rodząy
gich ieſt roſny. Jedni ſą czo pſch
czaliy roſ iapeża noſą kiedy iedno
ſą w cieple/ a karmią theż ſuſnq
małą. Drużdy teſko lecie/ ty żowq
dworowe goſebie. Drużdy ſą ieſni
a dżieży goſabkowite/ a ci ſą mniej
ſzy niſzli domowi. Każy rodząy go
lebitow iapeża cieſko ż noſi/ tak yż
dżiewieć kroć oſnie/ a gdy ſamica
nterpychło ż nieſie/ tedy iſą ſamiecż
(bije.

Goſebieſtha młode Lepſe ſą na
wioſne a na ieſien/ lecie albo żimie
nie tak dobre ku zdrowiu/ abowiemi
na ony czaſy żiarnem nawieczęy
(żywi.

Beżynki.

A Goſab żabity na każyde iado-
wite wſpaſzenie pomaga, gdy cieplo
bywa przypłożony.

B Krew Goſebia/ żwłaſzcża pod
ſtądydły wypuſzczona/ na oczy kr-
wawe barzo pomaga po troſcże w
paſzczaiący. Pomaga teży na po-
dogre na bolenie przyſſładaiać.

E Takież cieczenie krwawe ż noſa
żaſtanawia krore bywa ż napelnie-
nia możygu.

C Gnoy Goſebi dobry ieſtſh na-
bolenie ſtawow / takież y ku kłociu
wboſach. D na parchi teży pomaga
E Tenże gnoy ſwieży każyde bole-
nie rożmieleża/ a wilgotnoſci iſe
(wyoſuſa.

Palumb. Żyżwacz Capitulum. 48.

GŻyżwacz ieſtſh Goſab
ieſny/ ale wiecſzy niſzli
dżiki albo Domowy.
E i ptaczy ż przyrodze
nia barzo ſie miſiug / a wpaſkoż o
gniażdza ſpołem iſobq walcża, a ſo
bie ie odeymuiq. dwa kroć teſko do
roku po parze dżieci miwaiq, gdy
ktozemu towarżiſ iako żginie, tedy
iuz wiecſzy żadnego iſnego niema-
E y

O Ptaczech.

bywa/ale sam tak dostanie aże też
żgnie.

Wczynki.

C Mieso Grzywacza w oczcie v
warzone/ biegunkę dastanawia/ y
boienia wnętrza. Krew też na krwa-
we oczy pomaga.

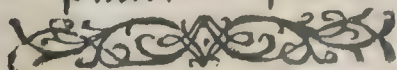
C Gnoy tego przeciw kamienio-
wi y boleści miechierza dobry testh
i tadyż tako test bob wielki.

C Renże gnoy lisate goi/ y wrze-
dzienicze czyrwone rożrywa przy-
łożony na wierzch.

C A gdy gi i miodem a i siemle-
niem lalanem sfluklpy / a strochą
oleiu zmiesza/ na każdą sparżelinę
pomaga.

C Łazież i winem a docztem pl-
ięci/ iadowite trudy wypgda.

Pauo. Paw.

Capitulum. 49.

D Aw testh ptak cudny,
a cudność mluwacy
na bygi y na piersiach
ma piorra barfirowey
barwy. Ogon ma dlugi/ ktori gdy
napięto patrzy ddiwując się: ro-
tacja/ ale gdy się nie chce ddiwo-
wać/ tedy łazie kije/ takież gdy na

swę nogi wędzić / ogon spuszcza.

C W noczy gdy oczuci a cudno-
ści swę dla ciemności oglądać nie
może/ tedy spytanie krzyczy przele-
knąwszy się a mniemając żeby cu-
dność swą stracił. Krzykiem też
smogim weże y wpyłki iadowite
robaki żagania, a gdy wżogre w-
lata/ iżnamie dawa deszczu przyśle-
go. Samicza aż po trzecim roku
dzieci miewa/ ktorzy łapczy gdy sa-
miec napędzie/ wypija/ y dzieci też
swych żnać nie chce/ aże cudność
pierza swęgo na nich pobaczy, cho-
dla żawisci a wżgardzenia dilała.

Wczynki.

C Zółc Pawa tako y kapłonta a
na żakrawienie oczu. Po- naga
też na żacmienie albo na śchw-
dżalose powiekow.

C Mieso tego twarde test ku stra

wieniu/ przeto też nie rychło wzie
ani sie zaśmierdnie.

E Gnoy też tego boleńie w gole-
niach przyłożony/ oddala.

to też takto do trzecz lat żywie/ acz
kolwiek samieja mało dłuży.

Wczynki.

Passer. Wrobl.

Capitulum. 50.

E Każdego Wrobla mięso nie- A
dobrze jest, wszakoz dla tego gorąco
sci kto chce dobre stroie mieć/ może
go pożywać.

E Takież aczkolwiek każde iayca B
zwłascza wroble ku gamratowa-
niu silną pomoc dawają.

E Popioł z gnoiu wroblego imto C
dem pić / albo i li ską albo ze-
dwie ma miodowey wody/ naprze-
ciwko wielkcy niemocy jest pomoc

E Gnoy też tego piegi z twarog D
spadza wmywając sie z nim, a kie-
dy gi tężeni smami roztworzy/
tedy brodawki spadza/ pomażutę

Wrobl jest dwoiaki, jeden
trcinny drugi domowy
A then między infemi
ptaki jest na goręth/ A
Ezokolwiek dije wnet strawi/ prze-
to też y gnoy tego swiecz barzo jest
zagriewający. W niektórych stro-
nach ten ptak cierpi wielka niemoc
a to sie iemu przydawa dla nasie-
nia bielonego korego pożywa,
żywi sie iako może/ ziarniem/ mu-
chami/ y infemi robakami. Bar-
do jest zbytni w gamraciwie. Prze-

Perdix. Kuropatwa.

Capitulum. 51.

Kuropatwa aczkolwie A
ptak w niektórych rbe-
czach jest chythry/ ale
w thym głupi iże gdy
głowe skisje/ mintema aby w chyth-
kcy niewidziano/ a gdisama niko-
nie wcdzi/ mintema iżby tepecz nise
niewidzial.

O Ptaczach.

Gdy też ianęza swe potraci/ wtedy
radzie kradnie y wyleże/ wpażoż
sięgo mały żył ma/ bo ony dzieci
iako storo glos oney matki uslyszą
i y sie k niego zbiegają/ a także o-
ni cjo wyleże praczą wpytke traci

Beżynki.

A Kuropatkiwie mleso nad inke
takie lesne na smaczniejszy jest y
na zdrowie/ zwłascza pierś y czło-
wi wierzchnie ti smaczne są/ ale spo-
dnie nie tak.

B Plinius pisze iż Kuropatwa ni-
gdy nie wije / albo prawie kłuska
nie będzie.

C Jół Kuropatkiwy taką ma
moc iako y parowa, przeto dobra
jest na cięgiące oczę. A i miodem
i mleszana/ wódek przywraca w o-
czi wypuszczając.

C Wątrobie i niey uszytychy
detrzeć dobrze/ a w picu dawać
ku wielkiej niemocy jest lekarstwo

C Zucha i Kuropatki/ potwier-
dza żołądek. Theż przeciw wielkiej
niemocy pomocy dawa.

Gawron.

Capitulum. 52.

Gawron jest ptak czar-
ny wpytek/ roku wro-
niego, telko iż mniejsi
siedli sie na wysokich
drzewach wpospolstwie tak iż na ie-
dnem drzewie kielonascie gniazdo be-
dzie. Matka theż Gawroni spólną
próżnią a lutość/ tak iż go-
dne-
mu dzieci biorą/ wpytę sie blata
iż iakoby żalując a chęćce bronić

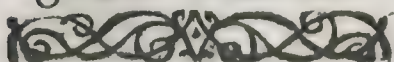

Beżynki.

nim leżący bone^o zapędzenia tym
mocznicy wderzył piersiami.

- A** **C** Gawron ninacz pożyteczny
nie jest. Dzieci tylko jego mięso ku
leczeniu i wloszeja odartki ie i storz
- B** **C** Gdy gawroni pojdzie i paszwy
lataja, znamie jest ptenc iz wychlo
żima przestanie.

Falco. Sokol.

Capitulum. 53.

Sokol jest ptak wzrost
maiejszy ostrej w lata
niu barzo gwałtowny
Moc iego wsiytka w
piersiach a wstrzislach. przeto gdy
mija na taki^o ptaka puscic/ musi
go nie rychlo wkazac az troche o-
depdzie/ aby sokol tym przeciecy za

Beżynki.

C Albertus piše. gdyby Sokol
nie mogl layna żrucic/ tedy mu
dać i iesc żolc kogutowa/ albo wa-
rsone białe sliaki.

C Zasię kiedyby Sokol barzo
miał łazę/ dayć mu troche pię so-
ku bielonowego/ a gebe mu w nim
rozmaczaj.

C Gdyby wu sie zlamala kosc w
nogie albo w strzydło/ obwiąż je
mu Aloe ciepło przilozymy/ a nie
ruszaj tak przed dzień y przed noc.

C Zeż na to wwarzymy w osete
gnoiu kurzego/ okładajć mu ge-
sto a ciepło obwieczuac.

C Na thoż dawin troche Aloe i
prochem opichowym miedzy serca
małych ptakow/ dayć im i iesc.

Cuculus. Kufolka.

Capitulum. 54.

Kufolka. Ptak ten od
spiewania tak wzwian
bowiem inacygo nie
wmię odmienic/ ale i a-
nże jednako powtarza. Tęcza

O Ptaczęch.

Żule sie telko na włosie a na przod
ku latka. Zayęza swote w czubem
gniazdzie poskłada/ tako v trecinie
go wrobla albo v piegzy/ tedy gdy
sie wyleże drugim ptaszetam kar-
mią wychwyta łakomością swą/
a także rychley tije. Widząc thó
ptaszek onych dzieci/ tey sie czudno
ści dziwuje a kochając sie w niey
cym pilniey ię karmi/ aż ona ku-
łaska gdy potym wroście Na osta-
tek ptasza onego czo ię karmić o-
statnie. Nalazłszy sobie łame w zie-
mi albo dup w drzewie/ tam sobie
nanosi czynby sie ciałę żmje prze-
żmija. Potym czynąc niedaleko
żmimo/ wlatkła w one łami tham
sie wyszła i puzia osłubie/ thaję
tey drugi nawałta, ię gdy namie-
ka żmja prądzie/ widać ciępla/ ho
w onogim piachu bodzi sie żmja.

Wyni.

Plinius pise bismna rież o fu
kolcie ię gdy ię łopim sy was sy
baci tamże sobie wawu łope ofi-
pli/ pochywize w piasec pod noga
wykopawszy gdy po wawu łopie
sie/ tham żadna pchła do roku nie
Cpostogi.

Enay kulkosy w nuni wa-
rżony pługę/ na wlganie pła w
belliego pomagą.

Alauda. Skowronek.

Expitulum. 55.

Skowronek testy Ptak
maly/ na gbowie ma
czubek ale nie wlatki/
Widzi ptaki polnami
y testami napierw ku Wiosnie
płwac poczyna. Ciedząc na zie

mi rzadko spiewa / ale wyssicy wi-
gore wżlatatacz / rozliczne spiewa-
nie wytwarza / a ku dośu iako ka-
mien żłatule spiewaiać. Gdy theż
Skowronek spiewa, tedy dzień po-
godny bywa / bo chmurnego czasu
żarpe młczy.

vczynki.

A Wiesz Skowronkowe żywot za-
twierdza. Ale ucha z niego żywot
odmickęza y otwacza.

Noctua. Sówka

Capitulum. 56.

Estż plaf
rodu / na f
bo ne
ludc
ka. Cżasem też

pija. Wnoczy sobie prżynienia su-
ka. Kawkam / gościbiem / y wroblō
iayęza wypija. Acż kółwie y mi by
chwyta w noczy gđcie moze. Prze-
to też Kawki nanie walcę, a gđcie
moga iayęza tej też wodnie wypia-
iać / a gdy samey iako moga po-
żyć / tedy ię osłubę / y w bytęzy mi
placęzy ię w mienawisci maia.

vczynki.

C Krew tej Sówki barzo poma-
ga na dychawicę. Żhakież ucha y
miesz z nęcy.

C Sercę tej Sówki gdy kęso
prżyloży nlewieście spięcięzy do bo-
ku lewego / tedy sama na sie powie-
czokółwiek vczynila.

C Nogę they Sówki spalirfy z
bablę / thedy on proch wżę wypę-
dza posypując gđciebykółwie byli.

C Popioł z ocęzy guch spalonych
gdyby z białkiem żmichau by w o-
cęzy wypiscl / tedy wrokl naprawia.

C Żakież też popioł balonym po-
maga / glone pomażując.

Sirundo. Zaskotka.

O Ptaczek.

pla aby sie dobrze trzymalo. Jest
też pchapel czynny, Do iako skoro
switać poczyna / tedy ona spiewa /
A ludzie ku pracy obudza. Gdyby
Zastoleciu oczy byly wyjec / tedy
zastie drugie narasta / a to czynia
stare Zastolki ziele Gledionia im
na oczy przykladajac. A przeto Za-
stolki tego ziele moc oczom barzo
pozyteczna ludzom wksaly.

Beżynki.

Zastolek rodząy test nie
teden / niektoze są czo-
sie w domkach legą / ty
są czarne a pod gar-
lem throche czerwone. Drugie sie
przybłonach w oknach siadą, ty są
też czarne a pod brzuchem prawie
białe. Drugie sie legą w skalach al-
bo w górach przytopych / a ty żową
grzebiastych. Ależkolwiek też rodzą
te różne są w postawie y w wielko-
ści / wpałos wbytki tedne nathure
maia.

Zastolki dwole do roku łapczą mte
waia / ale pierwsze iż barzo rane by-
waia / i jestho sie od zimna psuia,
Ale wtore ty dochodzą y wylegają
sie. Mała test w ciełe Zastolka, ale
w sprawach swogich misterna /
sie płażute w budowaniu.

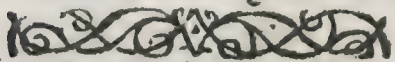
Gdyby kto Zastolek roddark na
ichodzie pierwsze kriczyca po wy-
leżeniu / tedy w nim naydzie dwa
kamylki, Jeden kudoziemni a drugi
ku złemu iako na czary. A Zastole
to ktore kamieni ma: potim poznac
testli sie do dziury w gniazdie ge-
bra, bowiemto ktore kamienia
nie nosi / badziem sie ku dziurze o-
brać.

Zenże kamylk zawiazany w sto-
rże wolowey albo w telenich / wiel-
ka niemoc oddala gdy na lewym
ramieniu cierpiacey przywiezula.

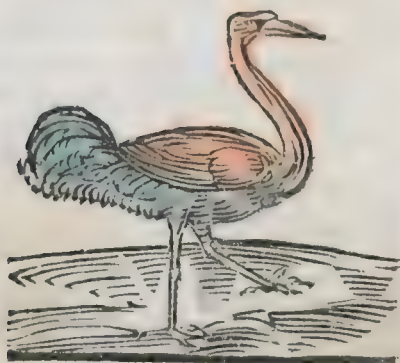
Popiol Zastolek spalonych i
n zmiechawszy, na zaćmienie
omaga oczy pomazujac
inogor i na bolenie w
i spuchle leczy.
i czyni / proch k

D Enoy zastoleczy, bielmo i o-
cju spodia, Ale na oczu zdrowie: nie
dobri iust. Tenze gnoy wwarzony, i
winem pihaci / iust przeciw wstapi-
niu p'a wscieklego.

Grus. Zoraw.

Capitulum. 58.

Draw pihak wspanisty,
a dobrze bacznij, bo gdy
oni leca: wodza sobie o-
bieraja, ktoremu sa po-
sluszni / tenze tez gdy drudzy spia a
głowy pod strydla skryja: Sam
czule podniosly głowe a kamyl w
nodze trzymajacy, Tak iże gdyby
porzyl spać / tedy mu kamyl wypa-
da, a on za tym wnet przecieca, a
gdyby na nie taka trwoga przyšla
a tedy on czujny wshytki krzykiem
swogim przebudza, A te straza wie-
dem po sobie miewaja. Za: ieh gdy

ku pastwie na ziemie leca / wtedy
woda glich podniesiona głowa pil-
no strzeze aże sie drudzy naiedia.
Czasem tez sami i soba waleza ro-
ta na rote, Tak barzo iż ie they re-
kami moze pochwytać.

E Mieso Zorawie, iesth grube a
trudne ku strawieniu / a czyni krew
p wilkosc i Melankoliję w ciele-
(wiece).

A przetho kto chce Zorawia
iść / ma go zabitych dacth albo trzi-
zimie chorac, A lecie dacth albo p-
dwa nizli gi ma iść.

E Zolc Zorawia, iest ciepla i sub-
telna. Gdy ja ktho w nos wpušcja
i wodka biowa / pomaga od para-
liza / a czyni lektanie ku kichaniu.

Merula. Drozd.

Capitulum. 59.

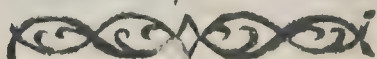

O Ptaczach.

Drożdż jest stworz i baro
potem żółciele/ten na
Wiosne w śpiewaniu
swoim dziwne tenor
wypuścza tak iż też cżłowieczego
śpiewania barzo nasładuje/ Na
żime mileży albo telko pista, Gdy
bywa w domu chowanp. Nad swe
przrodzenie mieso iada a tym tra
phniey śpiewa/ rad sie kapie a no
sem piołka wkłada. **C** Alber. pisze
gdy by pierze Drożdżowe i prawe
skrzydła posród domu zawiesil na
nici cżprwoney, ktoraby te pierze nie
nie robiono / thedy w onym domu
żadny nie bedzie mogl spać.

C Enoy też drożdżowy cżoby tel
ko iż iadł: i ochstem roztarłszy, mo
phea y trad cżarny spądza. Takie
plegi wyczyszcza.

Nocticorax. Lelek.

Capitulum. 60.

E go ptaka dudy k
tem koniecznym żowg, iż
w noccy wiecey latha
pastwy szukać, A kie
dyby we dnie latał/ tedyby go du
dy ptaczy odarłi, A gdy w noccy
leżąc krzyje, tedy śmierć cżłowie
cż na onym miejscu opowiada,
Ten tak sie słowica chroń, iż też dżie
ci swoje i gniazdem około krza za
cieniem obnosi albo obracze/ bo
na słowice patrzeć nie może / Ale
im na ciemnicyba noc, tym lepiey
widzi y cżesciey latha, Ma nos ta
ko frogulec/ oczy żółte tak o sowa
nogi grube ma a sam cżarny iako
krul.

C Mieso Łelkowe powietrzem **A**
zabitym, jest barzo zdrowe.

C Drog tego i winem warzony **B**
pijąc albo skarmiać iedząc, na bo
lenie głowy barzo pomaga.

C Japcza tego kthoby przez trzy **E**
dni i winem pił, Thedy mu pijani
stwo y opilstwo omierźnie.

Pica. Grota.

Capitulum. 61.

Est ptak biały y cżarny
przrodzenia ciepłego, ie
syt ma spoki/ kthorim
theż y cżłowieczę słowa
wythwarza: gdy ie cżęsiho słycha,

Gniazdo swoje wnątrż ziemią na
pełnia dla wiatru żwienienia. A i-
wierzechu ostryem cierniem zakrywa
w ktorim dwie dziurze ma / jedną
głowe a drugą ogon wypłada.

A E Sroka na to nalepła, iż gdyte
się wsiadł w ogrodzie / tedy tam pil-
nie strzeże, tak iż ktokolwiekby tam
wyniósł chciał / tedy go swem rze-
gotaniem wydawa.

B Tak też chytra, iżę gdy baczy
czego w domu śnieznego czego mia-
ła wziąć / pierwej rzęgoceże testliby
kto wybieżał : aby ten tak pothym
bierzący nie dostał.

C Wtęso srocząt młodych dobre
jęść dla naprawienia wrota / ale te
trzeba obłupić by richley wzięły
Turtur. Synogarlica

Synogarlica jest ptak
hart, gołębia mniejszy
Czystość tak młuiący
iż gdy raz swego towa-
rzysha straci, już nigdy ż żadnym
inym się nie złacza, w Lesie rada
mieszka a ludzkiego thowarzystwa
się strzeże, Na zimie niektore w cie-
płe strony zalatają, Niektore zsta-
ją czo ku zachowawcu młodych
ga mieć / bowiem we pramie p-
chyniałych albo wduploch : osłubst-
się ż pierza, tam się krąją / ażę dąs-
na wiosnę mylatają. Ten ptak
żadnemu inemu nie płodzi / a od
innych krzywde stronić cierpi / ż-
wi się ziarniem albo owocem drze-
wnym (tak o y grzywacz) Żwie też
do pletnasie lat, tak o y gołab (gdy
ten nie żabija)

T Trzy kroć przez lato płod mł-
wa / a wospolicie po trój kupa ż-
si / ale też o parę wyłoga.

D U

O ptaczęch.

Kto chce rychło Synogarlicze wtuczyć/ tedy ią trzeba w ciemnem mieszkaniu chować a nie cześko y nich bywać.

BKrew Synogarlicze ciepła: pomaga przeciw boleniu w osu/ pomaga też na oczu krwawe, Zwłaszcza krew z prawego skrzydła.

E Takieś y gnoy ley/ bielmo na oczu wypieć ią y spądia.

Bpupa. Duda.

Capitulum. 63.

Duda jest ptak mały: czu na głowie (jest czudny) ale smrodliwy a plugawy/ bo w czło wleczem słynie rad pić ię, a smierdzącem sie gnotem pastwi. Dzieci tego gdy widzą rodzice swoje sta-

re a zandłone/ tedy stare pierze wystrubaia i nuch/ a pod skrzydły swoimi je zagrzebiaia. Na oczu gich dychaia a lekarstwyem pomazuią aże iasie wirok y dupełne zdrowie weźmą. Także rodzicom swogim spólną posługę oddawaia.

Pitagoras piše. Gdybyś rwił Dudkowi głowę człowieka spiącego pomazał/ tedy miewa czarotwście a strasliwie widzenie.

Pierze tego włożone na głowę człowiekowi, oddala Sode, to jest bolenie głowy.

Jesyl też tego zawieszom na tym kto rychło przepomina/ barzo ku pamięci pomaga.

Bultur. Sep.

Capitulum. 64.

A Epieſt ptak czarny a leniwego latania, a to dla wielkoſci ſwoy. Zywie az do ſta lat / then ptak aczkolwiek muſem żyw, wpaſoſam żadney rzeczy nie zabije / ale gotowo ſciwcu czeſka / a przeto też dalekich ſtron przełataią gdiſciw cziw. A gdy ma być bitwa taka albo porażka inamienita / tedy oni ſa wyſtępiem lathatą. Powiedzą iże ſie poczyńaia Sepowie y rodzą telko z pochyłowania, A gdy już dſieci ma / tedy gim żay żrby gdy tluſciatą, bo ſam ieſt ptak głodny y chudy / a przeto telko tym ie karmi cdo ſam nie z ije, A niſi la tać poczyńa: z gniazda ie wyrzuca, Nad ſiada y leże ſie na wyſokich drzewach, bo mu żłecie barzo trudo wſciec dla ciekhoſci ciała. A gdy ſie już Sep ſtarie / tedy mu ſie wierzchni nos pod ſpod ſkrzywi iż żadney rzezy veń wſiag nie moze / a tak że ſam od głodu idycha.

B Wonia Sepowych pior ſpaſonych / weże z domu wygania.

C Serce tego w proch wtarte, że kwią przeż dſieſeć dni piżę / wielka niemoc oddała.

C Krew te z ſoſtem haſity na oty puchajacz / wſroł naprawia.

C Sadło u na bolenie ocy po maga / też y bolenie z jyl oddała.

C Podkurżante gnoiu ſepiezo /

wywodzi Secundine: to ieſt ſoży ſto wſtozem dſecie teży w żywo cie Boſe też z wodą rozmieſzana, biel mo z ocu ſpadia.

Vespertilio. Nictoperz

Capitulum. 65.

Nictoperz ieſt myſ la-
taia cza. ſkrzydła ma-
ciacz z błonek / między
ktoremi y nogi ſą wro-
ſe / głowa y wſpętko inſe tak o
myſy. Swiathła ſłonecznego nie
rad widzi / przeto też telko w nocny
lata paſtwy ſobie huſatacz. A oſi
ſie nie z taiecz tak o ptacz / ale tak o
inſe myſy albo diemne zwierſetaz
ktore telko lataniem przechodzi.

C Krew Nictoperzowa, wſoſom
roſnąc nie dopuſzcza: gdy ią gdiſe
pomaże. W moczu tego ieſt moc

O ptaczcech.

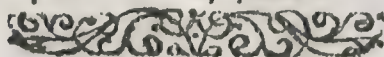
ośleraiacza y żagrzewaiacza.

C Młodz tego z miodem zmiecha-
ny / pomaga na oczu: gdy sie napie-
wcy cieczi gima.

D Popioł z nietoperza, wkrót na
prawia y bielmo spada.

E Masz z Nietoperza / piersiam
rośc nie dopuszcza v dółce: gdy
nią za młodu porażnie (ale starey
niez nie pomoże)

Alpis. Pżeżola.

Capitulum. 66.

B Żola jest robaczek śla-
cheryn a latający. Dla
żabki tak o mśe zwierze
ta / wśakoh niemu nie-
kasa: teko żadlem pcha / w ktorzym
jest wpytka ny obrona. Jesth roba-
czek chędogi a w dobrej woni rad
sie tocha caczkośmić wiatru w sie

żadnego nie w puszcza)

Żhen robał nieiało jest rozumny,
Abowiem Krola sobie wybieraia
ktore młuią y posłuchaią / a pod
nieiakiem prawem swym przygo-
dżonym żyw: tak iż nigdy sie bo-
la nie wyroią, aż gich krol pierwey
wpleci: ktoremu wpytki służą.

W robocie tak sie sprawuią: iż nie
wpytki tedne rzecz robią / ale nie
ktore kwiatki noszą wże żakłada-
ią / drugie materiją na wost spra-
wuią, drugie plastru buduią, drugie
wody dodawaią. Żaka chętwość y
posługa: iż iedna chęć być nad dru-
gą swoje ochotność krolowi okazu-
(iacz.

Dwoie rzecz Pżeżolę sprawuią A
barzo pożyteczną, Miod y Wosł.

Miod.

Miod dla swej chętosci
acz sie żiada / wśakoh
nigdy nie żmarża. Jest
śol z rosy Niebieskiej,
ktori pżeżolę żbieraią czasow pogo-
dných: ż kwiatkow woniających,
A przeto też ma w sobie moc: wie-
le żioł / dla tego y na wśelką nie-
moc w każde lekarstwo może gi-
mieścić.

C Miod na rany smrodliwe po-
мага, Żeżu żacmentie oddala:
pżeż. 14. dni pomażuiąć / albo
plastr pżykładać.

E Gardla wympywanie snim/ra-
ny czyniacze sie w nim : goij. Zh-
respading warg leczy. Zrine po-
rusa/ y żywot odmiełcza.

D Kapiłaczym pomaga, ładowite
włpente leczy/ też kogo pies wscie-
kły v ije: wzdrowia.

E Na rany chytne ā głebokie:
barzo pomaga, Pluciam y wpye-
klem cizonkom wnetrznym: niewy-
mowne iest lekarstwo.

I Miod warzony/ na rozsiada-
nie nog albo skoni: barzo pomaga,
Zakieś i hanyżem warzony, poma-
żować parczy: goij ie.

G A gdy go i sola imieśhawby w
wby wpuszcza/ tedy wbytko piska-
nie y żywotienie tam przestawa. A
gdy tym głowe pomaże/ tedy wby
y gndy wygladza.

H Gdy dzieciom roścące żeby po-
mażue/ tedy rosta bez boleści. Za-
kieś dniega leczy: i oczem żeby
wymywał.

Wost.

Ost iest lekarstwo:
mazać środok miedzi
zagrzaniem ā ożi-
bianiem: miedzy wysu-
hanie ā odwilżaniem/ ā przecho-
iest rzeć nicia o trawicząc nie po-
żywaiąc go) ale i wierzchu przy-
kladając. Nalepszy wost bywa tro-
che czerwonony czysto od bzdur: ā w
lehorim iest nicia k miodowa wo-

nia. Po nim blasz ma miejsce.

E Wost odmiełcza wbytki bo-
laczki/ y na cieśłosci piersi poma-
ga: i olejkiem Siołkowym przikla-
dać. Wzododm żebranie czyni
żyły y rany odmiełcza.

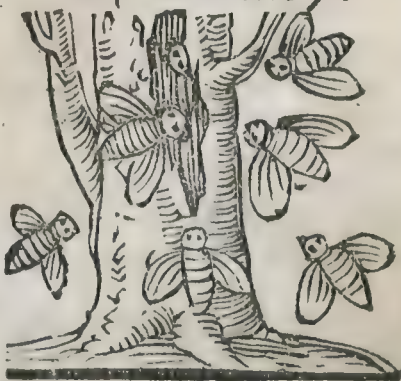
E Ależkolwiek iest wost materia i
wierżnich emplastrow, Wpat je
gdy i niego weźni takoby dżesieć
żiarnek konopnych ā wypije / tedy
na wbytki rany wzododm wnetr-
nych: pomaga.

E Emplastr też wostowy/ mleku
w piersiach y niewiast y siadać sie
nie dopuszcza. Zakieś y rany od nie-
go narasta.

E Pospolicie każdy Wost mo-
ma odmiełczania / wysuszenia y
narastania i nienagla.

Vespa. Vssa.

Capitulum. 67.

O ptaczecy.

Dssa test robał żadła
tadowite°. Powiadaia
iże sie rodzi z sciernu o
slowego, Jako beżniel
z Mulego, Sirsien z konstiego/ a
Phejola z wolowe° sciernu, Wsja
też w tych stronach gdiel Dslow
niemaj ani Mulo w musz sie ro-
dziel inaczej gdy y Phejoly v nas
nie z miesa pochodzą. Dssa stara
lupiej z siebie z sepmuie a tak sie od-
mladia. Lega sie Dssy w gestwi-
nie wzgore na drzewie/ a maia też
w gzie z wosku ale nie test taki iako
Phejeli. Gdyż Sirsienie z blotha
sobie gniazda dzialata, w murie al-
bo w drzewie wyprochnialem. Zy-
wi sie Dssa wysysaniem owoczu,
gnoliu albo też y miesa takiego/ al-
bo z pokarmu innych zwierzat.

E Gdy Dssa vtonie/ tedy posy-
pana solą: ożywie, Jako y Mucha
od popiołu. Sirsienie y Dssy ja-
dnego krola nie maia/ przeto też
wiele z tego na nie przychadza/ be-
cja mteśniej niżli phejoly, zwlasz-
cja gdy są w iarnach swogich, A
mirod gich ludzicm sie nie godzi.

E Dssa albo phejola gdy vłazi,
thedy bywa spuchnienie gorzkie a
czyrwone/ a żadło gich tam żesta
nie gdiel zapchną.

D Czajem też on ko° vliedzą, po-
czenie miewa/ y ciantenie na wna-
czu.

E Przeciw temu iadowi offi albo
phejoly/ dobrze test emplastr z po-
tem zwiercianego na bolenie przy-
kladac.

E Żakich emplastr z tiscia polne° z
siazu/ bol ten oddala.

E Żeż bobek Kozimyciąga iad
gdiel Dssa vłazi.

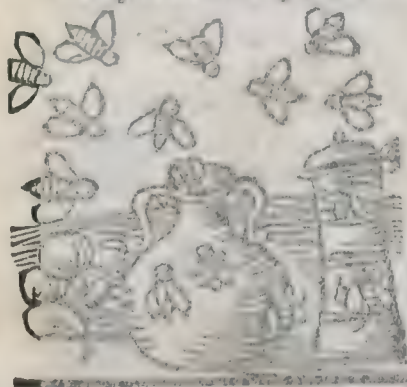
E Żeż emplastr z miodu, z ocetka
y z soli/ test dobri na to.

E Żakich na to pomaga okiel z
bobkow.

Musee.

Muchy.

Capitulum, 68.

Dssa test robał łom-
fien iako y phejola be-
czyrwone test. Rodzi sie
z mugawich ułgetno
sci y tam też gdiel tal pługawo-
rada mija, Wia theż żadło iako

pbejola/ ktorzym przyelaga wilko-
sci: kiedy pyje albo i sie nieczy/ tym
tez z gadlem szczyta i krew wysysa
mucha swiatlo rada widzi a w o-
czy mu chodzie nie umie. Cieplo tez
rada miluje.

B **C** Alucenna. Muchy zabija ar-
senicum: gdy i nim iaciny kase mile
czney nawarza/ tedy slozo mucha
zakusi/ tedy idycha.

E **C** Zabija te tez dym z kadzidla p-
tegoz Arsenica kurzenie. Zhakich
woda warzacz chebo czarny a niq
kroplacz.

D **C** Zalkiez muchy gina gdzie w kro-
pem kropia nawarzynsy listu bio-
wego.

E **C** Muchy pomagala na bolente
oczu y na porutki/ A gdy te spali
a portol i miodem zmieszawsy na
miesze oblysiate pomagale/ tedy
wlosy narasta.

Eulex. **Romor.**

Capitulum. 69.

A **X** Omor test robaczek la-
to y mucha maluczki,
spiera sampe kiedy leci
wnatrz wpytel test pro-
dy/ z adlo ma dluze a estie ko-
rum store czlonieczq albo dwierze
edq przychyla/ a talze nim iakoby

Zrostka krew wysysa. Na kwasne
rzeczy wazy/ o slodkie niec nie dba
swiatlo tak rad widzi: tez okolo
swiece lataiaa: cze sto sie ozeja.

C Na wypedzenie komorow: oku-
rzenie zmiat zmywacz albo trocina
mielona: woci/ albo smolnem su-
czym bo krowiaczem albo li-
stem czypysowem.

C Na cho tez pomaga/ kroplacz
woda cio w niej warza wil-
zy groch albo rute z piozynem.

C Zalkiez kroplacz woda siareja-
na albo i bagna warionego.

O Ribach.

**Suż kriegi są o Ptha-
loch/ Teraz sie počy-
naia o Ribach.**

Jako powietrze jest okraszone Pta-
k: kthorzy mogą żyć na powietrzu
latając. Tak też woda jest okra-
szona Ribami: kthore w wodzie ży-
wią pływając. A tho wypisemy
porządek przed Capitula: Do czego tu
naszemu użytkowi godnego oba-
czymy. A zwłaszcza tu należy mo-
wie przyrodzoney.

Anguilla. Regorj.

Capitulum. 7.

Regorj jest rzeżon od
węża/ przeto iże k nio-
mu podobien jest. Pi-
je Jido. iż sie rodzi

ziemie slistley/ a przeto jest sam sli-
sti/ iako go mocno slistar: tako sie
wiecej wydzieta. Ale podobney
jest iż sie rodzi i slistosci drugich we-
gorzy: gdyż nie ma różności w swo-
jim rożniam: ani płęć męska ani
niewieścia w nich może być pozna-
na, Jako o tym piše Vinc. o na-
turie Ribey.

C Plin. Gdy ie počnie natura
rupać albo pobudzać ku płodu: nie
moia nasienia ani taicę: i kad by
był płod wypuszczone/ thedy sie tra-
w ciastych miejscach/ albo na ka-
mieniu/ albo na twardey ziemi/ a
tamo zostawiają slistosc gestha y
slistą: z kthorey sie drugie rodzą.

Wiek jest iego. 8. lat/ może mies-
kać y być żyw przez wody gdy jest
wiatr od południa: 6. dni. Wieksta
w modzie czystey ciełacze/ w me-
tney nie może mieskać. Żywie rib-
kami drobnymi.

C Wiesz iego pierwey musi piec
dobrze/ potym dobrze warzyć: tako
mieso stopowe.

C Regorj kiedy bedzie w winie
zmierzony/ kto ono wino pije: pra-
gnienie odcymuje.

C Sadło iego dobre jest gdy kto
kthore wsiy ma/ tedy thego sadła w
puszczając w wsiy: rozpuszczay na
łonie. u albo y ognia lekkiego.

Allec.

Eledz.

Capitulum. 71.

21

Eledz iesth riba morzka
tako pisze then Isido.
o przyrodzeniu rzeczy
gich. Kozdy rodzay ri-
bi ma swoje miejsce na ktorzym sie
lepicy chowa: tak sledz lepicy siecho-
wa w Morzu zachodnymy w mie-
dzy ziemney, Jako miedzy bryta-
niya a miedzy niemieccka ziemią.
Zo pisze Plin. y Acto. w kryegach
o rzeczach przyrodzonych. Jest lep-
sy tych kryegach: poczawszy od
Sirpnia aze do E. rudna. Gdy
swiezy iest / tedy barzo smaczny, A
w soli dlugo moze byc: dluzey nizli
insze ryby, Ten sam woda zywy / a
przez wody zywe na mniocy nie moze
Dzay gich takoby swieczki swieczki

w noczy, Stadem wielkiem cho-
dzi: mocima sie ku instem rybami.
Zhako ie obaczaja rybithwi. Nad-
nimi bywa zarza gdzie sychota albo
ida, A gdy zimie / tedy ida w gle-
bokosci morzkie.

Edy ktho ma swierzb na pier-
siach / tedy rozerzngawszy go po-
dluski: y przyploz na on swierzb / a
przestante.

Edy kogo z ije ptes, albo smol
morzki / thakiesi oblozyc niemc: nie
dopuszaja iadu.

Aranea marina.

Patyk morzki.

Capitulum. 72.

Pisze Autenna, ize Pa-
tyk Morzki iesth podo-
bny ku niedzwiedzkowi
Isido. Patyk iesth riba

21

O ribach.

możka rzeżona tak: iż wchem bi-
te/ bo ma na końcu strzelowo ostre
kości: kłozami bije coś się do niego
przybliży/ grzebieć ma ostre i na
nim ostre ości/ a iadowity jest.

B Pożytek tego Pałka mo-
żego jest: gdy tego mięso siłuje a
zmiesza z Dymakwią / może leczyc
gdy kość nie wąż albo coś iadowi-
tego: małga w sobie iad zimny.

Lampredula.

Capitulum. 73.

A Iżte Wopetech wielki
w kłegach Orzeżach
przyrodzonych: iż jest ri-
ba podobna ku wego-
żowi/ jedno iż ma store czarna a
słizga tak na węgorku, Niektórzy

te słizga/ niektórzy w okropie odpa-
rząta. Mięso gich jest bardzo słod-
kie, Wątroba acz mała: ale bar-
dzo dobra. Mięska w wodzie cieką-
czech.

Cancer.

Kal.

Capitulum. 74.

Ał jest Kłba czudna,
ma nogi ostre, dwie prze-
dnie/ a po trzech po-
bocznych, Ca-
miedzy niemi niewiasty meżowie
Jako to znać iasnie/ meżowie ma-
ją dwa wazy a ostre miedzy brzo-
chem a miedzy ogonem/ a niewia-
sty nie miewają gich.

Gdy małą porzynać/ tedy wstepu-
ją na sie/ gdy sama porzuć iże na-
niey jest mąż/ tedy sie obroci na

boć / a mieniu sie chcieli prystula
a tak weżpnek wypelni naturi / cho
waia sie w lamach przez piec mie-
sieczy, A gdy ciepło przydzie / thedy
ida w góre do wody, Moze byt
zyw długo przez wody: gdy go mte
ktem napawaia. A odnawiaia sie
tako weżowie / a gdy bedzie sthary
tedy ma dwa kamienia biale w glo
wie swojej.

mieleżalgaede żoladek / dla nie ta-
kiey sionosci w nich, A tak skodig
żoladkowi.

Cetus.

Capitulum. 75.

A Mozeby tego są thy: Autenna
piše, Kalk samiec ma wbytki czło-
ki twarde jako kamień. Edo i tych
członków będzie spalono, testy sub-
telniejszy niżli inke kthore nie są
spalone. Ten proch żeby czarne wy-
biala: gdy tym prochem pomazę y
plegi y sukno natluscione albo po-
mazane.

B Tenże proch gdy nim posypuie
kto swierzbb / tedy suszy.

E Wsciga w oczu lzy takim o-
bpeżaniem, zmieszay ten proch żół-
a pomazę powieki: prześchana k-
płyną. Wsciga też quartane od
tey mozy.

D Tenże kalk rżeczny dobru jest socho-
ty matczym / wstę trudnego stra-
wienia / ale wielkiego pokarmu.

E Gdy sie kto żakole tarcem / o-
warz mleso Kalkowe i miodem / y
skore kthoraby prześchla ku ciastu: od-
wilża ią.

S Zsaac. li. iij. Kalk y wbytki r-
by kthore maia skompe / piše iż theż
o nich powiada Galienus: że są od

Cetus test riba morzka,
wielka niż kthora w mo-
rzu, Cebe ma w ciele
wielką y iawną / ale w
nich dżiuri ciasne są, gdy młoda test
ma żeby czarne / a gdy sthara: ma
żeby białe.

E Ryby niekiedy wielkie wody
wprygaia / iż niekiedy łobzie tym
wprygnięciem przeciżają. A kie-
dy Moze gra / thedy ida między
wielny a wiczezy porusza morze
ku igiantu y ku potopu okretow.

Ehen Cetus gdy mu przydzie
czwarty rok / tedy sie ślaczja z Za-
leng druga riba wielką / a gdy inż

O ribach.

sie ślaczę / thedy tego korzeń będzie
odciet: iże potym nie może sie śla-
cjać, Ale idzie czo na głebiey może
tak iże nie może być wslowiony ja-
dna chytrością ludzką, A dla tego
jestli go nie wslowisz do trzech laty,
tuż mu day pokoy. A tak go łowią
gdy obaczą gdzie stogi / thedy ribi-
tewi iadać niemu z piščęki y z tre-
baczmi / a on do nich przydzie (bo
on tego rad słucha) a plynie podle
łodzi, a oni nań wrzuczą osęki żela-
żne zgestemi żeby: a wnet wlekaia
a on do dna sie pusi i trze sie o nie
mie a tym sie wieciey rani / a wo-
da morzka siona: rośnie ony rany,
a tak zdechnie y wżgore poplynie,
A ribitwi go czekaia z radością:
tak o nim piše Isido. o przyrodzo-
nych rzeczach.

Dezynki tego.

P Piše Actor onim iże gdy igra
w Morzu / śnać jesth nawalności
wielkiej / takich y Balena śnamio-
nie, chelony i aspis, ti riby morzkie

Ten to Cetus / to jest wielorib;
nie żuie ani grzbie / ale pożyra po-
faru ciastem. Tak o piše o nim
Isido. Ma ciastne dziury w gbie
aśbo we krtani: iż nie może polar-
mu wielkiego pożyć / ale drobne
yśki pożyra: które w onności swo-
ja do sie je przywabia.

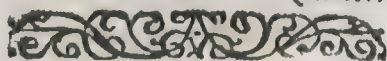
Jorath piše o nim / gdy Cetus
aśbo then Wielorib nasienie swoje

wypusci / które śbywa iż wbył tego
też ona balena niemoże przijać dla
iego wielkości / tedy ono plywa po
wodzie, a zbieraia je. A to jest Am-
bra / o której piše Plate. w swoich
krygach. Tak o też piše o tym na-
siennu Autczna / a z nich jest lepša
hara / potym żółta / a potym jest
rośmagita, Nieśaia ią z woskiem

Conche.

Slimak

(morzkie.

Capitulum. 76.

Slimak morzkie Jako
Plin. piše w krygach
dżewiatych / iże mie-
waia mocniejszych sko-
rę na sobie niżli ziemne. Rośnie
ney są barwy / jedny białey / dru-
gie cżyrowney / drugie barcy, Wśa-
leś lepše są z nich białe.

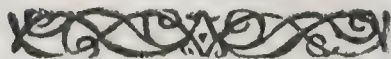

Beğynfi gleich.

21 **E**klasis powiada / Klimat ostro
bany / spalony / czysci debny.

B **E** Gody sie kſho ſparzy/ thedy le
ſtuſkſzy: przypoſzye na ſparzelnie, a
przeſthane boleſe/ tho rozumiey o
moroſkich a nie o ziemnych.

Cochlee. Elimaço
fi zieme.

Capitulum. 77.

Słmaczki ślepiści, Ja-
ko o nich piše Plin. w
krygach dziwnych
że se robaczy w sto-
pach się chowają / maia nogi y
chodzą na nich / a nie widzą / toffi
... ..
... ..

24 April

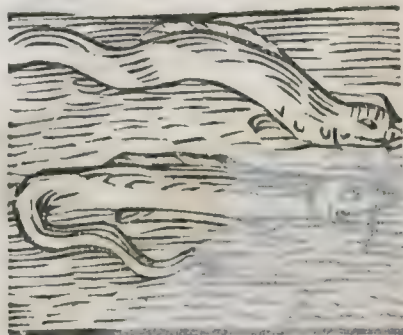
T Jako tenże piše: iż dobre są tu
pokarmowi (ów lapeja w Afryce)
Tu v nas nie dobre. Dobre są to ch
mieśa gdy Niedziwiatek i nie tego
stulkişy a przylożyte na ranę : na
bramşy gich i rzezi albo i stanę, a
może ie thej y warzone przylożyte
na ranę takowe.

E Druidy ie dla tego nasolliwszy
chowata / a gdy sie to przyda / the-
ny przypskadaia.

longer. Best riba
moxfa.

Capitulum. 78.

ba Conger iest moriſa
h'iga/ na then eſſaſte
iaſe me goſ / ale caſe
ſe ſaſſa, moriſaſt : ſe ſaſſa

O rybacz.

Te rybce zabami swem i skusa, zimie
leza w iarnach morzskich, a lecie wy
chodza z nich, A tak te lowia lecie.

A Tey mieso barzo jest słodkie ku
tedzeniu / a kiedy z południa wiatr
tedy on barzo tije.

B C Cores jest druga riba morzka/
tako pisze Euseulap. Ize gdy defez
idzie / tedy sie skrze w iarnie swole,
dla tego gdy na nie defez idzie / te-
dy ofnie y potym zdechnie.

C Druga riba jest Krul morzki,
dla tego jest rzeczon: iz fracje iako
krul / a w pieriach y serca glos
sobie formuje (ostawnie krakaia) a
tako te riby ni poznawaią y lowia

S Idonius o nim pisze
iz sie rodzi w Nilusie a
jest żółty / ma czterech
nogi a żywie na ziemi
y w wodzie / ma gebe wielką a o-
tworzoną aż do vbu: nie ma lepi a
a gdy chce iść / wtedy zatworzy o-
czy. Ptacz y mnie maią by zdechły
leżał: do niego lecia / a on te chwyt-
ta. Ludzie tam mali są / ale smia-
li są: iż na wodzie pływaią / a Co-
codilla gimata na grzy: icty gim-
wsiadłszy. We dnie imi pła na zie-
mi a w nocy w wodzie. Iako pisze
o nim Aristoteles / ma żeby wle-
cie y rodzit łone.

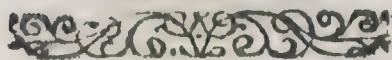
Wzynał tego.

Plinius w kriegach przyrodzo-
nych. xxviii. Widz jest zwierze takie
iz może być y w wodzie y na ziemi
żyw. Gdy go nadeydzie tego natu-
ra ku skaczeniu z tego samiec / te-
dy sie skrobie zabami prawey cze-
lusi w prawy bok: pobudza iacz na
ture.

Kamienie w brzuchu swogim
ma, ktore są ten mocy. Kto go ma
przy sobie / tego sie sebra nie gimie,
Dla teg. Egipciowie sadlem tego
swole niemocne pomazuia.

Diasco. pisze Lapyo Cocabill-
lone. Zimnego Cocodrilla: z wod-
y fozen a albo w jano oblicze
y malowac / barzo ciutne bywa
y barzo biale / iez: si: rychlo rof-

Cocodrillus.

Capitulum. 80.

E Aulenna w kylegach tj. Łapno
Cocodullusowe / bulino spqda i
oczu: rospuszczone w wodzie ku te-
mu godney.

Draco martinus. Smół morzki.

Capitulum. 81.

E Ktaz rżecy przyro-
dzonych. Jest dżw o-
fruchny morzki: albo y
ziemny / nie ma strzask
tako ziemny ma / gługi ogon ma
żakrzywiony / głowe ma jako tego
ciało potężne: mały / małe ma
strzask na grzbiecie ża strzask / jest
przedzi. Dżw jest ładowity y żara
żalaczny swietem ładim / gdy ogo-
nem / albo strzaskimi ożecy / tedy ża
Czajt.

Wczyni tego.

E Plin. w kylegach. x. gdy go wlo-
wi a wsadzi w ziemną łame albo
w dol / natchychmiast sobie mcarz
wczyni nosem swogim.

E Ten żasie piśe w kylegach. 28.
Jż piosynem leżja tego iad: iedżac
Piosyn, albo też warzacz: polewać
rane.

E Czynią też naprzeciw tego iad-
dewi tej mocy i oczu przyprawe
ktorey wontaia / a nie škodzi gim
ładowitość morzkiego Smółu.

E Aulenna w czwartych kyle-
gach piśe, Jż rana smółu morzkie-
y inych węzow ładowitych: może
być vleczon nielako ład gich / ale ia-
ko rana od nich wczyniona. Rana
od smółu morzkiego / gdy bedzie i
siarką i ożciem pomażana / tedy
iż leczy.

E Gadło Cocodullowe. tej tcho
rozczepione i ołowem skrusionem
goj te rane.

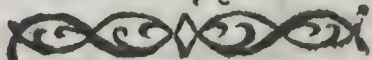
E Żenż Aulenna y Galenus
żegob smółu nielako gdy go roze-
tnie y prziloży na rane, tedy sie goj

E Sól piosynowy gdy go puści
na rane od smółu wczynioną tedy
i goj.

E Gdy smół żagżiste / tedy cżeny
naskrobać y naskrobać na rane, a be-
dże idrow od bolscy y od ładu.

Delphin.

Capitulum. 82.

Dzise Actor iż Delphin
iżesz podobny fu cżło-
wiekowi y powiada go
być bratem cżłowiekowi
dla obyczajow tego kchora ma i
cżłowiekem barzo bliskie, Acż glo-
su nie ma / thedy wżdy ma kłanie,
dla te^o iż ma płuca iako cżłowiek.
y żył ostry przez kora glos idzie,
Jeżyl nie iest wolny / am maita o-
tworzyłych wst ani rozdzielonych,
miedmaita aby przez nie glos wy-
puśczały, wśu nie maita: iedno dżu-
it nieta iie podobne fu sluchaniu,
Theż nie maita nozdża cżym by
wontaly (a wśaf oś wżdy wontaly
Wiek tego 100. lat y 60.

Sledko splewala / a gedaby, albo
pustania barzo sluchala. Arif. pişe
Delphin thelko sam i rib / w sobie
nie ma żości. Gdy umrze, tedy sie
do nie^o ibieja / a wżdy go mie-
daj sic: thedy go niośa na glebja,
aby go drugie rby inie nie i jadly
Dzieci gich stadem chodza / a dwa
starzy gich strzeza / iestliby ktori i
nich i dech / tedy go weźma na ra-
miona swoje: aż go wyrzuci morze
na brzeg / bo sie barzo miłaly / czo
o thym swiadczy Plini^o. Gdy krol
Cartagisti wlowil iednego / tedy sie
ibieżeli do niego inby Delphini fu
brzegowi gdzie on delphin byl / kto-
ry barzo plakali: iakoby miłosier-
dzia prośacz, Krol poruśony kazał
puscić delphina, A thako i nim w-
hytezy wnet pošli.

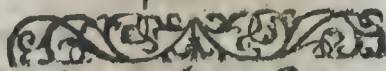
Uczynki gich.

Kto bedzie wotrobe te^o iadł niż
go sebra popadnie / tedy mu nigdy
nie żaśkodzi y nie ruszy go.

Sadko tego rozpuczone a i-
winem zmiechane, kto ie pişe maita
opuchline: bedzie zdrow.

Popioł i żebow k^o i miedem
zmiechany / pomazuięz nim dżi-
sla / ośmierza boleśe.

Esunis.

Capitulum. 83.

M Dylech wielki o nim
piše w kriegach o świecie
rzelach: iż jest i rodzi-
u Nakow, iako na pol-
stopy/ ofny maia w miasto neg/ a
gebe maia wśrodku ciała/ sa ta-
koby skio w barwie swotey, a podo-
bni sa ku niedźwiadowi / w mia-
stho żebow maia niciake ofny w
gebie swotey, Po pieci iatecz mie-
waia ktore sa gorzkie barzo / a sam
jest iadowity: ani go może iest.

Wczyni.

A Ten zna kiedy ma być zaburze-
nie morzkie: zanorzy sie do dna a
weźmie kamień na dnie: iżeby był
mocniejszy przeciw wiatrowi/ a
tako stoj mocno iako kotwica w
ziemi.

B Ten to Estinus jest tak mocz-
ny/ iże gdy sie chyci okretu na dwu
stu stop/ tedy go zatrzyma naprze-
ciwko nawalności wietrzyney na-
wiethey.

Echyni.

2.....2

Capitulum. 84.

Ktożim tak o piše Jsi.
Jest na pol stopy rība
mała, iakoby i Estinus
barzo mocna jest, Za-
ko chyciwszy sie łodziem: y nawie-
są zasthanowi ią aże sie nie ruszy i
miejsza, Cho weżyma Antonie-
mu hetmanowi rzymskiemu/ y E-
sarsowi Caiusowi/ iho swiateczą
Istorie Rzymskie.

Wiele ludzi jest ktorzy go poży-
waia dla miłosci: y dla wżgardze-
nia. Chako gdy ktcho komu kastaw-
tedy i nim pażywa tego Echynu-
sa, Ażelaci: day by sie nas ta mi-
losć trzymala / iako sie Echynus
trzym a tego sie gimie. A takieś ku
nieprzijaźni czynią i tym Echynu-
nusem.

Dezynki iego.

A **E**zego mieso iesth żoładkowi
bardzo przyjemne / y żywot odmitek-
Czja.

B **E**zego Echynusa stora: surowa
brywa przypiechana lekarstwu ku
swierzbiewi przyprawnemu.

C **E**dy iego stora spali czyscie / te
dy ten popioł sypać na rany żapso-
wane / a niedopusci ranie sie rościć.
(rząd.

D **E**Plin. II. xxi. Ży niewiasty ktore
niechcieć co żoładkami chodzą: przyp-
wieżąc go do siebie / thy nigdy nie
porzucą / a gdy czas przypdzie ro-
dzenia / tedy lekko rodzą (przeto go
w soli chowają)

E **E**zego mieso żatwardia żołą-
(dek.

F **E**zego sflukfhy i tego kosciami
daj i winem wypić / thedy struszy
kamień w nerwach / albo w mieche
(rzu.

G **E**stokupy Echynusowy sfluk-
czone / a i woda rozpuczone / biel-
mo i oka spadają, a niedopuszczają
mu wtęczyć być.

H **E**chyni gdy będą żywo spalo-
ne / a gdy gich proch ktho'pie ma-
ięci biegunkę: przesłanie od tego.

W **O**yciech wielki porcia
da wkręgach swogich
Erox iesth riba wielka,
ktora żonę Wisha / ta
sie rodzi w Dunaju / y w inych rze-
kach ktore płyną do dunaju. Jest ri-
ba wielka, ma dwudziestu y na czte-
rzech stop / ma stora biała y głada-
tą / łuski żadney na sobie nie ma,
koscí nie ma w głowie żadney / ie-
dne ma chrzęstke wzdłuż w mia-
sto grzbietu / w nim jest tpeża wpye-
ta, iakoby ię swidrem przewierciał,
a nie mał iney żadney koscí w so-
bie iedno chrzęstke. Mieso tego jest
dwolakiego smaku. Grzbietkowe
smakuje iako wołowe / brzuch tego
iako wieprzowe / sadło między mie-
sem tego jest iako wieprzowe.

Ehamos iesth riba kthorą żonę
Łas / podobna jest ku Łososiowi, a-
le ma czelusek odspodnia zakrzywio-
ną iako orzeł / a ma dziurę w nocy
ktora ciągnie pokarm w żywot / a

Erox.

Capitulum 85.

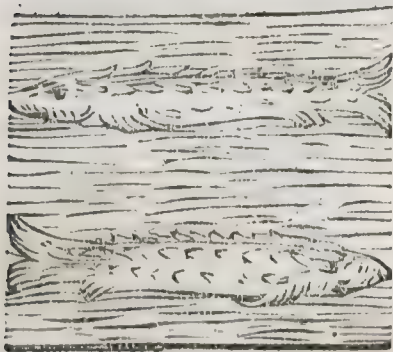
mleśo iego cżyrwone / y nte tak do-
bre iako w łosofiu, a tego żowę po
naszemu Kłepień.

Ezor.

Żesłotr.

Capitulum. 86.

Elinus w kłegach D
prziodżonich rżeczach
Powtada iżże iesth riba
wielka / na dwanaście
łokci: iż iey mała dosyć cżterdy ko-
nie ciągnąć / ielito iedno ma / łosci
mało y to wshytło chżiesłki / ielitho
male / bo mało ije: y to piasek / wā
troba te° iesth wielka a barzo słodka
tak że iey przed słodkością niemoże
iść / a dla tego iā żółcią pomażać
musi: jeby sie słodkość odraziła, A
gdy go chćieś warzyć / rożerżni od
głowpy do ogona: thako długo iako
wołowe mleśo warzyć / a gdy v-
wre: włoż go w oczełh mocny / bo
w oczełh może długo trwać / a tak

ieść. Dobrze go też pożywać z ko-
rzeniem / a żwłaszę z Pieprzem,
albo żężosnkem kto pieprzu niema
Eżru iego dobrze sa barzo / kłore
tak sprawnie maś, odczyni od nich
namnietępa żył / wypłocż ie wi-
nem białem dobrze / albo oczełhem
mocnym / pothi m ie rożgarini po-
stholowi / albo po deśejeże aby do-
brze prześchł / a gdy prześchł / te-
dy ie wkladż w worek z rżatkio° pło-
tna / aby z nich wshytka wilgotność
wyszła nadol / a kładż ie rżka abyś
gich nie pogniotł warzech / a gdy
uż prześchł y wysiślną: wkladż
ie w iakā Jaste, Gdy gich bedzieś
chćiał pożywać: pierwcy ie vplecż
maś takowem obyczajem Weźmi
bochen chleba ciepłego / wymi z nie-
go oysrōdki: nakładż Jkier a ża-
spunthuy żasie chlebem / y przypłōż
do ognia a ebraćay abys nte spa-
lił, gdy sie vpiekā: przypdrobić cżebu
ie y pieprzu tartego wsypać: dobrze
Wżynki tego. Ciest.

Eliy iego dobrzy iesth ku kłieniu, A
bo sie wody nie boi / a dla te° Za-
tarowie kłiā sobie siodła y siżaly
bo chć sie żmacza y w wodzie mo-
knie / tedy gim nież nie wadzi.

Ełusta iego iesth miśsza y syroz B
ka na grżbicie. na bōloch drobniej-
szā. Syprowā okładata siodła Za-
tarowie y Mōstwa, Eżerkaſowie,
A drobniejszā / śable / nożny / y re-
koleści gich.

O ribach.

Felchus. et Galata.

Capitulum. 87.

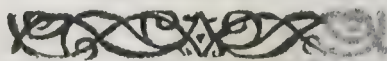
Isidorus. Felchus test wol albo byl morak, a stora tego kosmatha pstra i bialych yz czar nych wlosow / a pstrocin yz roddziel ne / na ziemi sie rodzi tako tne zwie rze y czyskli dzieci karmi / kchorich zawdy miewa dwoie / nie wieczen ani mnicy, Thrudno go zabie / aze mu glowe pierwey musi wciac / bo test barzo mocne zwierze y okru tne / nie telko na inshy rodday: ale y na swoy / bo z zong swoia wstaw no walczy / a gdy tedne zabije, tedp druga poymie, A tako ie bije az go smierc zapdzie, albo go tez zena za wczynki. (bije.

A Cypzysko ten Felchus: test podobne iako Castorcum.

Cebzi sie ktorzi mala niemoch S. Walantego / y niewiastrham ktorim macica wynidzie: gdy ie pise rospuscimshy w wodzie.

CGalata gdy poczute plosd w so bie / tedp gi wyciagnie z siebie, test li beda iuz dorosle / tedp ie zostawi, a testli sa male barzo / tedp ie zasie wlozy w maczyniec az dorostq.

Gardus

Capitulum. 88.

A Eor pise otlich ribach ije Gardus testh riba i zrejna / barzo smacz na y wdbiteczne sma ku / testh podobna Wendużon i / tedno iz Gardus ma czprwone oczp a obie ribe sa srednie. Isidorus. Gladus. Wiciz, ta riba test rzezo

na / iże ma nos takó mlecz ostrý / y tym Okrety dżurawi á potym ja topi. Aristoteles go żowie Hastarusem / iże nos ma takó wloczyna, Jesth podobna ku niedźwiadowi, rby sie barzo boia tego, bo ma pod strzelem ieden haf: khorim zacina inże rby / á gdy go pobaczg / tedy sie roebiezg.

Wzyna.

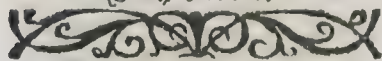
A **C** Pli. piše iż test mase zwierze takó niedźwiadek á podobny ku patkowowi. Ten to ribe hakiem, ktori ma pod strzelem: inie rby siecze / orke-ty robcina.

B **C** Isido. Glaucus testecz rzezon bo test biały / ten sie nie wkażute secie / iedno kiedy chmurno.

C **C** Aristoteles o nim tak powiada iż mieřka w ianie hie dżesiat dni á nie wkażute sie á wlařezga wCa nicule.

Lepus Marinus.

Żalacz Morzki.

Capitulum. 89.

Sidorus. Ten to żalacz testh podobny ku żalaczowi ziemnemu głowa y wřyna takó á dla tego gi tak żowg.

Wzyna.

A **C** Aulenna o nim piše: iż test blo

ine zwierze takoby dżistie:

C Jego krew test barzo ciepla, á chedoży sukno.

C Głowa tego spalona, rosci włosy gdżie były parchy. Wzynałoby i tego popiołu á i sadla Niedwie- dżiego / wyciąga włosy y mech.

C Poczyna go być miedzy inże thruciny / albo skody płuczać / iże kto go pożywa / tedy rani płucze.

C Gdy samiec niewiařha bżdzienna wyřży gdy sie tej żółgdek bżydżi / tedy porżuci wnet.

C Żasie samiec gdy strwardżile w soli / tedy go nosić na biodrach, á nie porżuci żadna niewiařta.

C Żalacz test rba ładowita / á teo popioł na powiekach włosy wyrwane ktore są złe, ktore rżęga w o- cju / tedy już nie wrořga drugie.

C Tym żalaczem swięzym / křho ma kureż wnogach: natrżec natim mieřciu.

C Żalacz kto ma wřody w gar-

O rybacz:

dle / i tedy przyłoży / a podeschną
richko.

K Krew tego iest dobra dla wrzo-
du ktori zową wągglkiem / bo iesth
barzgorący iako wąggl rospalony

L Autenna piśe iż iest barzo la-
dowity. Krew tego gdy ią ktho piśe
w iakiem trunku / tedy sie mu tak o
przyda / ciałny odddech, oczę czyrwo-
ne / kapiel su:hy / krwią pluie / thru-
dność puseżania vrinę / vrina mo-
dra / y łayno modre / bolenie w żo-
ładku / wraczenie zbythnie krwią /
żółta niemocz / bol w nerkach / pot
smierdzący / brzytkość pokarmu.

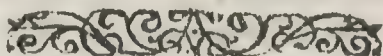
m **E**dy ten struty wyżry ryb: le-
ka sie gich, a widaimu sie iakoby w
gębie miał smrodliwą ribe / y tako
mu sie ryga.

N **E** chorobe leczą mlekiem ko-
ziem / ktore iest ostatnie lekarstwo,
mleko osłowi / mleko niewieście, ra-
ki rzeczne, Jeż pteżony, albo krew
tego / lekarstwo tego iest, Namocz
niepke iest Łebiotka wodna świeża
y krew gąsiorowa / a mocz cżłowie-
czy stary / to zmiechawchy ma pic cie-
plo. Znak tego iest gdy tuż ku zdro-
wnu przychodzi / tedy sie rib nie brzi
(dół.

D **A** iest libymu przyśły suchochy
i tedy mają być leczone obyczajeni
swoimi.

Lucius.

Szczuka

Capitulum.90.

A **E**tor. Szczuka iest ri-
ba rzečna / rodzi sie w
stawie y wieżorie, ma
gebe syroga / żeby o-
stre, Łowem inhych ryb mnięsyh
żywie / ktorey sie telko okoni przecie-
wi: podniosły wżgore strzele ktore
ma ostre / ogonem sie obraca do
Szczuki. Żywie też żabami / żo-
łwami / a to kiedy sie wygłrży. A
wśakof chorim ludziom lepśa iest
dla tego / bo iest miedzy inemi riba
mi ciepley y suchey naturi. Nie po-
trzeba o niey wiele pisać / bo ie sth
każdemu iawna / taka iest y w iesta
to wiemy dobrze.

Recepty.

E Szczuka w głowie swojej ma
kamień podobny ku Krystałow:

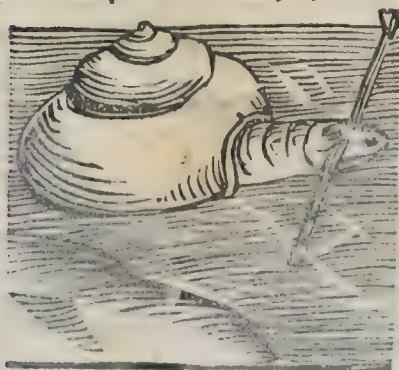
Kiedy już będzie stara / a takó star-
 sha / takó wiekſzy ma. Gdy cjo gl-
 mie / tedy zawżdy ja głowe / a glo-
 we pierwey strawi / pothym aże do
 ogona.

B **C** Aristo. Pocżyna Jkri tha riba
 kiedy na wiekſzy wiatr i poľnocżny
 iest. Żakieſy y drugie wielkie rby. A
 gdy sie wygikrzy / tham i tąd idzie
 cjo może na gļebiey y nadaley / a
 to pżeto aby iey dżeci nie gabaly:
 gdyż już tne pocżyna, Miedzy inſe
 mi ribami: iest ciepleyſza y sucha w
 przyrodieniu ſwogim / a pżeto ią
 dopuſzczają teſe chorim: ktorzy ma-
 ią albo cierpią żmne choroby, Że-
 lepy nad inſe rby pocżytają. Zo-
 piſe Plinius y Auicenna o przyro-
 dżonych rżeczach.

Murix

Capitulum. 91.

Murix iest małż morskí
 ktori też włazi w ſtoru-
 pe takó i małżowie, kto-
 rzi maczygo ſową Ko-
 řilem / dla tego iż gdy ią łupią że-
 lażem, tedy łby i oczu cżyrwone ią
 ko purpura wypuſzcza / o tym piſe
 Iſidorus.

Użytki.

C Plin. Li. xxxij. Skorupa gdy be-
 dzie tego małża ſpalona / a żmie-
 ſza ią i miodem pżeſnym / gdy ſto-
 ma rany w głowie / tedy pomazać
 a i goi ſie.

C Żenże proch i miodem / gdy ſo-
 mu żeby prochnieią albo cżyrnieią
 dobru iesth ku mażaniu dżiaſł albo
 żebow.

C Żen też proch i miodem / plegi
 na obliczu żgładza / y żmarſki ro-
 ciąga na obliczu / y thwaia pże-
 ſiedm dni / a oſme^o dnia żaſie bia-
 łiem pomazać / tedy trwaia dłu^o y
 żaſie odnawiać yle potrzeba.

C Żym ſie też leczą bolący ſi kto-
 re ſie cżynią ża wſyma / też onym
 pomaga ſiore w gardle ſie cżynią.

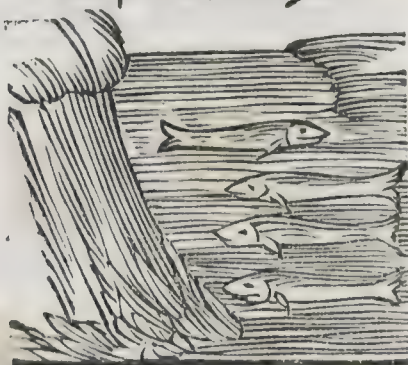
C Żaſie popioł tego małża / po-
 maga kiedy komu iest bielmo na o-
 czu: i oleiem żmieſzany y puchłnie
 cieniży.

C Żen też popioł pomaga pter-
 ſiam: gdy dżiewcze albo niewieſcie
 cżepiſi opuchną / a żeſaſeja gdy
 już naraſtaią i dżeci / takó tho po-
 ſpolite bowa.

O ribach.

Mulus.

Capitulum.92.

Iste Isidorus: iż ta ri-
ba mul testh rzeżona
iż testh intekta y cienka.
Plini⁹. mała riba ale
smaczna. Jest polarm slachetnych
ludzi/ y wlesekich panow/ ā ty ktore
lepsze z nich są/ ty małą dwoie bro-
de / tym sie żywią czo sie na brze-
gu od słońca y od wiatru zeschnie
to ona ije.

Deżyński.

A Gdy ko^o z ije niedźwiadek, choć
ziemny/ choć morzki/ gdy z thym
mulem rane pomaże/ albo go be-
dzie iadł/ tedy będzie zdrow.

D Zego też Mula popioł głowy
gdy ją spala/ dobru test naprzeciw
każdego thrućnie / ā żywłascza gdy
kto od grzybow nie może/ tedy go

pić z winem możnym)

E Popioł tego głowe: z młodem
zmiepany leży, Rchorzy małą w
członkach bolenie albo sciatkie, ty
głowy małą być spalony w garn-
czu nowym polewanym.

D Gdy ryby nie są dobrą pokar-
mem/ bo żółtaią żyły ktore wśroł
oczom sprawiają/ ā thak wśroł o-
czom tepla.

E Gdy będzie stary Mula/ to test
gdy długi leży: bądź suchy/ bądź
też nie suchy, gdy go zdrobi ā da w
trunku wypić, tedy pobudza vomie
to test wracanie.

I Gdy go też w winie vmorzy, ā
będzie kto pił to wino/ tym sie mu
będzie wlesekich chciało wina pić.

O strea.

.....

Capitulum.93.

A Ambrosius pise: y thej
Isidorus. Gdyż tha
Dystra albo ten ma-
żyl chęde wżymać lep-
sego powietrza: wyleże i skorupy
aby sie ochłodził na wietrze / tedy
raf ktori tey jest nieprzajacielm: ka-
mien wyrzuci nantie miedzy skorupe
a miedzy tey cialo / aby sie nie mo-
gla w skorupe stric / tedy ię vchwy-
ci a tey cialo ije.

Ten maż ma w sobie iedne per-
le barzo droga w they mażowinie
przeż wode moriskę stanowi y vma-
cniia sie / ktorę trudno y v krolow
naleśc / bo jest nie znaczną / a tako
nie baczą chłopi ktorzy miejska
przy morzu aby byla Persa: kladą
ię i inemi kamienimi prosthem na-
kupe.

Wżynki.

A Za mażowina / testh pokarm
samych panow / bo tey radzey po-
żywaia niżli inšych ryb.

B Gdy żatęż moriskę i ije / thym
go lecją od iadu: przykladają ię i
miesia.

C Gdy kto ma brzytkość, tedy go
tedy a przestanie. Żywot iekko prze-
puścza.

D Gdy kto ma kureż przeż rany,
tedy go z miodem p mas / albo w
miedzie warzonego wżymać.

E Rany w miechlerzu goi y czysci
F Gdy go warzy w skorupach ia-
ko testh sam w sobie / barzo są po-

trzebne y dobre glich wody w ktorich
są warzone: przeczina ię do inych
wodek / ktore są ku pieciu sprawione.

Tę skorupa spalona z miodem
goi w gardle iagode ktorę żową
czopek / y thej ię wżody ktorę sie
czynią w gardle.

Diascondes powiada: ię glich
skorupy spalone / maia moc wysu-
ścić rany zaprowane / rope dawne
ktore barzo plyną a niemoga być
wysuszone, A tak sam o sobie swiad-
czy: ię tego na sobie y na innym do-
swiadczył.

Gdy kto ma głebokie rany / te-
dy thy ostrzeżi spalić / y zmieścić i
starem sadlem a z nowem maslem
y przyłożyć na rane.

Purpura.

Capitulum. 94.

Purpuri są małżowię,
morzkie / skonupą się za
kriwa z wierzchu y ze-
spodku / Kthore się na
włosne zbiegają ku tarcu / a gdy
się trą, tedy wody swoimi ślinami
po ślinią, iż się po wodzie wloczą ta-
ko smarti / miedziatą piec dżiesiały
dni przez wody w swogim glanie,
albo siłkostí, Gdy ie chcesz pomo-
rzyć / kładz ie do wody ciepłej / a
tak o żemrą. Do roku rosta, do seir-
wu się z chodzą albo czego smro-
dliwego.

Dziękni.

A Plinius. Purpura broni od tru-
ciny: popioł tej cho purpuri napa-
lony z korup z miodem zmieszany,
rany główne leczy.

B Cienze też popioł z tych skorop
z miodem zmieszany / bardzo iegoń,
Czeki gdy bola / albo się spadaią
wczyniwszy plastr z niego y przypio-
czyć.

C Diaseorides / tej purpuri skoru-
pa jest sucha / a dla tego suszy rany
każde a wlasnie dżiasła / dżi-
so w ranach grzic.

D Tym którzy cierpią wielką nie-
moc / leczy the chorobe swoią su-
chą y ciepłą morzą / bo żywot ro-
wiżają y w łgotny czynią.

Sepia.

Sidonus pisze: iż ta ri-
ba jest sprężna: gdy się
złacza z samcem, tedy
wszyscy poczyną w sobie
plod / iako żakeżorka, Tę to rybę
taka moc czyni: iako jest / gdy klu-
stosci w lampie wlecie a zapali ją / te-
dy oni ludzie wbywszy kthorzy przy-
tym świetle będą, Czarci będą ta-
ko murzynowie / tży rybę pływają
parami / na każdy czas łapią ro-
dzą / kture się stanowią w czterdzie-
ści dni, Gdy samica rodzi / samiec
tey nasładuje, a na ziemie się na ty
żki puszcza aby ie ożywił.

Aristoteles pisze iż ta riba ko-
ra jest samiec: ma pod gardłem te-
den cżłonek: w kromi ma nasienie
męskie, a samica ma wngęz dwa
cżłoneki w kromi ma pełno iarecz,
albo żłier.

Wzrostki.

Scorpio. Scolopendra.

Niedźwiadek Morzka.

Capitulum .96.

A Kosci tej rby siluczone, czysca
diagla, jmaay cielesne zgładzają
mieśa nie ruśają.

B Gdy komu bielmo na oczu jest
badz kontowi/ albo ktozemu czło-
wickowi/ choć zwierzęciu: gdy tym
prochem z tych koci ribich posypu-
je/ tedy zginie.

C Gdy ty koci silucze a bedzie te
pił on ktho chorobe cierpi w pier-
siach/ albo w macicy/ tedy bedzie
zdrow.

D Plinius piśe/ gdy kto czyrwo-
ne oczy ma/ albo opuchłe powieki
thedy skore oney rby maczając w
mleku niewiesciem: wzdawia.

E Popioł they rby z skori/ bliżny
na oczu wzdawia, y bielmo z oczu
z zwierzęce zgania.

F Gdy rby odwilżają żywoth/ a
sturupa siluczona/ rozpuscirby ją
wodą gesto, y przilożyc na żastrzał
wyciąga strzałę.

G Spadziatę theż plegt na leżu
popiołem z tych koci.

H Dobre mieto w ranie gubią.

I Kosi z brzucha tej to rby: gdy
bedzie siluczona a proch na chustce
przyłożony bedzie/ thedy bieli zby
gdy niem poctera.

K Oblicze tej ten proch z tych ko-
sci bieli/ kthori spuszcją z maselą
żółtą.

P Linus. Scolopendra
morzka, jest tak o i bitem
na jest kora żową sto-
nog/ ta Scolopendra
gdy wede pożyje, tedy wshytki wne-
trznosci wyprowadza z siebie: iż wede
dziwoct/ a gdy wede z wroci/ thedy
daje pożyje w sie wshytko wnetrze

Wzrostki.

P Plin. Li. ix. o rzecach przpro-
dionych, Gdy ko niedźwiadek z ije
morzka/ tedy sokiem z mietki poma-
żać/ albo też przilożyć na ono mieś-
cie/ a odpędzi wshytek iad.

M Mulem też pomazaćono mieś-
cie/ a bedzie zdrow, ktori Mule jest
riba morzka.

E **C** Zolt moriskiego Niedźwiadka, blizny gladi: gdy ma pomaje.

D **C** Gdy go vmorzy w winie / ktho ma w miechterzu albo y w nyrkach bolecie / albo kamien / tedy gdy ci wina kto sie napije to cierpiac: czo by zawazylo pienadz / wypeda bol y kamien struszy.

E **C** Zolt moriskiego Niedźwiadka miedzy inemi zoltami testy pozyciecznieszpa: wbytkich zwierze. Na przod iz gdy ktho placze / albo mu lzy z oczu plyną, tedy pomazac na czelustach / a przesthana plynac, Mgla y bielmo z oczu spadza i tedy zmieszta powieki / tedy pomaz
(baż.

B **C** Aulenna tez pisze o nley / tako mowi / żużelica ktora żowga wisla gdy ta sthuka a zmieszata z zoltą Niedźwiadkową / Leczy rane tedy niedźwiadek ziemny i tje.

G **C** Gdy kogo Niedźwiadek i tje, tedy mu sie brzuch wnet nadmie / y poyda mu wiathri z brzucha przeż przyczyny / lekarstwo tego test / takto y lekarstwo od Smola moriskiego, Zolt pisze Aulenna w czwartych krtgach.

A Dicenna pisze o nim izby sie rodzil w Nylusie / a lowia go w Egipcie, test podobny ku Jaszczorze.

Wczynki.

C Diaseorides pisze iz test zwierze w Indij o czterech nogach / podobne ku Jaszczorze / ale ma brzuch dluszy. Zego miesa kto sie go napije z winem, jednym posk nieniem tedy nie moze byc nasyczon wczynku z niewlasta / y takie niewlasta.

C Potym tez Boyciech pisze izby bylo zwierze moriskie / lisowatą ma skore na sobie. Ktho go troche stusi z trocha wina / nie bedzie nasyczon ten to lubosci cielesney, choc w miasto nasienta: krew wypuszcza tedy mu sie chce, A nie przesthanie chce takowa: a bedzie pil sok z la-
Cetusa.

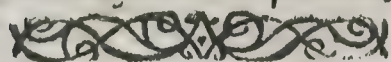
Stineus.

:.....:

Capitulum 97.

Zeucha.

Pistorz.

Capitulum. 98.

Aktor pisze iże Zeucha
test riba ktora sie rodzi
w rzece albo w jeziorze
iż tak węgorski / y ta-
ka ma stozę tak węgorski: jedno iże
czarna y błotna. A to test Pistorz,
błotem żywie wleczący, miedza w ie-
sterze a nie w rzece / albo też y w
stawie: gdzie test woda stojąca, nie
test takiego smaku jako węgorski / ta-
kiego też test trudnego strawienia
jako węgorski.

Isidorus. Minimalus test riba
od kwiatku gimie sobie sposobila,
y tak iż żową, test riba długa, ma
strzele na głowie tak grzebieni, ge-
be otworzysta wielką / a sama test
długa / z niej pożytku nie masz ja-
dne / przeto oniey pisać ma o test.

Thorpus test riba tak szatna
ktora miasto grzebienia ma chyb-
te / a tak ta riba test barzo mied-
sta / ta to riba kiedy rodzi / tedy wy-
nidzie na brzeg y rodzi nasienie / a
osmieszysze dzieci miewa / ta też
riba w błocie sie zakrwa y miedza

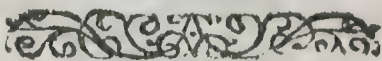
Wępnki Thorpusowy.

Plinius o nim pisze. L. xxx. **A**
Gdy go kłho iże / tedy w rzece wy-
wiedzie z sobą wpytki inie potraw y,

Gdy one bedzie kto przikladal **B**
na szezono gdy boli, też gdy bedzie
wzrost na niej : gdy przyplozy tego
miesza / osmierza boleści.

Gdy ktora pani nie moze poro- **E**
dzić, edy tego mieso ma być na wie-
trze / nie w domu zawieszono / a ta-
ko ie ma test ona pani, tedy porodzi
wnet.

Timus.

Capitulum. 99.

O rybách.

Ako pišk o nim w kyle
gach / Przyrodzonych
rbeczach : iże test morzki
dłiw tak o ples, w morzu
sie teze / ale sie na ziemi pasie.

Plinius o nim pišk: iże test riba
diworna barzo / gdy wypły żagle v
okretow od wlatru roszkzone / te-
dy sie wspina na okrety / a tak o sie
onemu dżiwie : iże sie z żumieie a
snadż sie żapomni: gdy nasi vderży
ofciż chłop: nie cżuie / a tżako gich
sila żbżaiż pży okretiech.

Wczyński.

A Cżimus słony: gdy go kto iże / a
bedzie miał iad w sobie od iaszcżor-
li / wsmieria iad y boleś.

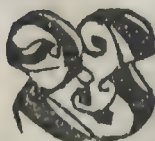
B C Gdy z niego wżyni plaster / to-
pys z iże, pżestanie bol.

C Gdy kto ma w wsciech rany, a
pomaje tego iłustofciż / pżestanie
bol / y żgoiż sie rany.

Branoscopus.

Capitulum. 100.

Branoscop test riba wtel-
ka morzka / ktora testy
rdecżona iakoby od o-
ka: ktore ma na wierż-
chu głowy, tym że na dol y na go-
re patrży.

Wczyński.

Cżey riby żelc / bliżny leczy / y
mieso na oczu żbytnie: żeymuc / ia-
ko o nim pišk Meander.

Cżenże iż żowie Pokrzywa / bo
gdzie sie dośknt: tżedy spary iako
pokrzywa żienina / a tżuka sie we
dnie y w noczy y tu y owdzie.

Plinius pišk : iże Lis
morzki iakiey testy chytrosel iako y
Lis ziemay. Gdy go wlowią wedg
tedy testli nie moze vgrisć wedg / te-
dy hukla slabego kolieśa, powroza
albo łanieżucha / a tżako gi vgrisć
y vchodżi smierci. Żelko o rybách
morżkich, ktorych miesa pżywianie
y gich ińse pżytki mogg nam byż
pżyteczne w naszym sprawie.
Ale iż w Polśeże mieśkamy / po-
trzeba test abyśmy Polśkich rib o-
byczay y moeż wiedzieli / gdyż gich
wstżawieźnie pżywamy, Cżo po-

magatq, a czo też słodzą / ktore do
bre a ktore lepsze / ktore złe. Ktorem
wypisać umyslił: iako pan Bog ra
cji dać. Napierwey o Szeżuchie v
nas pospolitey, a wśakoż ważniey
że miedzy morzskiemu rybami.

Carpio

Karp.

Capitulum. 101.

Karp jest riba rzečna y
stawowa, Nawiełthby
na hese przedi / na nim
łuska jest wielka okrę
gła / para y żółta też / mięso tego
dobrze jest: iedno cieple / bo też zie
mna słowata żywie.

Pożytki tego.

Aż grzbietha packerze / a i łuski
przełobieże: i klijem na bywelne sa
dzą y prześpywaia / a iako rzecz jest
chwała y mocna, Z iobrowych
kości nożykom czynią okładiny.

O Karasiu y dubielu.

Capitulum. 102.

Karasiu y o Duble
lu / ktorzy sie rodzą po
spolicie w stawach / a
rządło w rzekach: a z
by i stawu wypłynęły / ma łuski
słotą iako karp / ale dobrze żółta
śa: Szyroki y płaski. Mięso tego
jest lepsze niż w Karpie / bo jest cie
plejszy / a dla tego jest cieńszy y mie
so w nim jest miększe / Jest riba
bardzo mnożna / gdzie ziemia słow
wata: tamo sie wie: y kocha.

Pożytki tego.

Plinius pisał: że tego mięso v
pieczone gdy kicho zrobi drobno / a
w moczy w miod / a da go ogras
ke cterpiaczemu / tedy wsmieria o
graske, Może być warzony / piecz
ony y smożony.

Dubiel też jest riba lu

Karasiowi podobna, rodzi sie z kar
pia y z Karasia / a tak nature glich

O ribach.

ma obole, Gdyż tak tedy o nim nie
nie piše z osobna. Dobry jest wa-
rzonny / smażony / y pieczony.
Lepшы niż Karp / podlepшы niżli ka-
ras.

Kleszcz.

.....

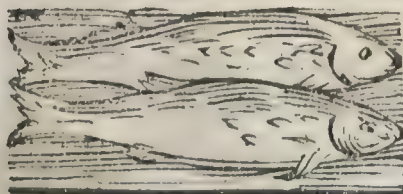
Capitulum. 103.

Kleszcz jest riba biała w
rękach i w stawach, lu-
ste ma na sobie pyro-
ka biała: Długi / pla-
sti y pyroki. Meso tego jest mięk-
kie i sam jest ślęmaty / przeto
lepsy jest pieczony niżli warzony,
tęże lepsy smażony w oliwie, al-
bo w oleju y w masle.

Plocieža.

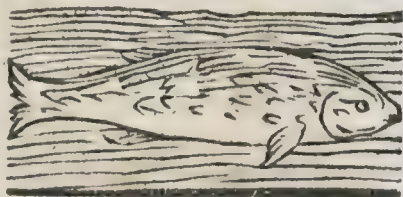
Capitulum. 104.

Plocieža jest riba mała
biała / oczy czerwone,
W stawach / w rękach
y w Jęzorach się rodzi,
Łuski biała ma na sobie / strzela y
ogon ma czerwony, Dobry tu te-
dnieu warzony pieczony y sma-
żony każdemu: okrom tych co se-
bre mają / bo jest cielepszy natury
Cho rozumiey o wódregach y Kle-
moch, które są podobne jednakiy ia-
ko Plocieža / jedno iż wódrega jest
wiecej / ale jedney są płci.

Zasiek.

.....
Capitulum. 105.

Zasiek jest riba rzeczna y
stawowa, łuski ma na
sobie biała pyroka / o-
czy y strzela czerwone, a
przeto jest rzeczona iakoby od czer-
wonych oczu, jest riba nie mała, by-
wa nawet i na czterzy piodzi, O-
trąga / miejsce w nim jest mięsne,
przeto jest lepsy pieczony niżli wa-

řzony/ moře byt waržony: ale pier
wey go dobre vpiecť a potom stra
tať y waržyt w wodite / a čebule
piewey vwaržy w wodite do
bře z sčawby i q drobno/ potym
ocštu připley a kladť rby/ zapraw
te křiženiem/ a kto nie ma tego ko
řzenia ktoze kupit w kramie: do
bn test chřian/ gorčycia/ čřosnek,
Zako mořet wřykř, albo křiže r
by waržyt / bo lepey test aby te z
tym křiženiem waržyt/ bo ty bar
žo žagřewaia: gdy te tymi zapra
wi/ tedy tracia swoie přypřodzenie
ktoze test žimne y wilgotne, žwřař
cia křižet bialy. A nie rabi gich
test: a žy byt křiženiem křiženiem
z tych zaprawiuy.

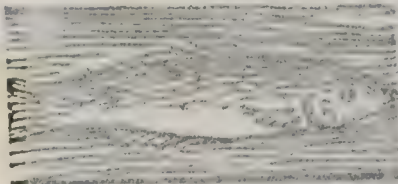
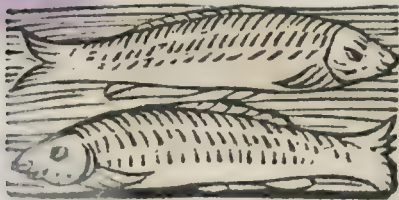
ble maia subřetia, Wřetia test ma
eicnia a břetia / a přeto test břetia
ku křiženiem test rami nřmoriapin
wřetia sa lepey piewey a potym
smařone, A žy p křiženiem maie
biali: tymi obřetia nřetia, y bř
dž piewey nřetia, nato testia albo
tato křiženiem, nato sa sčawby. Wřetia
te test waržyt test nřetia obřetia
Wřetia na nie gopřetia piewey,
ale testia test z sčawby/ bo testia
test testia, ktoze žagřewaia žol gopřetia
žimny/ y nie žimne rěcřetia/ nato
rby/ nato gopřetia nato sčawby/ nato
palema žagřewaia/ žy piewey piewey
ony piewey.

107.

Ofuř.

Capitulum. 107.

Křetia y Wřetia.
Capitulum. 106.

Křetia rba test z břetia
rby/ nato na piewey
ořetia y křiženiem/ z křiženiem
te tego natura testia
piewey/ nato křiženiem testia/ nato
to piewey/ nato křiženiem testia/ nato

Křetia y Křetia/ bo sobie
sa podobne, So rby
bi ale rěcřetia y stawo
we/ křiženiem testia na so

O rybách:

Wła doctozowie / dohzi test pteżony
y też wariony / wśak ob lepy i ko
rzeniem / i takiem oświec kto ma
je pjemoch.

Obyczay tych okunow.

C Okun test riba barzo harda, y
pna / gdy obaczę pęzułę / tedy sie o-
broci ogonem do pęzułi / na dnie
sie / striciele podniesie, A pospolicie
chodzą sřadem dla nieprzyiaciela
swoiego.

C Gdy pęzułę inśa pęzuła ranę,
tedy go pęzuła puka: aby tep liśal
one rane / a tak gdy ią liże / tedy sie
stchlo iagolij, Wśilue go : prawie
tako wol ciele / a gdzie może tedy
go i ije: gdy go ią głowe dęstanie.

Jaźdź.

Capitulum. 108.

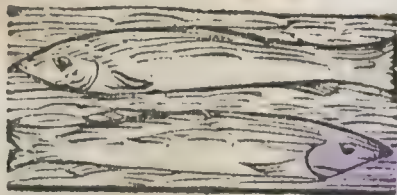
Aźdź test riba rzeźna,
podobna testy ku oku-
nowi / stanem, lusia y
wielkością swotą. Nie
ia test parsonata / tak ob y o-

lunia narodzona / też ma lufle na
sobie y striciele ostre: kuno iź na nim
muf sřisłi / tak ob y tak i sřonch rib
iako gi wiecżey plocż: tako sie wie
cżey cżpni.

C Dobzi testy ku pożywanu / le-
dno iź testy wiecżey wilgotności / y
mieso iego test mietcżey / a pże-
to ma być pożywanie gich żawżdy
i křiżeniem, Krom pteżu albo in
pżego drogic křiżenia / tedy i chřia-
nem albo i cżosnkiem / albo tży y
i gorcżyczą.

Sedac.

Capitulum. 109.

Est riba dluga okra-
gla / nawierthy na pol-
tora łokcia, W rzełach
wielkich sie mnoży, ma
na sobie lufle tħakiem
stanem tako okun cħar-
na a białą pżez ośtrich strzelow
test. Jest iego mieso sřrosne: iako y
w Dorżu, y bogich pokarm: śmała

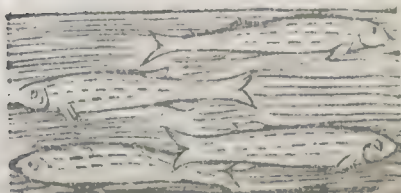
małego, A pżełto o nich mało pi-
sać iest. Ale gdy iesth vbozich po-
farm/niechay go vbozdy pożywa-
tą raczen z czosnkiem/albo z chř-
nem/albo z gorczycą/zwierzciaw-
sy cy trdy rdczy z ktorem chce po-
żywać: niechay warzy thy rby w-
miasło pieprzu.

Grundriss

Kieſſb.

Capitulum. 110.

A riba leſt maſa rdeč
na y ſtardowa/ ma na
ſobie luſte drobnę ſi-
nų/ gđate leſt apoka. al-
bo kaſmen/ tamto ſie chowa rada,
Jeſt naturi ciepleſzy niſi me bla-
ſe rby. Kiedy ſe chceſz wardſp: w
wolnyn roſole ſe ward, ă potym v
wardone: poſſy ſe ſmbierem tar-
tem/ ă taſo leſſe glich poſſywanie.

Chz.

Capitulum. 111

Sližu stori test ma-
 sy y podobny ku mie-
 tusowi: tedno tze masz
 test, na wietchy na pier-
 paitoch/ przez kustu test. Chazo gi
 warz: iako warzyc masz. Kielbia.

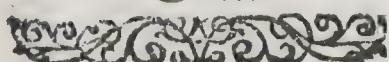
Exerta.

Capitulum. 112.

Bezta iesth rta biala
Luste ma nasobie cien
ka y subtelna / bpru
dluska niz na piadzi,
barzo tusta y siobla, Lepsa pierzo
na nizli warzona / w wielkich rze-
fach sie rozi (takowwisle) albo tez
w innych pozpywanie tej iest, gdy ch-
ciesz warzyc: tedy ja vpierz / warz-
ze ie z octhem y z innym porzeniem
wedlug dostatku / do pierzoney v-
czyn palpe albo pierz ostrz z octem
dla brzydofsci zoladku.

Sum.

Capitulum. 113.

Sum ktori jest wielki, a bywa na dwu sążeniu dobnych y dluszych, sioza na nim czarna na m. fci, głowa wielka, gęba syro- p długie: ktorzy sobie nagania bel małych: gdy sie domęgo zbliża bo też lupem żywie tch. czego sie doczeka na miasteczku. Mieso tego jest sprosne. Jest potarm obogich, ktoręgo mały pożywać z chrzanem, albo z czosnkiem/ albo z gorczycą ktorę ruspusz dobrem ocetm/ albo go thej warz z agrestem (jestli mo- żesz mieć) a będzie dobrze/ a jestli nie maś agrestu/ tedy go wwarz w sy: balcy ocetm dobrzym, dayże mu wrzec w ocet długo/ tedy wzy be- dzie smaczniejszy, Jestli rzeczna ri- ba rzek wielkich.

Pożytek tego jest ten: iże obogiem mieso/ a żebrakom kofci grzybietho- we na pacierze sie przypada.

Mielus.

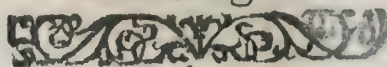

Capitulum. 114.

Jezus jest ryba rzecz- na/ nawiety na trzy ptedzi bywa/ wshytkim stanem jest opdobny tu sumowi, jedno iz tego mieso jest malo sepye nizli w sumie/ by byl na wiety mielus/ tedy tego wa- zroj fa jest za wshytkie sepy. Pozy- wanie y przyprawa tego będzie ta- kowa/ dobi z pieprzem, z gasczem z czechulnym/ potym iako kto mo- że/ może go przyprawi iako y su- ma, a to przeto: iako ryba twarbya iako potrzebite leshy zaprawy. A ktori w sobie nie ma takowych przypraw/ tedy sepy pożywanie nie jest dobre.

Minog.

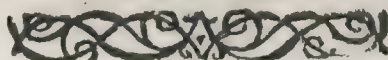

Capitulum. 115.

Lin.

Capitulum. 116.

Tula

Nog jest riba długa, czarna, W riekach sie rodzi / gdzie jest opoka kamien: tako sie do nie go przypije / a nież inego nie ije: tedno kamien z sie, kosci zadnej niema w sobie: tedno chęstke subtelna, takoby nie po grzbiecie przewiołk, Jest riba barzo smaczna / y słodka, Gdy są świeże, tedy te kładą w gorącey wotrop / a obracają warzecha w wotropie: aże z nich słozę zęma gdy odepre a tak ie warzą / dobre są z każdym kocheniem, wśak oś lepsze będą gdy przyeżni ociechu w nie: iż odradzi gich słodkosc / kthora eżni bzydkosc żoładkowi, a takoy wracante, Moze ie chować dluo posellwshy a potym gich pożywać wedlug wolej: tedno jeby byly z kocheniem.

O pisłozu / Ktorz iuz jest wypisany miedzy rybami morzkimi. w Capitulum. 98. Ktorzgo tako nature oglądasz. Y pożywanie tego poboczysz.

N jest riba pospolicie w stawie sie mnożąc, ma luske na sobie żółtą drobną / bfolem żywie y w bfole wystawno leży / tedno gdy wynidzie na earlho, tedy wierżnem chodzi / gdy go chcesz pożywać: dobi jest warzony z kocheniem Jako o thym iuz nauka jest / dobi też jest y pieczony / wśak oś lepsze będzie / gdy będzie z czebula y drugim kocheniem nadziewany / iże teo grubosc czebula y kochenie strawi, y zimnosc zagrzeje.

O raku iuz jest dostar tecznie wypisano. w Capitulu. 74. miedzy morzkimi rybami, Bo jest morzki, y rzeżny, y stawowy. A tako o nim dospe na ten czas.

Losos.

S IIII

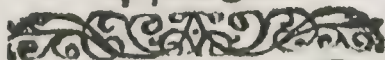
Capitulum. 117.

NA riba jesty riek wiel-
kich: ktorze w morze w-
padaia/ jest też wielka,
bywa na siedmi piedi
na dluzą: Stragly, Ten sie rodzi
cio nablizy stoku, i kad wychodzi
ona rieką/ a gdy sie luz wygikry,
tedy basie idzie do morza a pije, al-
bo żywie wodą Morzka/ po tym
przychodzi ku wierchowci rieką do
wody słodkiej, Bo woda gdzie w-
state: tamo jest nasłodka/ tako theż
dzieć Łososiowy żywia/ gdy sie v-
rodzi/ tedy ia opły do morza idą
a gdy morzkiej wody zakuszą, tedy
sie basie ku wierchu wracają. Je-
mieśo jest dobre/ smaczne/ kruskie
y słodkie/ a dla te^o gi w tuskatą na
spilki/ bo gdyby go nie w tuskatą na
spilki/ thedy ani vplee/ ani vwa-
rzyego może, Tacz nie tje: ledno pia-
ne ktora na wodzie jest.

Wspoko w nim dobre jest/ y to czo
w natry/ dobi jest suchy y świeży,
pleczony y warzony.

Psiragi

Capitulum. 118.

Strag leci sie też ro-
dzi w ciełac: pch wo-
dach: tako y Łosos, ale
nie idzie do morza: ta-
mo mieśka gdzie sie vrodzi/ a idzie
prawie do stoku i kad woda wstate
Jako są ty riek, Pileza/ dunaiec
a tak y inke riek. Jest podobny ku
Łososiowi posthawą swoią/ ledno
kusti ma na sobie niedy białemi
czprwone, Za żywie wodą słodką
y kamieniem ktore w tej wodzie są
Mieśo tego jest też dobre ku te-
dzeniu, bo jest ciepley naturi. Poży-
wanie y przyprawa jest tego: tako y
Łososią.

Pipień.

Capitulum. 119.

Pipień: kłoz tchęż sie ro-
dзі w tych wodach ta-
ko y pstrąg/ jedno iże
iści inakshy/ bo nie ma
na sobie łuski/ iest goły: telko na so-
bie ma skórę. Dobry/ słodki y zdrowy
ku pożywianiu/ bo iako rība iest
z bystrych wody/ iako iści lepśa y
zdrowsza. Jako o tym z osobna wy-
(piše.

Capitulum: 120.

Ostatnie o naturze Ribi, Jako o
nich piše Auic. w kregach wcho-
zich lekai ikich: Ji iest gich natura
zimna y mokra/ to iest flegmista
pospolicie wbythlich, Wszakos sa
tedny kolerezi/ druidy flegmaticy

Powtada iako Auicenna: Ize
Riby ku żywności sa lepśe: kłoz
sa średniego wieku/ ani stare/ ani
mlode/ kłoz nie sa młesa miag-
kiego/ ani smierdzącego, Bo kłoz
ta rība ma ciało miagkie/ iha gdy

stara iest/ nie iest dobra, A iako kłoz
re sa twardo: ty gdy mlode sa/ ihy
warz/ a gdy stare sa: ty plecę. Za-
sie kłoz sa mielkie w naturze swo-
iej/ ty gdy sa stare: ty warz/ ty za-
sie kłoz sa mlode: ty plecę.

Cheże kłoz sa twardo/ ty gdy
sa mlode: sa lepśe/ gdy sa stare: sa
gorśe.

Potym gdy sa z riek/ iako zby-
strey a kamienney, albo piaszczney
y kłoz nie iest miedzy łasy, albo y
miedzy boru: ize iha wiatr przewiera
z łasy sa rība lepśe, A iako tchęż y z
staru y z te kłoz kłoz sa w polu, at-
bo na wietrze.

Cheż ony rība kłoz z morza wy-
chodzą w rzece cieple i miękka-
ta w nich/ iuz bywa lepśe: iako
iest inac w Łosofiu, kłoz bliży mo-
rza/ ten iest gorśy/ a iako daley od
morza, ihy lepśy/ a czo bliży do
wierzchu rzeki/ ty sa lepśe.

Sadło kłozey rība/ mor: kłey,
ręczney, starey, y z kłoz/ wiel-
bedzie, Gdy rozpusti ołiem/ przy-
czyniwszy cypstego miodu, cypsi o-
czy od jaćmienta/ od mgły/ a tego
petropeze puszcza na oczy y winał
leżet, A to rozumiey gdy bedą jać-
miony przeż wrzod gorący y suchy
Do tchęż Plin. Et. xxx ij. Ku themu
przystaje Diascorides y Auicenna

Druga sprawa y pożytek sadła
Ribi: iest then/ gdy kłoz kłoz
plute/ weźmi sadła rība/ rozpust

Orbach.

В оцѣмъ добрымъ дай плѣ чюремъ,
а прѣстаніе.

Czyżże pożywianie Dłb starich
miękkich/twardych. testy tko, To
pródkiem baczyć: iż męso każdy ri-
by test na grzbiecie twarde/więc-
niż na brzuchu / tkać test od głowy
więc test niż od ogona/pródko gdy
Dłba test natury miękkiej: test test
mieśco żgrzbieta od głowy pierw-
szono, wtore y trzecie / a ż brzucha
nie test mieśca, bo test miękkie y wil-
gotne/ono ktoż test od ogona,
to test lepsze dla częstego ruchu.

Wibn fceor ȳwiga trawa / lep-
 bry nigh ony fceore ȳwiga woda
 metona / ȳso ȳit ȳe ȳelawy ȳe
 ȳe ȳe ȳelawy ȳe ȳe ȳelawy ȳe
 ȳe ȳe ȳelawy ȳe ȳe ȳelawy ȳe

71. Kópíe Póze Páma 1970. máj 19.
Ezso dobre : táto má Páma - táto
kópia /bo Páma- má Páma- má Páma,
má tego Páma- má Páma- má Páma
táto dobre táto Páma.

A l'origine de l'église parait po-
sséder, dans la nef et le transept
nord, deux chapelles à sa.

[illegible]

¶ A fien sama woda żywa/ty
sa pranie wilgotney y zimney na-
tury/ā to sa flegmisten.

E Jesze sa riby kore lupem žy-
wy/ a tako lup lepsy/ tako ona jest
lepsy/ bo dobri psarmi/ dobre cia-

Po cžyni siera sprawa.

C Pożywianie Rib iasie ma być,
Rozliczne riby/rozliczne gich po-
żywać/ktore są twarde/ty przypra-
wiać i kłodzeniem, to jest i pieprzem
i Imbierem / i muszkatem. Ec. a
gąszcz i czebule lepszy niżli i bezce-
nego do tych mięsnych y twar-
dych rib, a żółaszcza do rib białych
ieże by był leppsi i osneł nagaższ
by głowy nie ociężał a oczu niewy-
cisłal.

Alle kto chce cżosnku pożywać
 Takowem obyczajem cżosneł przy
 prawuy/ odbierz każda głowe i na
 mniejszy skorzi/ kładz go do wody
 wrzącej/ aże gorzkość y surowość
 z siebie wypusci, Albo gi wkładz do
 wody: przystaw że go do ognia aże
 weźwie/ toż dopiero z niego gąsć
 cżył do ryb białych y twardych, ale
 dla lepszy pewności oczom: przysyp
 kopru y kmninu: gdy ie bed zleł za-
 prawował inem korzeniem, Jestli
 inego korzenia nie masz jedno Cżo-
 sneł, cżymby ie zaprawił/ przysyp
 kmninu y kopru do niego/ a jestli y
 tego nie masz, Niechay bedzie tro-
 cha Cżosnku y cha niechay dobrze
 wre/ bo on dągnie iż nature zim-
 na odepmie.

E Drugie / kchorze są rby wilgo-
tney y mlekkiy naturi, takó są kle-
biże / Qderty / vkleie / y inże takowe
Zy lepiet pierz / smazyć w oliwie,
w olein / albo też y w masle / moze

je pierwey posypować masą psen-
nią/potym je klasć w talowg tlu-
stosć.

E Możesz też przyprawić sobie
smaki kthore pobudzią chęć y za-
grzewaią iako są ty/ iako jest pa-
sa/ ktora thako przypraw. Weźmi
szczawiu żpolgarzsci albo iako wie-
le chcesz/ piołynu ż pieć rożdżek/
pieprzu czo rozumiesz/ kopru wło-
stiego/ albo y polskiego/ albo y tro-
che kminu/ żwierc to wespolek/ ro-
spuść oczchem dobrim. Jedz rby ż

ta passa. A to gdy ie bedzieś wa-
rzył w rosole.

E Drugi też może być smak weży-
mony ż tego czosnku, Żako gi ode-
brawszy y odwarzyszy dobrze, dan-
do niego kminu/ anyżu/ kopru/ pa-
franu/ żwierciawszy : rospuść oczo-
tem/ ā chceszli te° przywarzyć: mo-
żesz ā potym możesz ony rby po-
lać tym/ albo osobno na przystaw-
kę nalać / bo Czosnek żagrewa y
trawi czo jest nie strawnego w czo-
wiczym żoładku.

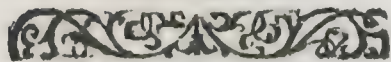
Dokończenie o Ribach.

O kamieniach drogich

Na wiele rzeczy potrzebnych.

Adamas.

Adamas.

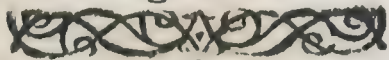
Capitulum. 1.

Dziom jest pożyteczny, Ten kamień
niektorzy żową Wagniesem / iż nie
ktorzy powiedaia iżby żelazo cia-
gnął k sobie, Ten kamień gdy be-
dzie ku inšiem kamieniom przyło-
żon / tedy będzie każdy szłaman / a
ma druga własność: iż go żadna
rzecz nie szłanie: iedno ołow.

Adamas czyni człowieka moc-
nego przeciw nieprzyjacielom / sny
prożne odpadza / trucie oddala,
bowiem powiedaia iż sie po ci ieszki
będzie iad blisko położon / a wpa-
że ktoby ten kamień pił / tedy temu
trucina będzie śmiertelna.

Agatas.

Capitulum. 2.

Adamas: Ego kamie-
nia wietrza iesth moc
we szlocie y we szczech
y w stali. A gdy będzie
przywiązany w lewey myśli, nieprz-
taciele zwyciężyć czyni / bestie nie-
zwyciężone: wpołarza / przeciw Ła-
tarczom / y inšiem wdzieniom: po-
maga / w rzeczach porzynaących
sprawiającego możnego: iż ma-
si ° czyni / boiaźni prożne odpadza,
Swart y żywoty zwyciężyć czyni,
miesi, czyni om y też opetany m lu-

Ego kamienia jest ro-
dzatow wiele / a wpa-
że jest sławotępszych. 7.
Diascorides powiada
iż Agatek pomaga gdy foga niedz
władek wstąpi: przywiązany / albo y
wodą pomazać / darzem boleść y
śmierza, A gdy then kamień sztrze
w proch a posypie na rane, albo gi

dať z winem wypít: kogo Jasežor
ka v tje /tedy vidíomí, A kto gi be-
dite priť sobie nosil / chedy go czy-
ni wynnem / mädrem / pränem
nego y wdělečnego. Mocny thych
kamiení / wedlug ich roznagitych
rodziatow albo osob : odmientatq
sie, A w šal ze w hitecy miedzy sobq
zgadnatq sie na thozje kođy cępi
ludzi smutne.

D Jndy si Agatek / rđecy labo-
wile odpadza, Kto nan bi dñe pa-
trýř /tedy widzenie w sp maga, A
gdy gi kto w vřech tuma / pra-
gniente vřnleřa, moř qđemu da-
wa řwieleřwo / pragnienie y tñu-
ny gafi.

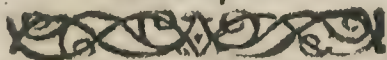
Alabandina.

Capitulum. 3.

E go Kamien ia moř
teřřize ctečente křwie
pobudza y pomnařa, a
kto gi bedite př / w řpe
te moři iadu gafi y wypadza.

Alabaster.

Capitulum. 4.

O kamieniach.

2

Ametyst jest z rodziain
marmurow/na sloyfi
masci chować: i st cży
sty, Ten kamień khoru
bywa w apadocij naleston niebia
sy/ jest nagorshy, Nalepshy jest ktori
ma barwe miodowa: khorogo nie
bardzo przodziec, ten kamień odmiel
cja ywot/ y też twardosci y bole-
sci zoladkowe plastyr oddzialawshy
odmielcja, Kto gi przy sobie nosi,
w swogich rzeczach swietajda do-
(Stanie.

Alectorius. Kapłoni.

Capitulum. 5.

2

Est rzeczony kamień
kolorowy/ albo kurem,
dia mupia gonuje ro-
du/ abowiem w zolad-
kach kapłenich naleston bywa.

Gdy kogut po trzech letech bywa
okaploniony/ albo oprawiony/ a
po okaplonieniu gdoby przes siedsi
lat był żyw: bo przed tym nie ma
być wplet, abowiem im starst: tym
lepsy. A kiedy ten kamień w kaplo-
nie wroscie iako ma być / thidy wż
nieś nie pije. Właż je żadey nie jest
naleston wietshy, iedno iako wietle
go bobu staro.

2

Rocz te kamienta jest: iż kto
gi bedzie nosić przy sobie/ cżyni go
być niezmiatzone. A gdy bi dote
w ofach chrzymany/ pragnienie
oddala, A przeto japałom po-
maga, Zone meżowi cżyni przy-
temna/ cci dawa/ a nabytie cci
dachowawa/ witeczone rożnu dnie
Opuszczonego śladem: oddie cze-
nym y przycmym cżyni, Kreie-
stwo stracone y inie postroone na
być dawa.

Ten kamień jest pożyteczny em
ktory sę przyrodbienia stronego/ y
tym ktor: rzeczy swogich bractwa
sę sprawiat nie mogg.

Ametist.

Capitulum. 6.

Amkenta tego jest ro-
dzaiow piec / a i nich
nalepzy jesty khorz sie
w Indij rodzi / ma i c
barwe czerwoną / smiepaną i po-
żaną y i Sziołkową barwą.

E Moez tych kamieniow jest od-
padać pisanstwo, abowiem gdy
beda na pepek przywiązany / tedy
powielagaia par i wina / a tak ro-
zwiedzia i pijanstwa, Wyśli i tych
powielagaia / dobił rozum czynią,
w sprawowaniu rzeczy czynnego y
baczego sprawia / a nieplodnego
czynią być plodnem: gdy bedzie o-
ne rzecz pil w ktoreby takowe ka-
mienie były omyle, Trucine gąsą,
ludzi rzeźerskich stręga / y nieprzy-
taciele gich dawala gim żywicięć,
Ku łowieniu zwierząt diabelskich i pla-
kow: dobrze sprawia.

Aquille lapis.

Kłowy kamień. Ten ka-
mien podobny jest kapi-
stanie / a k tedy nim: za-
chwiecie / tedy w nim ka-
mien drugi w posrodku kolarze, a
ten kamień rzeźon jest orłowy / bo
gdy orleca chce łapca żnieść: ten
kamień samiec przynosi i Ind-
tey a podkłada gi pod orlece / tedy
orleca lekko żnieść łapca i belesci
nie bardo czuie. A hen kamień the-
sprawuje niewiastom y u bytciem
insem i zwierzętom: gdy bedzie pod-
nie podłożon / ten kamień gdy be-
dzie zawieszon na lewym ramieniu
y niewiasty / tedy broni porzucenia
diabełcia / a czasu porodzenia: gdy
gi do wda przywiazę / tedy nie prze-
spieczności edala / A porodzenie
diabełcia rickleyse bedzie.

Ludziom kłodzi cierpią niemoc

Est autem machina quae dicitur
machina ad machinam dicitur, et pro
to dicitur: et hanc machinam claudat
gnatidat: aby iayca y dicitur od dicit
rigit iadomitych bysy zachowany,
Dicitur et qui prap sibi nosi / et hanc
gi cypni ludzom prajemaym / et hanc
dwem / y et hanc bogatym / y od prajemaym
rdeczy strzeze.

Est et dicitur: test, iako powie
dalq Caldeij: iay fiedy komu iad be-
dile i iayq karmia prajprawton / a
gdy then karmia bedile wlozon w
on polarm / iakiego polarmu czlo
wiek polfngc niebedile mogl, a kie
dy wyjmie i polarmu on karmia,
tedy gi bedile mogl polfngc.

Est et iay orfowie te karmia su
laia a claudat w swote gnataida / y
jorawie miedzy swote iayca.

Est et dicitur: et hanc powiedaia: iay
karmie brontq aby sie iayca bar
to nie iagraty w gnataida dila
Cwym.

Chiricalem. Mosiadz

Capitulum. S.

Est autem test rdeczon od
tego: iay ma swiatloste
dila y twa dila mied
bon tem Mosiadz
bywa i m edy y i ognia silnego y
iaym prajprawam bywa su ilo

tey barwie prajprawam.

Est et dicitur: et hanc prajprawam: i mied
dila bywa Mosiadz, iay rdeczon,
Abowtem dila barwe ma: albo
iay i miedy bedile dila. Then Mosi
adz iayto froc i yisma dila gi
Kontrifalem / a to dila barwy po
dobny Kontrifalewi. I nauti ala
chymistey: Miedy bywa prajme
niona w mosiadz / eto bywa praj
poszodef dila, bowtem iay dila
biel / a ma prajprawam ducha / a
natychmiast gdy proch dila by
wa poszodef na rotopionq miedy
albo gdy bedile dila iay dila
mi miedyanem: w onym rospu
ejeniu miedy dila bywa rospa
tona / a fusa iako duch fedyby wy
pla / a iay wfażnie sie iay iay
nie bywa praj miedy rospu
a iay wyfusa iay / bowtem iay dila
iay miedy dila / a dila iay
iay iay iay: powiayga
iay iay / a bedile iay.

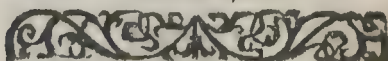

O kamieniach.

Description. Kamień bezaar pomaga naprzeciw trucimam, a kiedy by kto wypil go tak wiele iako żaważa dwanaście ziarn teczmiennych/ albo kiedy nim pomaga rane kiedy kogo wkaśi coś iadowitego, kiedy wypawia przyrodzenie odesmierci/ a wypadza iad przez poty, adla tego też pomaga człowiekowi powietrzem morowem żarżonemu, a gdy bywa w pierściu wprawy/ kiedy w kimbry iad był/ magi w usta wlożył a i sać z niego/ tedy pomaga.

Borax.

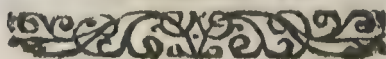
Capitulum. 11.

A moć then kamień dziwną naprzeciw tadem/ bo wiem gdy kto jest struś a ten kamień

posknie/ ktorz poskniomy krasi iellta/ iak oś iadu onego ktora sie w telca wpogila: wygasa/ a pothym przez spodek wynidzie a żasie schowan będzie. A gdy coś iadowitego wkaśi/ tedy pomaga, Dgraszi leczy/ aly żoładek y nerki naprawia, iestli kto będzie one rzecz pić w kto rep ten kamień bywa omyle.

Carbunculus.

Capitulum. 12.

Anoldus. Carbunculus iest kamień drogi barzo cypwony, w ciemnościach świeci takoby ognisty wagi. Barwa y moczami świeci aly albo przechodzi in sie wstęki kamienie świeczące albo palące/ adowiem then sam ka-

mlen ma wspani / mochy / koro ma-
 ta inpe drogie / perly albo kamienie
 a sa krom tego tego dwanascie ro-
 dzaiow / ale nie thakcy sa mochy
 wielkiey.

B **C** Isidorus. Carbuncula rodza-
 tow jest dwanascie, ale z tych rodza-
 tow nalepze sa swiatle, takoby o-
 gien z siebie wypuszczajace / a po-
 wiada Arnol. iz Carbunculus jest
 pieczeta inshych kamientow / abo-
 wiem moze swota figura albo wy-
 obrazeniem wybit na inshym ksz-
 dem kamieniu / ale nie inshy kamien
 na nim.

E **C** Mochy tego kamienia sa / po-
 wietrze tadowite y morowe odpa-
 dzac / sztykow albo cielesnych zgdz
 powciagac / cialu zdrowie sprawo-
 wać y zachowawa aby w niemocy
 nie wpadalo / zle mysl oddala / y
 tzez przyjacielstwo miedzy ludzmi
 czyni, a wspanie bezescie rozmnaza

Celidonium.

Capitulum. 13.

In kamien jest nale-
 zion w żywoci-
 dyl-
 al-

dzie w czystey chustce lincany przy-
 sobie nosi / palonym y miedzi-
 kom jest pożyteczny / y niemocy
 dlugie wykozenia.

C A ktorzy gi przy sobie noszą / i-
 ni te wymownemi y wdzięczni,
 zmieszany z wodą / obyczajowo
 przyprowadza lekarstwa na
 niemocy oczne ozdrowia / a
 mien Jastoleczy khorz jest cenny,
 rzeczy poczte ku dobremu koch-
 wi przywodzi / gniemy wspania /
 nobacze go wdzięcznego y przy-
 nego czyni. Panstie gniemy wspania
 rza. A gdy gi na piat po-
 tem sułnie / sebi wspania y wspanie
 fi wspanie / kochliwie powciaga / na
 prawia.

C A jest dostolabozono / iz gdy be-
 dzie na piat potencion pomagą na
 przeciw niemocy swietego walan
 tego / y naprzecim zstey niemocy
 Niektorzy powiadają iz maia być
 latwione w stole cieleza / albo w

O kamieniach

lelenta: nie porożonego, ale wypro-
tego / a prawnie dać ie ku lewemu ra-
mieniu.

Ez kamienie maia być wymo-
wany kiedy dzieci Zastoleże male-
sthoż na gniaździe albo w gniaź-
dzie: miesiąca Strpna: i żeby były
doskonałe / a dzieci ony nie maia
sie dotykać ziemie: ani glich oycz-
wie ani matki przystym niechay nie
beda / bo wielkocy moczy beda.

Celonites.

Capitulum. 14.

21 **E**lonites / albo Celon-
tes. Niekthorzy powie-
daja iż tego troia ki ro-
daj test, ten bywa wy-
też z wielkiego żółwiu / ma barwę
takoby perła na sobie matca iże
Crupe.

Elonites / test Indyjskiego żół-
wiu oko, Czarnokrzędnicy kładą
gi pod ięby / a thaj rączy przysy-
ludziem przepowiadają / a te moc
ma ten kamień: Jestli kto osta wy-
myrby bedzie gi nosił w ościech: iż
może przysyśle rączy przepowia-
pewnych czasow / to jest od slonca
wschodu aż do hostej godziny przed
pełnią polu miesiąca roście.
Ale gdy miesiąc jest nowy / wtedy
powiedają iż ten kamień prze-
tek dzieci te moc ma, a po pletna-
scie dni miesiąca / tedy iachy prze-
dednem: ma te moc, a ten kamień
nie żgrie ani sie ognia bogi.

Crisolietrus.

.....

Capitulum. 15.

21

Crisolitus. Istotnie jest kamien
na kate. Ktem. ien ta-
mien gdy gi kto powie
si na sygi/tedy poma-
ga naprzeciw ograblani/ a gdy gi
z miodkiem rozanym bierze/ dobry
jest na niemocy kchorze bywaia w
ysu, A testli z Malmaizja bedzie
zmieszani/ tedy na oczy dobry jest/ y
zoladkowi pomaga, albo choesam
poch z nie° bedzie wypic, albo zma-
stiktem. Ten kamien poranu bywa
czudnieyszy/ a ogien barzo ku sobie
ciagne / a barzo przedo od ognia
z gore.

Crisolitus.

Capitulum. 16.

Amenia. Istotnie jest kamien
zadion. miedziowy. Ist-
otnie jest kamien malow-
iowy. Istotnie jest kamien

istotnie, Drugi rodzaj jest tego barwy
woskowej / a testli zielony iabody
morzka woda ku wieckszemu zielono-
sci sie malacza, A gdy gi na stelo-
czu polozy/ tedy zlozka gwiazdy
przebie sie wkazuje / a bywa naklepien
w Murzynistey ziemi.

CKiedy bywa w zloto w pramio-
ny/tedy przeciwi sie strachom noc-
nem/ dawna miedzosc y czesc/ balen-
stwo odgadza.

CA gdy gi kto starlshy bedzie pte
pomaga na dychawice.

Cristallus.

Capitulum. 17.

CKiedy bywa w zloto w pramio-
ny/tedy przeciwi sie strachom noc-
nem/ dawna miedzosc y czesc/ balen-
stwo odgadza.

© III

O kamieniach.

Ale kiedy będzie pierwszy Krzyż stał
zagrzany / żadnym obpęzaniem nie
zapali.

B Co w rzeczach przyrodzonych
mistrzowie rozumu przyrodzonego
piśm. Krzyż stał gdy będzie powie-
son na sygi idąc spać / wtedy ile
sny przez odpadza / wręczone ro-
wieżute.

C A gdy gi kęś w oslech będzie
mieć / pragnienie w smierci / a imie
ślawy gi z miodem / pierś niewie-
ście mlekiem napelnia.

D Wszakże Krzyż stał lepszy jest
na naczynie ku picciu : niżli na in-
szej rzeczy.

Cinnabar.

Capitulum. 18.

C Inoż bywa wdziłaś
ny z siarku i z żywego
srebra ażeś żywo-
ny, Moc tego podob-
na jest mocy Ematista kamienia
potem barzo sięga, a dlate-
kowie powiega, na spazdelnie i na krosti
jest dobi / w plastri bywa miešan /
y też na oczu wlekarstwa pożytecz-
nie bywa w miešan.

Corallus.

Capitulum. 19.

X Działow dwolaki jest
rodzaj, czli wony y bia-
ły. Autenna położył
tego rodzaj trzeci czar

ny, Czynone w ktorich diurek nie
ma: nalepsze są.

C Miedzy tych kamieni są: iż bar-
zo skutec powciagaia kto gi przy-
sobie będzie nosił, albo gdziekolwiek
będzie / w domu albo w leżsi / tedy
w kalfie przynagabania diabełskie,
albo widzenia / albo sny straszliwe
odpada. Grzmienie, albo pioruny
wiatru / y inie nawalności oddala,
y broni od okrutnych zwierząt / na
przeciw kordijacji / y inym niemo-
czam żołądkowym: pomaga. Po-
wieszony na żołądku / albo gi wy-
pić / indkmu żołądkowi jest pomo-
cien. Wzrodem khorze khywaia na
śleziome / albo w iceliach: pomaga
Dziasta nie zdrowe wleża / rany
żgnie wyciera / y płodliwe lekar-
stwa powciaga. A kiedy kto ma ka-
mien / tedy proch z niego ma i mi-
nem pić. Gdy będzie starzy y poży-
pani / albo choć zawieszony miedzy
sadem, albo na roli miedzy zbożem
czym te płodnemi / dździ y grady
płodliwe ob nich odwraca. A gdy
dzieci nie miały niemocy karc-
tego Walantego / tedy jako uichło
z żywota wyndę / pierwcy mizli
czego wsiy swemi wlużę / tedy ko-
rta cżynonego wżgnę tak wie-
le jako zaważę dziecie ślarn teży-
miennych / y dździć gi czo nalepiej
a włożyć gi w usta dziecieciu a nie-
raz gi poeknie / abowiem jest k te-
a barzo diuwo pomocien.

Cuprum.

Miedj.

.....

Capitulum. 20.

K Kiedy o ludzi starich by-
ła pierwcy wynalezio-
na ku pożyteczie: mizli. A
żelazo / abowiem pier-
wcy miedzią ziemie rito, W rseczy
albo nacznie ku waleze sprawowa-
no / a tak Miedz była nadrośsia, a
żłoto i żelazo dla nicowżetku zamia-
tano, Ale teraz obyciajem przeciw-
nym leży miedz, a żłoto w walciey
cici y w wadie.

Cinis.

Popioł.

.....

Capitulum. 21.

C 113

O kamieniach.

A Popioł iże ma w sobie barzo drobne części: lekkiem wiatrem bywa rozwienton/ a wpażę jest na wiele rzeczy pożyteczen. Na pierwszy ogień popiołem bywa rządzon y zachowawan. Popiołem stori od welny bywać wyprawion y nieiało odnowiony.

E Popioł bywa kładzion w miaso halunu ku farbowaniu sukna.

E Kiedy koscioł poświęcają/ tedy na popiele obietadło napisują wstępna srodze nagłowy bywa szpan/ na pamiątkę napey smiertelnosci.

D Z wody y z Popiołu bywa wdziałan ług ktoru głowy myją.

E Popioł gdy będzie na piawie posypan/ tedy krew ktorą pisa ście dworci. Na lekarstwa tak popioł y też ług bywa pożyteczen.

Aucenna powiada: iż popioł wśhel ki ma moc wycierać y wysuszać, a

wpażę rożmaglęhy jest/ a gdy będzie ompty/ tedy nie chał ma moc ku wycieraniu, ale przed swoie ompty cie: nabiera sobie iż spala y wysusza przed kasania.

E Woda z popiołu bywa kładzion na w lekarstwa gnoiące/ a z nich jest namocznyleśa woda z drzewa Jigowego / y żółt kłozie w sobie mają mleko/ iako jest Romanowo żiele/ albo sosnka/ y inże tkaowe. Abowiem barzkiey ociera y wysusza popioł z drzew ściągających/ iako są drwa debowe: porceiaga krwie.

E Diascorides. Ług z popiołu debowego/ jest barzo dobi na lekarstwa ludziom y bydłu ktoru płuće są obciążone/ albo ktorzy w sobie mają trucine/ abowiem kto ta krowy będzie gi pił/ tedy nathychmiast bywa zdrow. Jest też pożyteczny na wilgotne rany y na fistuły/ y na rany kłozie są trudne ku złeczeniu y na strupy dawne smierdzące/ a przeto wystawicznie mają być ompywane a słusnem lekarstwem leczone/ abowiem moc ługowa ran nie wzdawia/ ale k temu te sprawuie iżby były wzdrowio (ne.

Ematites.

.....

Capitulum: 22

Ńużdzie cżłowieczey / a teo moć jest
Ńciągajęcia / czo jest rżecz doŃwiad
(czona.

Ferrum. Żelazo.

Capitulum. 23.

A En kamien jest rżeczön
greczkim iesyltem E-
matites, iakoby kamien
krowe powięgajęcy,
Abowiem ma moć krow wŃiano-
wiać / ten kamien moć żelazną bar-
we żmiesiana z żyłami cżr wone-
mi / a gdy ten kamien bedzie wŃy-
żön we wżęćę wode / tedy sie Ńa-
wa Ńetnia / a kto gi bedzie noŃil, nie
bedzie sie mu thrzeba bać Ńłonecz-
ney goręćęŃoci / a kedy bedzie na
Ńłoneće wyłöżön / tedy wypuŃęja z
siebie iŃfr / owocze od chrobałow
y od gradu zachowawa / a gdy be-
dzie z wodą żmiesany / tedy wdra-
wia ony krowy krowię pluć, tż po-
maga na blegunke. Proch z niego
dławe męŃo krowe bywa w ranach
wpiada, a żmiesany z winem / ra-
ny żastarzale wdrawia. A kto gi
pić bedzie / tedy kamien krowi bywa
w męchierzu: kamie.

A En kamien jest Ńwordön ku

Zelazo jest pyroblic-
nia żinnego, Natura
tego twarđa gęŃta / y
w Ńelka rżecz pżecina-
taczę / wŃpęti rżeczy moćę Ńwoię
żwicięja / y Ńamo od Ńiebie bywa
Ńrawięno. Nad iŃŃe wŃpęti krow-
ę Żelazo narichley sie bępsule / y
rżecz iŃŃa krowa żmiesany bywa wŃŃpo-
Ńel żaręja / krowa, nie głoŃno gręmi

O kamieniach,

od ognia mlekniele iże te może ko-
wać. Ztego bywa zbrotia y rozma-
gite naczynie ku rąbaniu.

Gagatek.

Capitulum. 24.

Algathek iesth kamien
czarny y swiatly, a kie-
dy bedzie zapalon/ po-
maga naprzeciw nie-
mocy swietego Walantego. Dija-
bly odpadza: albo iesthby przed w-
sta czlowieczę mowili / tedy dym
Gagatekowy nie da gim mowie,
Zolgdek wspomaga gdy potarmu
przijać nie chce.

Woda wktoreby trzy dni mo-
knał, czyni lekkie porozenie. A iesth
by one wode pila diewka / tedy by
wa poznana iesth prawa diewicza

albo nie / abowiem iesth diewicza;
tedy nie bedzie porużona / a iesth
nie prawa / tedy zarazem wrine wy-
pusci.

Ten kamien diabelstwu y czas-
rom sie przeciwi / weże odgania / a
przeto y Orzel ten kamien kładzie
w gniazdo swoje dla węzow / wsa-
kosh Sorgius powiada iż to czyni
orzel aby ciepło wsmieriał.

Granatus.

Capitulum. 25.

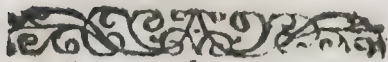

Constantinus y Woy-
ciech / Powiadaia iże
Granatus sereże wwe-
sela y smuthek oddala,
Zhen kamien podług wiele docto-
row : bywa znależton w Murzyn-
stey ziemi, y niekiedy w Syru przy
płaskoch morziskich.

E Woyciech powiada: iże nieko-
rzy powiadaia: gdi kto ten kamień
w vsiech będzie nosił, czyni dobrze
sedzieć co człowiek ma na myśli, też
powiada: iż kto gi przy sobie nosi
czyni gi ludzkom przyjemnego.

Gelacies.

Capitulum. 26.

A Knecht. Gelacies, ten
kamień test i zawsze di-
mny a nigdy sie nie za-
grzeje od ognia / albo
z zimnoscia bywa rozpalon. dla te-
go przestoi kthore broni aby ogień
nie przeszedł / a testy takoby żołądki
iwardy jako Adamas, a dla swie-
żymosci żądby cielesney powie-
ga. Gniw w smierci / y daw a po-
mocy naprzeciw wyhyliem niemo-

czam człowieczego ciała: kthore i
ciepley przypieczyły pochodzą.

Jacinetus.

Capitulum. 27.

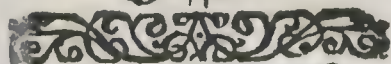
Jacinetus sa ihsy oso-
by / kthore mają jednakie
mocy. Z kamienie ży-
ły ciała człowieczego a
zwłaszcza serce posila-
ia / smutek y prożne my-
śli podrażane odpadają / rodum
y częst mnożą, od piotru y od nie-
przyciel bronią. Ludzkom podro-
nem przepieczność czynią, chat iże
też powietrze morowe rodmagich
krociw nie mogą gim nicz iasno-
dzieć / y czynią ie być godnymi cze-
stymonac / y od niemocy kthore
i potwiera przychodzą na lud i:

O kamieniach.

czyli te być przespleczeni, Wp
koś Aristoteles powie da: iż niema
sły bżemienne ku porzuczeniu dōle
ci sprawa.

Jaspis.

Capitulum. 28.

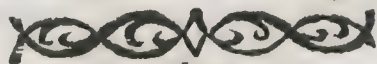

A To ten kamień przy so
bie nosi, ograńke i opu
chłtne oddała / oży cży
sci / widzenia sfodłtwe
odpądia / cielesną żadną wsmierza
poczęcia broni / a żwłascza zielony
krozi ma w sobie żyły żółte / bże
miennem niewiaśham / albo przy
porodzeniu pomaga. A ktho gi be
dże przy sobie nosić / tedy okrażma
żwictestwo / y cżynt go być moż
nym y przjemnym / ale nad inşe w
byłt własności albo mocy kthore

w sobie em kamień ma: te moć al
bo własność ma / y ktho wśham
ma i ktho bytowi i sła i bżnie / a
moć te wicpa i sły go bżnie w
słabio wśhamion.

Philosoph powie da: iż iestliby
kto nalażł Jaspis zielony / a wntm
by był krzyż / kthedy ma taką moć
iż ktho gi przy sobie nosił / kthedy
takowy nie może nigdy wtonąć.

Karabe. Burtyn.

Capitulum. 29.

Burtyn iest żywica
z drzewa: iakoby drogi
kamień. Aute. burtyn
ma moć sereże wwe
selać y kordijakę oddałać / y duchy
posilać.

Serapion. Burtyn ktho gi

pię bedzie / tedy broni iżby wilkosc
zbytnie do żołądka nie pła / y wy-
ciera żnyoth / y żołądek posila / y
krew żasłhanamta z kadzylowak
pła. Leż bugunka żasłhanamta. A
gdy bedzie amichon na bolące
tedy pomaga. Leż pomaga na kor-
dijakę / y kiedy kto krew pluc / al-
bo gdy komu z nosa idzie krew zby-
tnie. Ale gdy nim kto żakadzi / te-
dy wiecej nim moć swietego wa-
lantego pobudza.

Lapis lazuli. Lazur.

.....

Capitulum. 30.

Wed teo kamienia test
iż od niego włosy na
powiekach rosta, moć
tego test krew wysu-
y ochładza / y powieki zstozich wlo-
sy opadaia dla miedzi wilkosc

iadowitych / a ed mient ten kamien
ony iże wilkosc tu gich przyrodzo-
ny naturze czege sie mnoza wlo-
sy na powiekach, A ma być na tło
stary na proch

A gdy bedzie żawie hon na dle
cieli / tedy oddala od nich bolazn,
A cym włosy krecone. Dla moć
żapalażcia y gnożcia / a przycho-
brodawki traci.

A gdy gi kicho we mte pić v-
sta / tedy Wielankolig wywodzi,
Krew cysci od wilkosc gisto / a
tego desyć to jest wiele go ma czo-
wik na kden raz w ta ciest od xvj
ziarn / aż do. lx. a to kiedy bywa w
tęte leka żstwiea miedzi albo kła-
dion: kichore cymia ruzgana, A
wiecej pomaga boleści krewa by-
na w nrykach albo w kzyżoch / y
dychawiczy.

A gdy bedzie wżicty pić tru-
nek / albo wżymny py z niego czo-
pek, pobudza mien iście rdecy przy-
rodzone.

A kicho gi pić bedzie / pobudza
brydzenie y wzacanie, ale gdy be-
dzie przypiane omot / tedy to be-
dzie od niego oddalono.

A uicenna powiada iż srebro po-
cila.

Magnes.

.....

Capitulum. 31.

O kamieniochy

Magnes test kamien kto-
ri w gorach nad Mo-
rzem roscie/ a zwlasz-
cza w Indijey w wiel-
kiego morza Oceana. Barwy ten
kamien test na podobienstwo zela-
zney.

Eskrethny gdy przychodza nad
one gore w ktorey test then kamien
Magnes / thedy czokolwiek zelaza
bedzie mial w sobie on okret, swla
szca gwozdzie zelazne: kthoremu o-
kret zbija: wystakuiq i niego/ a
takoby i kusze do oney gori lezq: w
ktorey test ten kamien Magnes. A
bowiem ma dzwina i nieslychana
moc: zelazo k sobie ciagnac.

Alle ludzie wiedzac o thakich rze-
czach, A zwlaszcza ktorzy tham po-

morzu lezda: Drewnianemi gwoz-
dzmi okrety zbijaq.

Zeż Magnes bywa naydowan w
Niemieckich dalekich stronach/ to-
test w ledney ziemi: kthorq wschod-
niq Francijq i owq.

Uczynki tego.

EPise teden lekarz imieni Se-
rapio. Moc tego kamienia ta test
tze gdy bedzie ku picciu dany i mio-
dem pitnym / czyni przepuszczenie
grube, a klijowate nieczystosci i cia-
la wypadzaq.

EZeż Magnes test barzo dobru
ktoby sie igla wdawil, albo taktem
insem zelazem: wlozywszy gi w o-
sta: przyciagnie kazde zelazo i gar-
dla k sobie.

EZeż Magnes gdy bedzie obma-
zan softem czosnkowym, albo zce-
bule/ nie potagnie zelaza.

EA gdyby mu chcial zasie moc
tego przywrocic odietq tym czosn-
kiem/ tedy gi namocz w kozlowey
krwi przed nocq, a potagnie zelazo
tak o y pierwey.

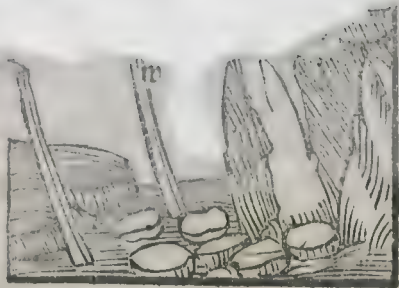
EThakies theż Adamas kamien
barzo twardi: ktoru drogie kamie-
nie rzeza dla tego twardosci wiel-
kiey. Zego kamienia mala stuczka
wlozona ne kamien Adamas: wia-
ze gi i zelazo ciagnac nie moze/ a
gdy on kamien Adamas odeymie z
niego/ uczyni wlosnosc swoje przy-
rodzona/ tcho test potagnie k sobie
zelazo.

człowiecze i sobie ciągnie. A tenże
na proch sfluczony / i sieć pity / pu-
chline i człowieka wypadza.

E Żeż gdy będzie włożony pod
głowy białej głowie kłosa i me-
żem leży / iżby onim nie wiedział /
natychmiast meża będzie przez sen
ciała oblapie / a to kłosa jest me-
żowi swemu wierna, a kłosa od me-
ża występuje / wnet dla bojaźliwego
a strasliwego widzenia : spadnie i
łoża / by ią miał kto i wmyślu wy-
rzucić

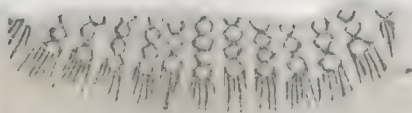
E Żeż powiedała niektórzy ludzie
stało się czasu jednego: iż złodzie-
ie wiedząc w jednym domu bogac

Moysech powiada Iże
Magnezia jest kamień
czarny / a częstokroć
niem robią hutniczy
w hutach. Ten kamień alchymisto-
wie dobrze znają. Moysech po-
wiada iże Magnezia pocieczy y ro-
sihopi się w mocnym y w wielkim

N moru rodzi się y bar-
 wy: trudno wysi-
 eż: wypowiedzieć

gdę gich iesth barzo wiele: a maig
 rożmagite przeziwista: od troskstw,
 albo od ziemi w ktorich bywają naj-
 bowany, Wszakże prawdziwy mar-
 mor y nalepshy ktori iest dzielony, A-
 bowie żąd wiał przeziwisko Mar-
 mo po grecku/cio sie wykłada po-
 łacinie dzielony, Wszakże nie wshy-
 fi ty kamienie bywają z należony
 eżelko na miejscach skalnych/ ale
 też ty tho kamienie bywają znay-
 dowany w ziemi: barzo kosztowne

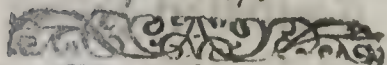
N Eżli zimie są y suche
 w wiozani sżopni/ o
 brzuchow rubiech wy-
 raig, Lepse są białe sa-
 sne przeziwiste. Maig mo-
 twierdząca. Naprzeciw mdo-
 sciam y też omdleniu: ktore pocho-
 dą dla zbytney purgacley / albo
 dla zbytney sicia krwie

N Naprzeciw tym chorobam: daj
 Persy na proch sżłuczone z roza-
 nym ciużcem. A eżli w zimie
 wy si pogrąża: daj to z wianu

Crysty / krole polaciski w ap...
nia. A bowa ie Dianus...
Perlam.

¶ Eż Perly sa barzo dobre na...
przeciw Melankolijey / kthora nie...
moż przychodzi ludzom że dżę...
niem sercha.

Pumer.

Capitulum. 35.

¶ En Kamień ma moc...
iż na oczu bliżny czyni...
przeżryste / to jest tract...
ony bliżny: iżby widze...
niu nie prześladali / rany wypel...
ma i... / mi so dżiwe tract: ktoze...
bywa na oczu.

¶ A gdy gi żetie ā bedzie onym...
prochem i don pocierał / thedy o...
bo cżysł y ociera.

¶ A gdy ten kamień bedzie wlo-

ndo wina w beczce / tedy nie da...
mu daley kśać

¶ Bywa kśadzon w lekarstwie...
kthore wyczyszcza iebychiedy nie...
bedzie spalony) abowiem gdy be...
dnie spalony: tedy bywa subtelncy...
(by.

Kubeus.

Capitulum. 36.

¶ Craston. Ten kamień...
iżli ktho na sobie po...
trzesi: niebedzie widzial...
w noczy snem iłych /
ani strasliwych. A iżli by on ktho...
by w słonece patrzył: w: rof swo...
żemdl / ā gdyby tym kam: niem...
oczu swogich potarł / tedy temu po...
może. A gdy bedzie ten kamień na...
głowie o włosy tart / tedy ciagnie...
k sobie paździozko. Jako Magnes...
żelazo.

Capitulum.

Capitulum. 37.

En kamien test barrey
 zicloney/ iakoby niebo
 iasney/ a test pnie rano-
 sty/ na kstale na kst-
 lego zaszur. Ten kamien ma the
 moc i ciasto rosmna/ a barwe do
 brq na ciekle dawo, Wozh byeni o-
 smieria, Z adze cielesney powetq-
 gi. W tej czynn czlowieka byt czy-
 stom y wzchnym/ nieczynosci i o-
 czu/ y boleści czoła oddala/ boleści
 w zywocie osmieria.

A iasni gi kto bedzie i mleklem
 pil/ a kto gi nasi/ czyni go spo-
 cynim/ mlym/ nabożnym/ y mulo-
 scowym. A dusze w dobach wzyn-
 doch pośle/ idzie y odrzwa/ stra-
 chy od pędia. Su naukam czarno-

krześkim barzo słusz.

Wzody kthore kpywaq czasy
 morowego powietrza: iednym do-
 tknieniem oddawia/ oczu od ośle-
 pachowawa pnie obiazenia.

Emaragdus.

Capitulum. 38.

En kamien test pożyte-
 czen onem ludzkom kco
 rzy czystosc cielesna ml-
 kuz: gdy skazzenia cie-
 lesnege nie mpt. A kstli bedzie no-
 sion w rzy i awal i onu panuy/ iedy
 sie i kamie. Jaka o tym wopiecz
 piše. Z adze cielesney pouzanie o-
 smieria, dobro weczesne rosmnaja.
 Diabelskie nagrawanta y nauru-
 nosci pnie oddala. Wdzie beda spo-
 tem skazzone dziele oglopiet/ kore

doma trzeclazkami: vzdawia ie,
przymnogo Dogu y ludzjom czyn-
ni. A przeciwi sie niemocy swiete
Walantego/pamiec ostrzy/ a da-
wa mocz ku dobremu poradeniu,
Zeż iesth pozysheczen onym ktho-
rzy sie pieczoluig o przysslych rde-
czach, Widzenie spraczowane wiel-
kiem patrzieniem: zasie naprawia y
dachowawa.

A iestliby kto proch żnie wżal
tedy iest pomocen barzo kiedy ko-
własi czo ładowitego/ a zwłascza
pies wsciekły. Zredowatem y tym
kthorzy kamien cierpia/ y trucię,
Jest barzo pomocen: iestli bedzie
wtarey przyjet.

Siler. Krzemień.

Capitulum. 39.

Sidorus. Nalepsze są
Krzemiecie czarne, na
mieśczech niekthorich
y theż czynwone/ białe
zasie nierieko sie starzeta ani kaza
i ktorich groby czynia rite: nie ka-
za sie/ ale trwaia długo/ kthorem
też ani ogień nież nie dąpsodzi, A
bowiem i tych theż naczynie bywa
w kthorem miedzi w ogniu rozpusz-
czaja, Ale też y żelony Krzemień
barzo sie ogniewi przeciwi, A nig-
ditey go nie naydzie wiele/ a kthor
iesth blady/ na wapno rładko sie
przydawa, Krzemień wodny/ daw-
żdy bywa takoby mokri: then ma
być kacie wieteh/ a nie ma być kła-
dion w mur: aż po dwu lat,

Regula. Dachowki.

Capitulum. 40.

O kamieniach.

Dachowka gdy testu do-
bże wpalona, ma moc
przepalająca ciało. A
dla tego przypieczny kiedy
będzie wniczana a pomaze i ma
miejscze. tedy pomaze na swierzb
na krosty y na boleści nożne.

A gdy będzie wniczana w pla-
st. i. th dy trawi wroby twarde, A
tey mocy test ocierać y wysysać / a
zwłaszcza ona kłtoza testu żatanoz
Albowiem test na mocniejszy nad-
inspe. A test masę w kłtoza w chodź-
ta to dachowka, Jest th masę le-
karstwo dobre na gojenie ran.

Topazion:

Capitulum: 41.

Synecch powiada iże
Topazyon kamień tak
różnorodny. Jest wezwany
od miejsca/na ktorym
naprawdę jest należien, ktore musi
cse iowa Topazys wysyp.

Enże Wojciech powiada iże
należych czasow jest doświadczone,
iż ten kamień gdy będzie na wżga-
cia wode włożon taki jako i. si. o-
nego miejsca przymiesion/ tedy za-
radem nathych masz może gi wło-
żywşy refa goła albo nogi i o-
ney wody wżgać y wptać przez o-
brazenia żadnego. Y powiada iże
kacz iż to ieden z nathych towarów
bowieżymś bedasz w Parizu.

Deż pomaga gdy kto kłwia plu-
te piercew ni moey ktora zowa wil-
czym miedzi/ a to jest pewna iże sie
w nim obcy wşy tako we żwir kłwia-
dle/rodzi sie też w morzu.

En kamień gdy kłto trzym-
a w piatcey ręce napiercew słończu
tedy wypuszcza i sidić promienie y
oguniał iż kto nani patrzyć będzie
dół oweć sie musi. A kto gi nosić
będzie y lewego ramienia/ tedy na-
wiesz um żebrawum nie da/ tem
kamieniem kłonki y inspe chrobacz
two/ y grady od owieczow oddalo-
ny beda/ y cielesne żapalenie gasi.

Aristoteles powiada: iż Topa-
zion gdy będzie na rane cżlowie-
ka położon/ tedy krew zasthana-
wia. A jest ten rodzaj iż gdy będzie

powiechon nad ona rzeczka fchora
wie, tedy przestanie wrzeć ona rzeczka
Ezopasion ktora ma barwę tak
złoto/ten test nadroży. Drugi ro-
dzay test tego daleko swietlejšy/ a
barwy ciemniejszy: ale nie tak do-
bry/ ten kamień miedzy inşymi mo-
ze być fchora ma / powiadaia iże
galew y żądga cielestna wsmierda.

Vesice et molaris.

Capitulum. 42.

Amkon fchori sie rodzi
w młochierzu: iako A-
ulcenna powiada/ ten
że powiada iż niektorzy
powiedaia: iż ten kamień z młochie-
rza ktoby gi przysła/ tedy samie ka-
mien ktory jest w nyrkach y w młochie-
rze. Ali Galenus powiada iże

tak nie test. Zastie Aulcenna powia-
da: iż kamień młyny / ktory każdy
człowiek zna / testu ściągacchy/ a
przechy Ekarz ma gi brać na ony
rzeszy ktore żądga powciągania.

Spongia marina.

Morskie bdy.

Ebła morska te moc
ma/ iż iawnie wysuśa
A dla tego mocny
iż rany iwrze goję
gdy iż śniaga w ociele/ w wodzie
y w winie/ posług rodmagithy
ciał. Y powiada karm fchora idzie
z rany fchorney/ albo też spalony
Ale gębły spalony kpiż iwrze trz-
wiacda.

Kamień fchori bywa znalezion
w acbeze/ ma moc wysuśiać
y samie kamień ktory bywa w nyr-
kach. Eż rany goję su nze, gdy be-

one przytadana i ocschem albo i
wobg. Goy rany iastazale godi be
dnie przytadana na nie i wazgo-
nym miodem i przylozyc i samy
wobg. A i s i m i s t o r e g e b t i s u b t e l
ne, i e k l i e, f t o r e j a d n e y p o m o c z y n i e
d a m a i g. A g d i b e d z i e i o c h t e m p o d
k o z o n a / p o w i e g a r z e c z y p r i p r o-
d z o n n o c h m i w i e s t e c h. A g d y b e d z i e
s p a t o n a t i m o b p e z a t e m i a s o b y w a
p i a n a m o r z l a p a t o n a, p o m a g a n a
w i z o b f t h o r i b y w a n a o c z u / y o c z y
w p e z y s c i a. A k i e d y b e d z i e p r i p r a-
w i n i e o m p i a p o s p a t e n t u / t e d y w i e-
r z e y p o m a g a n a o c z y w i e l a r z i-
w i e c h. A g d y b e d z i e s p a t o n a i s m o
l a, p o m a g a n a p r i e t e m n i e m e s c i e m
r z e c z a m g d i s b y t n i e i d a. A k a m i e n
f t o r i b y t o a n a l e s i o n w g e b e z e / l a-
m i e k a m i e n w m i e c h e r i u : g d y b e-
d z i e i n i e m w y p / k i e d y b e-
s p a t o n a i o t n o g / t e y b e d z i e p o z y-
r e c z n a k u i e z e n t u o n e f t o r i k r w i g
p l a t e.

A k i e d y i n i e b i t a f a i g k n o t y y f l a
d a i e n a k o n i e z y l i f t h o r i c h k r e w
w i e t / i t a k p o w i e g a k r w i e.

En kamien, Jako pise
Isidorus. Jesth barwy
sklaney. Ehen kiedy be-
d z i e n a s i g i z a w i e s i o n,
E h e d y o d d a l a o d c z l o w i e k a c z o s i e
m u w n o c z y p r z e i s e n l e d a z s o w l a-
d u i e, y t e z k r e w p l y n a c z a i c z l o w i e
k a s t a n o w i.

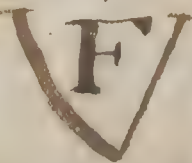
Ecz niedopuszeza czlowiekowi
aby rozum stracil, gdy juz na tcho
czlowiek test sklonny. A gdy bedzie
dzierzan nad ogniem plemieniem
goralaczym, tedy dla nieo plemien
gasnie. Eho t h e z o n i e m p o w i a d a
E n a x w k r i e g a c h s w o g i c h / w k r o-
r i c h p i s a l o k a m i e n i o c h.

Signites.

Po traktacie o Kamieniach drogich
następnie:

Nauka o porównawaniu uriny, to jest
mocz tak zdrowego iako y cho-
rego człowieka. — Tytuł ten
jest w obwodzie holcertychowej,
maigcey u spodu cyfrę

Po drugiej stronie tej karty ty-
tułowej jest holcertych wyobrażają-
cy Doktora, który flaszkę z uryną
do światła przegląda, Kobieta
z rziotami, i ierz i z figurą
Doktora, z stołem w rękach; a pod
spodem tego holcertycha są nastę-
pujące wiersze:

Przyjmięty portak do Doktora

Przyjmięty mi w gapiach ierz i

Główny

Oglądaj panie miły Doctorze
Bóg mój pan zchorzał iako gorze
Potym onego Doctor zopytał
Jestli pan stolce, albo wiatry miewał.
Rekt chłop iż wiatru dosyć będzie
Bo drzwi, okna otworzą wśródzie.
Bzdri, sra, pierdzi, Doctor rzecze kniemu
Dopiero chłoppek wyrozumiał onemu
Ja ię z tego wystrzedz moie figura
Że ię nie będą mieć za prostego gbura.

Nauka o porzucaniu uringi zabiera
Kartek 11. — Potey, następnie:

Nauka o pulsie. Tho iest znamiona porzucania
sederney iżyty tężania a ruchania
idrowego a nierdrowego cłowitka.

O rodzeniu dzieci.

O przyrobie i porzucenia.

Tako słowem młode dzieci.

O niemowlach dziecięcych.

O przyrobie a sposobi dwunastu mi-
sięzów, a o sprawie ludzkiej tych do
czasów. styreni napierwey.

Tractat to iest nauka porzucania młode
a zastawia która iżyta naprzeciw
ktorey niemowcy iest użyteczna.

Tu zasię masz naukę o białkach na
którim miejscu postawione k re-
nu stwiz.

Prógzenie bardzo dobre przeciw powie-
tru morowemu, y też lekarz-
stwa niemniej dobre y doświad-
czone czasu tegor.

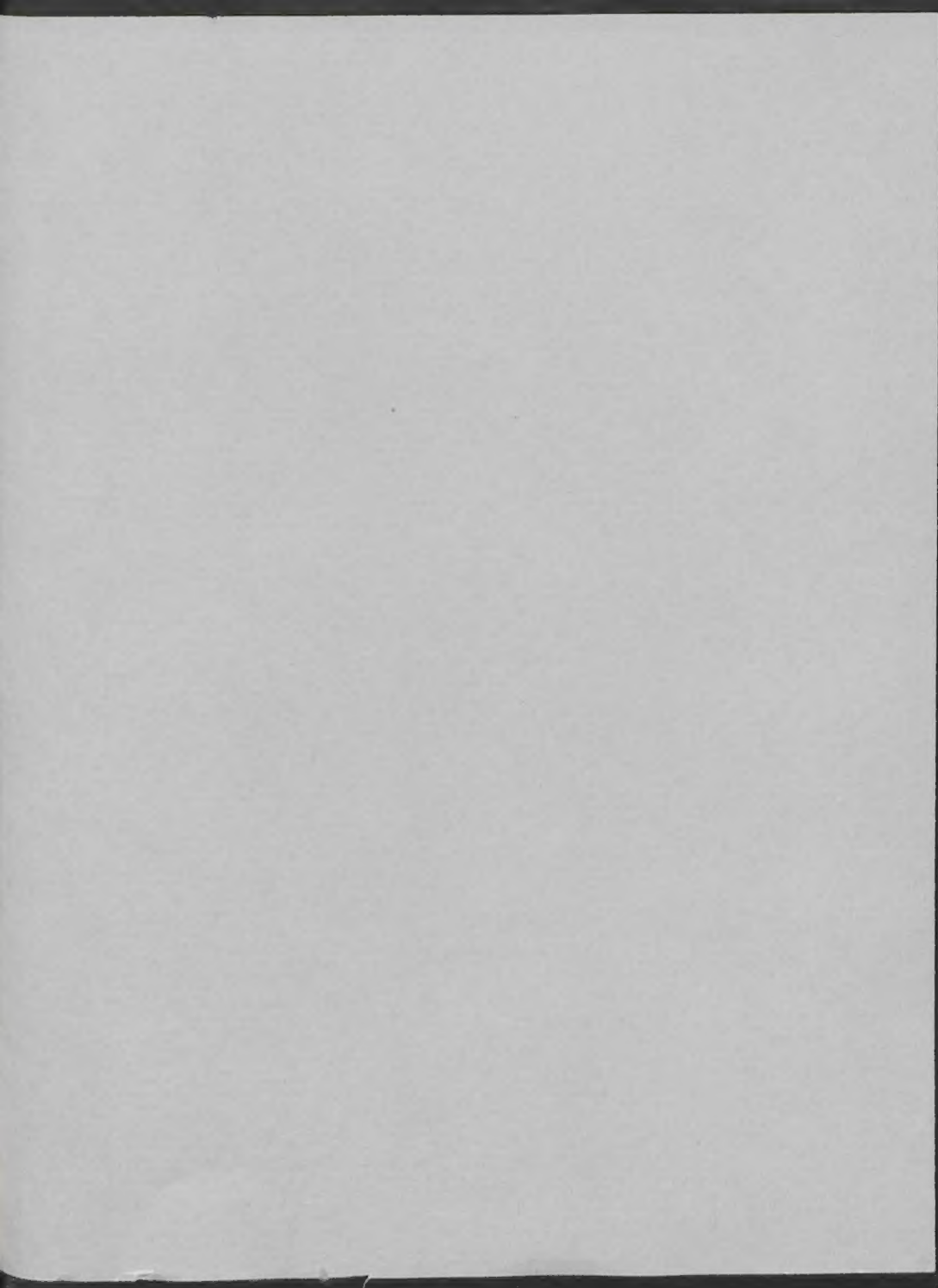
Lekarstwa doświadczone naprzeciw roz-
magitem niemoczn.

Nauka barwienka.

na tem koniuyt się wspomniany
na porzątku inny exemplar
Zielnika Falimiera.

Konservacja przepisów(a):

Irena Delimata

Wrocław data xii 1987

2123

